

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KUYUMCULUK SEKTÖRÜNÜN
VERGİLENDİRİLMESİ**

Hatice AKIN

**Danışman
Prof.Dr. Asuman ALTAY**

**İZMİR
2008**

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Kuyumculuk Sektörünün Vergilendirilmesi”** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Hatice AKIN

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Hatice AKIN
Anabilim Dalı : Mali Hukuk
Programı : Maliye
Tez Konusu : Kuyumculuk Sektörünün Vergilendirilmesi
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	☐	OY BİRLİĞİ	☐
DÜZELTİLMESİNE	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
REDDİNE	☐		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

- * Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

	Evet
Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	☐
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
KUYUMCULUK SEKTÖRÜNÜN VERGİLENDİRİLMESİ
Hatice AKIN
Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı

Değerli madenleri süs eşyası haline getirme sanatı olarak tanımlanabilen kuyumculuk mesleği, madenlerin işlenmesinden pazarlanmasına kadar tüm aşamaları içermektedir.

Kuyumculuk mesleğini diğer ticari faaliyetlerden ayıran bir kısım farklılıklar mevcuttur. Burada ticari faaliyete konu olan emtianın altın gibi değerli bir maden olması bir takım karmaşık işlemleri de beraberinde getirmekte ve uygulamada bir takım sorunlara neden olmaktadır. Günümüzde kuyumculuk, önemli ölçüde sermaye birikimi gerektiren ve bazı yasal düzenlemelerin bilinmesini zorunlu kılan bir meslektir.

Bu itibarla hazırlanan çalışmada, kuyumculuk sektörünün kavramsal ve tarihi gelişimi incelenerek kuyumculuğun dalları, istihdam ettiği meslek grupları incelenerek kuyumculuk emtealarının özellikleri, ağırlık ve ölçü birimleri irdelenmiş, antik çağdan günümüze tarihi gelişim, sektörün geçirdiği reform süreci anlatılmıştır.

İkinci bölümde, dünya ekonomik sisteminde kuyumculuğun yeri ve önemi incelenmiş, kuyumculuk sektörü ile ilgili kurumlar hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ana konusu olan sektör ile ilgili vergi düzenlemeleri ele alınarak, gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi açısından incelenmiş, katma değer vergisinde sektöre tanınan istisnaların yasallığı tartışılmıştır. Vergi usul kanunu açısından sektöre ilişkin uygulamalar ile belge düzenine ilişkin örneklere yer verilerek, sektöre dair 3100 sayılı kanunda yapılan düzenlemeler, özel tüketim vergisi kanununda sektöre ilişkin hükümler ve son olarak İtalya ile ABD’de vergilemeye ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Kuyumculuk, altın, vergi.

ABSTRACT

SUMMARY

Master Thesis

TAXATION OF GOLD JEWELLERY SECTOR

Hatice AKIN

Dokuz Eylül University

Institute of Social Sciences

Department of Finance

Job of gold jewellery; which can be determined as the art of making decorative materials using precious metals (valuable mines), contains all the stages from metallic process to marketing.

There are some differences which separates job of gold jewellery from other commercial affairs. Here; being a valuable matter of commodity which became a topic for commercial affairs, like gold, has some complex operations with its train and causes some problems in applications. Today's, job of gold jewellery is an occupation which requires important value of capital accumulation (capital formation) and necessitates to know some legal arrangements.

Therefore, in prepared study, by analyzing and researching the conceptual and historical development of gold jewellery sector; by researching the branches of gold jewellery, and the job groups which they employed in; the properties of the commodities of the gold jewellery, weight and measurement units have been explicated; the commodities of historical development from archaic ages to today's, reform process that sector has passed through have been explained.

In its continuing section, the importance and the location of gold jewellery in economic system of world have been studied, knowledge about institutions concerned with gold jewellery sector has been given. By undertaking the tax arrangements dealt with the sector which is the main topic of study, they have been researched for the purpose of income tax, corporation tax, value added tax (VAT); legal situation of dispensations supplied to the sector in value added tax (VAT) has been discussed. For the purpose of tax law procedure; by giving examples about applications dealt with sector and arrangement of document;

arrangements made about law numbered as 3100 dealt with sector, decisions dealt with sector in private consumption tax and finally short knowledge about taxation in Italy and USA have been placed.

Key Words: Gold jewellery, Gold, Tax

KUYUMCULUK SEKTÖRÜNÜN VERGİLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xvi
TABLolar LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	xix

BİRİNCİ BÖLÜM

KUYUMCULUK SEKTÖRÜNÜN KAVRAMSAL VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. KAVRAMSAL GELİŞME	1
A. Kuyumculuk	1
B. Kuyumculuk Sektörü	3
1. Kuyumculuğun Dalları	4
a. Kuyumcu Toptancısı	4
b. Kuyumcu İmalatçısı (Üretici – Atölyeci)	4
ba. Ocakçılar	4
bb. Döküm ve Santraföjçüler	5
bc. Sadekarlar	5
bd. Yazdızcılar	5
be. Kalemkarlar	5
bf. Mihlayıcılar	5
bg. Mineciler	5
bh. Cilacılar	6
bi. İfraz ve Ramat İşleri	6
bj. Örgücüler	6
bk. Bozmacı	6

bl. akmacı	6
bm. Döğmeci	6
bn. Foyacı	7
bo. Kakmacı	7
bp. Kalcı	7
br. Mübayaacı	7
bs. Oymacı	7
bt. Savatçı	7
c. Kuyumcu Perakendecisi	8
2. Kuyumculuk Emteaları	8
a. Altın ve altından mamul mallar	8
aa. Altın	8
ab. Meskuk Altınlar	10
b. Gümüş ve gümüşten mamul mallar	12
c. Kıymetli Taşlar , Yarı Kıymetli Taşlar ve Bunlardan Mamul Mücevherler	14
ca. Kıymetli Taşlar	14
(1) Elmas ve Pırlanta	14
(2) Yakut	15
(3) Zümrüt	16
(4) Topaz	16
(5) Safir	17
(6) İnci	17
(7) Kübik Zirkon	17
cb. Yarı Kıymetli Taşlar	18
cc. Kuyumculukta Ağırlık ve Ölçü Birimleri	18

cd. Ayar Dönüşümleri	24
II. KUYUMCULUĞUN TARİHSEL GELİŞİMİ	29
A. Antik Çağ Kuyumculuğu	29
B. Bizans Kuyumculuğu	31
C. Osmanlı Kuyumculuğu	31

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA EKONOMİSİ SİSTEMİNDE VE TÜRKİYE'DE KUYUMCULUĞUN YERİ VE ÖNEMİ

I. DÜNYA EKONOMİK SİSTEMİNDE KUYUMCULUK SEKTÖRÜ	36
A. Rezerv	37
B. Üretim	37
C. Tüketim	39
D. Dünya Altın Stoğu	41
E. İhracat	42
F. İthalat	43
II. DÜNYA FİNANS SEKTÖRÜ VE KUYUMCULUK	44
A. Altın Sertifikaları (Senedi)	46
B. Altına Dayalı Mevduat Hesapları	47
C. Altın Biriktirme Planları	47
D. Altına Endeksli Tahviller	47
E. Altın Yatırım Fonları	48
F. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (Altın Kredisinden Alacaklar)	48
G. Altın Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketlerin Çıkardıkları Hisse Senetleri	48
H. Altın Kredileri	48
İ. Altına Dayalı Vadeli ve Türev İşlemler	50

III.	BAZI SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KUYUMCULUK SEKTÖRÜ VE GELİŞİMİ	51
	A. İtalyan Kuyumculuk Sektörü	51
	B. Hindistan Kuyumculuk Sektörü	54
	C. ABD Kuyumculuk Sektörü	54
IV.	TÜRKİYE'DE KUYUMCULUK SEKTÖRÜ VE GELİŞİMİ	55
	A. Tarihsel Gelişim	56
	1. Cumhuriyet Öncesi Gelişimi	57
	2. Cumhuriyet Sonrası Gelişim Süreci	58
	B. Türk Kuyumculuk Sektörünün Ekonomideki Yeri	61
	1. Rezerv	63
	2. Üretim	65
	3. Tüketim	66
	4. Stok	66
	5. İhracat	66
	6. İthalat	68
	7. İstihdam	70
	C. Türk Kuyumculuk Sektörünün Rekabet Gücü	71
	D. Kuyumculuk Sektörü İle İlgili Kurumlar	74
	1. Darphane	75
	2. T.C. Merkez Bankası	76
	3. Dünya Altın Konseyi (World Gold Council)	77
	4. İstanbul Altın Borsası (İAB)	78
	5. İstanbul Altın Rafinerisi (İAR)	80
	6. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB)	81
	7. İstanbul Kuyumcular Odası (İKO)	81
	8. Kuyumcukent	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KUYUMCULUK SEKTÖRÜ İLE İLGİLİ VERGİ
DÜZENLEMELERİ

I.	TÜRKİYE	83
	A. Kuyumculuk İşletmelerinin Gelir ve Kurumlar Vergileri	
	Karşısındaki Durumu	83
	1. Kuyumculuk İşletmelerinin Gelir Vergisi Kanunu'na	
	Göre Vergilendirilmesi	84
	a. Gelir Vergisinin Konusu ve Vergiye Tabi Gelirin	
	Özellikleri	84
	b. İndirilecek Giderler	88
	ba. Genel giderler	88
	bb. Personel Giderleri	90
	bc. Ödenmiş Zarar, Zıyan ve Tazminatlar	92
	bd. Seyahat Giderleri	93
	(1) Yol Giderleri	93
	(2) Yemek ve Yatma Giderleri	93
	be. Taşıt Giderleri	93
	bf. Vergi, Resim ve Harçlar	94
	bg. Amortismanlar	94
	bh. Sendika Aidatları	96
	bi. Bireysel Emeklilik Sistemine Ödenen Katkı Payları	97
	bj. Gıda Bankacılığı Kapsamında Yapılan Bağışlar	97
	c. İndirilemeyecek Giderler	98
	d. Giderlerin Belirlenmesinde Temel Ölçütler	100

e. Gelirden Yapılacak İndirimler	101
ea. Sigorta Primi	102
eb. Bağ-Kur Primleri	102
ec. Kamu Kurumlarına Yapılan Bağış ve Yardımlar	102
ed. Sosyal Tesisler İçin Yapılan Bağış ve Yardımlar	102
ee. Gıda Bankalarına Yapılan Bağışlar	103
ef. Kültür ve Sanata Yönelik Harcama, Bağış ve Yardımlar	103
eg. Sponsorluk Harcamaları	103
eh. Ar-Ge Harcamaları	103
ei. Ödeme Kaydedici Cihaz İndirimi	103
ej. Eğitim ve Sağlık Harcamaları	104
f. Kazanca Ait Verginin Hesaplanması	104
g. Beyan ve Ödeme Zamanı	104
h. Geçici Vergi	105
ı. Hayat Standardı Esası Uygulaması	106
i. Kuyumculukta Stopaj Uygulaması	110
2. Kuyumculuk İşletmelerinin Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Vergilendirilmesi	113
a. Kurumlar Vergisinin Konusu	113
b. Kurum Kazancının Tespiti	114
c. İndirilecek giderler	114
ca. Menkul kıymet ihraç giderleri	114
cb. Kuruluş ve örgütlenme giderleri	115
cc. Genel kurul toplantıları giderleri	115
cd. Komandit şirketlerde komandite ortağın kar payı	115
ce. Diğer indirimler	116
(1) Ar- Ge İndirimi	116
(2) Sponsorluk Harcamaları	117
(3) Bağış ve Yardımlar	119
d. Kabul edilmeyen indirimler	123

da. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler	124
db. Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faiz, kur farkları ve benzeri giderler	125
dc. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar	127
dd. Yedek Akçeler	129
de. Kurumlar Vergisi, Para Cezaları, Gecikme Zamları ve Faizleri	130
df. Menkul Kıymetlerin İtibari Değerinin Altında İhracı Dolayısıyla Oluşan Zararlar	130
dg. Kiralanan Bazı Motorlu Deniz Taşıtları ile Hava Taşıtlarının Giderleri	130
dh. Bazı Maddi ve Manevi Tazminat Giderleri	130
e. Kurumlar Vergisi Oranı	131
f. Beyan ve Ödeme Zamanı	131
g. Geçici Vergi	131
B. Kuyumculuk İşletmelerinin Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumu	132
1. Verginin Konusu	132
2. Verginin Mükellefi ve Sorumlusu	133
3. Vergiyi Doğuran Olay	133
4. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun Kuyumculuk İşletmelerine İlişkin İstisna Hükümleri	134
a. Külçe Altın ve Külçe Gümüş Teslimlerinde Katma Değer Vergisi İstisnası	134
b. Diğer Kıymetli Taş Teslimlerinde Katma Değer Vergisi İstisnası	137
c. Kuyumculuk İşletmelerinde Özel Matrah Şekli	138
d. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun Kuyumculuk İşletmelerine İlişkin İstisna Hükümlerinin Yasallığı	142

e. Düzenlemenin Makul Bir Ekonomik Veya Sosyal Gerekçesinin Olup Olmadığı	145
5. Oran	147
6. Verginin Matrahı	147
C. Vergi Usul Kanunu ve Kuyumculuk İşletmeleri	150
1. Vergi Usul Kanunu'nun Belge Düzenine İlişkin Hükümlerinin Kuyumculuk İşletmelerinde Uygulanması	151
2. Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerleme Oranı	156
3. Kuyumculuk Sektöründe İmalatta Oluşan Firelerin Analizi	170
4. Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu	177
a. Uygulama Esasları	177
aa. Tevsik Zorunluluğunun Kapsamı	178
ab. Tevsik Zorunluluğunun Tutarı ve Başlangıç Tarihi	178
ac. Tahsilat ve Ödemelerin Yapılacağı Aracı Kurumlar	179
ad. Tevsik Zorunluluğu Olmayan Ödeme ve Tahsilatlar	180
b. Cezai Müeyyide	181
c. Ödeme ve Tahsilatların Tevsikinde Özellik Arz Eden Durumlar	181
D. Bazı Seçilmiş Ülkelerde Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları	183
1. Amerika Birleşik Devletleri	183
2. Almanya	184
3. İngiltere	184
4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	185
E. Kuyumculuk İşletmelerine Dair 3100 Sayılı Kanunda Yapılan Düzenlemeler	186
F. Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve Kuyumculuk Sektörü	187
1. Verginin Konusu	188
2. Verginin Mükellefi ve Sorumlusu	189
3. Vergiyi Doğuran Olay	190
4. Oran	190
5. Verginin Matrahı	191

6. Özel Tüketim Vergisinin Kuyumculuk Sektörü Açısından Yol Açtığı Sorunlar	195
G. Bazı Seçilmiş Ülkelerde Vergi Uygulamaları	197
1. İtalya'da Vergileme	197
a. Gelir Vergisi	197
b. Kurumlar Vergisi	199
c. Katma Değer Vergisi	199
d. Gümrük Vergisi	200
2. Amerika'da Vergileme	201
a. Gelir Vergisi	201
b. Kurumlar vergisi	202
c. Satış Vergisi	203
d. Gümrük Vergisi	204
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	206
KAYNAKÇA	215

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.r.	Adı geçen rapor
a.g.t	Adı geçen tez
Ar-ge	Araştırma ve Geliştirme
ATO	Ankara Ticaret Odası
BAĞ-KUR	Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
bkz.	Bakınız
CD	Compact Disk
DVD	Digital Versatile Disc
EURO	Avrupa Birliği Ortak Para Birimi
FIAN	Uluslar arası İnsan Hakları Organizasyonu
Gr.	Gram
GTİP	Gümrük Tarifesi İstatistik Pozisyonu
GTS	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
GV	Gelir Vergisi
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
Hz.	Hazreti
IMF	Uluslar arası Para Fonu
İAB	İstanbul Altın Borsası
İAR	İstanbul Altın Rafinerisi
İKO	İstanbul Kuyumcular Odası
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İMMİB	İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri
KDV	Katma Değer Vergisi
KDVK	Katma Değer Vergisi Kanunu
Kg	Kilogram

KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KV	Kurumlar Vergisi
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
MB	Merkez Bankası
MÖ	Milattan Önce
MSK	Meslek Standardı Komisyonu
ÖKC	Ödeme Kaydedici Cihaz
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
ÖTVK	Özel Tüketim Vergisi Kanunu
PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
RG	Resmi Gazete
S	Sayı
s.	Sayfa numarası
ss.	Sayfa aralığı
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TEFE	Toptan Eşya Fiyat Endeksi
THP	Tekdüzen Hesap Planı
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TV	Televizyon
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
Vb.	Ve Benzeri
VUK	Vergi Usul Kanunu
YTL	Yeni Türk Lirası

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Cumhuriyet Altınının Özellikleri	11
Tablo 2: Saf Altın Miktarı	20
Tablo 3: Dünya Altın Üretimi	38
Tablo 4: Altın Takı Üretiminde İlk 10 Ülke (2005)	39
Tablo 5: Dünya (Merkez Bankalarının) Altın Stokları	41
Tablo 6: Dünya Değerli Mücevherat İhracatının Ükelere Göre Dağılımı	42
Tablo 7: Dünya Değerli Mücevherat İthalatının Ükelere Göre Dağılımı (2005 Yılı)	43
Tablo 8: Yıllara Göre Türkiye'nin Altın Mücevherat İhracat Rakamları ve İhracatının Türkiye Toplam İhracatı İçindeki Payı	68
Tablo 9: Türkiye Altın İthalat Verileri (kg) (1995 - 2006)	69
Tablo 10: Türkiye Gümüş İthalat Verileri (kg) (1999 - 2006)	69
Tablo 11: Gelir Vergisi Tarifesi (2008 Yılı)	104
Tablo 12: Hayat Standardı Esasına Göre Gösterge Rakamları (2001 Yılı)	109
Tablo 13: Özel Matrah Şekline Tabi İşlemler Tablosu	140
Tablo 14: ÖTVK 'nun IV Sayılı Listesi	191
Tablo 15: İtalya'da Uygulanan Gelir Vergisi Tarifesi (2008)	198
Tablo 16: ABD 2007 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi	202
Tablo 17: 2003-2007 Takvim Yılları ABD Kurumlar Vergisi Oranları	203
Tablo 18: ABD Gümrük Vergisi Oranları (2002 Yılı)	204

GİRİŞ

Kuyumculuk mesleği, madenlerin bulunuşu ile başlayıp, günümüze kadar ulaşarak gelişen ender mesleklerden biridir.

Altın ve mücevherle kendine özgü ilişkileri olan Türk kültürü, altın ve mücevheri işleyen, alıp-satan kuyumculuk mesleğine ayrı bir değer ve önem vermiştir. Şehzadelerine dahi kuyumculuk sanatını icra ettirecek kadar eşsiz bir kültüre sahip olan ülkemiz, yaklaşık 750 bin çalışanın istihdam edildiği, 6500 tonluk altın potansiyeli, 300 tonluk mücevher üretimi, 4,5 milyar dolar değerindeki altın ve gümüş rezervi, yılda ortalama 400 tonu bulan altın, 300 tonu bulan gümüş işleme kapasitesine sahip olup, 1.200 milyar dolarlık ihracatı ile 86,3 tonluk taleple dünyanın 3. büyük altın piyasası konumundadır. Bu büyüklüklere rağmen Türkiye'nin sahip olduğu altın kapasitesinin büyük miktarını toprak altından çıkarıp işleyemediği de bir gerçektir.

Değerli madenleri süs eşyası haline getirme sanatı olarak tanımlanabilen kuyumculuk mesleği, madenlerin işlenmesinden pazarlanmasına kadar tüm aşamaları içermektedir. Genel olarak, kuyumcu toptancısı, kuyumcu imalatçısı, kuyumcu perakendecisi şeklinde dallara ayrılan kuyumculuk sektörü, birçok meslek gruplarını da istihdam etmektedir.

Kuyumculuk Sektörü emtiaları, altın ve altından mamul mallar , gümüş ve gümüşten mamul mallar ile kıymetli taşlar , yarı kıymetli taşlar ve bunlardan mamul mücevherler şeklinde sınıflandırılabilir. Ancak en önemli kuyumcu emtası altındır. Ülkemizde altının ve gümüşün saflığını gösterme ölçüsü olarak genellikle 'ayar' kelimesi kullanılsa da, uluslararası piyasada kullanılan kelime 'kirat'tır. 'Kirat' hem altının, hem de elmas ve diğer kıymetli taşların ölçümünde kullanılan bir birimdir.

Kuyumculuk sektörü emteaları, diğer ticari faaliyetlere konu olan emtealardan farklı olup, değerlendirme ve envanter işlemleri vergi uygulamaları açısından özel öneme sahip olmaktadır. Kuyumculuk emtealarının değerlendirilmesi ile vergi uygulamaları için, emtealar ile ilgili matematiksel bir takım hesaplamalar

yapılması gerekmektedir. Bunun yanında, özellikle dolaylı vergilerde, kuyumculuk sektörüne özgü uygulamaların mevcudiyeti vergi uygulamalarını karmaşık hale getirmektedir.

Bu amaçla, çalışmanın birinci bölümünde, kuyumculuk sektörünün kavramsal ve tarihi gelişimi incelenerek kuyumculuğun dalları, istihdam ettiği meslek grupları, kuyumculuk emtealarının özellikleri, ağırlık ve ölçü birimleri irdelenmiştir. Antik çağdan günümüze tarihi gelişim, sektörün geçirdiği reform süreci anlatılmıştır.

Dünyadaki en büyük altın piyasası Hindistan'dadır. Hindistan, dünyanın en büyük altın üreticisi ve tüketicisidir. İtalya, altın mücevherat üretiminde ikinci sırada yer almaktadır. Aynı zamanda dünyadaki en büyük altın mücevherat ihracatçısı ve Avrupa'daki en büyük altın mücevherat üreticisidir.

Dünyada, uluslar arası mali piyasaların gelişmesine ve derinleşmesine paralel olarak mali araçların sayısının artmasıyla, altına dayalı modern mali araçların sayısında da bir artış gözlenmiştir. Mali sistemde altına dayalı ve yaygın olarak kullanılan mali araçlar, paranın yerine geçmektedir.

Yıllık 400 tonu bulan altın, 200 tonu bulan gümüş işleme kapasitesine sahip olan ve yaklaşık 750.000 çalışanın istihdam edildiği Türkiye Kuyumculuk Sektörü Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin genel görünümünü de bire bir yansıtmaktadır. Sektörde kapasite kullanım oranları düşük, işletme sermaye yapısı yetersiz, teknolojik yenilenme gücü yavaş, kayıt ve muhasebe teknikleri zayıf olmakla birlikte bu durum son yıllarda önemli oranda düzelmiş bulunmaktadır. Ayrıca kuyumculuk sektöründe firmaların tek başlarına fiyatları belirleme şansları bulunmayıp, sektördeki ürün satış fiyatı, hammadde ve işçilik fiyatı veri olarak kullanılmaktadır. Firmaların tek başlarına fiyat değiştirme olanakları mevcut olmaması sebebiyle, üretim miktarlarını ya da kapasitelerini kendi kar maksimizasyonlarına uygun olarak seçme olanakları da bulunmamaktadır. Dolayısıyla uzun dönemde aşırı karla çalışmamaktadır.

Türk Kuyumculuk Sektörü açısından tarihte, altın piyasasının liberalleştirilmesi, kuyumculuk sektörüne önemli gelişmelere yol açmıştır. Türk kuyumcuları, dünya piyasalarına açılmaya başlamış, dünya kalitesinde ürünler geliştirmiş ve uluslararası talepleri karşılayabilecek bir konuma gelmiştir. Son yıllarda kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atan sektör, dünya piyasalarındaki yerini sağlamlaştırma yolundadır.

Türk kuyumculuk sektörüne hizmet maksadıyla faaliyet gösteren kuruluşlar Darphane, T.C.Merkez Bankası, Dünya Altın Konseyi (World Gold Council) , İstanbul Altın Borsası, İAR (İstanbul Altın Rafinerisi) , İMMİB (İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri)'dir.

Çalışmanın ikinci bölümde, dünya ekonomik sisteminde kuyumculuğun yeri ve önemi incelenmiş, dünya altın rezervi, üretim, tüketim, stok, ihracat ve ithalat verileri ile altına dayalı finansal enstrümanlar, dünya finans sektörü ve kuyumculuk başlığı altında incelenmiştir. Bazı seçilmiş ülkelerde kuyumculuk sektörü ve gelişimi ele alınarak İtalya, Hindistan ve ABD kuyumculuk sektörü hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Sonrasında Türkiye'de kuyumculuk sektörü ve gelişimi, Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere incelenerek, sektörün ekonomideki yeri ve önemi belirtilmiş, altın rezervi, üretim, tüketim, stok, ihracat, ithalat ve istihdam verileri olabildiğince güncel rakamlar verilerek incelenmiş, sektörün rekabet gücü hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümün sonunda kuyumculuk sektörü ile ilgili kurumlar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, sektör ile ilgili vergi düzenlemeleri ele alınarak, gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi açısından incelenmiş, katma değer vergisinde sektöre tanınan istisnaların yasallığı tartışılmıştır. VUK açısından sektöre ilişkin uygulamalar ile belge düzenine ilişkin örneklerle yer verilerek, çeşitli ülkelerde enflasyon muhasebesi uygulamalarına değinilmiştir. Devamında, sektöre dair 3100 sayılı kanunda yapılan düzenlemeler, ÖTV'de sektöre ilişkin hükümler ve son olarak İtalya ile Amerika'da vergilemeye ilişkin kısa bilgilere yer verilerek sonuç bölümünde sektöre ilişkin vergi uygulamalarının etkinliği ve vergi kaybına yol açan nedenlerle çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUYUMCULUK SEKTÖRÜNÜN KAVRAMSAL VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. KAVRAMSAL GELİŞME

Halk arasında aynı anlamda anılan sarraflık mesleğinden farklı, tarihin en eski mesleklerinden olan kuyumculuğun, kavramsal gelişimi aşağıda açıklanmıştır.

A. Kuyumculuk

Kuyumculuk kelimesi; Çağatay lehçesinde “tunç dökümü” anlamına gelmekte olup, kuyum ise altın, gümüş gibi metalleri ateşte eritip çekiçle şekillendirerek yapılan süs işlerine denilmektedir¹.

Genel olarak kuyumculuk, “**Değerli Madenleri Süs Eşyası Haline Getirme Sanatı**” olarak tanımlanabilir. Ancak madenlerin işlenmesinden, pazarlanmasına kadar olan tüm aşamaları içerir.

Altın işletmeciliği ile uğraşan her özel veya tüzel kişi “**Kuyumcu**” olarak adlandırılır².

Bir başka tanımlamaya göre; gerek ithal yolu ile gerekse yurt içinden satın alma yolu ile temin olunan külçe altından, bizzat kendileri tarafından imal edilen veya bir başka imalatçıya fason olarak imal ettirilen, ya da hurda altın vererek altın ziynet eşyası ile sikke altınların alım-satım işlemlerini yapan kişilere "**sarraflık**", bu işlerin imal ve tamir işlemlerini yapan kişilere de "**kuyumcu**" denilmektedir³.

Her ne kadar kuyumculuk ve sarraflık halk arasında aynı anlamda kullanılıyorsa da kapsamı açısından birbirinden tamamen farklıdır.

¹ <http://www.iko.org.tr/BunlariBiliyormusunuz.aspx> (23.11.2007)

² İzmir Ticaret Odası, Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, “**Türkiye’de Kuyumculuk Sektörü**”, İzmir 1995, Yayın No: 2, s.6

³ Ali SERT, “Sarraflık ve Kuyumcularda KDV ve Dahili Tevkifat Uygulaması”, **Vergi Dünyası CD Ortamında Dergisi**, Aralık 1987, S. 76

Yukarıdaki tanımlamaya karşılık, aslında sarraflık sadece sikke alım satımı ile uğraşan bir faaliyet dalıdır ve kuyumculuktan daha dar kapsamlıdır.

Bugün ülkemizde sarraflık; tarihi altın sikke ve paraların antika kapsamına alınarak, alım satım işlemlerinin yasaklanması nedeniyle eski popüleritesini kaybetmiş ve yerini yavaş yavaş kuyumculuğa bırakmıştır⁴.

Meslek Standardı Komisyonu (MSK) tarafından hazırlanan, Kuyumcu Meslek Standardına göre, kuyumcu, kendi başına ve belirli bir süre içerisinde, altın, gümüş ve benzeri kıymetli metalleri estetik bir anlayışla şekillendirme ve kıymetli taşlarla işleme bilgi ve becerisine sahip nitelikli kişidir. Kuyumcu Meslek Standardı, AB'nin 25.07.1991 tarihli ve C 196/185 sayılı RG'nde yayımlanan "Kuyumcu (Altın ve Gümüş)" meslek profiline karşılık gelmektedir⁵.

Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'na göre, kuyumculuk faaliyeti yapabilmek için kalfalık ve ustalık belgesi alınması gerekmektedir. 1991 yılına kadar mesleki kuruluşlar dernek çatısı altında faaliyet göstermekte iken bu tarihten sonra meslek odası şeklinde teşkilatlanarak faaliyet göstermektedirler. Sarraf ve Kuyumcular Odası 17 Mayıs 1991 tarihinde RG' de yayınlanarak faaliyete başlamıştır.

3308 ve 4702 sayılı Çıraklık Meslek Eğitimi'ne ilişkin Kanuna göre 10.07.2001 tarihinden önce kuyumculuk mesleğini icra edenler 50 saatlik çıraklık eğitimini müteakip sınava girip kalfalık sertifikası alabiliyordu. Günümüzde ise yaklaşık dört aylık bir eğitimi müteakip sınavda başarılı olmak şartıyla sertifika alınabilmektedir.

Kuyumculuk mesleğini icra edecek kişiler yukarıda belirtilen sertifikayı aldıktan sonra mahallinde bulunan Kuyumcular Odası'na kaydolmak suretiyle

⁴ Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, a.g.e., s.6

⁵ <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/standart/132.html> (15.05.2007)

faaliyetlerini icra edebilirler. Odaya kaydolabilmek için kendilerinin kalfalık belgeleri yoksa en az bir çalışanın kalfalık belgesi olması gerekmektedir⁶.

Kuyumculuk mesleğini diğer ticari faaliyetlerden ayıran bir kısım farklılıklar mevcuttur. Burada ticari faaliyete konu olan emtianın altın gibi değerli bir maden olması bir takım karmaşık işlemleri de beraberinde getirmekte ve uygulamada bir takım sorunlara neden olmaktadır. Günümüzde kuyumculuk, önemli ölçüde sermaye birikimi gerektiren ve bazı yasal düzenlemelerin bilinmesini zorunlu kılan bir meslektir⁷.

B. Kuyumculuk Sektörü

Kuyumculuk sektörü, insanlık tarihinin en eski sektörlerinden birisidir. İnsanoğlunun yaşadığı en ilkel ve en uzun dönemi olan Taş Devri'nde kemikten yapılan takılar, o dönemin en değerli ziynet eşyaları olarak kabul edilmesi ile tarih öncesi dönemlerden biri olan Maden Devri'nin, Bakır Devri, Bronz Devri ve Gümüş Devri olarak üçe ayrılması, kuyumculuk sektörünün insanlık tarihindeki önemini ortaya koymaktadır⁸.

Kuyumculuk tabiri genel bir tanım olup, sektör , faaliyet konuları itibariyle imalattan satışa kadar birbirine bağlı olan dallara ayrılmakta, sektöre konu mallar çeşitli olup, ağırlık ve ölçü birimleri farklılıklar göstermektedir.

⁶ Mahir AKYOL, "Sarraf ve Kuyumcuların Gelir Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Vergi Usul Kanunu Mevzuatlarına Göre Uyulması Zorunlu Konular İle Muhasebe Uygulamaları", **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, 01.03.2007, S.483 s.52

⁷ Kutlu Tekin COŞKUN, "Kuyumculuk ve Vergilendirilmesi", **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, 01.11.2006, S.475 , s.57

⁸ Mustafa İME, "**Kuyumculuk İşletmeciliği ve Muhasebesi**", İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, Yayın No 79, İstanbul 2007, s.55

1. Kuyumculuğun Dalları

Genel olarak, kuyumcu toptancısı, kuyumcu imalatçısı (Üretici- Atölyeci), kuyumcu perakendecisi şeklinde dallara ayrılan kuyumculuk sektörü aşağıda belirtilen meslek gruplarını da istihdam etmektedir⁹.

a. Kuyumcu Toptancısı

Genelde büyük sermayedarların yaptığı bir iştir. Sermayesi olan has altını atölyelere verip imalat yaptırır. Fason bedeli olarak işçilik adı altında üretim ücreti öderler. Daha sonra bu malları mağazalara satarlar. Ancak altın bedelini altın olarak aldıkları için kestikleri fatura sadece fason faturası olur¹⁰.

Kısacası kuyumcu toptancısı , atölyeler ile perakendeciler arasında bir köprü vazifesini gören grubu teşkil ederler¹¹.

b. Kuyumcu İmalatçısı (Üretici – Atölyeci)

Esas olarak sanatkarlık ve el emeğine dayanan tek yada çok az kişiyle bir yerde yapılan çalışmalardır. Dolayısıyla üreticiler için altın, alınıp satılan bir mal değil, zanaatlarını kullanarak işçiliklerini gösterdikleri bir üretim aracıdır. Bu sebeple sermayeleri altın değil, sadece işçiliktir.

Hurda ya da külçe halindeki altının atölyecilerde mamul mal şekline getirilebilmesi için şu sanatkarların elinden geçmesi gerekmektedir.

ba. Ocakçılar

Ocakçılar, hurda veya külçe halindeki altını eriterek tel levha haline getirirler.

⁹ Erol AKSOY, “Kuyumculuk Sektörünün Vergisel Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Eylül 1995, S.84, s.8

¹⁰ Şeh Ömer BEKAR ,”**Kuyumculuk Sektörü ve Muhasebe İşlemleri**”, TÜRMÖB Yayınları 71, Ankara 1999, Sirküler Rapor Yayınları Seri No: 14, s.9

¹¹ Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, a.g.e., s.7

bb. Döküm ve Santraföjçüler

Toptancı ya da perakendecilerden aldıkları altının döküm işlerini yaparlar¹².

bc. Sadekarlar

Kuyumcu işlerinin (ziynet eşyalarının) taslaklarını, modellerini (ana kalıplarını) yapan kimselerdir¹³.

bd. Yazdızcılar

Mamulleri, özel olarak hazırlanmış suya bandırarak parlatma işlemi yaparlar¹⁴.

be. Kalemkarlar

Altın, gümüş, bakır gibi yumuşak madenlerin üzerine çelikten ucu sivriltilmiş kalemler aracılığıyla desen ve şekiller oyma sanatına “kalemkarlık” ve bu sanatı yapan ustaya da “kalemkar” denir¹⁵.

bf. Mıhlayıcılar

Takının üzerine kıymetli taşları (elmas, yakut, zümrüt, pırlanta vb.) yerleştirerek takma sanatına “mıhlamacılık”, bu sanatla uğraşanlara da “mıhlayıcı” denilmektedir¹⁶.

bg. Mineciler

Toz cam ve maden oksidi karışımı ile meydana gelen mine, önceden hazırlanan takının üzerine, yuvalar ve oyuklar açılarak veya iletim aracılığıyla tel

¹² Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, a.g.e., s.6

¹³ BEKAR a.g.e., s.18

¹⁴ Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, a.g.e., s.7

¹⁵ Tahsin PARLAK, “Erzurum’da Oltutaşı ve Kuyumculuk Sanatı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2000, s.57

¹⁶ PARLAK, a.g.t., s.62

hücreler yapılarak bunların içerisine doldurulur. Bu işlemi yapan ustaya “mineci” denilmektedir¹⁷.

bh. Cilacılar

Kuyumcuların yaptığı takıları parlatmak amacı ile cilalayan kimselere cilacı denir¹⁸.

bi. İfraz ve Ramat İşleri

Değişik ayardaki hurda altını 24 ayar has altın haline getirirler. Kuyumcu atıklarının tekrardan kazanılmasını sağlarlar.

bj. Örgücüler

Tel halindeki altını elle veya makineyle ören sanatkarlardır¹⁹.

bk. Bozmacı

Modası geçmiş mücevheratlı (üzerinde kıymetli taşlar olan) ziynet eşyasını söküp maden ve taşlarını ayrı ayrı satanlara bozmacı denilmektedir.

bl. Çakmacı

Çelik ve bakır zemine altın ve gümüşten motif işleyenlere “çakmacı” denir.

bm. Döğmeci

Elde yapılan gümüş ve bakır eşyaları , tokmakla döverek şekil verenlerdir. Bunlara aynı zamanda dövücü de denilmektedir. Gümüş parçasını, döve döve yassırlar, yani hamur gibi açarlar ve tepsi yaparlar. Aynı şekilde açılmış gümüşü toparlayarak ibriğe çevirirler.

¹⁷ PARLAK, a.g.t., s.63

¹⁸ BEKAR, a.g.e., s.16

¹⁹ Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, a.g.e., s.7

bn. Foyacı

Elmas taşlı bir mamülde, elmasın iyi parlaması için alt kısmına foya koyanlardır (foyası çıktı lafı buradan gelmektedir)²⁰.

bo. Kakmacı

Gümüşle kaplama veya kabartma yapıp şekil veren ve çelik kalemlerle motif işleyen kimselerdir.

bp. Kalcı

Altın veya gümüşü eriterek altın ayarlayanlardır.

br. Mübayaacı

Hurda altın, elmas ve benzeri taşları alıp satanlardır (Genelde hurda altını alıp onun yerine has altın vererek takas işlemi yaparlar).

bs. Oymacı

Altın, gümüş, fildişi, bağa vb. üzerine çelik kalemlerle oyma yapanlardır²¹.

bt. Savatçı

Aynı zamanda iyi bir kalemkar ustası olan savatçılar, belirli ölçülerde kükürt, bakır, kurşun ve istenirse gümüş konularak elde edilen siyah renkli karışım olan savatı soğutup katılaştırdıktan sonra havanda döverek toz haline getirir, elek veya tülbentten geçirdikten sonra da bu tozu takıya önceden hazırlanan motif ve desenler çizerek çelik kalemlerle kanallar açarlar²².

²⁰ BEKAR, a.g.e., s.16

²¹ BEKAR, a.g.e., s.17

²² PARLAK, a.g.t., s.59

c. Kuyumcu Perakendecisi

Kuyumculuk emtealarını perakende olarak alıp satan işletmelerdir.

2. Kuyumculuk Emteaları

Kuyumculuk Sektörü emtialarını genel olarak üç gruba ayırmak mümkündür.

Bunlar ;

- Altın ve altından mamul mallar,
- Gümüş ve gümüşten mamul mallar,
- Kıymetli taşlar, yarı kıymetli taşlar ve bunlardan mamul mücevherlerdir.

a. Altın ve altından mamul mallar

Altın, başlıcaları 24, 22, 18 ve 14 ayarda altınlar ile meskük altınlar olup aşağıda, özellikleri hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

aa. Altın

Altın parlak sarı, yoğun, havadan, sudan etkilenmeyen ve ticari değeri çok yüksek metaldir. Kimyasal element olarak simgesi Au'dur ve Latince "aurum"un kısaltmasıdır.

Doğada oldukça az rastlanan altın, havadan ve sudan etkilenmeme özelliğinden dolayı kararır paslanmayan ve de çok kolay işlenebilen bir metaldir. Altının diğer maddelerle ve oksijenle reaksiyona girmemesi, parlaklığını devamlı korumasını sağlar. Altına şekil vermek diğer metallere göre çok daha kolaydır. Kolayca haddelenmesi, bakır, gümüş ve diğer bazı metallerle değişik renk ve özelliklerde alaşımlar oluşturması onu süs eşyası yapımında elverişli kılmaktadır.

Altın uluslararası alanda kabul gören ve uzun dönemde enflasyon karşısında değerini koruyabilen en önemli emtia olup, menkul kıymetlerden daha kolay nakde

çevrilebilen bir finansal araçtır. Ekonomik ve siyasi krizlerde genellikle menkul kıymetlerden uzaklaşılırken, altına karşı bir yöneliş olmaktadır²³.

Doğal altın tabiiatta iki şekilde bulunmaktadır. Bunlar, kristalleşmiş varak (yaprak) halinde veya saçılmış olarak kayaların aralarında, içlerinde ve bazen de kumluk arazilerde irili-ufaklı külçeler, taneler veya pullar halinde olmaktadır²⁴.

Altının birçok alanda kullanılmaktadır. En başta kuyumculuk sektöründe, sikke altın yapımında, dişçilikte, fotoğrafçılıkta, elektronik sanayinde, saatçilikte, ısı yalıtımlı pencere camlarının yapımında, jet motor parçalarını birleştirme işlerinde, porselen ve camsı mamullerin dekorasyonunda, saray ve kitap süslemeciliğinde gerek saf ve gerekse alaşımlar halinde kullanılmaktadır.

Altının yumuşak ve kolay işlenebilir bir metal olması, aşınmayı ve deforme olmasını engellemek için sertleştirilmesini gerektirir. Altını sertleştirmek amacıyla içine gümüş, bakır, çinko vb. madenler ilave edilir. Ancak civa, kurşun, demir gibi maddeler ilave edilmez. Çünkü, civa altını çürütür, kurşun çatlatır, demir paslandırır ve leke yapar²⁵.

Altının ayar işaretine sahip olması ve geleneksel bir takı olması da önemini arttırmaktadır. Halen en popüler kuyumcu metali olan altın, halkımızın % 62 ‘ since takı ve mücevher, % 38 ‘ ince de yatırım aracı olarak kullanılmaktadır.

Özellikle kriz dönemlerinde hurda altın işlenerek takı haline getirilmesiyle ihraç edilmesi ve ülkeye döviz girdisi sağlaması ile ayrı öneme sahiptir. Bu yüzden altın, kuyumculuk sektörünün gözde metallerinden biridir²⁶.

²³ Antalya Kuyumcular Odası, **Kuyumcunun El Kitabı**, Antalya 2005, www.goldbilanco.org.tr (30.12.2007)

²⁴ BEKAR , a.g.e., s.4

²⁵ COŞKUN, a.g.m., s.57

²⁶ İME , a.g.e., s.62

ab. Meskuk Altınlar

Meskuk sözcüğü baskı yemiş anlamına gelmekte olup, para veya para benzeri şeyleri kapsamına almaktadır. Altının tediye vasıtası olarak MÖ 1100 yıllarında Orta Asya'da, MÖ 800'lerde ise Akdeniz sahillerinde tedavülde kullanıldığı ve Likya'da da çok miktarda altın sikkeler basılmış olduğu bilinmektedir. Dünya'da ilk altın para Likya Kralı Krezüs tarafından yaptırılmıştır. Altın paralarda diğer paralara nazaran bazı üstünlüklerin olması meskuk altınların her zaman itibar görmesine yol açmıştır. Altın para, ayarı ve ağırlığı belirli olduğu için her zaman değerini muhafaza etmekte ve ayrıca kolayca tedavül edilebilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk altın para, 1478'de Fatih Sultan Mehmet tarafından bastırılmış (Altın paranın ayarı %0.993, ağırlığı 3.207 gramdı) olup sonraları diğer padişahlarca basımına devam edilmiş ve asırlarca değişmeyen bir para birimi olarak kullanılmıştır. Osmanlıların diğer iki önemli parası ise Sultan Reşat ve Sultan Aziz tarafından bastırılan Reşat ve Aziziye bilinen altın paralardır. Bu paralar Cumhuriyetin ilk 15-20 yıllarına kadar kullanılmıştır.

Ülkemizde meskuk altın olarak Cumhuriyet Altın Sikkeleriyle Cumhuriyet Ziyet Altınları basılmakta, ayrıca 1264 sayılı Madeni Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanuna göre her yıl o yıl kutlanmasına değer görülen olaylar için hatıra altın para çıkartılmaktadır²⁷.

Meskuk altın baskı işlemi, 22 ayardan düşük olmamak üzere, Darphane tarafından yapılmaktadır. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Altınlarının tek yasal üreticisidir. 2006 yılı üretimi 62 ton, 17,3 milyon adet olan cumhuriyet altınlarının özellikleri Tablo 1'de aşağıda gösterilmiştir²⁸.

²⁷ Mehmet ÖZBUDAK, "Kuyumcular Nezdinde Ya Da Kuyumculuk Sektörüne Yönelik Yapılacak Vergi İncelemelerinde Önem Arz Eden Temel Bilgiler", **Vergi Dünyası Dergisi**, Yıl: 1996 S.176 ss.14-16

²⁸ www.darphane.gov.tr (30.12.2007)

Tablo 1: Cumhuriyet Altınının Özellikleri

Grubu	Cinsi	Normal (gr.)	Min. (gr.)	Max. (gr.)
Ziynet	25	1,754	1,747	1,761
(22 ayar)	50	3,508	3,494	3,522
	100	7,016	6,988	7,044
	250	17,54	17,47	17,61
	500	35,08	34,94	35,22
Meskük	25	1,804	1,8	1,808
(22 ayar)	50	3,608	3,601	3,615
	100	7,216	7,202	7,23
	250	18,041	18,004	18,076
	500	36,08	36,008	36,152

Kaynak: www.darphane.gov.tr (30.12.2007)

Dünyada diğer ülkeler de meskuk altın yapmakta olup bu altınların en önemlileri Kurugarent, Napoleon, Queen Victoria, Souversin ve Eagle'dir²⁹.

Darphaneye 22 ayardan düşük olmamak üzere en az 1 kg altın götüren herkese istediği cinsten meskuk altın basılıp verilmekte bu hizmet karşılığında düşük bir ücret alınmaktadır³⁰.

Altının bazı özelliklerini kullanım gayesine göre değiştirmek için çeşitli alaşımları yapılır. Bu alaşımlar, gümüş, nikel, bakır ve paladyum ile yapılmakta olup özellikleri kısaca aşağıdaki gibidir.

²⁹ ÖZBUDAK, a.g.m. ss. 14-16

³⁰ Bülent CANTÜRK, K.Tekin COŞKUN, “ Kuyumculuk Sektöründe Faaliyet Gösteren Mükelleflerin Vergilendirilmesinde Genel Esaslar”, <http://www.gvdb.gov.tr/upload/kuyumcularsemnernotlari.doc> (18.11.2006)

Altın-gümüş alaşımı: % 75 altın, % 25 gümüş alaşımı yeşil renkte olup mücevher yapımında kullanılır. % 40 altın % 60 gümüş alaşımı beyaz renkte ve serttir.

Altın-nikel alaşımı: Mücevher yapımında kullanılan beyaz altının esasını teşkil eder. Bu alaşımında % 80 altın, % 16 nikel, % 3 çinko ve % 1 bakır kullanılır.

Altın-bakır alaşımı: Para basımında yaygın olarak kullanılır. Kolayca işlenebilir.

Altın-palladyum alaşımı: Bu karışım kolayca işlenebilmekte ve en fazla sertlik gösterenler % 60-65 palladyum ihtiva etmektedir. Altın-paladyum karışımı, düşük sıcaklıklardaki yüksek direnci sebebiyle potansiyometre yapımında kullanılır³¹.

b. Gümüş ve gümüşten mamul mallar

Gümüş, kimyada simgesi “Ag” olup, beyaz, parlak ve yoğun bir metaldir. Gümüş doğada serbest halde görülebildiği gibi diğer metal elementlerinin bünyesinde de belirli oranlarda bulunabilmektedir. Metaller arasında ısı ve elektrik iletkenliği en yüksek elementlerden biri olan gümüş, bu özelliği nedeniyle kolaylıkla tel ve levha haline getirilebilmektedir.

Gümüş, birincil kaynaklardan veya hurda gümüşün yeniden kazanılmasıyla ikincil kaynaklardan elde edilebilmektedir. Birincil gümüş kaynakları da ana ürün (primer) gümüş yatakları ve yan ürün (seconder) gümüş yatakları olmak üzere iki kategoride değerlendirilmektedir. Günümüzde dünya gümüş üretiminin çoğu sekonder tip yataklardan altın, çinko, bakır ve diğer madenlerden yan ürün olarak elde edilmektedir.

Gümüş ihtiva eden cevherler, açık işletme veya yer altı üretim metodlarıyla çıkarılır. Altının ve gümüşün üretim teknolojisi tamamen aynı olmakla birlikte, söz konusu metaller rafinasyon işlemleri bakımından farklıdır. Cevher, boyut küçültme

³¹ <http://www.galerigold.com/page.asp?id=37> (07.11.2007)

işlemlerinden geçirilerek liç tanklarına gönderilir. Siyanürleşme işlemi denilen bir dizi reaksiyondan sonra elde edilen gümüş konsantresi, rafinasyon işlemine tabi tutulur. Elde edilen kristal gümüş döküm potalarında ergitilir ve dore külçesi denilen ürüne dönüşür.

Gümüş, hem yatırım aracı, hem de endüstriyel hammadde olarak talep görmesi bakımından diğer bazı metallere farklıdır. Kuyumculuk sektöründe ise: Türkiye’de altın gibi tasarruf amacı taşımayan gümüş, ev eşyası ve özellikle turistik amaçlı olmak üzere takı yapımında kullanılmaktadır. Türkiye’de gümüşün yaklaşık %90’ının bu alanlarda değerlendirildiği tahmin edilmektedir.

Ayrıca gümüşün kuyumculuk sektöründe kullanıldığı diğer bir alan ise altının istenen ayarlara getirilmesidir. Örneğin, 100 ton'luk bir altında ortalama 20-25 ton gümüş, alaşım amaçlı olarak kullanılmaktadır³².

Kuyumculukta kimi Avrupa ülkelerinde uyulması gereken ayar, binde 950 (1. ayar) ile binde 800 (2. ayar) arasında değişir. Ancak, sofrta takımları ile bazı madalyaların yapımında zaman zaman binde 750’ye kadar inilir. Bakır oranı % 50’yi geçmediği sürece bu alaşımların tümü beyazdır³³.

Türkiye’de yılda yaklaşık 100 tonun üzerinde gümüş işlenmektedir. Bu rakam, dünya ölçeğinde dahi büyük bir üretim miktarıdır. Yurtiçi talebin % 30’u hurda gümüş, % 20 ‘si ise kullanılmış pil ve tıpta kullanılan filmlerden geri kazanılan gümüş ile karşılanmaktadır³⁴.

³² Rekabet Kurulu Kararı, 27/05/2003 tarihli, <http://www.rekabet.gov.tr/pdf/03-35-424-186.pdf> (27.11.2007)

³³ <http://www.darphane.gov.tr/sozluk.htm#G> (27.11.2007)

³⁴ Birsen YILMAZ, “**Türk Gümüş Mücevherat Sektörü**”, İGEME Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, Aralık 1998, s.1

c. Kıymetli Taşlar , Yarı Kıymetli Taşlar ve Bunlardan Mamul Mücevherler

Kıymetli taşlar , yarı kıymetli taşlar ve bunlardan mamul mücevherler, genelde altın üzerine monte edilip satışa arz edilen mallar olup³⁵ (18 Ayar Pırlanta taşlı yüzük vb.), aşağıda kısaca açıklanmıştır.

ca. Kıymetli Taşlar

Kıymetli Taşlar KDV Kanunu'nda elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zeberecet, inci, kübik virconia (zirkon) olarak sıralanmıştır. Kıymetli taşlar, bahsedilen taşlardan ibaret olmayıp çok çeşitlidir. Ancak, çalışmada KDVK'nda belirtilen kıymetli taşlar üzerinde durulacaktır.

(1) Elmas ve Pırlanta

Elmas kelimesi, Yunanca bir terim olup, “hükmedilemez” anlamına gelen “adamas” kelimesinden gelmektedir.

Billurlaşmış saf karbondan ibarettir (kömüre kara elmas denilmesinin sebebi budur). Billur gibi şeffaf olduğu belirtilmektedir. Doğada az bulunduğu için çok kıymetli bir taştır.

Elmasın pembesi, mavisi ve siyahı bulunmakta olup beyaz olan elmasın büyük parçaları işlenerek pırlanta yapılmaktadır. Aslında elmasın lüb'üne (özüne) pırlanta denilmektedir. Ancak her elmastan pırlanta elde edilememektedir.

Elmas ile pırlantanın en belirgin farkı; pırlantanın beyaz ve daha parlak olması, elmasın ise daha mat olmasıdır. Elmasın parlak görünebilmesi için altına foya tabir edilen parlak boya konulmakta ve sonrasında mıhlama yapılmaktadır³⁶.

³⁵ İstanbul YMM Odası, “Özel Matrah Şeklinde KDV'ye Tabi Olan Kuyumcu Emtiasının Özel Tüketim Vergisinin Hesaplanması”, **Rapor Dergisi** , 15/06/2006, s.14

³⁶ <http://www.iko.org.tr/BunlariBiliyormusunuz.aspx> (27.11.2007)

Pırlantanın değerinde, ağırlık en önemli kriter olup, ağırlığı karatla ölçülmektedir. 1 karat 0.2 grama eşittir ve 0.1 karattan başlayarak 10 karata kadar değişik tür pırlantalar bulunabilmektedir. Pırlantanın değerini belirlemede kullanılan ikinci kriter ise pırlantanın rengidir. Doğadan çıkan pırlantaların renk skalası sarıdan beyaza doğrudur. En değerli pırlanta, doğada doğal olarak beyaz bulunanıdır. Pırlantanın değerindeki diğer bir kriter berraklıktır. Yeryüzünün 2.000-3.000 metre altında oluşan pırlanta, içine giren diğer maddelerle saflığını kaybedebilmektedir. Bu nedenle, berraklığı az bir pırlantanın değeri de doğal olarak düşmektedir. Son olarak pırlantanın değerini belirleyen kriter, kesimdir. Kesimin şekline göre ham maddenin ağırlığında en az kaybı vermek onun değerini arttırır³⁷.

Pırlanta fiyatı, elmas fiyatına nazaran daha pahalıdır. Pırlanta veya elmasın düşük değerde olanlarına **karavana** veya **vitvit** denmektedir. Elmasın doğadan çıkarılması işlemi zorlu işlemleri gerektirmekte olup, tek bir elmasın bulunabilmesi için bir evi dolduracak kadar toprağın elenmesi gerektiği işlemin zorluğu hakkında bilgi vermektedir. Elmaslar hakkında diğer bir bilgi ise, her elmasın eşsiz olduğu ve hiçbir elmasın diğerinin aynısı olmadıęıdır³⁸.

(2) Yakut

Elmasdan sonra sertlik derecesi en fazla olan bu değerli taş, dünyanın hemen her yerinde, volkanik ve başkalaşım kayalarında ya da alüvyon tortularında aşınmış çakıllar olarak bulunmaktadır. Teknik ismi kızıl koridondur. Yakut, kırmızı, göz rengi ve sarı olmak üzere üç renkte oluğ, sarı olanının kıymetli olmadığı bilinmektedir. Yakutun şeffaflığı arttıķa değeri de artmaktadır. Renklerine göre safir yada lal adını almaktadır. En nl yakut cinsi ise temiz, şeffaf ve yarım fındık gibi kubbeli olanıdır. Buna “damla yakut” denilir. Yakutun ağırlık birimi olarak karat kullanılır³⁹.

³⁷ www.dunyagazetesi.com.tr (24.01.2008)

³⁸ <http://www.iko.org.tr/BunlariBiliyormusunuz.aspx> (27.11.2007)

³⁹ <http://www.e-kuyumcu.org/yakut.asp> (24.01.2008)

(3) Zümrüt

Tarihten bu yana pek çok toplumun kültüründe zenginliği simgeleyen zümrüt, içeriğindeki krom ve vanadyumdan aldığı yeşil rengiyle hayranlık uyandıran bir taştır. Parlak yeşilin yanı sıra, sarıya çalan yeşil ya da karanlık yeşil renklerine de rastlanmaktadır.

Zümrütün kusursuz olanına rastlamak pek mümkün olmamakta ve bu yüzden çoğunlukla yağlanarak, çatlak ve boşluklarının dolması, kusurlarının gizlenmesi, renginin canlılaştırması sağlanmaktadır. Materyal kaybını azaltmak için genellikle düz-kesim uygulanmakta, bu kesime zümrüt kesimi denilmektedir. Oymacılık ve kabartma yöntemleriyle kusurlar atılarak en iyi sonuca ulaşılmaktadır. Zümrüt ayrıca laboratuvar şartlarında da üretilebilmektedir. En iyi zümrütlerin Kolombiya'da çıkarıldığı bilinmekte olup diğer kaynakların Avusturya, Hindistan, Avustralya, Brezilya, Güney Afrika, Mısır, ABD, Norveç, Pakistan ve Zimbabve'de bulunduğu değerlendirilmektedir⁴⁰.

Zümrütün ağırlık birimi olarak da karat kullanılmaktadır.

(4) Topaz

Topaz ya da **Zebercet**, florlu alüminyum silikat $Al_2SiO_4(OH,F)_2$ yapısında, kıymetli taş özelliğine sahip silikat mineralidir. Isıya dayanıklılığı oldukça yüksektir ve beyaz olanı buji porseleni yapımında kullanılmaktadır. Katışıksız zebercet, renksiz olabilmekte ve pırlanta kesim yoluyla tıraşlandığında elmasla karıştırılabilmektedir. Zebercet sarı, mavi veya kahverenginin çeşitli tonlarında da olabilmekte güneş ışığında renk değiştirmektedir.

Zebercet granit ve pegmatit kristalleri içinde bulunur. Brezilya'nın Ouro Preto bölgesinde çok çıktığı ve ayrıca Sibirya, Sri Lanka ve Nijerya'da da zebercet yataklarının oldukça fazla olduğu bilinmektedir⁴¹.

⁴⁰ www.e-kuyumcu.org (29.12.2007)

⁴¹ www.wikipedia.com (29.12.2007)

(5) Safir

Safir (Gökyakut), alüminyum oksidin (Al_2O_3) kristal formudur. Doğal olarak bulunduğu gibi üretimi de mümkün bulunmaktadır. Korindonun kırmızı renkli olanları hariç bütün diğer cevher çeşitlerine Safir taşı denilmektedir⁴².

(6) İnci

Dünya çapında asırlardır en çok tercih edilen kıymetli taşlardan biri olan inci; organik bir madde olarak diğer taşlardan ayrılır. Çağlar boyunca saflığın ve masumiyetin simgesi olmuş, bu sebeple de ideal bir evlilik hediyesi olarak kabul edilmiştir. “Aydın gözyaşları” olarak da adlandırılan bu taş, cennetin bulutlarından geçen meleklerin izine benzetilir. Geçmişte çoğu medeniyette, kalp hastalıklarına ve pek çok rahatsızlığa iyi geldiğine inanılmıştır. İncinin ana maddesi olan kalsiyum karbonat, günümüzde ilaç olarak kullanılmaktadır. Doğal süreçlerle ya da “**kültivasyon**” denilen suni yöntemlerle oluşturulmaktadır⁴³.

İnci, Basra ve Hint denizlerinden çıkan ve kabuğu sanayide “sefed” adı ile kullanılan istiridyelerin içinden çıkmaktadır. Dalgıçlar tarafından denizin dibinden de toplanan inci, işlenip temizlenerek boy sırasına göre tasnif edilmekte, delikli bir şekilde piyasaya arz edilmektedir. İncinin çok kaliteli olanları kararla satılmakta ve oldukça pahalıdır. Daha düşük kalitede olanlarda ise ağırlık ölçüsü “miskal” dir⁴⁴.

(7) Kübik Zirkon

Kübik zirkon, elmas taklidi ve mükemmel bir elmas alternatifi olup çok ucuzdur. Kübik zirkonun en çok kullanılan rengi beyazdır ve başka çok çeşitli renkleri de vardır. Yakutun ve safirin sertliğine yakındır⁴⁵.

⁴² "http://tr.wikipedia.org (30.12.2007)

⁴³ www.goldstore.com.tr (21.01.2008)

⁴⁴ BEKAR , a.g.e., ss.7-9

⁴⁵ http://gemoloji.jewelturk.net/bilgibankasi/rehber/sentetik_satinalma.htm (25.01.2008)

cb. Yarı Kıymetli Taşlar

Kuyumculukta genellikle gümüş ile birlikte kullanılan mineral ve taşlar, yarı kıymetli taşlar olarak tanımlanmaktadır. Yarı kıymetli taşlar kuyumculuk ve süsleme eşyası yapımında ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Altın ile kullanılan, ancak dünya çapında gelişmiş kullanıma alışkanlığı bulunmadığı için pazarda önemli yer tutmayan özel taşlar (oltu taşı, irize, opal vb.) da yarı kıymetli taşlar grubunda yer alırlar. Bu tanımlamalar bize kıymetli ve yarı kıymetli taşların sınıflamasında kesin bir sınırın olmadığını göstermekte olup, elmas, yakut, safir ve zümrütün dışında kalan, kuyumculuk ve süsleme sektöründe kullanılan mineral ve taşların yarı kıymetli taşlar sınıfında yer aldığını göstermektedir⁴⁶.

cc. Kuyumculukta Ağırlık ve Ölçü Birimleri

Altının kimyadaki saflığı “yüzde” ile, mücevhercilikteki saflığı ise “karat” veya “ayar” terimleriyle ifade edilmektedir⁴⁷.

Altında kullanılan ‘kirat’ veya ‘ayar’ ise altının saflığını göstermektedir. Altın için saflık, altın içindeki metalin alaşım ağırlığına oranı olup, binde olarak ifade edilmektedir. Altına eklenen diğer metaller altına olan oranları nispetinde altının ayarını düşürmektedir. 24 kirat (ayar) altın, içinde karışık başka bir metal olmayan yüzde yüz saf altındır. Tamamen saf altın çok yumuşak olduğundan genellikle bakır veya gümüş ile karıştırılır. Her bir kirat (ayar) altının tümünün 24’ de biridir. Örneğin bir bileziğin 24’ de 18’ i altın, 24’ de 6’ sı da gümüşten yapılmışsa, o bilezik 18 kirat (ayar) altındır. Altını ölçmede kullanılan ve komik olduğu düşünülen bu sistemin, yaklaşık bin yıl evvelki Almanların Mark isimli bir altın parasından kaynaklandığı, tamamen saf altından yapılan bu paranın 4,8 gram olduğu ve elmas ölçü biriminde ağırlığına göre 24 kirat ettiği belirtilmektedir⁴⁸. **Ayar**; bir gram alaşımında bulunan altın miktarıyla belirlenir. 24 ayar altın; arı ya da saf altındır ve 1000 milyem’dir (miligramdır).

⁴⁶ Rifat BOZKURT, “Türkiye’de Yarı Kıymetli Taşların Durumu”, http://www.turkishtime.org/sector_2/26_tr.asp (21.09.2007)

⁴⁷ <http://www.galerigold.com/page.asp?id=37> (07.11.2007)

⁴⁸ www.mucevherya.com (21.01.2008)

Altın ayarlarının milyemini hesaplamak için;

Milyem = Altın ayarı / 24 formülü uygulanır.

Örneğin, 10 ayar / 24 = 416 milyem,

8 ayar / 24 = 333 milyem gibi.

Türkiye’de iç piyasaya sürülen mücevherler 22, 18 ve 14 ayarlık altın alaşımlarından yapılır. 22 ayarda gram başına 916 milyem (mg), 18 ayarda 750 milyem, 14 ayarda 583 (585 kabul edilir) milyem altın bulunur. Özellikle dış satım amacıyla kullanılan 21 ayarda ise, 875 milyem altın bulunur⁴⁹.

Ülkemizde altının saflığını gösterme ölçüsü olarak genellikle ‘ayar’ kelimesi kullanılsa da, uluslararası piyasada kullanılan kelime ‘kırat’tır. ‘Kırat’ hem altının, hem de elmas ve diğer kıymetli taşların ölçümünde kullanılan bir birimdir.

Elmas ve değerli taşları ölçmede kullanılan ‘kırat’ın bir birimi 200 miligrama (0,200 gram) eşittir. Yani 20 gramlık bir elmas 100 kıratlık bir elmasa eşittir. Doğada bulunan elmasın büyüklüğü çok seyrek olarak bir santimetrenin üzerindedir. Bir çok kaynakta, bugüne kadar bulunan en büyük elmasın, 3.106 kıratlık ‘Cullinan’ adı verilen bir taşın olduğu, bu taştan 530 ve 517 kıratlık iki büyük ve 100 küçük elmas işlendiği belirtilmektedir. Bazı kaynaklarda ise, 599 kıratlık “Centenary” adlı taşın bugüne kadar bulunan en büyük elmas olduğu, ünlü bir mücevher firması olan De Beers tarafından işlenen bu elmasın üç yıl beklediği, sonucunda bu taştan 273,85 kıratlık renksiz, kusursuz ve çok değerli bir elmasın yapıldığı belirtilmektedir⁵⁰.

Altın alaşımı, sonsuz oranda olduğundan binlerce değişik oran ortaya çıkabilmektedir. Süs ve ziynet eşyalarını satın alanların ayar kontrol imkanları olmadığı için kuyumculukta belli oranlar teammüllerle yerleşmiş ve kabul

⁴⁹ Raşit BAŞ, “**Kuyumcunun El Kitabı**”, Antalya Kuyumcular Odası Eğitim Yayınları, Antalya 2005, s.7

⁵⁰ Victoria FİNLAY, “**Mücevherlerin Gizli Tarihi**”, Pegasus Yayınları, Kasım 2006, Çeviren: Enver GÜNSEL, s.352

görmüştür. Has altın 24 ayar olarak nitelendirilmiş olup kullanılan ayarlar ve bu ayarların ihtiva ettiği altın miktarları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Saf Altın Miktarı

Ayar Milyem (Binde)

1	41,66	
2	83,33	
3	125,00	
4	166,64	
5	208,33	
6	250,00	
7	291,66	
8	333,33	
9	375,00	
10	416,66	
11	458,32	
12	500,00	
13	541,66	
14	583,32	583,33
15	625,00	
16	666,65	
17	708,32	
18	750,00	
19	791,65	
20	833,32	
21	875,00	
22	916,65	916,66
23	958,31	
24	1.000,00	999,90

Kaynak: ÖZBUDAK, a.g.m, s.14

Saf altın miktarı, ayar veya milyem olarak ifade edilmektedir. Tabloda, 14 ayara karşılık 583,32 milyem ölçü birimi olsa da, ülkemizde 14 ayarlar genellikle 585 milyem olup 585 milyem üzerinden işlem görmektedir.

Türkiye’de 8, 14, 18, 22 ve 24 ayar altınlar talep edilmekte olup, Latin Amerika’da genelde 10, İngiltere’de 9, Almanya’da ise 8 ayar ,İspanya ve Portekiz’de 19, Arap ülkelerinde ise 21 ayar altın talep edilmektedir⁵¹.

⁵¹ BAŞ, a.g.e., s.7

Has altın olan 24 ayarın özellikleri yukarıda belirtilmiş olup yaygın kullanılan diğer ayarların özellikleri ise aşağıda açıklanmıştır.

22 Ayar: % 0.916 civarı (% 0.91665) has altın ihtiva eden bir alaşım olup % 0.84 ' ü bakırdır⁵².

Has altın hesaplaması şu şekildedir.

$$22/24 = 0,916$$

Örnek olarak 10 gr. Ağırlığında, 22 ayar ziynetin içerisindeki saf altın miktarı hesaplanmak istenirse;

$$\text{Has altın miktarı} = 10 * 0,916 = 9,16 \text{ gr.}$$

$$\text{Diğer Alaşım Miktarı} = 10 - 9,16 = 0,84 \text{ gr. dır}^{53}.$$

18 Ayar: % 0,750 has altın % 0,250 ise katkı maddesidir. Katkı maddeleri çoğunlukla gümüş ve bakırdır⁵⁴.

Has altın hesaplaması şu şekildedir.

$$18/24 = 0,750$$

Örnek olarak 10 gr. Ağırlığında, 18 ayar ziynetin içerisindeki saf altın miktarını hesaplamak istenirse;

$$\text{Has altın miktarı} = 10 * 0,750 = 7,50 \text{ gr.}$$

$$\text{Diğer Alaşım Miktarı} = 10 - 7,50 = 2,50 \text{ gr. dır}^{55}.$$

⁵² ÖZBUDAK, a.g.m., s s.14-16

⁵³ COŞKUN, “Kuyumculuk ve Vergilendirilmesi”, a.g.m., s.58

⁵⁴ ÖZBUDAK, a.g.m., s.14

⁵⁵ COŞKUN, “Kuyumculuk ve Vergilendirilmesi”, a.g.m., s.58

En çok kullanılan alaşımlar şöyledir.

Altın	Gümüş	Bakır
(Au)	(Ag)	(Cu)
750	160	90
750	125	125
750	90	160

14 Ayar: % 0 ,583 civarı (%0 ,58332) has altın , % 0,417 ise katkı maddesidir. Katkı maddeleri çoğunlukla gümüş ve bakırdır⁵⁶.

Has altın hesaplaması şu şekildedir.

$$14/24 = 0,583$$

Örnek olarak 10 gr. Ağırlığında, 14 ayar ziynetin içerisindeki saf altın miktarını hesaplamak istenirse;

$$\text{Has altın miktarı} = 10 * 0,583 = 5,83 \text{ gr.}$$

$$\text{Diğer Alaşım Miktarı} = 10 - 5,83 = 4,17 \text{ gr. dir}^{57}.$$

En çok kullanılan alaşımlar şöyledir:

Altın	Gümüş	Bakır
(Au)	(Ag)	(Cu)
583	334	83
583	301	116
583	226	151
583	216	201

Ancak ülkemizde 14 ayarlar genellikle 585 milyem olarak imale sevk edilmiş olup işlem gördüğünden en çok kullanılan alaşımlar da aşağıda görüldüğü gibi oluşturulmaktadır⁵⁸.

⁵⁶ ÖZBUDAK, a.g.m., s.15

⁵⁷ COŞKUN, “Kuyumculuk ve Vergilendirilmesi”, a.g.m., s.58

⁵⁸ ÖZBUDAK,a.g.m., s.15-16

Altın (Au)	Gümüş (Ag)	Bakır (Cu)
585	333	82
585	300	115
585	265	150
585	215	200

8 Ayar: % 0 ,333 civarı (%0 ,33333) has altın, % 0 ,667 ise katkı maddesi olup bu ayarda altınlar çok az kullanılmaktadır⁵⁹.

Has altın hesaplaması şu şekildedir.

$$8/24 = 0,333$$

Örnek olarak 10 gr. ağırlığında, 8 ayar ziynetin içerisindeki saf altın miktarı hesaplanmak istenirse;

$$\text{Has altın miktarı} = 10 * 0,333 = 3,33 \text{ gr.}$$

$$\text{Diğer Alaşım Miktarı} = 10 - 3,33 = 6,67 \text{ gr. dır}^{60}.$$

Süs ve ziynet eşyası imal eden veya ettiren kişiler bunların üzerine kendi markalarını ve ayar damgalarını basmaktadırlar. Bu damga satılan malın içinde ne kadar has altın olduğunun bir göstergesidir. İhtilaf vukuunda yargı mercileri ayar tespiti için durumu Darphaneye bildirmekte ve Darphane tarafından verilecek ayar raporuna göre işlem yapılmaktadır. Süs ve ziynet eşyaları ihraç edilmek istenildiğinde ihraçtan önce ayar kontrolü yapılarak, düşük ayarlı malların ihracına müsaade edilmemektedir⁶¹. İhraç edilecek ürünlerin ayar kontrolleri yetkisi öteden beri Darphane idaresine aitken, 20.06.2007 tarih, 26558 sayılı RG.'de yayınlanan Kıymetli Maden ve Taş Analizinde Yetki Verilecek Ayar Evlerinin Standartları, Seçimi ve Denetim Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Tebliğ gereği, tebliğde

⁵⁹ ÖZBUDAK, a.g.m., s.16

⁶⁰ COŞKUN, “Kuyumculuk ve Vergilendirilmesi”, a.g.m., s.58

⁶¹ ÖZBUDAK, a.g.m., s.16

belirlenen özel ayar evleri kriterlerine ve standartlarına sahip, Genel Müdürlük tarafından belirlenen , yetki belgeli özel ayar evlerine yetki verildiğinden ayar kontrolleri özel ayar evlerine de yaptırılabilir⁶².

cd. Ayar Dönüşümleri

Süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altının, saf (24 ayar) değerini belirlemek için, ayarı belli olan altının ağırlığını milyemiyle çarpmak gerekmektedir.

Örneğin, 22 Ayar 125 gr. süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altının 24 ayar değerini belirlemek için;

22 ayar altının saflık değeri olan % 0 ,91665 milyem dikkate alınarak

$125 \text{ gr} \times 916,65 = 114.581 \text{ gr.}$ işlemi yapılır.

Söz konusu 125 gr. 22 ayar altının 18 ayar karşılığını bulmak için ise hesaplanan 114.581 gr. saf altın değeri 18 ayar altının saflık değeri olan % 0, 750 milyeme bölünmek suretiyle,

$114.581 \text{ gr} : 750 = 152,77 \text{ gr.}$ hesaplanacaktır.

Bu sonuç 125 gr. 22 ayar altın ile 152,77 gr. 18 ayar altının saflık değerleri bakımından birbirlerinin aynı olduğu anlamını ifade etmektedir.

Bir diğer örnek;

1000 gr. 18 ayar altından ne kadar 14 ayar altın elde edileceğini inceleyecek olursak, 18 ayar altının 750 milyem ve 14 ayar altının ise 585 milyem olduğunu dikkate alarak, söz konusu miktar 18 ayar altından,

$1000 \text{ gr} \times 750 \text{ milyem} = 750.000$

$750.000 : 585 \text{ milyem} = 1.282,05 \text{ gr.}$

⁶² <http://www.mevzuatlar.com/sy/resmiGazete/rga/07/06/20060707.htm> (09.06.2008)

hesabıyla 1282.05 gr 14 ayar altın elde edileceğini hesaplayabiliriz. Hesaplanan bu miktar; katkı maddelerini de içeren alaşım niteliğinde olup;

1282,05 gr - 1000 gr = 282,05 gr katkı maddesi (gümüş ve bakır) de ihtiva etmektedir.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere; altının milyemiyle gramı çarpılıp ayarlanacak altının milyemine bölüldüğünde ayarlanacak altının alaşım muhteviyatlı gram mevcudu tespit edilmiş olmaktadır.

Düşük ayarlı altından yüksek ayarlı altın elde etmek istendiğinde de hesaplama yöntemi aşağıda görüldüğü gibi olacaktır.

Örneğin, 1000 gr 14 ayar altından 18 ayar altın elde etmek için, 18 ayar altının milyem değerinden 14 ayarın milyem değeri çıkartılır.

$$750-583,32=166,68 \text{ milyem.}$$

Katkı maddesi olarak kullanacağımız has altının milyemi 995'dir. 24 ayar has altın ile 18 ayar altının milyem farkı bulunur. $995-750=245$ milyem,

1000 gr. için 245 milyem olursa

X gr için 166,68 milyem olur

$$(x = \frac{1000 \times 166,68}{245} =) \text{ hesabıyla orantı kurmak}$$

suretiyle 680,32 gr eklenmesi gereken 24 ayar has altın miktarı olarak tespit edilir. Bu çerçevede elde edilen 18 ayar altın miktarı $1000 \text{ gr} + 680,32 \text{ gr} = 1680,32 \text{ gr.}$ olacaktır.

Düşük ayardan yüksek ayar altın elde etmek için yukarıdaki hesaplama yöntemi kullanılmaktadır. Ancak düşük ayarlı altınlar ya rafine edilmeli ya da kendi ayarında işlenmelidir.

Saf altından süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altının elde edilmesinde ise en önemli husus yine söz konusu altınların saflık derecelerinin (milyemlerinin) dikkate alınmasıdır. Örneğin 1 gr, 24 ayar altından 1 gr. 18 ayar altın elde edilmesinde söz konusu saflık dereceleri birbirine bölünecektir. 1 gr. 24 ayarın saflık derecesinin (milyeminin) %0,9999 ve 1 gr 18 ayarın saflık derecesinin (milyeminin) de %0,750 olduğu göz önünde bulundurularak;

1 gr 24 ayar altının

999,9

———— => hesabıyla 1.3332 gr 18 ayar altınla saflık derecesi bakımından aynı

750

olduğu belirlenebilecektir

Kuyumcular, Merkez Bankasınca Dünya Standartlarında satılan altınlarla Etibank'dan almış oldukları saf altınların %0,995 milyem olduğunu belirtmekte, kendilerine gelen saf külçe altınların hiçbir zaman 1000 ya da 999,9 milyem olmadığını açıklamaktadırlar. Bu durum dikkate alındığında 1 kg. saf külçe altından ne kadar ağırlıkta altın elde edilebileceği hesaplanması gerekmektedir. Bu hesaplama örnekte gösterilmiştir.

Örnek; 1 kg. saf külçe altından ne kadarlık 18 ayar süs ya da ziynet eşyalık altın elde edilebileceğinin tespitine yönelik hesap:

$$\%0,995 : \%0,750 = 1,32666 \text{ gr}$$

$$1,32666 \times 1000 \text{ gr} = 1326,66 \text{ gr}$$

Bu suretle belirlenen 1.326,66 gr 18 ayar altın; yukarıda verilen alaşım oranlarına örneğin 750 Au, 160 Ag, 90 Cu oranına göre gümüş ve bakır da içeren süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altındır.

1.326,66 gr. bu alaşımın 1000 gr. dışında kalan kısmı (1326,66 - 1000=) 326,66 gr. örneğimiz alaşım oranlarına uygun olarak 160/250'i gümüş (209,06 gr), 90/250'i ise bakır (117,60 gr) olacaktır.

Bu konuya ilişkin diğer bir örnekle açıklanacak olursa; örneğin 1 kilogram saf altından 14 ayar altın elde edilmesi (saf altının saflık derecesinin %0, 995 ve 14 ayar altının saflık derecesinin ise % 0, 585 olduğu varsayımıyla);

$$1 \text{ kg saf altından } \frac{995}{585} = 1.70085 \times 1000 \text{ gr} = 1.700,85 \text{ gr.}$$

585

hesabıyla 1.700,85 gr. 14 ayar süs ve ziynet eşyası niteliğinde altın elde edilmesi mümkün olacaktır şeklinde bir sonuca ulaşabiliriz. Söz konusu miktarı $1.700,85 - 1000 = 700,85$ gramı 14 ayar alaşım oranlarına göre gümüş ve bakır ihtiva edecektir. Örneğin burada 333/415 oranına tekabül eden 562,36 gr. gümüş 82/415 oranına tekabül eden 138,49 gr. bakır kullanılmış olabilecektir. (Paydada yer alan 415 rakamı %0 ,585 olan 14 ayar altın saflık ölçüsü dışında kalan kısım yani $1000 - 585 = 415$ 'tir.)

Bir kilogram has altından 22 ayar altın elde edilmesinde de $\frac{995}{916,65} \times 1000 \text{ gr} = 1.085,47 \text{ gr.}$ hesabıyla 1.085,47 gr. 22 ayar altın elde edilecek ve buradaki katkı maddesi miktarı da $1.085,47 - 1000 \text{ gr} = 85,47 \text{ gr.}$ olup tamamı saf bakır olacaktır. (Bu katkı miktarı, kuyumcularca 22 ayar altının milyeminin 916 olarak hesaplamalarda dikkate alınması sonucu

$$\frac{995}{916} \times 1.000 \text{ gr} = 1.086,24 \text{ gr}; 1.086,24 \text{ gr} - 1000 \text{ gr} =$$

86.24 gr olarak hesap, kabul ve ifade edilmektedir

Yukarıda yapılan açıklamalar ve hesaplamalara koşut aşağıda yer alan belirlemelerde bulunabiliriz.

— 1000 gr 0,995 milyem 995 gr has altına 86,24 gr saf bakır katılırsa 22 ayar olur.

— 1000 gr 0,995 milyem 995 gr has altına 326,66 gr gümüş + bakır katılırsa 18 ayar olur.

— 1000 gr 0,995 milyem 995 gr has altına 700,85 gr gümüş + bakır katılırsa 14 ayar olur.

Süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altından, günlük fiyatı öğrenilmek istenen ayarın fiyatını tespit etmek için; öğrenilmek istenilen ayarın milyemiyle 24 ayarın günlük fiyatı çarpılır.

Örneğin 24 ayarın günlük fiyatı 27,00 YTL. ise 18 ayar süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altının o günkü fiyatı;

$$0,750 \text{ (milyem)} \times 27,00 \text{ YTL} = 20,25 \text{ YTL.}$$

14 ayarın o günkü fiyatı ise;

$$0,585 \text{ (milyem)} \times 27,00 \text{ YTL.} = 15,80 \text{ YTL. olacaktır.}$$

Ancak bu şekilde tespit edilen fiyatlar, süs ve ziynet eşyası niteliğindeki altının o günkü has değeri olup piyasa değeri değildir. Piyasa değeri; söz konusu altının alaşım muhteviyatına, işçiliğine, o günkü piyasa talebine, vb. faktörlere göre esasen farklı olmaktadır⁶³.

⁶³ ÖZBUDAK, a.g.m., s.14-16

II. KUYUMCULUĞUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Kuyumculuğun tarihsel gelişimi çok eski çağlara dayanmaktadır. Madenlerin bulunuşu ile başlayan kuyumculuk mesleği, günümüze kadar ulaşarak gelişen ender mesleklerden biridir.

Takının tarihi, günümüzden 30.000 yıl önceye, Üst Paleolitik Çağ'a kadar uzanıyor. Ancak uzmanlar, gerçek anlamıyla kuyumculuğun, Mezopotamya'da, Mısır'da ve Anadolu'da, M.Ö. 4. bin yılın sonlarına doğru başladığını belirtiyorlar⁶⁴.

Sümer, Mısır, Minos, Mykenai, Fenike, Asur, Ahemeni, Etrüst gibi uygarlıklardan kalan, kuyumcuların elinden geçmiş eşyalar ile Homeros'un İtalya'da Agamemnon'un zırhını, Akhilleus'un kalkanını, Nestor'un kupasını betimlediği eserler ve Helenistik dönemin mirasçuları olan Romalılar'ın (bu dönemde İskit kuyumcularıyla verimli ilişkiler kuruldu), Pompei'deki duvar resimlerinden, hazinelerden o dönemlerde kuyumculuğa büyük ilgi gösterildiğini anlaşılmaktadır⁶⁵.

Bu kısa bilgilerden sonra uygarlıklara göre kuyumculuğun tarihsel gelişimi şöyledir:

A. Antik Çağ Kuyumculuğu

Anadolu'nun en eski merkezlerinden biri olan Alacahöyük'te, kral mezarlarında bulunan altın bilezikler M.Ö. 3. binde Anadolu'daki kuyumculuğun ulaştığı nokta hakkında bilgi vermektedir. Hititler'den kalma duvar kabartmalardaki insan figürlerinin bileklerini süsleyen bileziklerdeki zenginlik dikkat çekicidir. Yüzleri birbirine dönük aslan başları ile süslenmiş bileziklerin, Hititler'in severek kullandığı formlarından olduğu bilinmektedir⁶⁶.

⁶⁴“Kuyumculuğun Doğuşu”, Goldaş Kültür Yayınları 'na işaret eden kaynak: <http://www.focusdergisi.com.tr/kultur/00363/> (19.06.2007)

⁶⁵ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, Interpres Basın ve Yayıncılık A.Ş., 14. Cilt, s.7239

⁶⁶ http://www.sanattarihim.com/mucevher_taki/bilezik.htm (23.02.2008)

Anadolu kültürleri arasında maden sanatı ve kuyumculukta en başarılı olan toplumun Urartular olduğu, Urartular'ın altın takıları törensel amaçla kullanırken, gümüş ve bronz takıları günlük yaşamda kullandıkları günümüze kadar gelen eserlerden anlaşılmaktadır. Orta-Batı Anadolu'da hüküm süren Kral Midas'ın halkı Frigler'in yaptığı takılar da kuyumculuğun sınırlarının, estetikle buluşmasının bir göstergesi olduğu belirtilmektedir. Pers istilası sırasında doğu ile batı sanatını topraklarında harmanlayan Anadolu, bu dönemde eski çağların usta kuyumcularının ellerinden geçmiş aslan başları, hatta gövdeleriyle süslü ağır altın bileziklerle göz kamaştırmıştır. Batı Anadolu'da antik Yunan sanatının, yerli anlayışla yorumlanması sonucunda takılarda da değişiklikler gözlenmiş, gerek motif ve figürlerin çeşitliliği, gerek bu çeşitliliği pekiştiren ayrıntılı ve ince işçiliğin toplumlar arasında yayılmasıyla Batı Anadolu, kuyumculuk konusunda estetiğin ve teknolojinin birleştiği bir yer olmuştur⁶⁷.

Helenistik dönemde ele geçirilen topraklardan sağlanan yeni malzemeler (sedef, inci vb.), yeni konular ve yeni teknolojilerle takı yapımında önemli bir devrim gerçekleşmiş, zenginleşen üst tabakanın ve ticaretle uğraşanların estetik açıdan kaliteli takılara yönelmesi, bu ürünleri sanat eseri olarak kabul etmeleri sonucunda, takılara olan ilgi artmış ve özenli ve ince işçilikli takılar yapılmıştır. Bu dönemin takı gereksinimini karşılamak için oluşturan en önemli kuyumculuk merkezleri, Anadolu'da Lampsakos (Lapseki), Antiokheia (Antakya) ve Mısır'da İskenderiye'dir. Bu dönemde kuyumculuk tam anlamıyla renkli bir hal almıştır. Zümrüt, yakut ve granat gibi taşlarla süslenen takılar; incilerle, sedeflerle düşsel bir görünüme bürünmüştür.⁶⁸

Lidya Kralı Karun, MÖ 630'da altın madenlerinden elde ettiği altından para basmak amacıyla Ege'de dünyanın ilk rafineri ve darphanesini kurmuştur. Böylece Lidya, yeryüzünde para kullanan ilk uygarlık olmuştur⁶⁹. Uşak/Lydia hazinesi ya da popüler adı ile "Karun Hazinesi" Anadolu'da kuyumculuk ve kullanılan aletlerle ilgili önemli bilgiler sunduğundan ve bu hazine içinde yer alan iki tane bronz üfleme

⁶⁷ http://www.sanattarihim.com/mucevher_taki/bilezik.htm (23.02.2008)

⁶⁸ http://www.sanattarihim.com/mucevher_taki/bilezik.htm (23.02.2008)

⁶⁹ <http://www.iko.org.tr/KuyumSektoru.aspx> (27/11/2007)

borusu ile takı ve heykelcilik üretiminde kullanılan 30 parça bronz kalıptan oluşan kuyumcu aletlerinin varlığından özel bir öneme sahiptir⁷⁰.

B. Bizans Kuyumculuğu

Bizans İmparatorluğu'nun üç kıtada değişik kültürlerle iç içe olması ve geniş topraklarındaki değerli taşlar, altın ve gümüş madenleri ile usta kuyum sanatçıları, sürekli olarak İstanbul'a akmış, bu gelişmelerin yanı sıra, Constantinus, II'inci Theodosius ve III'üncü Valentinianus gibi imparatorların İstanbullu kuyumculardan vergi alınmamasını sağlayan vergi düzenlemeleri yapmaları, İstanbul kuyumculuğunun yükselmesine yol açmıştır. Bizans kuyumculuğunda altın, gümüş, bronz gibi metaller, elmas, zümrüt, safir, yakut, ametist, agat, kalsedon gibi değerli taşlar ile fildişi, inci ve amber gibi maddeler kullanılmıştır. Bizanslılar da tıpkı kendilerinden önce Anadolu'da yaşayan diğer topluluklar gibi, mücevherlerin tabiatüstü güçlere sahip olduğuna ,tedavi edici özelliklerinin bulunduğuna inanmışlardır. 1204-1261 dönemindeki Latin işgalinden sonra, Avrupa'ya götürülen ve günümüzde Avrupa'nın tanınmış müzelerinde sergilenen, ayrıca bir çok Ortadoğu şehriyle Türkiye'nin büyük müzelerinde bulunan Bizans mücevherleri, Bizanslıların kuyumculukta ne kadar büyük bir ustalığa eriştiklerini ortaya koymaktadır⁷¹.

C. Osmanlı Kuyumculuğu

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinden edindiğimiz bilgilere göre; kuyumculuğun piri ve ustası Hazreti Davut'tur. Yeryüzünde ilk olarak Hz.Davut, Zebur'un ayetlerini altın ile yazdırmak istemiş ve böylece de kuyumculuğun ilk temelleri atılmıştır. O dönemde devrin ünlü hattatları biraraya gelerek bu işi başarmak için çaba sarfetmişlerdir. Hz. Davut'tan 1640 sene sonra kuyumculuk mesleği İslamiyet'e geçmiştir. Kabe-i Muazzama'nın tezyini için bir Süryani nakkaş görevlendirilmiş, bu işle birlikte kuyumculuk İslam alemine geçmiş ve mesleğin ikinci piri sayılan Nasr Bin Abdullah oğlu Ebul Hezan, Kabe'yi saf altınla tezyin

⁷⁰ “ **Kuyumculuğun Doğuşu**”, Goldaş Kültür Yayınları 'na işaret eden kaynak: <http://www.focusdergisi.com.tr/kultur/00363/> (19.06.2007)

⁷¹ **Gold News Dergisi**, S. 149 İstanbul Kuyumcular Odası, www.goldnews.com.tr (23.02.2008)

etmiştir. Daha sonraları Behl şehrinden göç eden müslümanlarla ve özellikle Mevlana Celalettin Rumi Hazretleri ile birlikte bu meslek Konya havalisine yayılmıştır⁷².

Kuyumculuk, Osmanlı döneminde gelişimini sarayda ve saray dışında olmak üzere iki yönde sürdürmüştür. Osmanlı sarayında çeşitli hizmet erbabı sınıflar mevcut olup bunlardan biri de ehl-i hiref denilen sanatkarlar zümresiydi. El sanatlarıyla uğraşan kimseler demek olan ehl-i hiref, devşirme zamanında saraya verilen acemilerden oluşur; hizmete alınanlar, ustaların ellerinde yeteneklerine göre yetiştirilirdi. Bu kişiler hizmete alındıklarından itibaren çok az gündelik alır, sanatında ilerledikçe becerisine göre gündelikleri arttırılır, giderek kalfa ve usta olurlardı. Bunlar arasında yer alan kuyumcular Topkapı Sarayı'nın Orta Kapısı ile Akağalar kapısı arasında kalan Bîrun denilen bölümde yaşamaktaydılar. Âmirlerine kuyumcu başı denirdi. Kuyumcular, devşirmelerin kabiliyetli olanlarından yetiştirilirdi. Kuyumcubaşı bunlar arasından yetişme olmayıp, saray dışındaki kuyumcu esnafının usta, ihtiyar ve mutemetlerinden tayin olunurdu. Bunlar saray kuyumcularına nezaret ederler ve onları yetiştirirdi. Saray için alınacak mücevherler ile yabancı hükümdarlara hediye olarak yaptırılan mücevherler kuyumcubaşı tarafından incelenerek ve kıymetleri belirlenirdi⁷³.

Ehl-i hiref teşkilâtında kuyumculukla uğraşan pek çok ustanın bulunduğu, bunların başında altın işçiliği yapan "Zergerân" bölüğünün geldiği, yeşim, nefes ve maden eserler üzerine altın kakmacılığı yapanlara "zernişâni", taş yontucu ve işlemecilere "hakkâkân", taşa foya yapanlara ise "foyager" denildiği belirtilerek bu bilgilerin saray kuyumculuğu ile ilgili bazı bilgileri mevâcip (maaş), masraf ve in'am defterlerinden edinildiği bildirilmektedir. Mart 1526 tarihli "ehl-i hiref mevâcip teftiş defteri"nde, saray sanatçılarının adları, nereli oldukları bazen de uzmanlık dalları belirtilmiş olup, 1526'da bunların sayılarınının 58 zerger, 22 zernişâni, 9 hakkâk

⁷² Birsen YILMAZ, "Altın Mücevherat", T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2006, s.2

⁷³ Aygün ÜLGEN, "Osmanlı Kuyumculuğu", **Tarih ve Düşünce Dergisi**, Şubat 2000, http://tarihvedusunce.esmartweb.com/body_kuyumcu.html (24.02.2008)

ve 1 foyager oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca bu defterler, Zerger, hakkâk ve zernişanların çoğunluğunu Tebrizli ve Bosnalıların oluşturduğunu; usta ve çırakların arasında ise Arnavut, Rus, Gürcü, Akkermanlı, Üsküplü, Çerkez ve Herseklinin bulunduğu bilgisini de vermektedir⁷⁴.

Saray kuyumcuları, harem ve padişahattan gelen siparişleri yerine getirerek bazen bunun yanında büyük enderun ağalarının siparişi ya da tamir işleriyle uğraşırlardı. Yapılan her iş için ücret, bizzat o işi yapan ustalara ödenirdi.

Osmanlı padişahlarının güzel sanatlara özellikle tezhip, hat, musikî, resim ve ağaç işlerinin yanında kuyum işlerine de duyduğu sevgi ve ilgi öylesine yoğunlaşmıştır ki, bazen bizzat uygulamalarını da beraberinde getirmiştir. Yavuz Sultan Selim'in şehzadeliğinde Trabzon'da kuyumculuğu öğrendiğini ve babası Sultan II. Bayezid adına sikke kazıdığını Evliya Çelebi'den öğrenmekteyiz⁷⁵.

Kefe ve Manisa'da sancak beyliğinde bulunan Kanuni'nin ise şehzade iken maiyetinin ve sarayın ihtiyaçlarını karşılayan esnaf takımının arasında bir de zergerin bulunması, onun bu mesleğe verdiği önemi göstermektedir. Osmanlı devletinin refah dönemlerinde, kullanılmayan hazine eşyalarının satıldığı, sıkıntılı zamanlarda ise para basılmak üzere daha çok gümüş eşyaların darphaneye gönderildiği yine kaynaklarda verilen bilgiler arasındadır. Yahudi kuyumcuların saray içinde ve dışında kuyumculukla ilgili işleri yürüttüğü, ancak imalat işlerinde çalışmadıkları, imalatta ise daha ziyade Türk, Balkan ülkeleri ve İran'dan gelen kuyumcuların çalıştığı belirtilmektedir. Saraya bağlı kuyumcuların ücretleri dışında parça başına da ücret aldıkları, dışarıda dükkan açabildikleri bilinmektedir⁷⁶.

Osmanlı padişah hazinelerinden günümüze kadar gelen eserler, değerli taşlarla süslü altın, yeşim, nefes, porselen, tutya ve diğer madenlerden yapılmış olup, bunlar Osmanlı kuyumculuğunun altın kakmacılığını ve taş işçiliğini yansıtmaları bakımından önemlidirler. İmparatorluğun değişik yerlerinden gelen farklı gelenek ve sanat görüşüne sahip ustaların çalışmalarıyla oluşan Osmanlı kuyumculuğu, 16.

⁷⁴ ÜLGEN, a.g.m. , http://tarihvedusunce.esmartweb.com/body_kuyumcu.html (24.02.2008)

⁷⁵ BEKAR , a.g.e., s.2

⁷⁶ ÜLGEN, a.g.m. , http://tarihvedusunce.esmartweb.com/body_kuyumcu.html (24.02.2008)

yüzyıl ortalarına doğru çeşitli etkilerden ayıklanarak üslûp açısından kendine has bir gelişme göstermiştir. 16. yüzyılın son çeyreğinde imparatorluk, çeşitli sanatlarda olduğu gibi kuyumculuk sanatında da en parlak dönemini yaşamıştır. Bu dönemin en önemli sanatçılarından olan Bosnalı Mehmed Usta, Sultan III. Murad döneminde, ehl-i hirefin zergerler bölümünde 1588'den itibaren kuyumcubaşı olarak görev yapmış, görevini Sultan III. Mehmed (1595-1603) döneminde de sürdürmüş, Sultan I. Ahmed zamanının ilk yıllarına en geç 1606 yılının Ağustos ayına kadar serzergerân olarak çalışmıştır⁷⁷.

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyümesi ve yükselişi ile birlikte, İstanbul'da mücevherat üretimi doruk noktasına ulaşmış ve bir sanat haline gelmiştir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbul, dünyadaki en önemli mücevherat merkezlerinden biri haline gelmiştir. O tarihlerde, İstanbul'da mücevherat fuarları düzenlendiği bilinmektedir. Ürün çeşitleri ve kullanılan teknikler artmış, İmparatorluğa sonradan katılan azınlıkların bilgi birikimi, varolan geleneksel ürünlere ve tekniklere eklenmiştir. Bu dönemde Afrika ve Asya'dan gelen değerli taşların işlendiği İstanbul, altın ve değerli taşlar için önemli bir pazar haline gelmiştir⁷⁸.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme ya da duraklama dönemlerinde saraya bağlı sanatçı sayısı da değişmiş ve özellikle son dönemlerde oldukça azalmıştır. 16. yüzyılda imparatorluğun en güçlü olduğu dönemde sanatçı sayısı fazla iken, 18. yüzyıl ortalarında zergerân olarak sarayda sadece yedi kişinin çalıştığı kaynaklarda belirtilmektedir. 19. yüzyılda ise bu sayı daha da azalmıştır. Osmanlı sarayında altın, eşyalarda, genellikle saf olarak değil, başka bir madenle karıştırılarak kullanılmıştır. Örneğin sofrta takımlarında altın yerine gümüş ve tombak tercih edilmiştir. Fatih Sultan Mehmed'den sonra Balkanlardaki bazı altın ve gümüş madenlerinin, daha sonra da doğudaki gümüş madenlerinin Osmanlıların eline geçmesi, ayrıca İstanbul ve Trabzon gibi kuyumculuk merkezlerinin padişahların emrinde olması bu tür eşyaya olan ilgiyi bazen arttırdıysa da, bazı padişahlar çok sade yaşadıkları gibi mücevher, altın ve gümüş eşyaya iltifat da etmemişlerdir. Osmanlı kuyumculuğu

⁷⁷ ÜLGEN, a.g.m. http://tarihvedusunce.esmartweb.com/body_kuyumcu.html (24.02.2008)

⁷⁸ YILMAZ, "Türk Gümüş Mücevherat Sektörü", a.g.e., , s.1

Kur'an kabı, kılıç, hançer, gürz, gaddare, tüfek, tesbih, bardak, matara, kâse, şerbetlik, maşrapa, zarf, kutu, sandık, şamdan, buhurdan, gülabdan, kaşık, nargile, yazı takımı, yelpaze, ayna, tarak, askı, kamçı, sadak, Kabe hediyeleri, taht, beşik, örtü, kaftan, at koşu takımı gibi küçük ve büyük boyutlu eşyalar, yani dekoratif eşya ve kullanıma yönelik eşyalardan başka sorguç, hotoz, zülüflük, enselik, saç bağı, gerdanlık, iğne, çelenk, küpe, bilezik, yüzük, zihgir, halhal, pazıbent, düğme, çaprast, zincir, saat, köstek, kemer, kemer tokası, muska ve hamaylı gibi örneklerini çoğaltabileceğimiz takı çeşitleri olarak da oldukça güzel eserler ortaya koymuştur. Osmanlı kuyumculuğunun en güzel örnekleri arasında Topkapı Sarayı Müzesi'nde sergilenen zümrütlü hançer, Kaşıkçı elması, Kanuni Sultan Süleyman'a ait fildişi ayna, altın beşik ve bayram tahtı sayılabilir⁷⁹.

Kuyumculuğun çok eski tarihlere dayanan geçmişinde Sanayi Devriminin etkisi büyüktür. 1789'daki Fransız ihtilalinin yankıları neticesi başlayan Endüstri Devrimi ile Rönesans ve Reform hareketleri sayesinde dünyadaki kimlik arayışları çok farklı boyutlara ulaşmıştır. Sosyal, kültürel ve sanatsal alandaki birikimlerin tavan yaptığı bu dönemde Avrupa ülkeleri mimari, yazın ve edebiyat, resim ve müzikteki başarıları ile tüm dünyayı kendilerine hayran bırakır bir hale getirmişlerdir. Önceleri Yunan Mitolojisi ve Osmanlı tarihine olan sanatsal beğenilirlik ve özenilirlikler bu dönemden sonra Avrupa'ya kaymaya başlamıştır. Sanayi Devrimi sayesinde yaratıcılık ile seri üretim aynı konseptte taşınmış ve ticari amaçlı ürün imali de kolaylaştırılmıştır⁸⁰.

Ülkemizde altının liberalleşmesinin büyük ölçüde öncü olduğu kuyumculuktaki başarı, 1990'lardan sonra yakalanabilmiş ve günden güne başarısını artıran bir sektör olarak karşımıza çıktığı düşünülmektedir.

⁷⁹ ÜLGEN, a.g.m. http://tarihvedusunce.esmartweb.com/body_kuyumcu.html (24.02.2008)

⁸⁰ Anıl Beril BAŞLANGIÇ , “**Kuyumculuk Sektörünün Vizyonu**”, A&G Bülten, Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, Mart, s.13

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA EKONOMİSİ SİSTEMİNDE VE TÜRKİYE'DE KUYUMCULUĞUN YERİ VE ÖNEMİ

I. DÜNYA EKONOMİK SİSTEMİNDE KUYUMCULUK SEKTÖRÜ

Dünyadaki en büyük altın piyasası Hindistan'dadır. Hindistan, dünyanın en büyük altın üreticisi ve tüketicisi durumunda olmakla birlikte son yıllarda üretimdeki liderliğini Güney Afrika Cumhuriyeti'ne bırakmıştır⁸¹.

İtalya, altın mücevherat üretiminde ikinci sırada yer almaktadır. Aynı zamanda dünyadaki en büyük altın mücevherat ihracatçısı ve Avrupa'daki en büyük altın mücevherat üreticisidir. Gelişmiş ülkeler arasında hala kişi başına mücevherat tüketiminin en fazla olduğu ülkedir. Bununla birlikte tüketim giderek düşmektedir.

Dünyadaki üçüncü büyük altın mücevherat üreticisi ve tüketicisi Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Düşük işgücü maliyetlerinden dolayı, dünya kuyumculuk firmalarının üretim işlevlerinin büyük kısmı Çin'e kaymaktadır.

ABD ise Hindistan, İtalya ve Çin'den sonra dördüncü büyük üretici ve Hindistan'dan sonra dünyanın ikinci büyük mücevher tüketicisidir.

Suudi Arabistan dünyadaki beşinci büyük ve Ortadoğu'daki birinci büyük altın mücevherat üreticisidir.

Türkiye altıncı büyük altın mücevherat üreticisidir⁸².

Dünya ekonomik sisteminde, kuyumculuk sektörüne ilişkin ülkeler itibariyle rezerv, üretim, tüketim, stok, ihracat ve ithalat verileri aşağıdaki gibidir.

⁸¹ Focus Dergisi, "Dünyayı Parmağında Oynatan Maden", <http://www.focusdergisi.com.tr/kultur/00364/> (24.02.2008)

⁸² Birsen YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi Dış Pazar Araştırması", Ankara, İGEME 2003, s.13

A. Rezerv

Dünya toplam işletilebilir altın rezervi 49. 000 tondur. Bir başka ifade ile yeraltında miktarı ve nerede, nasıl olduğu bilinen ve üretime hazır haldeki görünür altın rezervi günümüz itibariyle 49.000 tondur. Bunun % 65'i ABD, Kanada, Avustralya ve Güney Afrika'da bulunmaktadır. Dünya'da 2000 yılında altın aramaları için yaklaşık 1 milyar dolar harcanmıştır. 2001 yılında, dünya altın madenciliği yatırım projelerinin toplamı 23 milyar dolar civarındadır. Dünya altın üretimi, son 25 yılda yaklaşık olarak ikiye katlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, bilinen altın cevherleri işletmeye alınırken, yeni altın yataklarının bulunması için tüm dünyada yoğun bir arama ve yatırım dönemi başlamıştır. 2001 yılı itibariyle dünyada 875 adet altın madeni faaliyettedir⁸³.

B. Üretim

Dünya altın üretimine ilişkin yapılan çalışmalara göre, dünyada ortalama her yıl 2.500 ton altın üretilmektedir⁸⁴. Son verilere göre, üretimin yüzde 36 dolayındaki miktarı, dört sanayileşmiş ülke, ABD, Kanada, Avustralya ve Güney Afrika'da yapılmaktadır. 1980 yılına göre üretim artışının, ABD'de 13 kat, Avustralya'da 18 kat ve Kanada'da 3.5 kat olarak gerçekleştiği, Avrupa'nın dünya altın üretimindeki payının yüzde 1 civarında olduğu tahmin edilmektedir⁸⁵.

Dünya altın üretimi 11 ülkenin hakimiyeti altında olup; bunlardan sadece ikisi Avrupa ülkesidir. En büyük altın üreticisi Güney Afrika Cumhuriyeti'dir. ABD, altın üretim sıralamasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin arkasından gelerek ikinci sıradadır. Günümüzde, Avrupa'nın tamamında, her yıl yaklaşık 25 ton altın üretildiği, dünyada üretilen toplam 2.500 tonluk altının 50 ülke tarafından üretildiği, yeni geliştirilen düşük maliyetli teknolojilerle üretimin artırılacağı tahmin edildiği, bu

⁸³ Ali KAHRİMAN, İlgin KURŞUN, "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Doğal Kaynaklarımızın Önemi (V.Altın)", <http://www.istanbul.edu.tr/eng/maden/linkler/kayanyazilar/altin.htm> (16.03.2008)

⁸⁴ <http://www.altinmadencileri.org.tr/index.php?secim=9&mid=58> (24.02.2008)

⁸⁵ http://www.turkishtime.org/sector_2/18_tr.asp (24.02.2008)

teknolojiler sayesinde, maliyetli olduğu gerekçesiyle Türkiye ile Yunanistan'da başlatılmayan altın arama çalışmalarının, yakın gelecekte hızlandırılacağı belirtilmektedir⁸⁶.

Dünya altın üretimi miktarı, ülkeler ve yıllar itibariyle Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Dünya Altın Üretimi

Ülke	Dünya Altın Üretimi (Ton)			
	2006	2005	2004	2003
G.Afrika	292	296	344	376
ABD	252	262	247	285
Avustralya	245	263	242	284
Çin	247	224	210	213
Rusya	173	175	180	182
Kanada	104	118	171	141
Peru	203	208	160	172
Endonezya	114	166	120	163
Diğerleri	841	1047	800	780
Dünya Toplamı	2 471	2 759	2 474	2 596

Kaynak: Altın Madencileri Derneği, [www.altinmadencileri.org.tr](http://www.altinmadencileri.org.tr/index.php?secim=9&mid=58)
(24.02.2008)

⁸⁶ Focus Dergisi, "Dünyayı Parmağında Oynatan Maden", [http://www.focusdergisi.com.tr](http://www.focusdergisi.com.tr/kultur/00364/)
(24.02.2008)

Dünya altın takı üretiminde ilk 10 ülke ve altın takı üretim miktarları , Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Altın Takı Üretiminde İlk 10 Ülke (2005)

Ülke	Altın Takı Üretimi (Ton)
1 Hindistan	695
2 Türkiye	303
3 İtalya	284
4 Çin	257
5 ABD	220
6 Japonya	166
7 Mısır	125
8 Endonezya	86
9 G.Kore	80
10 Malezya	74

Kaynak: Altın Madencileri Derneği, [www.altinmadencileri.org.tr](http://www.altinmadencileri.org.tr/index.php?secim=9&mid=58)
(24.02.2008)

C. Tüketim

Dünya Altın Konseyi verilerine göre, 2007 yılında altın talebi 2006 yılına oranla yüzde 4 artış göstererek 3 bin 547 tona ulaşmıştır. Talep, dolar bazında 79 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Toplam altın talebi, Çin'de 2006 yılına göre yüzde 26 artış göstererek 326 tona ulaşmıştır. Altın takı talebi de 1997 yılından bu yana ilk kez 300 tonu aşarak 302 tona yükselmiştir⁸⁷.

Rusya'da altın talebi bir önceki yılın dördüncü çeyreğindeki rakamlara kıyasla yüzde 25 artmıştır ve böylelikle Rusya son çeyrekte en hızlı büyüme gösteren ülke olmaktadır. 2007 yılının dördüncü çeyreğinde yüksek ve hızlı değişkenlik gösteren

⁸⁷ <http://www.haberturk.com/haber.asp?id=55611&cat=130&dt=2008/02/13> (16.03.2008)

altın fiyatları nedeniyle, altına olan talep, tonaj anlamında önceki yıllara oranla yüzde 17 oranında bir düşüş göstermiştir⁸⁸.

Dünyanın en büyük altın pazarı olan ve altın fiyatındaki dengesizliklerinden çabuk etkilenen Hindistan'ın altın talebinde son çeyrekte önemli bir düşüş gözlenmiştir. Ülkede altın talebi, yılın ilk üç çeyreğindeki yüzde 40'lık artışın ardından, son çeyrekte yüzde 64 oranında düşmüştür. ABD'de de altın piyasası, olumsuz yönde etkilenerek 2006 yılının aynı dönemine göre yüzde 14'lük bir düşüş gözlenmiştir.

Yatırım sektöründe ise 2007 yılının dördüncü çeyreğinde, 8 milyar dolarlık bir altın akışı gözlenirken, bu, son yıllarda ulaşılan en yüksek rakam olmaktadır. Net perakende yatırımı 2007'nin dördüncü çeyreğindeki, 2006 yılının aynı çeyreğine oranla yüzde 39 düşüş göstererek 67 tona gerilemiştir.

2007 yılının üçüncü çeyreğindeki altın borsa yatırım fonlarına yapılan 139 tonluk yatırım, yılın son çeyreğinde 78 tona düşmüştür. Yatırımcıların altına dayalı fon kağıtlarına gösterdiği rağbet, 2006 yılına oranla yüzde 4 düşerek, 251 tona gerilemiştir.

Endüstriyel altın talebi 2006 yılına kıyasla yüzde 2 artarak, 2007 yılında 465 tona ulaşmıştır. Dördüncü çeyrekte altın talebi bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 2 artış göstererek 77,4 tona yükselmiştir.

Dünya Altın Konseyi verilerine göre, 2007 yılında altın talebinde tonaj anlamında yüzde 4'lük bir artış gözlenirken, dolar bazında rekor rakamlara ulaşıldı gözlenmektedir. Bu gelişmelerin Dünya Altın Konseyi'ni sevindirdiğini ancak son aylarda gözlenen yüksek altın fiyatlarının, pazarda zor bir döneme girildiğini gösterdiğini, bu rakamların özellikle altın takı sektörü ve perakende yatırım sektörlerindeki talebi olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir⁸⁹.

⁸⁸ <http://www.haberturk.com/haber.asp?id=55611&cat=130&dt=2008/02/13> (16.03.2008)

⁸⁹ <http://www.haberturk.com/haber.asp?id=55611&cat=130&dt=2008/02/13> (16.03.2008)

D. Dünya Altın Stoğu

Dünya altın stoğu , ülkeler ve merkez bankalarının elinde bulunan rakamlar itibariyle Tablo 5’de gösterilmiştir⁹⁰ .

Tablo 5: Dünya (Merkez Bankalarının) Altın Stokları

Ülke		Merkez Bankalarının Stokları Altın (Ton)
1	ABD	8135
2	Almanya	3428
3	IMF	3217
4	Fransa	2826
5	İtalya	2452
6	İsviçre	1290
7	Japonya	765
8	Hollanda	695
9	Çin	600
10	İspanya	458
26	Türkiye	116
	Diğerleri	6 855
	Toplam	30 837

Kaynak:<http://www.haberturk.com/haber.asp?id=55611&cat=130&dt=2008/02/13> (16.03.2008)

Dünya altın stoğunu en fazla elinde bulunduran ülke ABD’dir. ABD dünya altın stoğunun % 26’lık kısmını tek başına elinde bulundurmaktadır. ABD’nin ardından Almanya ikinci sırada yer almakta ve 3428 tonluk altın stok miktarıyla

⁹⁰ Altın Madencileri Derneği, [www.altinmadencileri.org.tr /index.php?secim=9&mid=58](http://www.altinmadencileri.org.tr/index.php?secim=9&mid=58)
(24.02.2008)

dünya altın stok miktarının % 11 oranındaki miktarını elinde bulundurmaktadır. Almanya'yı IMF izlemekte ve Fransa da dünya altın stoğu bakımından dördüncü sırada yerini almaktadır.

E. İhracat

Dünya değerli mücevherat ticaret hacmi 2005 yılında 2004 yılına göre % 5,5 artarak 53.5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiş olup ihracatı 29.1 milyar dolardır. 2005 yılı Dünya değerli mücevherat ihracatının ülkelere göre dağılımı tablo 6'da gösterilmiştir .

Tablo 6: Dünya Değerli Mücevherat İhracatının Ünelere Göre Dağılımı

Üneler	Değer (Milyon Dolar)	Pay (%)
İtalya	4,246	14,6
Hindistan	3,357	11,5
A.B.D.	3,160	10,9
Hong Kong	2,640	9,1
İsviçre	2,383	8,2
İngiltere	2,336	8,0
Çin	1,762	6,1
Tayland	1,176	4,0
Türkiye	1,127	3,9
Fransa	940	3,2
Malezya	920	3,2
Almanya	660	2,3
Singapur	523	1,8
Meksika	367	1,3
Diğerleri	3,512	12,1
TOPLAM	29,113	100

Kaynak: Trademap, ITC kaynağına işaret eden kaynak Banu BEKTAŞ, "Altın Mücevherat", T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, s.6

Tablo 6, Altın mücevherat dünya ihracatı istatistikleri tek başına verilmediği için, altın mücevherat dahil, gümüş mücevherat hariç olmak üzere, tüm değerli metallere yapılan mücevherat ihracat istatistikleri alınarak hazırlanmıştır. Bununla beraber, altın mücevherat dünya değerli mücevherat ihracatının en büyük kısmını oluşturmaktadır.

Tablodaki veriler incelendiğinde, dünya değerli mücevherat ihracatında İtalya % 14,6 'lık payıyla ilk sırada yer almaktadır. Hindistan % 11,5 oranındaki payıyla İtalya'dan sonra gelerek ikinci sırada yer alırken ABD ise % 10,9 oranındaki payla dünya değerli mücevherat ihracatında üçüncü sırada yer almaktadır.

F. İthalat

2005 yılı Dünya değerli mücevherat ithalatı 24.4 milyar dolar olup Dünya değerli mücevherat ithalatının ülkelere göre dağılımı Tablo 7'deki gibidir.

Tablo 7: Dünya Değerli Mücevherat İthalatının Ükelere Göre Dağılımı (2005 Yılı)

Ülkeler	Değer (Milyon Dolar)	Pay (%)
A.B.D.	7.000	29
İngiltere	3.044	12
Bir.Arap Emir.	2.201	9
Hong Kong	1.938	8
İsviçre	1.411	6
Japonya	1.168	5
Singapur	970	4
Fransa	863	4
Almanya	517	2
İtalya	469	2
Kanada	318	1
Avustralya	298	1
İspanya	282	1
Meksika	269	1
Hindistan	266	1
Hollanda	202	1
İsrail	194	1
Türkiye	190	1
Tayland	160	1
Diğerleri	1.792	7
TOPLAM	24.473	100

Kaynak: Trademap, ITC kaynağına işaret eden kaynak Banu BEKTAŞ, "Altın Mücevherat", T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, ss.6-7

Dünya altın ithalatı, tabloda görüleceği üzere toplamda 24.473 milyon dolar değerinde olup, toplam ithalatın yüzde 58'i dört ülke tarafından gerçekleştirilmiştir. En büyük altın ithalatçısı ülke ABD olup toplam ithalatın yüzde 29'unu tek başına gerçekleştirmektedir. ABD'ni izleyerek ikinci sırada yer alan İngiltere, toplam ithalatın yüzde 12'sini, Birleşik Arap Emirlikleri üçüncü sırada yer alarak toplam ithalatın yüzde 9'unu, Hong Kong da dördüncü sırada yer alarak toplam ithalatın yüzde 8'ini gerçekleştirmektedir. Türkiye ise, toplam 190 milyon dolarlık ithalatıyla dünya altın ithalatında 18.sırada yerini almıştır.

II. DÜNYA FİNANS SEKTÖRÜ VE KUYUMCULUK

Altının para olarak ilk kullanımı, MÖ 1300 yıllarında Likya Kralı Krezüs tarafından yaptırılan altın paralarla sağlanmıştır. Altın, 19.yüzyıla kadar para olarak kullanılmış, ancak üretiminin zorluğu ve sınırlılığı karşısında altına bağlı yeni sistemlerin aranması gerekmiştir. Bu nedenle, 19.yüzyılda altın sikke (altın para) sistemi bırakılmış ve yerine altın standardı sistemine geçilmiştir⁹¹.

Altın standardı sistemi, 1870'lerden I. Dünya savaşına kadar uluslararası para sisteminin temelini oluşturmuş, bu dönemlerde altın, paranın tüm fonksiyonlarını yerine getirmiştir. Ancak, altın standardı I.Dünya savaşının başlaması ile yürürlükten kalkmıştır. I.Dünya savaşından sonra ikinci bir altın standardı oluşturulmaya çalışılmış, ancak yürürlüğe konulan ikinci altın standardı başarılı sonuç vermemiştir. 1940 yılının başlarına kadar çeşitli sistemler denenmiş ancak bu sistemler de etkili olmamıştır. II. Dünya savaşından sonra ABD'nin Bretton-Woods kasabasında 1944 Temmuz ayında 44 ülkenin katılımıyla imzalanan antlaşmayla White Planı kabul edilerek, uluslararası para sistemi olarak altın kambiyo sistemi (bu sistem altın standardı sisteminin geliştirilmiş bir şekli olup, altın yanında konvertibl olan ulusal paraların da uluslar arası rezerv olarak kullanılmasıdır. Böylece altından tasarruf edilmiş olmaktadır) uygulamaya konulmuştur. Buna göre, ABD dolarının değerini altına bağlıyor ve 1 ons altının fiyatı 35 \$ olarak belirleniyordu. ABD Merkez Bankası çıkardığı dolar için % 25 altın stoku bulunduruyordu. Doların altın

⁹¹ Gönül ÇETİNEL, “Altının Ekonomideki Yeri ve Pazarı”, **Jeoloji Mühendisliği Dergisi**, Kasım 1992, s.154

konvertibilitesi tamdı. Böylece altın ve dolar dünya parası olarak kabul edilmişti⁹². 1958'lere kadar bu sistem iyi işlemiş, sonraki yıllarda ABD'deki enflasyon, ödemeler dengesi açıkları ve bunların emisyonla kapatılmaya çalışılması, dünyada dolar bolluğunun meydana gelmesi, bunun sonucu olarak anahtar paraya olan güvenin sarsılması ve dolardan kaçışın hızlanması, 1968'de ABD'de alınan tedbirlerin beklenen sonucu vermemesi ve 15 Ağustos 1971'de ABD'nin doların altın konvertibilitesini kaldırmasıyla Altın Kambiyo Sistemi son bulmuştur. Dolar Altın ilişkisi de, ABD Merkez Bankası'nın %25 altın karşılığı bulundurma uygulamasına son vermesiyle ortadan kalkmış, 1971 Aralığında Smithsonion anlaşmasıyla da 1 ons altın 38 dolar olarak tespit edilmiştir⁹³.

2007'nin son çeyreğinden bu yana dünya piyasalarında yaşanan çalkantılar sonucunda altın fiyatları nominal olarak tarihi zirvelere çıkmıştır. ABD ekonomisinde konut kredileri kaynaklı yaşanan mortgage krizi sonrasında dünya piyasalarında yaşanan kayıplar, altın fiyatlarını bir yıllık süreçte ons cinsinden 615 dolardan 990 dolar seviyelerine taşımıştır. ABD ekonomisindeki bozulma sinyalleri ve buna bağlı olarak doların uluslararası para birimleri karşısında sürekli değer kaybetmesi altın fiyatlarına olan talebi artırmıştır (2007 Ocak başında Euro/Dolar paritesi 1.30 seviyelerinde iken 2008 Şubat ortalarında 1.54 seviyelerine yükselmiş, Dolar/Yen paritesi ise 119'dan 102 seviyelerine kadar gerilemiştir). 2007'nin başından itibaren, sürekli yükseliş trendinde olan petrol fiyatlarının yol açacağı enflasyon korkusu tasarruf sahiplerini güvenli liman arayışına yöneltmiştir. Emtiaların enflasyona karşı korunma aracı olarak görülmesi başta altın olmak üzere tüm emtialara olan talebi artırırken emtia fiyatları rekor fiyatlara ulaşmış ABD ve Almanya'nın ardından dünyanın üçüncü altın rezervine sahip olan IMF'nin (3.217 ton rezerv) altın satacağına dair açıklamaları bile altındaki yukarı ve sert hareketler üzerinde etkili olamamıştır. Çünkü varlık fiyatlarında ve finansal piyasalarda

⁹² ÇETİNEL, a.g.m, ss. 154-155

⁹³ İsa COŞKUN, "Altın İç ve Dış Ticareti, Altın Borsası", **Vergi Dünyası CD Ortamında Dergisi**, Mart 1988 S.179

yaşanan kayıplar altına olan talebi devam ettirmiştir. Gelişen finans piyasalarında türev araçların her geçen gün ağırlığının artması fiyatlar üzerinde diğer belirleyici faktör olarak öne çıkmaktadır. Portföy yatırımları amacıyla yapılan türev işlemlerde, üzerine alım-satım yazılan malın vade sonunda genellikle fiziki olarak teslim edilmemesi, ilgili mal için suni arz-talep dengesi oluşturabilmektedir. Bu işlemlerin sonucunda da vadeli fiyatlar spot fiyatlar üzerinde baskı yapmaktadır. Bu işlemlerin kaldıraç etkisi ile yaygınlaşması, fiyat hareketlerini oldukça dalgalı hale getirmektedir (Bu sistemde alınan toplam pozisyonun yüzde 3 ile 10 arasında bir karşılığı teminat olarak yatırılmaktadır. Dolayısıyla toplamda 100 birimlik bir pozisyonu 3 veya 10 birimle alma imkânı sağlanmaktadır) . Bu piyasalarda ekonomik duyarlılığı nedeniyle en fazla işlem gören emtia ise altındır. Tüm piyasalarda kayıplar yaşayan yatırımcılar, tek kazanç noktası olarak gördükleri altın pozisyonlarını tutmaktadırlar. Dolayısıyla satış tarafı zayıf kalırken alış tarafının güçlü olması da fiyatları yukarı çekebilmektedir. Emtiaların fiyat oluşumunda sadece enflasyona karşı korunma ve arz miktarının talep karşısındaki durumu belirleyici olmamaktadır⁹⁴.

Uluslar arası mali piyasaların gelişmesine ve derinleşmesine paralel olarak mali araçların sayısı da hızlı bir şekilde artarak altına dayalı modern mali araçların sayısında bir artış gözlenmiştir. Mali sistemde altına dayalı ve yaygın olarak kullanılan mali araçların başlıcaları altın sertifikaları (senedi), altına dayalı mevduat hesapları, altın biriktirme planları, altına endeksli tahviller, altın yatırım fonları, varlığa dayalı menkul kıymetler (altın kredisinden alacaklar), altın sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin çıkardıkları hisse senetleri, altın kredileri, altına dayalı vadeli ve türev işlemler olup bu mali araçlara aşağıda kısaca değinilmiştir.

A. Altın Sertifikaları (Senedi)

Altın sertifikaları, bankaların teslim aldıkları altın üzerinde tasarruf hakkı veren, karşılığında yatırımcıya teslim ettiği altını veya önceden belirlenmiş

⁹⁴ Fevzi ÖZTÜRK, “Altının Ekonomideki Tarihsel Rolü ve 2007-2008 Değerlendirmeleri “, http://dunyabulteni.net/news_print.php?id=36654 (21.03.2008)

miktardaki altını vadeli veya vadesiz, faizli veya faizsiz parasal tutar olarak geri alınmasını sağlayan sertifikalardır. Altın sertifikaları, bankacılık kesiminin altına dayalı mevduat hesapları ile altın cinsinden belli bir faiz karşılığı sektördeki işletmelere pazarlayacağı fonun kaynağını oluşturmaktadır⁹⁵.

B. Altına Dayalı Mevduat Hesapları

Altına dayalı mevduat hesaplarında, tasarrufçu belli bir miktar altını hesabı uygulayan ülkenin ulusal parası karşılığını bankaya yatırmakta, hesabı vadesiz ise istediği anda, vadeli ise vade sonunda hesabından altını faizi ile birlikte altın olarak veya altının o günkü rayiç değerinden ulusal parası karşılığı çekmektedir. Bu tür hesaplarda tasarruf sahibi işçilik maliyetleri ve alım-satım fiyat farkı nedeniyle kayba uğramamakta, altının kaybolma ve çalınma riski ortadan kalkmakta ve vadesine göre faiz kazanma imkanı ortaya çıkmaktadır.

C. Altın Biriktirme Planları

Altın biriktirme planları, sistematik olarak, belli bir miktar paranın altına yatırıldığı bir yatırım aracıdır. Tasarrufçu, bir banka veya yetkili kuruluş ile anlaşma imzalamakta, anlaşmada taksitlerin aylık olduğu belirtilmekte ancak altın her ay değil, her gün alınmaktadır. Altın fiyatlarının düşük olduğu zaman daha fazla altın alınmakta ve dolayısıyla altın fiyatları yüksek olduğunda daha az altın alındığından dolar maliyetleri ortalanmaktadır⁹⁶.

D. Altına Endeksli Tahviller

Altına endeksli tahviller, hem ana paranın hem de faizin altın cinsinden ifade edildiği tahvillerdir. Bu tür tahviller daha çok nakit girişleri, altın fiyatları ile ilişkili olan madencilik ve rafineri şirketlerinde kullanılan bir finansman aracıdır. Ayrıca kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren şirketler de bir finansman kaynağı olarak altın fiyatlarına endeksli tahviller çıkarabilmektedir. Bu araç yaygın olarak en

⁹⁵ Güncel KIRCALIOĞLU, “Türk Mali Sisteminde Altın ve Altına Dayalı Finansal Araçlar ve Piyasalar”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1997 s.28

⁹⁶ KIRCALIOĞLU, a.g.t., s.29

önemli altın üreticisi olan Kanada, ABD ve Güney Afrika gibi ülkelerde uygulanmaktadır.

E. Altın Yatırım Fonları

Altın yatırım fonları, altın ve altına dayalı finansal varlıklara yatırım yapan fonlardır. Standart fiziki altın ve/veya altına dayalı finansal varlıkları portföyüne alan yatırım fonları vasıtasıyla altına yönelik tasarruf talebinin sermaye piyasasına çekilmesi amaçlanmıştır⁹⁷.

F. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (Altın Kredisinden Alacaklar)

İhracatçıların ticari işlemlerinden doğmuş alacakları ile temellük* edecekleri alacakları karşılığında çıkardıkları menkul kıymetler olan varlığa dayalı menkul kıymetler, bankalar ve genel finans ortaklıkları tarafından altın sektörünün finansman ihtiyacı için verilen kredilerden doğan alacaklara dayalı olarak ihraç edilirler.

G. Altın Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketlerin Çıkardıkları Hisse Senetleri

Altın çıkaran maden şirketleri, altını işleyen rafineri şirketleri, sektör içindeki diğer şirketler ile bu sektöre kaynak sağlayan finansman şirketleri tarafından sermaye piyasası kanalıyla ihraç edilen hisse senetleridir.

H. Altın Kredileri

Banka rezervinden veya sahibinden ödünç alınan altın, piyasada nakde çevrilmekte, bu nakit maden şirketlerinin altın cevherini metal altına dönüştürmesinde kullanılmaktadır. Altın kredileri ile maden çıkarmak için katlanılması gereken maliyetler düşürülmekte ve altını ödünç verenler yatırım karşılığında gelir elde etmenin yanında altının sigortalama ve saklama maliyetinden

⁹⁷ KIRCALIOĞLU, a.g.t., s.32

- Borsa'da yapılan işlemler sonucunda, taahhütlerin gerektirdiği ödeme veya menkul kıymet teslimatlarının belirlenen süreler içinde gerçekleştirilmemesi sonucu oluşan durumdur.

kurtulmaktadırlar. Bu yönüyle altın kredileri yatırımcıya büyük kazanç sağlamaktadır. Altın kredileri 1970 'li yıllarda İsviçre bankalarının İtalyan kuyumculuk sanayine altın kiralama uygulamalarıyla ortaya çıkmıştır⁹⁸.

Türkiye'de ise altın kredisi , ekonomik hayatımıza Devlet Bakanlığının 27 Ocak 1995 Tarih ve 22184 Sayılı RG.'de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara ilişkin 9532/13 Sayılı Tebliği ile girmiştir. Söz konusu Tebliğ'in 2. maddesi ile bankaların Türkiye'de ve yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişiler adına altın depo hesapları açabilmelerine izin verilmiş ve 3. madde ile altın depo hesaplarının açılmasına ilişkin şartlar belirlenmiştir. Buna göre altın depo hesapları en az 995/1000 saflıkta bar (çubuk) ve külçe halindeki işlenmemiş altın ile 995/1000'den daha düşük saflıkta, gerek bir işçilik uygulanarak ziynet veya süs eşyası haline dönüştürülmüş gerekse içine ilave madde katılarak veya katılmaksızın altın satımı yapılan işlenmiş altın ile basılı altınların teslimi karşılığında vadeli veya vadesiz olarak açılabilir. Teslim edilen altının 1000 ayar karşılığına eşit olan has altın miktarı esas alınarak işlem yapılmakta ve mudilere bu miktar ile faiz oranını ve diğer şartları gösteren hesap cüzdanı verilmektedir. Tebliğ'in 4. maddesine göre altın depo hesaplarına bankalarca tespit edilecek oranlar üzerinden tahakkuk ettirilecek faizlerin hesaplarda altın olarak izlenmesi gerekmektedir. Ancak mudilere faiz ödemesi altın veya altın ödeme günündeki karşılığı Türk Lirası veya döviz cinsinden yapılabilir. Tebliğ'in 5. maddesi ile mudilere geri ödemenin altın olarak yada anlaşmaya göre ödeme günündeki Türk Lirası ve döviz cinsinden yapılabilmesine imkan tanınmaktadır. Tebliğ'in 6. maddesine göre, bankalar, mudilerden aldığı altınlar ile satın alacakları altınların fiziken teslimi suretiyle kuyumculukla uğraşan gerçek ve tüzel kişilere bankacılık mevzuatı dahilinde altın kredisi kullanılabileceklerdir. Ancak, krediyi kullanacak kişilerin kuyumculukla işgal ettiklerinin ilgili meslek teşekkülünden alınacak belge ile tevsik edilmesi gerekmektedir. Tebliğ'in 7. maddesi ile kredi şeklinde alınan altınların kuyumcular tarafından geri ödenmesi düzenlenmektedir.

Buna göre bankalar, kredi olarak teslim ettikleri altınlar için tahakkuk ettirecekleri faizleri, altın olarak hesaplarında izleyeceklerdir. Kuyumcuların kredi

⁹⁸ KIRCALIOĞLU, a.g.t., s.33

olarak alacakları altınları altın teslimi suretiyle ödemeleri esastır. Ancak banka ile kuyumcular aralarında anlaşmaları halinde Türk Lirası veya döviz cinsinden ödeme de mümkündür. Tebliğ'in 8. maddesi ise altın alış ve satış fiyatlarının bankalarca serbestçe tespit edilebilmesine imkan vermektedir⁹⁹.

İ. Altına Dayalı Vadeli ve Türev İşlemler

Altına Dayalı Vadeli ve Türev İşlemler , vadeli işlemler piyasaları içinde belli malların ve finansal ürünlerin, standart vadeli kontratlar yoluyla alınıp satıldığı piyasalardır. Bu piyasalarda piyasa yatırımcısı bir mal ya da finansal ürün üzerine hazırlanmış kontratı satın aldığı taktirde o mal ya da finansal ürüne sahip olmamaktadır. Bu kontrat belli miktardaki mal ya da finansal ürünün, gelecekteki belli bir vadede, o vadenin spot fiyatı üzerinden alınacağını taahhüt etmektedir¹⁰⁰.

1 Ocak 1975 tarihi altın piyasası için çok önemlidir. Bu tarihte, ABD, altının özel kesimin elinde bulunmasını yasaklayan yasal düzenlemeyi kaldırılmıştır. Yeni uygulamanın hemen etkisi görülmüş ve Ocak 1975 'de ABD'de bulunan beş emtia borsası, bünyelerinde altına dayalı vadeli işlemlere başlamışlardır. Bunlar COMEX, NYMEX, Uluslar arası Para Piyasası (IMM), The Mid America Exchange ve CBOT 'tur. Bu gün dünyada en önemli Altın Vadeli İşlem Piyasası COMEX bünyesinde bulunmaktadır¹⁰¹.

Amerika'dan başka, Japonya odaklı çalışan TOCOM vadeli işlemler borsası, Hong Kong Vadeli İşlemler Borsası, Singapur Uluslararası Para Borsası Ltd., Breziya'da bulunan Borsa Mercantile& De Futurosparca Antonio Prado sözleşme büyüklükleri açısından dünyada önemli altına dayalı vadeli işlemler yapan borsalardır¹⁰².

⁹⁹ Mehmet Ali ÖZYER, "Altın Kredisi ve Değerlemesi", Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 3. Baskı, 2004,

¹⁰⁰ Ercüment BARAN, "Vadeli Piyasalar ve Vadeli İşlemler Rehberi", TÜRMOB Sirküler Rapor, Ekim 2004, S.2004-10, s.17

¹⁰¹ BARAN, a.g.e., s.84

¹⁰² BARAN, a.g.e., s.85-91

III. BAZI SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KUYUMCULUK SEKTÖRÜ VE GELİŞİMİ

Avrupa ülkeleri dünya kuyumculuk sektöründe önemli bir yere sahiptir. Son yıllarda dünyadaki altın mücevher üretimindeki payları düşse de Avrupa hala mücevher tasarımı ve üretim teknolojilerinde lider konumdadır. Dünya işlenmiş altın, gümüş ve platin üretiminin yüzde 20'sini tek başına gerçekleştiren İtalya, Avrupa Birliği'nin de bu sektördeki üretiminin yüzde 75'ini karşılamaktadır¹⁰³.

Dünya altın mücevherat üretim ve ihracatında önde gelen ülkelere İtalya, Hindistan ile hedef pazar olan ABD'nin sektör analizleri kısaca şöyledir.

A. İtalyan Kuyumculuk Sektörü

İtalya, 200 yıldan uzun bir süredir dünya işlenmiş altın, gümüş ve değerli taş üretiminde lider olup dünya ülkeleri arasında takı tasarımı ve ticareti açısından da başta gelerek altın mücevher alanında en yüksek katma değeri elde edebilen ülkedir. Dünyanın tüm üretim ve tüketim noktaları için İtalya daima referans ülke olmaktadır. Trendler ve yeni teknikleri ağırlıklı olarak İtalya belirlemekte, diğer ülkeler İtalya'dan makine olarak veya modellerinden esinlenerek üretim yapmaktadırlar. Dünyanın her yerinde İtalyan ürünlerinin taklitleri yapılmakta, 50 yıllık geçmişe sahip Vicenzaoro Fuarı'nın yapıldığı Vicenza, altın sektörünün başkenti durumundadır¹⁰⁴.

İtalyan kuyumculuk sektörü dünyada lider konumda olmasına karşın, büyümesinin ve liderliğinin önünde tehlike teşkil eden iki yeni eğilim mevcuttur. Birinci olarak, son birkaç yıldır Türkiye, Hindistan, Tayland ve Kolombiya gibi mücevher ihracatçısı ülkelerdeki düşük ücret seviyeleri nedeniyle (yaklaşık olarak İtalya'dakinin üçte biri kadar) bu ülkelere gelen fiyat rekabeti, İtalyan firmalarını

¹⁰³ Nesteren KESEN, "AB Ülkelerinde Kuyumculuk Sektöründeki Uygulamalar, İzmir Ticaret Odası Yayını, Ağustos 2005, s.2-7 <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/6289/KUYUMCULUK.pdf> (15.05.2007)

¹⁰⁴ Mualla BİLGİN, "Takı Sektör Profili", İstanbul Ticaret Odası Dış Ticaret Şubesi Uygulama Merkezi", Aralık 2006, s. 3

ihraç pazarlarındaki paylarını büyütme ve koruyabilmek için kar marjlarını düşürmeye zorlamaktadır. İkinci olarak, İtalyan yerel pazarında talep beklenmedik bir şekilde ve önemli miktarda düşmüştür. Araştırmalar, genç İtalyanların, ebeveynlerinin geleneklerini devam ettirmediğini, İtalya'da köklü bir gelenek olan belirli ve önemli zamanlarda altın mücevherat hediye etme geleneğini göz ardı ettiklerini ortaya koymaktadır.

İtalya'nın rekabet gücünü etkileyen faktörlerden başlıcası girişimci davranışlarıdır¹⁰⁵. Sektörde faaliyet gösteren kuruluşlardan sadece 200 tanesi 40 'ın üzerinde personel çalıştırmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren kuruluşların büyük çoğunluğu oldukça küçük ölçekli¹⁰⁶ işletmeler olup , sektörde 50 bin kişi, yaklaşık 10 bin altın ve gümüş imalathanesinde çalışmaktadır. İşletmelerin yüzde 95'inin hala zanaat ağırlıklı elle çalışan ve hemen hemen tamamı birkaç kuşaktır bu işle meşgul aile işletmeleri olmaları dikkat çekicidir. Ancak sayıları bu işletmeler kadar çok olmasa da özellikle ihracata yönelik çalışan ve seri üretim yapan fabrikalar, üretimin yüzde 45'ini gerçekleştirmektedir. Sektörü oluşturan bireyler en baştan itibaren iş adamı olmayıp, geleneksel mücevherat merkezleri olan Arezzo, Valenza, Vicenza ve Bassano di Grappa'da faaliyet gösteren zanaatkarlardır. Başlangıçta işçi olan düzinelerce kişi, daha sonra kendi işlerini kurmuş, ihracat faaliyetlerine önem vermiştir¹⁰⁷.

İtalyan üreticiler, pazara sürekli olarak yeni ürün ve tasarımlar sürerek tüketici talebini teşvik etmeyi başarmışlardır. Yeni ürün geliştirme çabaları zorunlu olarak görülmekte ve her firmanın yıllık faaliyet bütçesinin ayrılmaz bir parçası olarak belli bir bütçe ayrılmaktadır. Üretim, otomatik makinelerle yapılmakta, makineler bu konuda uzmanlaşmış İtalyan ve Alman firmalarından alınmaktadır. Alınan makineler firmalara ulaştığında, hemen sökülme ve firmaya has mücevheratın stil ve tasarımına adapte edilerek yeniden kurulmaktadır. Yeni

¹⁰⁵ YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi ...", a.g.e., ss.19-23

¹⁰⁶ Kemal KAPLAN, "Türkiye'de Kuyumculuk ve Altın", İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 2004-50 İstanbul, 2004, ss. 41-42

¹⁰⁷ YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi", a.g.e., s.19-23

teknolojik gelişmelere uygulanan bu teknik beceriler sayesinde önemli bir katma değer elde edilmekte ve dünya pazarlarında rekabet güçlenmektedir. İtalyan mücevherat sektörü, ihracattan sorumlu bakanlık olan ICE'den ve kar amacı gütmeyen, Vicenza mücevherat fuarlarını düzenleyen ve tanıtan kuruluş olan Fiera di Vicenza'dan da önemli oranda faydalanmakta, bu durum da rekabet gücünü arttırmaktadır¹⁰⁸.

İtalya, kuyumculuğun hammaddesi olan altını ithal etmek zorundadır. Altın gereksinimini genellikle külçe bankalarından; bazen de yabancı toptancıların hesabının bulunduğu yerel bankalardan sağlamaktadır. Diğer taraftan, İtalya'da kuyumculuk sektörünün hammadde maliyetini en aza indirebilmesi için yurtdışından ödünç altın kullanımına başvurmakta, bu ödünç kullanımların vadesi gerektiğinde uzatılabilmektedir¹⁰⁹. Ayrıca, İtalyan kuyumculuk sektörü, Dünya Altın Konseyi tarafından da destek görmektedir¹¹⁰.

İtalya'da kuyumculukta, ayar damga uygulamaları (hallmarking) mevcut olup, ayar damga uygulamaları 1934 yılında konuyla ilgili çıkarılan kanun ve daha sonra yönetmelikler yolu ile yapılan değişiklikler ile düzenlenmiştir. İtalya'da ayar damga sistemi üreticilerin sorumluluğunda olup, zorunlu veya isteğe bağlı ayar damga sistemi bulunmamaktadır. Üreticiler ve ithalatçıların, ilgili yönetmeliklere uygun çalıştıklarının tespiti halinde, kendilerine ürünlerinin ayar damgalarını yapma yetkisi verilmiştir. Bu ayar damgasında, ürüne verilen numara ve üretici firmanın genel merkezinin bulunduğu bölgenin kısaltması bir altıgen içinde yer almaktadır¹¹¹.

İtalyan kuyum üreticileri, pazar kaybını durdurmak ve geriletmek için alınabilecek önlemleri önceden tartışıp, avantajlarını ön plana çıkarmak konusunda stratejiler geliştirmektedir. En büyük sorunları, fiyatları aşağı çekmek olup bu konuda Almanlar'ın yolundan giderek üretimlerini işgücünün ucuz olduğu ülkelere kaydırma ya da bu ülkelerde ortaklıklar kurma konusunu değerlendirmektedir.

¹⁰⁸ YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi", a.g.e., s.19-23

¹⁰⁹ http://www.turkishtime.org/sector_2/print/178_tr_p.asp (08.03.2008)

¹¹⁰ BİLGİN, a.g.e., s.3

¹¹¹ KESEN, a.g.e., (15.05.2007)

Ancak bu yöntem, ihracatın bir süre sonra doğrudan doğruya üretimin gerçekleştirildiği ülkeye kayabilme olasılığı nedeniyle çok iyi bir çözüm olarak görülmemektedir. Teknolojiye ve know-how'a yatırım yapılmasının daha akıllıca olacağı, uzun vadede gerçek çözüm oluşturacağına ilişkin görüşler yoğunluk kazanmaktadır¹¹².

B. Hindistan Kuyumculuk Sektörü

Hindistan dünyadaki en büyük altın tüketicisidir. Tüketimin yüksek oluşunun sosyo-ekonomik ve kültürel nedenleri vardır. Hindistan dünya kesilmiş elmas ihracatının miktar cinsinden % 90'ını gerçekleştirmekte olup, yüzde rakamının yüksekliği rekabetçi fiyatlarda ve istenilen miktarda hazır bir arz olduğu anlamına gelmekte ve bu sektör için büyük avantajdır. İşçilik ücretlerinin büyük oranda düşüklüğü, düşük maliyetli üretim yapma konusunda farka neden olmaktadır.

Hindistan hükümeti sektördeki tek temsilci kuruluş olan GJEPC (değerli Taşlar ve Mücevherat İhracatını Geliştirme Konseyi) 'nin görüş ve tavsiyelerini ciddi olarak dikkate almakta ve hareket etmektedir. Konseyin 700 üyesi, Hindistan'ın mücevherat ihracatının % 99'unu gerçekleştirmektedir¹¹³.

C. ABD Kuyumculuk Sektörü

ABD'nin coğrafi açıdan çok büyük bir ülke olmasının getirdiği kültürel ve ekonomik farklılıklar, eyaletten eyalete büyük bir değişim göstermektedir. Bu faktörler, hem çok geniş, hem de çok bölümlü bir mücevherat pazarının oluşmasına neden olmuştur.

Sektörde yaklaşık 2.200 değerli mücevherat üreticisi vardır. Sanayi ülkenin kuzeydoğusunda yoğunlaşmıştır. Zincir mağazaların, katalogla satışların ve TV aracılığıyla satışların artması üzerine, perakendeciler arasında birleşmeler artmış, toptancıların sayısında azalma olmuş, gümrük vergileri indirilmiş ve ithalatlar artmıştır.

¹¹² YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi", a.g.e., s s.24-37

¹¹³ YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi", a.g.e., s s.24-37

Mücevherat satışlarının, tüm perakende satışlar içerisinde, 2010 yılında % 2.6'ya çıkacağı tahmin edilmektedir¹¹⁴.

IV. TÜRKİYE'DE KUYUMCULUK SEKTÖRÜ VE GELİŞİMİ

Yıllık 400 tonu bulan altın, 200 tonu bulan gümüş işleme kapasitesine sahip olan ve yaklaşık 750.000 çalışanın istihdam edildiği Türkiye Kuyumculuk Sektörü Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin genel görünümünü de bire bir yansıtmaktadır. Sektörde kapasite kullanım oranları düşük, işletme sermaye yapısı yetersiz, teknolojik yenilenme gücü yavaş, kayıt ve muhasebe teknikleri zayıf olmakla birlikte bu durum son yıllarda önemli oranda düzelmiş bulunmaktadır. Ayrıca kuyumculuk sektöründe firmaların tek başlarına fiyatları belirleme şansları bulunmayıp, sektördeki ürün satış fiyatı, hammadde ve işçilik fiyatı veri olarak kullanılmaktadır. Firmaların tek başlarına fiyat değiştirme olanakları mevcut olmaması sebebiyle, üretim miktarlarını ya da kapasitelerini kendi kar maksimizasyonlarına uygun olarak seçme olanakları da bulunmadığından uzun dönemde aşırı karla çalışılmamaktadır¹¹⁵.

Türkiye Kuyumculuk Sektörü, faaliyet alanı düşük sabit sermaye gerektiren bir alana sahip olduğundan aşırı karın olduğu sanılan sektöre yeni firmalar kolaylıkla girebilmektedir. Genel olarak, firmaların faaliyetleri kısıtlı ve çoğunlukla küçük işletmelerden oluşması nedeniyle profesyonel yönetici ve uzman çalıştırma imkanları düşük seviyededir. Bu nedenle, ideal makine parkı ve üretim metodu, finansman ve pazarlama teknikleri ve mali mevzuattan yararlanma imkanları sınırlıdır. Bu işletmelerde profesyonel anlamda ortaklık kurulması, kredinin temini ve ihracat imkânlarının geliştirilmesi gibi konularda gelişmeler olmasına rağmen istenilen düzeyde olmadığı düşünülmektedir¹¹⁶.

¹¹⁴ YILMAZ, “**Altın Mücevherat Sanayi**”, a.g.e., s.24-37

¹¹⁵ İstanbul Altın Borsası Başkanlığı , “**İstanbul Altın Borsası ve Kıymetli Maden Sektörü**”, Ek 12, s.45 http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/iktisat_kongresi/Ek%2012%20Altin%20Borsasi.pdf (17.03.2008)

¹¹⁶ İstanbul Altın Borsası Başkanlığı , a.g.r. , s.45

Belirtilen bu olumsuzlukların yanında, Türkiye’de bulunan kuyumculuk işletmelerinin daha çok aile şirketi hüviyetinde olmaları, değişimlere daha hızlı adapte olabilmeleri ve girişimcilik ruhunun canlı olması nedeniyle sıkıntılı dönemlerde ekonomik ve sosyal tahribatı azaltma gücüne sahiptirler. Sektördeki işletmelerin sahip olduğu kişisel girişimcilik ruhu, sürekli büyüme isteğini de beraberinde getirmektedir. İşletmelerin küçük ve orta ölçekli olmalarının spesifik bir üretim dalında uzmanlaşmaya yol açması nedeniyle kaynak verimliliğinde de önemli artışlar sağlanmaktadır. Türkiye kuyumculuk sektörünün finansal sermaye yapısına baktığımızda işletme sermayelerinin tümünün firma sahibinin aile mal varlıklarından oluştuğu görülmektedir. Bu yapı sektörün uğradığı zararlarda işletme sahibini direkt olarak etkilemekte ve mal varlığı riske girmektedir. Ancak bu durum son yıllarda firmaların büyüme ile birlikte kurumsal yapılanma içine girmeleri sebebiyle önemli oranda azalma göstermektedir. Kuyumculuk sektörünün bankalarla olan ilişkileri çok kısıtlı, altın kredisi kullanımı çok düşük hatta yok denecek düzeydeyken İstanbul Altın Borsası’nın açtığı piyasalarla sektörde meydana getirdiği rahatlama önemli oranda hareketlilik sağlamıştır. Sektörde geçmişte yoğun olarak yaşanan kayıtsız yapı azalma eğilimine girmiş ve bu durum bankalarla olan ilişkileri olumlu yönde etkileyerek arttırmıştır. Ayrıca sektörde yurtdışı altın kredi oranlarının düşük olduğu bilinmesine karşın, ülkemizdeki bankaların talep ettikleri altın kredisi faiz oranlarının yüksek bulunması, İstanbul Altın Borsası’nın ödünç piyasasını faaliyete geçirmesi ile makul seviyelere inmesine olanak sağlayarak, sektörde önemli bir rahatlama yaratmıştır¹¹⁷.

A. Tarihsel Gelişim

Türkiye, geçmiş uygarlıkların altını kullanımı ve topraklarındaki gelişimleri ile Dünya altın üretim tarihi eş zamanlı bir süreç yaşamıştır. Türkler Anadolu topraklarına gelmeden önce de, Anadolu’ya yerleştikten sonra da değerli maden ve mücevherleri hayatlarının her alanında kullanmışlardır¹¹⁸.

¹¹⁷ İstanbul Altın Borsası Başkanlığı , a.g.r , s.45

¹¹⁸ Şuayp KAYA, “Türkiye’de Kuyumculuk Sektöründe Çalışma Koşulları (İstanbul Kapalıçarşı Örneğinde), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, Haziran 2006, s. 56

Türklerin değerli maden ve taşlara olan ilgileri, sadece takı olarak kalmamış, sultanların fermanlarından, hat sanatına, Kur'an muhafazalarına, silahlardan, zırhlara, beşiklerden, kaplara kadar kullandıkları her malzemeyi değerli madenlerle yapmışlar, değerli taşlarla süslemişlerdir. Bu eğilimin en belirgin örneklerini özellikle, Osmanlı saray çevresi ve devlet çevrelerinde görmek mümkündür¹¹⁹.

Bu çerçevede, Türk kuyumculuk sektörünün tarihsel gelişimini Cumhuriyet öncesi ile Cumhuriyet sonrası olarak ele alabiliriz.

1. Cumhuriyet Öncesi Gelişimi

Ülkemizde kuyumculuk, ilk kez 1514 yılında Çaldıran Zaferi ile dönemin padişahı Yavuz Sultan Selim'in savaştan dönerken 180 İranlı Ermeni ailesini İstanbul'a getirmesi ile başlamıştır. Bu aileler ellerindeki sanatı değerlendirerek altın ve gümüş işletmeciliği yapmaya başlamışlardır¹²⁰.

En görkemli eserlerini Sultan II.Selim ve III.Murad dönemlerinde veren Osmanlı kuyumculuğunun, söz konusu döneme ait dikkat çeken eserlerinde kuyumcu işçiliğinin doruk noktasına ulaştığı, değerli taşların daha yüksek altın yuvalar içine montürlenmesi, çok kademeli kabartma ve oyma süslemelerin yapılmasından anlaşılmaktadır¹²¹. Osmanlı İmparatorluğu'nun gücü artarken kuyumculuk zanaatının da önemi giderek artmıştır¹²². XVII. Yüzyıl'da Osmanlı kuyumcuğunda tekrar bir sadeleşme görülmüş, XVII.Yüzyıl'dan itibaren Avrupa etkisinin görülmeye başlanması ile eserler farklılaşmıştır.

XVII. yüzyıl'ın ortalarından itibaren, sefer hazırlıkları için yapılan masraflar, vakıf harcamaları ve cülus (tahta çıkış) bahşişleri ile yabancı devletlere gönderilen hediyeler için yapılan masraflar, hanedan üyelerinin evlenme, düğün, sünnet, çeyiz

¹¹⁹ KAYA, a.g.t., s. 32

¹²⁰ Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, "Türkiye'de Kuyumculuk Sektörü", a.g.e., s. 11

¹²¹ KAPLAN, a.g.e., s.24-25

¹²² Meral Erol FİDAN, "Altın – Kuyumculuk Sektörü ve Kuyumculuk İşlemleri Muhasebesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2005, s.68

vb. harcamaları gibi amaçlar doğrultusunda, hazinede bulunan özellikle gümüş ve altın eserlerin büyük bir bölümünün darphanede eritilerek sikkeye çevrildiği, bazılarının da gözden çıkarıldığı ve üzerindeki taşlarla yeni sanat ürünleri yapıldığı bilinmektedir¹²³.

2. Cumhuriyet Sonrası Gelişim Süreci

Cumhuriyet sonrası kuyumculuk sektörünün gelişim sürecinde yer alan merkez, Osmanlı döneminde en gözde ticaret merkezlerinden olan ve günümüzde bu önemini devam ettiren Kapalı Çarşı'dır. Çarşı geleneksel olarak imalatçı ve tüccar kesimine uzun yıllar ev sahipliği yapmıştır. Kapalı çarşıdaki piyasaların bazıları zaman içerisinde yeniden yapılırken, bazıları ticari özelliklerini kaybederek yok olmuşlardır. Ancak kuyumculuk sektörü bu süreçte değişen ve gelişen kısımda yer almıştır. Eski dönem ticaret anlayışları yerine, modern dünyanın kurallarını içeren yeni ticaret biçimleri, Kapalı Çarşı piyasasına yön vermeye başlamıştır. Altın üretim ve ticaretinin yüzde 70'i Kapalı Çarşı bölgesinde gerçekleşmekte, bununla birlikte Adana, Kahramanmaraş ve İzmir altın takı üretiminde önemli şehirler olarak ifade edilmektedir¹²⁴.

Altın, Türkiye'deki ekonomik gelişme aşamalarının farklı aşamalarında farklı roller üstlenmiştir¹²⁵. Bu kıymetli madenin hammaddesini yeterli rezervi olduğu halde çıkaramayan Türkiye'nin külçe tabir edilen altın hammaddesini mutlaka yurtdışından getirmesi gerekmiş, 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'yla 1930'dan itibaren altın ve altın dışındaki kıymetli madenlerle her türlü dövizin ithal ve ihracı yasaklanmıştır. Bu yasanın 1984'de yürürlükten kaldırılmasına kadar altın ve döviz kaçakçılığına adeta göz yumulduğu düşünülmektedir. Bu dönemde yurda kaçak giren altınların pazarlamasını belirli tüccarlar yapmış, genelde

¹²³ KAPLAN, a.g.e., ss.24-25

¹²⁴ Ahmet KARBEYAZ, "Türkiye'de Kuyumculuk Sektörü.", **Uluslararası Değerli Taşlar ve Metaller Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Beril Reklam, İstanbul 2005, s. 34

¹²⁵ İstanbul Altın Borsası Başkanlığı, "İstanbul Altın Borsası ve Kıymetli Maden Sektörü", Ek 12, s.10-11

1 kiloluk 24 ayar standart İsviçre, İngiltere menşeli şirketlerin patenti olan bu külçe altınlara esnaflar kendi aralarında "Beykoz" ve daha sonraları "Çikolata" adını takmışlardır. 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'nun 1930'dan itibaren altın ve altın dışındaki kıymetli madenlerle her türlü dövizin ithal ve ihracını yasaklaması, bu ticaretin devletin bilgisi dışında yasal olmayan yollardan yapılmasına yol açmıştır. Kabul edildiğinde olumlu görülen bu kanun, çıkarıldığı yıllarda Türkiye'yi 1929'da dünyadaki ekonomik bunalımın olumsuz etkilerinden korumuş, ancak sonraki yıllarda etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. 1989 yılında Merkez Bankası'nın altın ithalatını serbest bırakmasıyla, altın kaçakçılığına büyük darbe vurulmuş, altın ithalatı ve ihracatı yasal yollarla yapılmaya başlanmıştır. Genelde İsviçre, Bulgaristan, Beyrut, Suriye, İran ve Irak üzerinden yapılan altın ve döviz kaçakçılığı yıllarca devam etmiş ve bu alanda adeta görünmeyen bir sektör oluşturulmuştur. 12 Eylül 1980'de askeri yönetimi sonrası 1980, 1981 ve 1982 yıllarında altın kaçakçılığı yavaşlama göstermiş, 1983- 1988 yılları arasında altın kaçakçılığı fazlalaşmıştır. Altın ithalatının 1989 yılında MB tarafından yapılmaya başlamasıyla Türkiye'ye yapılan gayri resmi altın ihracatı son bulmuştur Altın kaçakçılığının giderek azalmasının diğer nedenleri ise; altın dışındaki alternatif yatırım araçlarının çeşitlenmesi, İMKB'nin performansının artması, ayrıca kaçak altın trafiği içinde olan İran, Irak ve Suriye gibi ülkelerde bu konuda sıkı tedbir alınmasıdır¹²⁶.

Türkiye'ye yasal olmayan yollarla gelen altın konusunun çözümü için TC. Merkez Bankası para piyasaları ve fon yönetimi genel müdürlüğü bünyesinde döviz karşılığı altın piyasasının uygulama talimatı; Mart 1989'da hazırlanmıştır. 10.04.1989'dan itibaren de altın ithalatı resmen başlamıştır. MB'nin ithal ettiği altınları çok düşük kâr marjı ile bankalara ve yetkili müesseselere (döviz büfeleri) döviz karşılığında satması yasal olmayan yollardan yapılan altın ithalatının sona ermesine neden olmuştur. 1989 Nisan'ına kadar Türkiye'ye kaçak olarak sokulan külçe altınlar kiloda 250 ila 1000 dolar arasında değişen yüksek kâr marjlarıyla alınıp satılmıştır. Altın ithalatının başlamasıyla MB sadece 22 dolarlık bir kâr marjı ile

¹²⁶ Mehmet Ali YILDIRIMTÜRK, "Bizim Wall Street- Paraya Yön Veren Yer", **Zaman Cep Kitapları**, İstanbul, Mayıs 2001, [http://www.goldpara.com/bizim-wall-street-kitap.ht_\(16.03.2008\)](http://www.goldpara.com/bizim-wall-street-kitap.ht_(16.03.2008))

ithal ettiği altınları faturalı olarak satmaya başlamış, böylece altında yüksek kar marjları ile alım satım işlemlerine son verilmiştir. MB aynı amaçlarla 15 Aralık 1984 tarihinde Türk Lirası karşılığında altın satışına başlamış; ancak MB bu ilk ithalat ve satış denemesi sırasında; fiyat kotasyonunu bir önceki günkü ons ve döviz fiyatını baz alarak sattığı için zarar etmiştir. Bu durum MB 'nın altın satışlarına son vermesine neden olmuştur. MB.'nın 1984 yılında altın satışlarının nedeni altın sektöründeki vergi kaybını önleme amaçlıdır. Bankadan alınan altınların faturalı olması kuyumculuk sektörünü rahatlatmıştır. MB.'nın düşük marjlı altın satışı sayesinde kuyumcu esnafı daha ucuz fiyattan altın almaya başlamış ve altın ithalatının düzenli yapılması sektörün altın teminindeki sıkıntılarını yok etmiştir. Beyrut'un serbest bölge olması, birçok bankayı bünyesinde barındırması ve bu bankaların döviz transfer işlemlerini rahat yapması gibi nedenlerle külçe altınları da çok küçük kâr marjı ile ithal veya ihraç edebildiğinden, konum itibariyle Beyrut'a yakın olan Kilis, 1937'den 1980'e kadar altın ve döviz kaçakçılığı için kullanılmıştır.. Altınlar İsviçre'den uçakla Beyrut'a getirilmiş, oradan gizlice Suriye'ye, Suriye'den Kilis'e ve buradan gizli olarak da İstanbul'a ve Anadolu'nun diğer şehirlerine nakledilmiştir. İstanbul'daki tüccarlar bu altınları dövizle aldıklarından, dövizler aynı yoldan geri gitmiş, 1974'te büyük tüccarların Beyrut'u terk etmesiyle Kilis'in altın ve döviz kaçakçılığı için kullanımı azalmıştır. 1980 yılına kadar yapılan altın kaçakçılığı 12 Eylül hareketinden sonra tamamen durmuştur¹²⁷.

Türk ekonomisinde özel bir yeri ve önemi olan altının, 29 Mart 1982'de yapılan yasal düzenlemeyle işlenmiş halde ihracatı serbest bırakılmış, 7 Temmuz 1984'te yapılan yasal düzenlemeyle de işlenmiş altın ihracatı ile ihraç kaydıyla ithalatına kolaylıklar getirilmiştir. Altın ithalatının yasak olduğu dönemlerde altın işlemleri gizlice yapılmış, mali polis tarafından sık sık denetlenmiştir. Altın fiyatları, altının çok veya az getirilişine göre değiştirilerek altının dış piyasa fiyatları düşse dahi, yine eski fiyatından satılmıştır. Yine, altın ithalatının yasal olmadığı bu dönemlerde kaçak olarak gelen altın, şahıs veya sarraf ve kuyumcu esnafı tarafından

¹²⁷ YILDIRIMTÜRK, a.g.e., <http://www.goldpara.com/bizim-wall-street-kitap.ht> (16.03.2008)

darphaneye verilerek cumhuriyet altını bastırılarak kaçak altının resmi hale getirilmesi sağlanmıştır¹²⁸.

MB' nin altın sattığı ilk dönemde kuyumcu esnafı çok erken saatte MB önünde sıraya girerek uzun kuyruklar oluşturmuş, sınırlı miktarda altın satışı nedeniyle sıranın gerisinde olanların altın alma ihtimalleri zayıf olduğundan, ön sırada olanlardan yüksek fiyatlara sıra satın aldığı görülmüştür. Bir ara MB önünde altın almaktan vazgeçip sıra ticareti yapanların da olduğu bildirilmektedir. Bu dönemlerde Kapalıçarşı altın borsasında arz talep dengesine göre altın fiyatları, dış piyasa fiyatlarının da altında kalabilmiş, bunun nedeninin Türkiye'de hala altın rafinerisinin kurulamamış olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. 1983 yılından sonra tasarruf enstrümanlarının artması altın işlemlerini olumsuz etkilediği gibi son yaşanan kriz nedeniyle de halkın altın satışlarının artması altın fiyatlarını ve altın işlemlerini olumsuz etkilemiştir. 1984'ten sonra altın ithalatının serbest olması Kapalıçarşı altın borsasını da rahatlatmıştır¹²⁹.

Kısacası, Türk Kuyumculuk Sektörü açısından tarihte, altın piyasasının liberalleştirilmesi, kuyumculuk sektöründe önemli gelişmelere yol açmıştır. Türk kuyumcuları, dünya piyasalarına açılmaya başlamış, dünya kalitesinde ürünler geliştirmiş ve uluslararası talepleri karşılayabilecek bir konuma gelmiştir. Son yıllarda kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atan sektör, dünya piyasalarındaki yerini sağlamlaştırma yolundadır¹³⁰.

B. Türk Kuyumculuk Sektörünün Ekonomideki Yeri

Türk kuyumculuk sektörü 1990'lardan itibaren gelişim göstermeye başlamıştır. Sektörün ilk ihracatı 1982 yılında Suudi Arabistan'a yapılarak bu ülkeye 25 kilo altın ihrac edilmiştir. Türkiye, 1986 yılına kadar Ortadoğu'ya yönelik çalışmış olup, deneyim ve güveni artan sektör ancak 1987 yılında Amerikan pazarına girebilmiştir.

¹²⁸ YILDIRIMTÜRK, a.g.e., <http://www.goldpara.com/bizim-wall-street-kitap.ht> (16.03.2008)

¹²⁹ YILDIRIMTÜRK, a.g.e., <http://www.goldpara.com/bizim-wall-street-kitap.ht> (16.03.2008)

¹³⁰ İstanbul Altın Borsası Başkanlığı, a.g.r., ss.10-11

Sektörün gelişimini sağlayan diğer bir unsur ise 1991 yılında kurulan Altın Borsası olmuştur. 1996 yılında İstanbul Altın Borsası ve Hazine Müsteşarlığı'nın destekleri ile kuyumculuk sektörünün gelişimine hız kazandırıcı büyük bir proje olan İstanbul Altın Rafinerisi (İAR) kurulmuş ve yastık altında bulunan altınların rafine edilerek İAB'da işlem görmesi ve finansal sisteme aktarılması sağlanmıştır. Sağlam bir altyapının oluşumunun sağlanması amacıyla İAR faaliyetine ancak 2002 yılında geçebilmiştir¹³¹.

Sektördeki kapasite kullanım oranları, işletme sermayesinin yapısı, teknolojik yenilenme gücü, kayıt ve muhasebe teknikleri, Türkiye'deki KOBİ'lerin genel karakterini yansıtmaktadır. Türk kuyumculuk sektörünün finansal sermaye yapısına baktığımızda, işletme sermayelerinin tümünün, firma sahibinin aile mal varlıklarından oluştuğu görülmektedir. Bu yapı, sektörün uğradığı zararlarda işletme sahibini direkt olarak etkilemekte ve mal varlığını riske sokmaktadır¹³².

Kuyumculuk sektörünün bankalarla olan ilişkileri kısıtlı, altın kredisi kullanımı çok düşük, hatta yok denebilecek düzeydeyken, 1995 yılında İAB'nın faaliyete geçmesiyle, bu ilişkiler gelişme çizgisine girerek, bankalarla olan iş birliği önemli oranda artmıştır. Türk kuyumculuk sektörünün kayıtsız işlemlerdeki yoğunluğu bankalarla olan ilişkileri güçleştirse de, son yıllarda karşılıklı çözüm arayışlarıyla bu durum azalma eğilimine girmiştir. Ayrıca yurt dışında altın kredisi oranlarının düşük olduğunun bilinmesine karşın, ülkemizdeki bankaların talep ettikleri altın kredisi faiz oranlarının çok yüksek bulunması, kuyumcuların kredi kullanımındaki en büyük engeli teşkil ederken, İAB'nın ödünç işlemlerine başlamasıyla, bu tıkanıklık da aşılma sürecine girmiş ve altın kredilerinde faiz oranları makul seviyelere çekilmiştir. Bunun yanı sıra sektörün düşük kar marjları ile çalışması sebebiyle, mevcut durum itibarıyla altın kredisi dönüşünün mümkün olamayacağı kanısı da ortadan kalkmıştır. Bu konudaki diğer bir etken ise işlenmiş

¹³¹ **Ekonomik Forum Dergisi**, Ocak 2007, s.52 www.tobb.org.tr (27.11.2007)

¹³² İstanbul Altın Borsası Başkanlığı, a.g.r., ss.5-6

kıymetli maden ihracatında geçici ithalatın yoğun bir şekilde firmalarca kullanılması olmuştur¹³³.

Türkiye, 2006 yılında, GTS kapsamında ihracat yapan tüm ülkeler arasında, altın kolye ve zincirlerde birinci sırada olmakla beraber diğer altın mücevherat, alüminyum alaşımı levha/tabakalar, gümüş mücevherat ve radyal otobüs ve kamyon lastiklerinde ise üst sıralarda yer almıştır. Amerikalı ithalatçılar, normalde yüzde 4.2 oranında gümrük vergisine tabi altın mücevheratı, GTS kapsamında ithal ettiklerinden, 2006 yılında toplam 47.5 milyon dolar tutarında vergi avantajı elde etmişlerdir¹³⁴.

Türkiye ekonomik sisteminde, kuyumculuk sektörüne ilişkin rezerv, üretim, tüketim, stok, ihracat ve ithalat verileri aşağıdaki gibidir.

1. Rezerv

Ankara Ticaret Odası (ATO) tarafından hazırlanan “Altın Fırsatlar” konulu rapor, Türkiye’nin sahip olduğu altın rezervinin değerinin 70 milyar dolar, bu rezervin ülke ekonomisine katılması durumunda sağlayacağı katma değer ise 300 milyar dolar olduğunu ortaya koymuştur. Siyanür kullanılıyor gerekçesiyle altın çıkarılmaması yönünde yabancı ülkelerin Türkiye’de lobi faaliyetinde bulduklarına dikkat çeken rapora göre, 580 ayrı noktada 6 bin 500 ton altın rezervine sahip olan Türkiye’nin, bu rezervin 300 tonunu hemen işlemeye hazır durumda olduğu belirtilmektedir¹³⁵.

¹³³ DUYAR , a.g.m.,

¹³⁴ www.ihracat.dtm.gov.tr/dtm/index.php?module=museum&page=stream&entry_id=763
(07.11.2007)

¹³⁵ Ankara Ticaret Odası, “**Altın Raporu**”, <http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=63> (21.03.2008)

Türkiye dünya altın üretimi sıralamasında yer almadığı halde dünya altın talebinde beşinci sıradadır. ABD'de işletilen altın rezervlerinin %92.5'i, Avustralya'da % 96'sı ve Kanada'da % 90'ı siyanürleme yöntemiyle üretilmektedir. Dünya altın madenciliği istatistikleri incelendiğinde, mevcut tüm rezervlerin hızla üretime alındığı görülmektedir. Türkiye ise, oldukça sınırlı kaynak kullanımıyla yapılan arama çalışmaları sonucunda, işletilebilir önemli miktarda altın rezervine sahip olduğu belirlendiği halde bunlardan yeterince yararlanmayan dünyadaki tek ülke konumundadır. Ülkemizde halen çevresel sınırlamalar nedeniyle sorunlu olarak işletilmekte olan Ovacık Altın madeninden başka işletilmeye hazır 8 altın madeni daha belirlenmiştir. Bu madenlere ait rezervlere dayanılarak, ülkemizde halen işletilebilir 450 ton altın ve 1100 ton gümüş mevcuttur. Bu rezervin toplam değeri yaklaşık 4.5 milyar dolar ve ülke ekonomisinde yaratacağı katma değer ise 18 milyar dolar düzeyindedir. Bu projelerde, doğrudan istihdamın 2100 kişi ve dolaylı istihdamın ise 33.000 kişi olacağı tahmin edilmektedir. Ovacık Altın Madeninde Mayıs 2001 tarihinden itibaren deneme üretimi yapılmakta ve madende 350 kişi çalışmaktadır. Bu güne kadar 2.1 ton altın, 2.4 ton gümüş üretimi gerçekleştirilmiştir. Oluşan çevre bilinci ve yöresel duyarlılıkların da katkısıyla maden işletmesinde alınan önlemlerle, dünya standartlarına paralel, örnek bir denetim mekanizması kurulduğundan, çevre ve insan sağlığını tehdit edecek risk unsuru kalmamıştır¹³⁶.

Tüm iktisadi faaliyetlerde olduğu gibi altın madenciliğinin de ülke ekonomisi üzerinde doğrudan etkilerinin yanı sıra dolaylı etkileri olacaktır. Dolaylı etkiler içinde özellikle, yaratılan gelir ve ek talep yoluyla ekonominin diğer kesimleri üzerindeki uyarıcı etkileri en önemli bölümü oluşturmaktadır. Yatırım aşamasında bulunan 4 projeye ilişkin veriler çerçevesinde yapılan değerlendirmeler sonucunda Türkiye'de altın madenciliğinin ekonomi üzerinde olumlu etkiler yaratacağı belirlenmiştir. Bergama'daki tesiste, yılda 6 ton altın ve buna bağlı olarak 33 ton gümüş üretimi amacıyla yurtiçinde yapılacak 70 milyon dolar yatırımla, yatırım

¹³⁶ KAHRİMAN, KURŞUN, a.g.m., <http://www.istanbul.edu.tr/eng/maden/linkler/kayanyazilar/altin.htm> (16.03.2008)

aşamasında toplam 1050 kişi, işletme aşamasında ise 435 kişiye sürekli istihdam imkanı yaratılmış olacaktır. İşletme aşamasında yaratılacak gayri safi milli hasılaya katkı ise 80 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Diğer projelerin de hayata geçirilmesi ile bu katkı çok daha anlamlı değere ulaşacaktır. Türkiye'de yeni bir madencilik dalı olarak altın madenciliğinin sağlayacağı katkılar doğal olarak yalnızca ekonomik göstergelere yansımakla sınırlı kalmayacaktır. Söz konusu girişim, ülke madenciliğine finansal katkısının yanı sıra, eğitim, bilgi ve teknoloji transferi ile birlikte yeni bir heyecan ve dinamizm kazandırma tarzında önemli katkıları da beraberinde getireceği düşünülmektedir¹³⁷.

2. Üretim

Türkiye dünya altın işlemeciliğinde İtalya'yi geçerek, Hindistan'ın ardından ikinci sırada yer almaktadır. Hindistan'da yılda yaklaşık 700 ton altın işlenip katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülürken, Türkiye'nin yıllık mücevherat üretimi 300 tonu geçmektedir¹³⁸.

Türkiye'de takı üretimi dünyanın pek çok ülkesinden daha fazla olduğu için altın madenciliği faaliyetinin ülke ekonomisi adına zorunlu olduğu öne sürülmektedir. Ancak uzmanlar, çıkarılan altının yurtdışında rafine edildiği ve Türkiye'ye iki kat fiyatla geri döndüğü için ülkenin altın madenciliğinden çok büyük bir kazanım elde edemediğini savunmaktadırlar. Altın Madencileri Derneği, Kaz Dağı'nda altın çıkarılmasıyla ilgili tartışmaların ardından yayımladığı raporda, Türkiye'nin takı üretiminde dünyada ikinci olduğunun altını çizmiş, Altının üretilmediği durumda ithal etmek zorunda kalınacağına altını çizmiştir¹³⁹.

137 KAHRİMAN, KURŞUN, a.g.m., <http://www.istanbul.edu.tr/eng/maden/linkler/kayanyazilar/altin.htm> (16.03.2008)

138 <http://www.altinmadencileri.org.tr/index.php?secim=9&mid=64> (24.02.2008)

139 <http://www.milliyet.com/2007/10/30/ekonomi/axeko03.html> (08.03.2008)

3. Tüketim

Dünya altın talebinde Hindistan, ABD, Suudi Arabistan ve Çin ile birlikte Türkiye ilk sıraları paylaşmaktadır. Türkiye, dünya altın üretimi sıralamasında yer almadığı halde dünya altın talebinde beşinci sıradadır¹⁴⁰.

Global altın talebi 2007 yılının ilk çeyreğine oranla üçüncü çeyrekte yüzde 30'luk artışla 20,7 milyar dolara ulaşmış, altın takı talebi ton bazında yüzde 6, dolar bazında yüzde 16 artmıştır. Türkiye ise, yatırımcılardan çok takı alıcılarının etkili olduğu altın piyasasındaki bu gelişimden en çok nasiplenen ülkeler arasındadır. Yılın ikinci çeyreğinin ardından üçüncü çeyreğinde de bir rekora imza atarak 86,3 tonluk altın talebiyle ABD'yi geride bırakan Türkiye, dünyanın üçüncü büyük altın piyasası konumuna gelmiştir¹⁴¹.

4. Stok

Türkiye, altın stoğu bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Ülkede, altının yatırım aracı olarak yoğun kullanımı ile bu altınların elde tutulması veya farklı bir tabirle yastık altı edilmesi gerçeği karşısında, net olarak ülkede yer alan altın stoğu hakkında tahminler yapılamamasına neden olmaktadır.

Bu itibarla, ülkelerin Merkez Bankalarının ellerinde bulunan altın stoklarından hareketle Türkiye'nin sahip olduğu altın stoğu rakamları elde edilebilmektedir. Çalışmada yer alan Tablo 5'den faydalanılarak, Türkiye'nin altın stoğunun 116 ton olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

5. İhracat

Türkiye'de kuyumculuk sanayi, 1983 yılında ihracat yasağının kaldırılmasından sonra ihracata başlamıştır. Değerli metallere yapılmış ziynet eşyalarının ihracatı son 10 yılda önemli ölçüde artmıştır. Bu artışla Türkiye'nin endüstrideki sıralaması yükselmiş ve Türkiye bu konuda lider ülkelerden biri haline

¹⁴⁰ http://www.turkishtime.org/sector_2/18_tr.asp (16.03.2008)

¹⁴¹ <http://www.yeniaktuel.com.tr/tur101,126@2100.html> (16.03.2008)

gelmiştir. Türkiye’de kuyumculuk sektörünün elinde her sene yaklaşık 400 ton altını ve 200 ton gümüşü işleyerek mücevherata dönüştürme kapasitesi vardır ancak bu kapasitenin tamamı kullanılmamaktadır. Türkiye dünya altın mücevherat üretiminde ilk 5 ülke arasında yer almakta, dünya mücevherat otoriteleri de Türkiye’yi İtalya’ya bir rakip olarak göstermektedirler. Uluslararası mesleki yayınlarda yer alan üretim ve kayıt rakamları da bu durumu doğrulamaktadır¹⁴².

Altın mücevherat, Türkiye ihracatı içinde yeni bir kalem olsa da göstermiş olduğu performansla ihracat değeri oldukça yüksek bir sektör haline gelmiştir. 1992 yılında 2.8 milyon dolar olan Türk altından mamul mücevherci ve kuyumcu eşyası ihracatı, 2006 yılında toplam 1.17 milyar dolara ulaşmıştır. Resmi kayıtlara göre altından mamul mücevherci ve kuyumcu eşyası ihracatı 2006 yılında 85.8 ton olarak gerçekleşmiştir. Fakat yolcu beraberinde yapılan ihracat ve turistlerin Türkiye’ ye geldikleri zaman kendileri için aldıkları ürünlerin satışlarını da dikkate aldığımızda toplam ihracatın 150 tonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir¹⁴³.

Türk altın ve mücevherat ürünleri, toplam 141 ülkeye ihraç edilmektedir. 2006 yılı ihracat rakamlarımıza bakıldığında, 270.6 milyon dolar ihracat gerçekleştirildiği, ABD’nin mücevherat sektöründeki en önemli pazarımız durumunda olduğu görülmektedir. ABD’ yi takiben ihracatta ilk üç sırayı 162.9 milyon dolarla Birleşik Arap Emirlikleri, 121.2 milyon dolarla İsviçre, 57.2 milyon dolarla İtalya oluşturmaktadır. Almanya, İspanya, Rusya Federasyonu, İsrail, Polonya ve Letonya’ da mücevherat ihracatında önemli yer tutan diğer ülkelerdir .

2002-2006 yılları, Türkiye’nin altın mücevherat ihracat rakamları ve ihracatının Türkiye toplam ihracatı içindeki payı Tablo 8’dedir.

¹⁴² <http://www.iko.org.tr/KuyumSektoru.aspx> (27.11.2007)

¹⁴³ www.immib.org.tr (27.11.2007)

Tablo 8: Yıllara Göre Türkiye'nin Altın Mücevherat İhracat Rakamları ve İhracatının Türkiye Toplam İhracatı İçindeki Payı

Yıl	Değerli Maden ve Mücevherat Verileri (Milyon \$)	Değişim (%)	Değerli Maden ihracatının Türkiye toplam ihracatı içindeki payı %
2002	595.410.000	.	1.65
2003	787.055.000	32,18	1.68
2004	933.500.909	17,95	1.48
2005	1.078.943.911	15,58	0.25
2006	1.172.433.902	8,67	1.37

Kaynak: <http://www.taj.org.tr/istatistik2.asp> (16.03.2008)

6. İthalat

Türkiye altın ve gümüş ithalat verileri aşağıdaki tablolarda yıllar ve aylar itibariyle listelenmiş olup, İAR beyanlarında, çıkarılan altının diğer cevherlerle karışık halde bulunduğunu, ihraç edilen bu altının yurtdışındaki rafinerilerde işlendikten sonra Türkiye'ye ithal edildiğini, Türkiye'nin 6 milyar dolarlık altın ithal ettiğini, ancak işlenmiş altın ihracatının 2 milyar dolar olduğu belirtilmektedir.

Buna göre takı hammaddesi için ödenen dövizin yalnızca üçte birlik kısmı takı ihracatından döviz olarak kazanılmakta, ihraç edilen 2 milyar dolarlık takıda kuyumculuk sektörünün yarattığı katma değerinde sadece 200 milyon dolar olduğu, geri kalanın hammaddeye yani yurtdışından ithal edilen altına gittiği belirtilmektedir.

İAR yetkilileri, İAR 'ndeki altın işleme standartlarının yurtdışıyla aynı olduğunu belirterek, bu durumun "vergi mevzuatında gözden kaçan detaylar 'dan kaynaklandığını, maden şirketlerinin çıkardıkları ham altını yurtdışındaki rafinerilere sattıklarında elektrik, su gibi giderlerin KDV'sinden muaf olduğunu, ancak şirketlerin, altını Türkiye'deki bir rafineriye sattıkları zaman bu giderlerin bazıları için KDV ödemek zorunda kaldığından altını ihraç etmeyi tercih ettikleri belirtilmektedir¹⁴⁴. Türkiye altın ithalat verileri Tablo 9 'da, gümüş ithalat verileri Tablo 10 'da yıllar ve aylar itibariyle verilmiştir.

Tablo 9: Türkiye Altın İthalat Verileri (kg) (1995 - 2006)

Yıllar	Toplam	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2006	192,720	11,900	12,079	12,193	14,244	33,475	11,050	10,675	22,050	26,604	11,475	13,900	13,075
2005	269,489 ^{.097}	25,236	29,411	29,180	21,735	23,025	23,030	34,625	27,030	18,135	12,979	11,678	13,425
2004	250,930	14,650	21,750	21,000	26,000	17,350	18,500	34,000	22,550	22,200	14,850	13,430	24,650
2003	213,642	8,605	17,520	22,115	14,325	14,975	22,150	31,257	27,745	19,625	20,050	4,500	10,775
2002	128,905	10,550	7,150	13,000	11,250	8,150	6,300	16,500	17,550	8,600	19,080	3,790	6,985
2001	103,485	9,500	8,000	1,325	2,400	2,000	2,800	9,500	12,500	17,450	20,160	10,450	7,400
2000	205,300	11,750	18,775	22,000	14,050	19,750	15,000	24,850	25,400	16,500	17,625	16,450	3,150
1999	107,340	1,000	7,390	8,050	11,900	9,625	9,350	14,325	15,725	12,175	8,050	6,350	3,400
1998	156,890	6,500	18,400	7,200	13,550	15,495	12,050	19,395	28,450	12,450	9,500	8,750	5,150
1997	185,882	7,460	12,615	12,750	14,206	18,000	14,520	23,100	27,501	18,175	16,825	13,900	6,830
1996	135,960	6,050	9,000	11,000	7,700	8,075	6,500	18,575	22,600	17,825	12,475	9,650	6,510
1995	65,250	-	-	-	-	-	-	1,064	25,206	13,080	10,225	6,725	8,950
Toplam	2,015,793^{.097}	113,201	162,090	159,913	151,360	169,920	141,250	237,866	274,307	202,819	173,294	119,573	110,300

Kaynak: <http://www.taj.org.tr/istatistik2.asp> (16.03.2008)

Tablo 10: Türkiye Gümüş İthalat Verileri (kg) (1999 - 2006)

Yıllar	Toplam	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2006	107,401	7,000	21,000	9,000	13,000	3,000	13,000	3,000	12,000	5,660	7,000	11,000	2,741
2005	207,900	24,600	7,000	14,000	14,000	31,500	9,500	30,000	20,000	11,000	17,000	11,300	18,000
2004	209,500	11,500	14,000	16,500	21,500	31,500	24,500	17,000	5,000	26,000	17,000	9,000	16,000
2003	155,500	3,000	2,000	8,000	14,400	11,600	16,000	22,000	17,000	15,000	26,500	10,000	10,000
2002	139,109	5,000	6,000	5,000	13,500	15,109	11,000	8,000	15,000	22,000	14,500	13,000	11,000
2001	59,400	10,000	10,000	0	0	5,000	5,000	4,400	10,000	0	0	12,000	3,000
2000	113,420	12,000	13,000	12,000	12,000	12,000	13,920	5,000	6,000	8,000	6,500	13,000	0
1999	40,500	-	-	6,000	8,000	3,000	5,000	4,500	3,000	0	0	6,000	5,000
Toplam	1.032.730	73,100	73,000	70,500	96,400	112,709	97,920	93,900	88,000	87,660	88,500	85,300	65,741

Kaynak: <http://www.taj.org.tr/istatistik2.asp> (16.03.2008)

¹⁴⁴ <http://www.milliyet.com/2007/10/30/ekonomi/axeko03.html> (08.03.2008)

7. İstihdam

Emek yoğun bir sektör olmasına karşın, Türk Kuyumculuk Sektörü'nün sağladığı istihdama ilişkin araştırma ve incelemeler çok az sayıdadır. Bu yüzden, sektörün sağladığı istihdam rakamı, tahminlerle sağlanmaktadır.

Türk kuyumculuk sektörü 1990 yıllarında 70 bin kişiyi istihdam etmiştir. Sektördeki ortalama işletme tipi üretim atölyeleri düzeyinde olup, irili ufaklı yaklaşık 10 bin atölye bulunmaktadır. Bu atölyelerdeki toplam çalışan sayısı 50 bin olarak tahmin edilmekte ve her bir atölyedeki ortalama çalışan sayısının 4-5 kişi olduğu görülmektedir. Türk Kuyumculuk sektöründe perakende satış yapan mağazaların sayısı ise 100 bin civarındadır. Buralardaki toplam çalışan sayısının yaklaşık 50 bin kişi olduğu ve perakende satış yapan bu mağazalarda ortalama 3-5 çalışanın bulunduğu ve bunların ağırlıklı olarak akraba ilişkisi taşıdığı bilinmektedir. Satış mağazaları başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerde yoğun, Ege ve Akdeniz bölgelerinde ise dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Ağırlık İstanbul'da olmak üzere, Ankara, İzmir, Antalya ve Gaziantep belli başlı yoğunlaşmanın olduğu şehirlerdir¹⁴⁵. Sektörde, günümüz itibariyle çalışan sayısının 750.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir¹⁴⁶.

Ayrıca sektörde istihdam edilen kişilerin vasıfları zamanla ve teknolojik gelişmeler neticesinde artarak, çalışmanın ilk bölümünde belirtilen üretici-atölyeci sanatkarları dışında, metalürji mühendislerini, makine mühendislerini, model tasarımcılarını da istihdam etmektedir.

Kuyumculuk sektörünün içerisinde yaklaşık 60 kadar büyük işletme mevcut olup, sektörün aynı zamanda ülkemizin en köklü ve önemli sorunlarının başında

¹⁴⁵ İstanbul Altın Borsası Başkanlığı , a.g.r., , s.5

¹⁴⁶ T.C. Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “**Kanada Mücevherat Pazar Araştırması 2008**”, <http://www.counsellors.gov.tr/upload/CDN/KanadaMucevheratRaporu2008.pdf> (03.09.2008)

gelen işsizlik ile mücadelede, istihdam ettiği kişi sayısı ve istihdam alanları sayesinde etkin rol oynamaktadır¹⁴⁷.

C. Türk Kuyumculuk Sektörünün Rekabet Gücü

Türkiye’de, üretime yepyeni bir anlayışla eğilen kuyumculuk firmaları, kuyumculuğu bir esnaf meşgalesi olmaktan çıkarıp, kapsamlı bir sektör haline getirmiş, atölyelerden fabrika düzeyine geçilmiştir. Sektördeki hareketlenmeler sonucu, eğitim alanında yaşanan taleplerle takı tasarımı eğitimi veren yüksek okullar açılmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi'nin dört yıllık takı tasarımı bölümü, Marmara Üniversitesinin iki yıllık bölümü bunlara örnektir. 1990'lı yılların sonuna doğru, başka ülkelerin tasarımlarını kopyalamanın atılım yapmaya yetmediği anlaşılacak, takı sektörü özgün modeller tasarlamaya, koleksiyonlar üretmeye yönelmiştir. Günümüzde belki de dünyanın en büyük tasarım ordusunun Türkiye’de çalıştığı ifade edilmektedir. Büyük firmaların artık günde 10 yeni model üretebildiği, bilgisayar programlarının da katkısıyla yılda binlerce farklı modelin üretildiği, dış pazarlarda rekabete giren takı üreticilerinin Osmanlı desenlerini yaygın olarak kullanmaya başladıkları, hatta Hellenistik çağ dönemi takılarında kullanılan motiflerin günümüzün beğenilerine uygun olarak modernize edilmeye başlandığı, Roma, Selçuk desenleri üzerinde sentezler yapıldığı belirtilerek sektörün rekabette gücünün arttığı vurgulanmaktadır. Türk firmaları tanıtım konusunda büyük çaba göstermekte, ABD ve Ortadoğu da ofisler açmakta, dünyadaki bütün büyük fuarlarda yer almaktadırlar. Takı sektörünün markalaşması iç piyasada son derece hızlı olup, en önemli yenilik ise kuyumculuk sektöründe franchise yönteminin kullanılmaya başlamasıdır. Bu çabalar ile tüketicide marka bilincinin gelişmesinin yanı sıra, ürünlerin koleksiyonlara dönüşmesi, ürünlerin markalarına göre karakterlerinin farklılaşması beklenmektedir. Takı ve mücevher sektöründeki bu gelişmeler, kuyumculuk makineleri adıyla bir başka iş alanının gelişmesine de yol açmıştır.

¹⁴⁷ BAŞLANGIÇ , a.g.e., , s.14

Kuyumculuk mesleğinde kullanılan konvansiyonel makinelerin büyük çoğunluğu artık Türkiye'de üretilmektedir¹⁴⁸.

Türkiye, 6500 tonluk altın potansiyeli, 300 tonluk mücevher üretimi, 4,5 milyar dolar değerindeki altın ve gümüş rezervi, 1.200 milyar dolarlık ihracatı, 750.000 kişilik istihdam rakamı, 2007 yılı itibariyle 86,3 tonluk taleple dünyanın 3. büyük altın piyasası durumundadır. Ovacık Altın madeninden başka işletilmeye hazır 8 altın madeni dahilinde, ülkemizde halen işletilebilir 450 ton altın ve 1100 ton gümüş mevcuttur. Bu rezervin toplam değeri yaklaşık 4.5 milyar dolar ve ülke ekonomisinde yaratacağı katma değer ise 18 milyar dolar düzeyindedir. Bu projelerde, doğrudan istihdamın 2.100 kişi ve dolaylı istihdamın ise 33.000 kişi olacağı tahmin edilmektedir¹⁴⁹.

Dünya altın madenciliği istatistikleri incelendiğinde, bulunan bütün rezervlerin hızla üretime alındığı görülmektedir. Türkiye ise, günümüzde, işletilebilir önemli miktarda altın rezervine sahip olduğu halde bunlardan yararlanmayan dünyadaki tek ülke konumundadır¹⁵⁰.

Ülkemizde, altın cevherleşmelerine yönelik modern maden yatağı modellemelerine dayandırılmış aramalar son on yıldır sürdürülmektedir. Bilgi birikimimizin genişletilebilmesi ve daha geçerli ve sağlıklı arama ilkelerinin belirlenebilmesi, bilinen yatakların işletilmesiyle elde edilecek veriler yardımıyla varsayımların doğrulanmasına bağlıdır¹⁵¹.

İAB'nın kuruluşundan sonra fiyatların dünya fiyatlarıyla paralel hale gelmesinin ardından resmi ithalat, hızlanan bir artış temposuna girmiş ve bu artış kuyumculuk sektörünün üretimini arttırarak, Türkiye Kuyumculuk Sektörünü

¹⁴⁸ "Markalı Altının Yükselişi", **Yeni Para Dergisi**, 6-12 Şubat 2005, S.2005/6, <http://www.argemar.com/altin.htm> (06.08.2007)

¹⁴⁹ KAHRİMAN, KURŞUN, a.g.m., <http://www.istanbul.edu.tr/eng/maden/linkler/kayanyazilar/altin.htm> (06.03.2008)

¹⁵⁰ Ümit AKDUR, "Ons Fırladı, Gözler altın Rezervine Çevrildi", <http://www.iko.org.tr/yazdir.asp?id=612> (12.03.2008)

¹⁵¹ http://www.mta.gov.tr/v1.0/madenler/metalik_madenler/webaltin.pdf (16.03.2008)

dünyada altın ticaretinde sayılı ihracatçı ülkelerden biri konumuna getirmiştir. Kuyumculuk sektörünün, altın ziynet eşyası ihracatında son üç yıl içerisinde olağanüstü bir artış görülmüş, uluslararası alandaki rekabet kaliteyi ve altında markalaşmayı getirmiştir. Özellikle ABD ve Almanya'ya yapılan satışlarda markalı mücevher talebi artmıştır. Son verilere göre, altına dayalı ihracatta 4.5 milyar Dolar ile İtalya birinci durumdadır. 1.8 milyar Dolar tutarında ihracat yapan Türkiye'nin gelişim süreci devam ettiği sürece ilerdeki yıllarda İtalya'yı geçmesi mümkün gözükmemektedir¹⁵².

Türk kuyumculuk sektörünün rekabet gücüne etki eden önemli faktörlerden birinin global güçlerin lobi çalışmaları olduğu bildirilmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu altın rezervi, pek çok global gücün dikkatini çekmekte, bazı güçler Türkiye'de altının hiç çıkartılmaması için uğraşmaktadır. Türkiye'de sahip olunan altın rezervlerinin değerlendirilmemesi, işlenmemesi, reel ekonomiye kazandırılmaması için çalışan lobilerin temel kriterinin çevre kirlenmesi olduğu ifade edilmekte, buna örnek olarak Bergama'da çıkartılmakta olan altın için, "siyanür kullanılıyor" gerekçesiyle yapılan çalışmalardan bahsedilmektedir. Bu konuda en büyük dış gücün Almanya olduğu, Almanya'nın, Bergama'da altın çıkartılmasını diye, istihbarat birimlerini, sivil toplum örgütlerini, medyayı, çevreci kuruluşları devreye soktuğu belirtilmektedir. Diğer altın üreticisi ülkeler; ABD, Kanada, Avustralya, Güney Afrika, İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan yüzlerce noktada altın madenleri değerlendirmek için şantiyeler kurdukları, hepsinin bu çalışmalarda siyanür kullandıkları, ancak, baskı gruplarının, iç ve dış lobi faaliyetleriyle, ısrarla Türkiye'deki altın madenleriyle ilgilendiği, kullanılan siyanürün çevreye vereceği zararı gerekçe göstererek Türkiye'nin altın madenlerini çıkarmasını engellediği ifade edilmektedir¹⁵³.

Avrupa Parlamentosu'nun 17 Kasım 1994 tarihinde "Türkiye hudutları içerisinde altın çıkartmak için yapılan bir şantiye çalışması için" bir karar alarak; Edremit Körfezi'nde ve Bergama civarında altın madenciliğini amaçlayan iki şirket, Eurogold ve Tüprag, etraflarındaki zeytinlikleri satın aldığı, kısa süre içinde

¹⁵² İstanbul Altın Borsası Başkanlığı, a.g.r., s.8

¹⁵³ <http://www.yenimesaj.com.tr/index.php?haberno=2009475&tarih=2002-07-01> (16.03.2008)

madencilik faaliyetlerine başlamaları iddia edilerek, gıda konularını savunmayı da üstlenmiş olan uluslararası insan hakları organizasyonu FIAN, Edremit bölgesinin altın madenciliği sonucu her an oluşabilecek imhasını önlemek için acil bir işlem yapılması çağrısında bulunduğu belirtilmektedir. Yine aynı kaynağa göre, Avrupa parlamentosu, Türk hükümetini madencilikte siyanür içeren maddelerin kullanılmasını yasaklamaya ve asırlık orman ve ürünlerin bulunduğu bölgelerin tahribini önlemeye çağırıştır. (17 Kasım 1994 tarih 11 (e) B4041094 sayılı karar) Avrupa Parlamentosu, birliğe dahil olmayan ülkemiz adına, bizim insanlarımızı, doğamızı, zeytinliklerimizi korumak gerekçesiyle , altın madenlerimiz için karar alma noktasına geldiği vurgulanmaktadır. Kullanılan siyanürün insan ve tabiat için hiç bir zararı olmadığına dair üniversitelerin, bilir kişilerin, çevre kuruluşlarının onlarca raporu olduğu, bu raporlara rağmen Avrupa Parlamentosu'nun bu kararı aldığı, kararın Almanya'nın baskısı ile alınan bir karar olduğu, kullanılan siyanürü Türkiye'ye satan Almanya'nın siyanür satışlarının göz ardı edildiği, açıkça madenlerimizi işlememizin engellenmeye çalışıldığı savunulmaktadır. Almanya'nın, bu baskı karşısında çok büyük çıkarlarının olduğunun çok açık bir gerçek olduğu, Türkiye dünyanın en büyük altın ithalatçılarından olduğundan ve en çok da Almanya'dan altın satın alarak altın için her yıl Almanya'ya 2 milyar dolardan fazla döviz kazandırdığından bu amaçla lobi faaliyetlerinde bulunduğu ifade edilmektedir¹⁵⁴ .

D. Kuyumculuk Sektörü İle İlgili Kurumlar

Altını ekonomiye kazandırmak, kuyumculuk sektörünü için altın, gümüş ve platini uluslararası fiyatlardan temin etmesi, yine kuyumculuk sektörünün işletme sermayesi ihtiyacına çözüm getirmek amacıyla kısacası altın ve kuyumculuk sektörüne hizmet maksadıyla faaliyet gösteren kuruluşlar son zamanlarda artmakta ve bu alanda çalışmalar sürdürülmektedir.

Başlangıçta sadece Darphane ile T.C.Merkez Bankası'nın faaliyet gösterdiği bu alanda, 1991 yılında Dünya Altın Konseyi (World Gold Council) İstanbul'da şube

¹⁵⁴ <http://www.yenimesaj.com.tr/index.php?haberno=2009475&tarih=2002-07-01> (16.03.2008)

açmış, 1995 yılında İAB kurulmuş, 2002 yılında İAR, 2003 'de İMMİB altın ve kuyumculuk sektörüne hizmet için çalışmalara başlamışlardır.

1. Darphane

Kuruluşu yüzyıllar öncesine giden Darphane' nin yerleşik özellik kazanması, Fatih Sultan Mehmet' in 1467 yılında Beyazıt Camii civarında kurduğu tesisle olmuştur. Bu dönemde, hızla genişleyen imparatorluğun para ihtiyacını karşılamak için çeşitli kentlerde sayıları 40' ı bulan darphaneler oluşturulmuş, ancak 1843 yılında diğer darphanelerin faaliyetlerine son verilmiştir. Bu tarihten sonra yalnız İstanbul' da kendi adıyla anılan semtte kurulan darphanede para basılmıştır. Günümüzde 234 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre Hazine Müsteşarlığı' na bağlı olarak faaliyetini sürdüren Darphane, tedavül ve hatıra paraların, cumhuriyet altınlarının basımını, kıymetli madenlerin analiz, ithalat ve ihracatının düzenlemesini yürütmektedir. Darphane ayrıca, her türlü resmi damga ve mührün, madalya ve nişanın üretimi, pasaport, nüfus cüzdanı gibi kıymetli ve güvenli kağıdın imalatıyla da görevlidir. Döner sermayeli bir kuruluş olan Darphane' nin hazineye katkısı 2000 yılında yaklaşık 2 trilyon lira, 2001' de 3,9 trilyon lira olurken, 2002' de 5,2 trilyon liraya ulaşmıştır¹⁵⁵.

Darphane, ülkenin en eski ve köklü kuruluşlarından biri olarak pek çok etkinlikte de yerini almaktadır. Her yıl Basel Uluslararası Para Fuarı, İstanbul Uluslararası Mücevher, Takı, Saat ve Malzemeleri Fuarı' na düzenli olarak katılan Darphane ayrıca yıllık programlar çerçevesinde yurtiçi ve yurtdışında düzenlenen pek çok uluslararası organizasyonda da yerini almakta, ayrıca bastırdığı hatıra paralarla da ulusal hafızanın oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır¹⁵⁶.

¹⁵⁵ www.darphane.gov.tr (17.03.2008)

¹⁵⁶ <http://www.turkishtime.org/sector> (18.03.2008)

2. T.C. Merkez Bankası

Klasik Osmanlı düzeninde, para arzının ayarlanması, kredi hacminin düzenlenmesi, altın ve döviz rezervlerinin yönetimi ile iç ve dış ödemelerin gerçekleştirilmesi; hazine, darphane, sarraflar, vakıflar, bedestenler ve loncaların yüklendiği değişik rollerin bir araya gelmesiyle yerine getirilmiş, Osmanlı paraları İmparatorluk sınırları dahilinde Venedik, Floransa, Macaristan ve Memluk paraları ile birlikte dolaşımda bulunmuştur. Bu dönemde, Osmanlı hükümeti ile Avrupa ülkeleri arasında aracılık görevi üstlenecek bir devlet bankasına ihtiyaç duyulduğundan 1856 yılında İngiltere kralının bir fermanı ile İngiliz sermayeli merkezi Londra’da olan Osmanlı Bankası “Ottoman Bank” kurulmuştur. Osmanlı Bankasının faaliyetleri küçük miktarlarda kredi vermek, hükümete avans vermek ve bazı hazine bonolarını iskonto etmekle sınırlandırılmıştır¹⁵⁷.

Osmanlı Bankası 1863’te önce kendini feshetmiş, daha sonra Bank-ı Osmanii Şahane adını alarak İngiliz ve Fransız ortaklığı şeklinde yeniden örgütlenerek bir devlet bankası niteliğini kazanmıştır. Banknot basma imtiyazı ve tekeli otuz yıl süreyle Bank-ı Osmanii Şahane’ye verilmiş, Osmanlı hükümeti bu süre zarfında banknot çıkarmamayı ve bu imtiyazı başka bir kuruluşa vermemeyi kabul etmiştir. Bank-ı Osmanii Şahane banknot basma imtiyazı ve tekeli elinde bulundurmıştır. Bankanın görevleri, devletin haznedarlığını yapmak, devlet gelirlerini tahsil etmek, Hazine’nin ödemelerini yerine getirmek, hazine bonolarını iskonto etmek, iç ve dış borçlara ilişkin faiz ve anapara ödemelerini yapmaktır. Türkiye’de bir ulusal merkez bankası kurulmasının fikri temelleri İttihat ve Terakki zamanında atılmıştır. Bu dönemde kurulan “İtibar-ı Milli Bankası” ileride Osmanlı Bankası’nın yerini alacak bir devlet bankası görünümünde olup, Ulusal bir merkez bankası oluşturulması hareketi Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni bir evreye girmiştir¹⁵⁸.

Ulusal bir devlet bankası kurulması fikri 1923 yılında toplanan Türkiye İktisat Kongresi’nde ele alınmıştır. Kongrede, bir taraftan devletin bankacılık politikasını belirleyecek, diğer taraftan banknot ihracı ile devlet kredisini tanzim

¹⁵⁷ <http://www.tcmb.gov.tr/> (17.03.2008)

¹⁵⁸ <http://www.tcmb.gov.tr/> (17.03.2008)

edecek bir merkez bankası oluşturulması üzerinde durulmuştur. 1924 yılında Türk hükümeti Osmanlı Bankasını bir devlet bankasına dönüştürmek için bazı girişimlerde bulunmuş, ancak o günkü iktisadi ve mali koşullar buna uygun olmamıştır. Bunun üzerine aynı yıl, Osmanlı Bankası ile Cumhuriyet hükümeti arasında bir anlaşma yapılmıştır. Buna göre, Bankanın 1925 yılında sona erecek olan banknot ihracı imtiyazı 1935 yılına kadar uzatılmış, ancak bu süre zarfında ulusal bir merkez bankası kurulması halinde Osmanlı Bankasının buna bir itiraz hakkı olmayacağı belirtilmiştir. 11.06.1930 tarihinde, 1715 sayılı Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, Meclis'ten geçerek yasalaşmıştır¹⁵⁹.

MB, Türk Altın Piyasasında istikrar sağlamak amacıyla düzenleyici bir fonksiyon yerine getirmek için özellikle altının iç ve dış piyasadaki fiyat farklılıklarını askeri düzeye indirmek için Aralık 1984 'de başlanan uygulama ile önce İsviçre Bankalarından döviz karşılığı altın ithal edilerek Türk Lirası karşılığında altın satışına başlanmıştır. Bu işlemlere, 1989 yılında son verilerek, "Döviz Karşılığı Altın Piyasası" kurulmuştur¹⁶⁰.

3. Dünya Altın Konseyi (World Gold Council)

Altın madeninin külçe fiyatı, Dünya Altın Külçe Piyasalarının merkezi durumunda olan Londra Borsasında belirlenmektedir. Bu Borsa'da gerçekleşen günlük külçe arz ve talebi, altının günlük değerini oluşturmaktadır. Ancak bu arz ve talebi etkileyen pek çok unsur vardır. Dünya altın üretimindeki artış veya elinde büyük miktarda altın bulduran devletlerin altın satışını gerektiren stratejik kararları, arzı arttırarak fiyat düşüşüne sebep olurken; talebin, dünyadaki politik istikrar ve huzur düzeyinin artmasına bağlı olarak daralması da fiyatı yine düşürmektedir. Altın Madencilik Şirketlerinin elinde çok büyük altın stoğu bulunması ve bu mevcudun, yeni üretimlerle, her geçen gün daha da büyüyor olması, söz konusu fiyat düşmelerinden en çok bu kesimin etkilenmesine sebep olmaktadır. Bu zararı önlemenin bir kaç yolu vardır. Örneğin üretime ara vererek arzın daraltılması ve bu şekilde fiyatın yükselmesi sağlanabilir. Ancak; madencilik

¹⁵⁹ www.tcmb.gov.tr (18.03.2008)

¹⁶⁰ İzmir Ticaret Odası , "Türkiye'de Kuyumculuk", a.g.e., s. 21

faaliyeti sırasında, ürettikleri kimyayı da satmak suretiyle karlarını katlayan Madencilik Şirketlerinin bu çifte kazançtan vazgeçmeleri beklenemez. O halde bir yandan üretim/arz devam ederken, fiyatı arttırıcı bir yöntem bulmaları gerekecektir. Bu yöntem de, arz olarak borsalara geri dönmeyecek olan mücevher tüketiminin teşvik edilmesidir. İşte bu amaçla toplam 12 ülkeden, 66 altın üreticisi şirket, merkezi Cenevre'de bulunan Dünya Altın Konseyi'ni(World Gold Council) kurmuşlardır¹⁶¹.

Kurulduğu 1987 yılında sekiz ülkede faaliyet gösteren, bugüne Türkiye'yi de içine alan 22 ülkede hizmet veren Dünya Altın Konseyi, küresel altın talebinin yüzde 80'ini izliyor ve altın ürünlerini geliştirmek için araştırma ve geliştirme çalışmaları gerçekleştirmektedir. Türkiye temsilciliğini 1991 yılında İstanbul'da açan Dünya Altın Konseyi, Türk altın piyasasındaki gelişmeleri desteklemek ve olumlu yönde ilerlemesini sağlamak amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. 1991 yılından itibaren takı üretim teknolojisi konusunda danışmanlık hizmeti veren Konsey, konuyla ilgili yayınlar hazırlayarak, seminerler ve workshoplar düzenlemektedir. Teknik ve tasarım altyapısını tamamlamış, altın takı üreticisi firmalarla birlikte çalışarak, pazarlama faaliyetlerini yönlendirmektedir¹⁶².

4- İstanbul Altın Borsası (İAB)

Halkın elinde bulunan, herhangi bir şekilde değerlendirilmeyen altınların ekonomiye kazandırılması düşüncesi ile seksenli yılların ilk yarısında birinci Ana Vatan Partisi hükümeti çalışmalara başlamış, hükümet finans kaynağı oluşturabilmek amacıyla Adnan Kahveci başkanlığında bir uzmanlar komitesi belirleyerek, ekonomide yer almayan yastıkaltı diye tabir edilen altınların miktarı konusunda araştırmalar yapmıştır. Yapılan değerlendirmelerde 2-3 bin ton yastıkaltı altın olarak tabir edilen, ekonomiye kazandırılabilir altın bulunduğuna sonucuna vararak, altını ekonomiye kazandırmak için önce Kambiyo Mevzuatının altınla ilgili hükümleri değiştirilmesi, ayrıca sağlıklı işleyen bir sistem için altın bankacılığı, borsa ve altın

¹⁶¹ Selim YILMAZ, “Altının Ekonomik ve Hegomonik Boyutları”, www.antimai.org (16.03.2008)

¹⁶² http://www.turkishtime.org/sector_2/26_tr.asp (21.09.2007)

rafinerisi gerekliliği belirtilmiştir. Ancak altın piyasasını oluşturacak böyle bir alt yapının bulunmadığı tespit edildiğinden umulan çalışmalar yapılamamıştır. Altını ekonomiye kazandırmada etkin rol oynayan borsa ancak 1995 yılında İAB adıyla kurulup çalışmaya başlamıştır. Özel bankaların altın bankacılığı için çalışmaları olmuş, ancak sistemin kurumları tamamlanmadığından ve halkın ilgisi de bulunmadığından başarılı olunamamıřtır¹⁶³.

İAB'nın 26 Temmuz 1995 yılında faaliyete geçmesinden sonra bir yandan kuyumculuk sektörünün hammadde ihtiyacının uluslararası fiyatlardan karşılanması sağlanmış, diğer yandan altına dayalı finansal enstrümanlar Türk finans sektörüne kazandırılmış, altın bankacılığı geliştirilmeye çalışılmıştır. Kuyumculuk sektörüne kredi imkanlarından yararlanma kolaylığı tanınmıştır. İAB faaliyete geçtikten sonra sürekli olarak kuyumculuk sektörünün ve kıymetli madenler ticaretinin gelişimine yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu alışmalar neticesinde 15 Ağustos 1997 tarihinde sektörün fiyat dalgalanmalarına karşı korunması amacıyla Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası açılımlı, 9 Temmuz 1997 tarihinde gümüş ve platinin de İAB'nda işlem görmesi sağlanarak, kuyumculuk sektörünün altının yanı sıra gümüş ve platini de uluslararası fiyatlardan temin etmesi imkanı sağlanmıştır. Son olarak kuyumculuk sektörünün işletme sermayesi ihtiyacına çözüm getirmek amacıyla 24 Mart 2000 tarihinde Kıymetli Madenler dn Piyasası aılmıřtır¹⁶⁴.

İAB altın gibi gümüşün de Borsa bünyesinde organize ve şeffaf bir piyasada işlem görmesini sağlamaya yönelik yasal ve teknik çalışmalarda bulunmuş, borsa bünyesinde gümüş alım satım işlemleri, ülkemizdeki tek gümüş üreticisi olan Eti Gümüş A.ř.'nin yeniden yapılanmasına katkıda bulunarak sektöre daha planlı ve daha uygun fiyattan mal satabilme olanağı sağlamıştır. Daha önce gayri resmi gümüş girişi nedeniyle piyasada oluşan fiyatlarla rekabet edemeyen, düşük üretim ve kar marđı ile alışan Eti Gümüş A.ř. , İAB'nda gümüş alım-satım işlemlerinin başlaması

¹⁶³ Raif BAKOVA, "Yastıkaltı Altınları", **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi**, Mayıs 2005, S.17, s.157

¹⁶⁴ <http://www.taj.org.tr/docs/pdf/Kitap.pdf> (27.11.2007)

ile önemli bir rahatlama ve rekabet şansı yakalamış, üretici ve aracı kuruluşların objektif koşullar altında faaliyet göstermeleri imkanı ortaya çıkmıştır¹⁶⁵.

5. İstanbul Altın Rafinerisi (İAR)

İAB kurulmasına müteakip Hazine Müsteşarlığı ve İAB desteği ile 1996 yılında İAR kurulmuştur. Böylece dünyanın her yerinden özellikle Türk Cumhuriyet'lerinde üretilen altınlar ve yastık altındaki altınların İstanbul'da rafine edilmesi , bunların İAB'nda işlem görmesi ve İAB 'nın uluslar arası gücünü arttırmak amaçlanmıştır. Yastık altındaki altınlar ekonomiye kazandırılmak istenmiş, ancak yastık altındaki altın hurda şekilde olması karşısında ülkenin uluslararası altın rafinerisi ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. İAR 'nin kurulmasıyla yastık altındaki altının statik enerjinin dinamik enerjiye dönüşmesi amaçlanmıştır. Kamu tarafından yönetilmek istenen altın rafinerisi kurulmasına ilişkin girişimler başarısızlığa uğramıştır. Altın rafinerisinin, 2002 yılında ,İstanbul'da kurulmuş bulunan altın rafinerisi işi yapan Halaç Kuyumculuk Limited Şirketi'ne devredildiği belirtilmekte, İAR web sitesine göre ise anılan şirket ile İAR 2002 yılında büyümek ve uluslar arası olabilmek amacı ile Halaç rafinerisinin mevcut üretim ve pazarlama tesislerinin çatısı altında birleştiği ifade edilmektedir. Birleşme ile birlikte Halaç Rafineri İAR hisselerinin çoğunluğunu alarak İAR adı altında faaliyetlerine devam etme kararı bildirilmektedir. İAR'nin ürettiği altın külçeler darphane tarafından uluslar arası altın külçeleriyle birlikte kabul görmektedir¹⁶⁶.

İAR, İstanbul'un tarihi yeri olan Kapalıçarşı' da hizmet vermektedir. Kapalıçarşı bugün dünyanın en büyük altın üreticisi olan Güney Afrika Cumhuriyetinden 3 asır önce, 1461 yılında kurulmuş ve altın işlemeye başlamıştır¹⁶⁷.

¹⁶⁵ 27.05.2003 tarih, 03-35/424-186 numaralı Rekabet Kurulu Kararı, www.rekabet.gov.tr (27.11.2007)

¹⁶⁶ Raif BAKOVA, a.g.m., s. 157

¹⁶⁷ <http://www.iar.com.tr/gesmis.htm> (02.04.2008)

6. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB)

İMMİB, Türkiye’de kıymetli metal ve mücevherci eşyaları ihracatına destek veren, ihracatçıların yurtdışında daha çok pazara ulaşması ve bu pazarlarda daha fazla pay alması için çok önemli çalışmalara imza atan en temel örgütlerden biridir. İMMİB’in çatısı altında İstanbul Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği bünyesinde 550 kıymetli metal ve mücevherci eşyaları ihracatçısı bulunmaktadır.

İhracatçılar için çalışan İMMİB, sektörün uluslararası alanda daha iyi tanıtılması için çabalarını her geçen yıl daha fazla artırmakta, bu çerçevede uluslararası sektörel fuarların en önemlilerinden biri olan "JA International Jewelry Show 2002" ye Türkiye’nin katılımını İMMİB organize etmiştir. Bu anlamda İMMİB’in amacı, Türkiye’nin sektörel anlamda en önemli alıcı ülke olan ABD pazarındaki payının artırılması için daha çok sayıda katılımcıyı fuara götürmektir.

İMMİB, sektörel fuarlara katılım organizasyonları, yürüttüğü tanıtım faaliyetlerinin yanı sıra hukuki anlamda da ihracatçılara destek sağlamaktadır. Rekabet ihtiyacı limitinin aşılması nedeniyle ABD tarafından ülkemizden yapılan ithalatta GSP (General System of Preferences) uygulamasından yararlandırılmamaya başlayan ve yüzde 5.8 ilave vergiye tabi ürünler arasında yer alan Türkiye’nin altından mamul mücevherat ihracatının, sınırlandırmadan muaf tutulması ve GSP’den tekrar yararlandırılmasına yönelik yeni bir başvuru yapılması için İMMİB, ABD’de yerleşik bir avukatlık firmasını görevlendirmiş, firma aracılığıyla ABD Ticaret Temsilciliği’ne başvuruda bulunan İMMİB, Uluslararası Ticaret Komisyonu’nda müdahil olarak sektörün savunmasını üstlenmiştir.

7. İstanbul Kuyumcular Odası (İKO)

İstanbul Kuyumcular Odası (İKO), 1971 yılında İstanbul’da faaliyet gösteren kuyum imalatçıları ve tüccarlarını temsil amacıyla kurulan “Turistik El Sanatları İmalcileri ve Kuyumcu Sanatkârları Derneği”, temelinden oluşmuştur. 1971’de Çemberlitaş Can Han’da faaliyete başlayan derneğin üye sayısı, bir yıl içinde 691’ e ulaşarak, örgütlenmeye duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmış, kuyumculuk sektörünün

ticari ve yasal gelişiminin üye ihtiyaçlarını genişletmesiyle dernek, 1994 yılında 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununa bağlı olarak Oda statüsüne geçmiştir¹⁶⁸.

İKO, çatısı altında topladığı sadekârlar, mihlayıcılar, kakmacılar, kalemkârlar, yaldızcılar, mincilerle imalatçılar, toptancılar ve perakendecilerden oluşan 10 bin üyeye hizmet vermektedir. Sektörün sorunlarına çözüm üretme yönünde çalışmalar yürüten İKO, ayrıca üyelerine yeni pazarlar bulmak, ihracata yönlendirmek, yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılımını teşvik etmek için de projeler geliştirmekte, sektöre kalifiye eleman yetiştirilmesini sağlamak için çıraklık eğitim merkezleri, meslek liseleri ve yüksek okullarda kuyumculuk takı tasarım bölümleri açılmasına öncülük etmektedir¹⁶⁹.

8. Kuyumcukent

İKO , Türkiye kuyumculuk sektörünün çağın gereklerine uygun, modern ve mükemmel teknolojik alt yapı ile donatılmış bir mekânda gelişmesini ve böylelikle dünya pazarları ile rekabet edebilmesini sağlamak amacıyla 1988 yılında Sınırlı Sorumlu İstanbul Kuyumcu Sanatkarları Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi olarak çalışmalara başlamış, 6 yıl süren arazi çalışmaları sonrasında 1996 yılından 2000 yılına kadarki süreçte Kuyumcukent'i inşa etmiştir. Kuyumcukent'in, , bu proje sayesinde; altın, gümüş ve mücevherat üretimi ve ticareti yapan yaklaşık yüzden fazla ülkenin, ülkemizden alışveriş yapma imkânını arttırarak ve dolayısıyla Türk kuyumcusunun ihracat yapma potansiyelini genişletmeyi hedeflediği bildirilmektedir. Ayrıca Kuyumcukent'in, küçük ve orta işletmeleri bünyesinde bulundurarak, onların gelişmelerine, daha verimli olmalarına imkân sağlamayı, sektörün yıllardır içinde bulunduğu olumsuz üretim koşullarını teknolojik altyapısı ile geliştirmeyi, bünyesinde istihdam edeceği yaklaşık 1000 üretim atölyesinin ve 20 bin çalışanın verimini yükseltmeyi hedeflediği de ayrıca belirtilmektedir¹⁷⁰.

¹⁶⁸ <http://www.iko.org.tr/icerik.asp?id=617> (23.11.2007)

¹⁶⁹ <http://www.taj.org.tr/docs/pdf/Kitap.pdf> (27.11.2007)

¹⁷⁰ <http://www.kuyumcukent.com.tr/turkce/index.asp> (04.04.2008)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUYUMCULUK SEKTÖRÜ İLE İLGİLİ VERGİ DÜZENLEMELERİ

I. TÜRKİYE

Türk vergi sisteminde vergiler gelir, servet ve tüketim üzerinden alınan vergiler olmak üzere ,üç ana grupta incelenebilmektedir. Vergiler;

Gelir üzerinden alınan vergiler olan gelir vergisi, kurumlar vergisi,

Servet üzerinden alınan vergiler olan motorlu taşıtlar vergisi, veraset ve intikal vergisi,

Tüketim (mal ve hizmetlerden) üzerinden alınan vergiler olan dahilde alınan katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, özel iletişim vergisi, şans oyunları vergisi, damga vergisi ve harçlar,

Dış ticaretten (dış tüketimden) alınan vergiler olan gümrük vergisi, ithalde alınan katma değer vergisi, ithalat damga resmi ve rihtım resmidir.

Türk Vergi Sisteminin en önemli vergileri gelir üzerinden alınan gelir ve kurumlar vergileri ile katma değer vergisidir¹⁷¹.

Türk Vergi Sistemi'nde, kuyumculuk işletmelerinin mükellefi oldukları vergiler aşağıda anahatları ile açıklanmaya çalışılmıştır.

A. Kuyumculuk İşletmelerinin Gelir ve Kurumlar Vergileri Karşısındaki Durumu

Çağdaş vergi sistemlerinin en önemli vergileri gelir üzerinden alınan vergilerden oluşmaktadır. Türk Vergi Sistemi'nde gelir üzerinden alınan iki ayrı vergi türü bulunmaktadır: Gelir vergisi ve Kurumlar vergisi. Her iki vergi türü de ekonomik unsur olarak geliri vergilendirmektedir. Ancak vergilerin mükellefleri

¹⁷¹ Mehmet TOSUNER, Zeynep ARIKAN, A.Burçin YERELİ, “Türk Vergi Sistemi”, İzmir 2006, ss.1-2

farklıdır. Gelir vergisinin mükellefi gerçek kişiler, kurumlar vergisinin mükellefi ise KVK.'nun 1.maddesinde sayılan sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler, yabancı kamu müesseseleri ve iş ortaklıklarıdır.

1.Kuyumculuk İşletmelerinin Gelir Vergisi Kanunu'na Göre Vergilendirilmesi

Kuyumculuk işletmelerinin gerçek kişi veya şahıs işletmesi olan sahipleri gelir vergisi mükellefi olarak gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

a. Gelir Verginin Konusu ve Vergiye Tabi Gelirin Özellikleri

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun gelirin unsurları başlıklı 2.maddesi , gelire giren kazanç ve iradları tek tek belirtmiştir. Kuyumculuk işletmesi sahibi olan kuyumcunun kazancı, ticari kazançtır. Şöyle ki; Her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazançların ticari kazanç olduğunu GVK'nun 37.maddesi tanımlamıştır. Tanım genel bir tanım olup, ticari ve sınai faaliyetlerin neler olduğunu belirtmemiştir.

Bu genel tanımın açıklaması GVK'nda yer almadığından, tanıma dahil faaliyet türlerini daha bariz bir şekilde görebilmek için Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) ilgili maddelerine bakmak gerekmektedir. TTK'un 11.maddesinde ticarethane, fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseselerin ticari işletme sayılacağı belirtilmiş¹⁷², 12.maddesinde ticarethane ve fabrikanın neler olduğunu daha fazla açarak, ilgili maddenin 8.bendinde sarraflığın ticarethane olduğunu vurgulamıştır. Şöyle ki;

Aşağıda yazılı veya mahiyetçe bunlara benzeyen işlerle uğraşmak üzere kurulan müesseseler, ticarethane sayılır:

1. Menkul malların satılmak veya kiraya verilmek üzere tedariki ve bunların aynen veya başka bir şekle sokularak satılması yahut kiraya verilmesi;

¹⁷² TOSUNER, ARIKAN , YERELİ , a.g.e., s.39

2. Kıymetli evrakın satılmak üzere tedariki ve bunların satılması;
3. Her çeşit imal veya inşa;
4. Madencilik;
5. Matbaacılık, gazetecilik ve kitapçılık, yayın, ilan ve istihbarat;
6. Tiyatro, sinema, otel, han ve lokanta gibi umumi mahaller, hususi mektep ve hastahane ve açık satış yerlerinin işletilmesi;
7. Umumi mağazalar ve sair depo ve ambarların işletilmesi;
8. Borsa ve kambiyo işleri, **sarraflık**, bankacılık;
9. İçtimai sigortalar hariç olmak üzere sigortacılık;
10. Kara, deniz ve havada, nehir ve göllerde yolcu ve eşya taşımak;
11. Su, gaz ve elektrik dağıtma, telefon ve radyo ile haberleşme ve yayın;
12. Acentelik, tellallık, komisyonculuk ve sair bütün tavassut işleri.

Fabrikacılık ham madde veya diğer malların makine yahut sair teknik vasıtalarla işlenerek yeni veya değerli mahsuller vücuda getirilmesidir.¹⁷³

6762 sayılı TTK'nun 11. ve 12.maddeleri ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 37.maddesi gereği kuyumculuk işletmeleri sahiplerinin kazancı, ticari kazanç olmaktadır.

Bir faaliyetin ticari faaliyet olarak değerlendirilebilmesi için taşınması gereken emek-sermaye, gelir ve kazanç elde etme, devamlılık, organizasyon ve hacim özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Bu özelliklerin açılımı aşağıdaki gibidir.

¹⁷³ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html> (18.09.2007)

Emek-Sermaye Özelliği; yapılan bir faaliyetin ticari faaliyet olarak değerlendirilmesi için öncelikle söz konusu faaliyetin ifasının sermaye ve emeğe dayanıyor olması gerekmektedir.

Gelir ve Kazanç Elde Etme Özelliği; yapılan faaliyetin ticari faaliyet olarak kabul edilebilmesi için organizasyonu kuran kişi veya kişilerin bir gelir ve kazanç elde etme kasıt ve niyetiyle hareket ediyor olması gerekmektedir.

Devamlılık Özelliği; yapılan faaliyetin ticari faaliyet olarak kabul edilebilmesi için faaliyetin devamlı olması gerekmektedir. Ayrıca, bir takvim yılı içerisinde birden fazla tekrarlanan veya birden fazla takvim yılında tekrarlanan işlemlerde de devamlılık olduğu kabul edilecektir ¹⁷⁴.

Yapılan ticari faaliyetin devamlı suretle yapılması ve gelir elde edilmesi amacı taşımalıdır ki; bu hususta 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun (KDVK) 1.maddesine bakmak gerekir. İlgili maddede, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin vergiye tabi olduğu hükme bağlanıp, Katma Değer Vergisi'nin (KDV) konusunu teşkil eden işlemler sayılmış; aynı maddede ticari, sınaî, ziraî faaliyet ile serbest meslek faaliyetinin devamlılığı, kapsamı ve niteliği Gelir Vergisi Kanunu (GVK) hükümlerine göre; GVK'unda açıklık bulunmadığı hallerde, TTK ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve tespit edileceği hükmüne yer verilmiştir. Açıklanan yasa hükümlerine göre ise, bir faaliyetin ticari sayılabilmesi, gelir elde edilmesi amacıyla ve devamlı olarak yapılması koşuluna bağlanmıştır.

Bu konu ile ilgili olarak, bir faaliyetin ticari sayılabilmesi, gelir elde edilmesi amacıyla ve devamlı olarak yapılması koşuluna bağlı olduğu, farklı gerekçelerle hüküm tesis edilemeyeceğine dair Danıştay 7.Dairesi'nin 2000/7374 esas, 2003/3622 karar numaralı kararı mevcuttur ¹⁷⁵.

¹⁷⁴ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/ticari_kazanc_2008.html (24.03.2008)

¹⁷⁵ http://www.kaynakcalivergikanunlari.com/modul_bilgi_goster.asp?id=7881 (24.03.2008)

Organizasyon Özelliği; gerçek kişiler tarafından yürütölen faaliyetler sonucu elde edilen gelirlerin ticari kazanç olarak değerlendirilmesi için söz konusu gelir getirici faaliyetlerin bir organizasyon dahilinde yapılmış olması gerekmektedir. (İşyeri açma, işçi çalıştırılması, ticaret siciline kaydolunması vb.)

Hacim Özelliği; bir müessesenin, ticari ve sınai bir müessese şekil ve mahiyetinde olup olmadığının tespit edilebilmesinde, gelir getirici faaliyetin devamı için işyerinin, deposunun ve hizmet yerinin olması, söz konusu faaliyetin ticaret ünvanı altında yapılması, ticari yardımcılardan yararlanılması, ticari amaçlı haberleşmenin kullanılması, reklam yapılması, tabela asılması gibi ölçütler göz önüne alınır¹⁷⁶.

193 sayılı GVK'na göre ticari kazancın tespitinde iki çeşit yöntem vardır. Birincisi, basit usulde ticari kazancın tespiti, ikincisi ise gerçek usulde ticari kazancın tespitidir. Basit usule tabi mükellefler vergisel alandaki pek çok şekli yükümlölüklere tabi olmamakla birlikte **kuyumculuk faaliyeti ile uğraşanların bu yöntemle ticari kazançlarını tespit etmeleri mümkün değildir**. Çünkü aynı kanunun 51. maddesinde basit usulün hududu açıklanmış, basit usulden faydalanamayacaklar sıralanmıştır. Bu madde hükmüne göre sarraflar ile kıymetli maden ve mücevherat alım satımı ile uğraşanların basit usulden yararlanmaları mümkün değildir. Bu durumda kuyumcular gelir vergisi açısından yalnızca gerçek usulde vergilendirilebilmektedir¹⁷⁷.

Gerçek usulde ticari kazanç, bilanço veya işletme hesabı esasının gerektirdiği defterler yardımıyla ortaya konmaktadır. Bilanço esaslı birinci sınıf tüccarları ilgilendirmekte ve burada yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri tutulmaktadır. İşletme hesabı esaslı ise, ikinci sınıf tüccarları kapsamakta ve burada sadece işletme hesabı defteri tutulmaktadır.

¹⁷⁶ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/ticari_kazanc_2008.html (24.03.2008)

¹⁷⁷ <http://www.gvdb.gov.tr/upload/kuyumcularsemnnotlari.doc> (15.05.2007)

Ticari kazancın tespitinin bilanço esasına mı yoksa işletme hesabı esasına mı göre olacağını 213 sayılı VUK'nun 177 ile 178.maddeleri tayin etmektedir.

Bilanço esasında ticari kazancın tespitinde, GVK'nun 38.maddesi hükümleri uygulanır. Buna göre;

Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce:

1. İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir;
2. İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.

Ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, VUK'nun değerlemeye ait hükümleri ile bu Kanununun 40 ve 41. maddeleri hükümlerine uyulur.

Kuyumculuk işletmelerinin, safi kazancını hesaplarken indirilebilecek giderleri ile indirilemeyecek giderleri ayırd etmesi gerekmektedir. GVK'nun 40.maddesi indirilecek giderleri, 41.maddesi ise gider kabul edilmeyen ödemeleri tanımlamaktadır.

b. İndirilecek Giderler

Safi kazancın tespit edilmesi için, aşağıdaki giderlerin indirilmesi kabul edilir:

ba. Genel Giderler

Genel giderlere GVK'nun 40.maddesinin 1.bandinde, ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler safi kazancın hesaplanmasında kazançtan indirilebilmektedir hükmü ile yer verilmiştir. Genel giderlerin nelerden meydana geldiği konusunda kanunda bir belirleme yapılmamıştır. Ancak, genel giderlerle ilgili olarak "herhangi bir ticari teşekkülün mevcudiyet bulması ile yapılması gerekli olan giderlerdir" şeklinde bir tanımlama yapmak mümkündür. Yapılan genel giderlerle ticari kazancın elde edilmesi ve idame

ettirilmesi arasında illiyet bağı bulunması, karşılığında gayrimaddi bir kıymet iktisap edilmiş olunmaması ve faaliyet konusu mal veya hizmetin maliyetine intikal ettirilmesi gereken giderlerden olmaması gerekmektedir. Ayrıca bir genel giderin ticari kazancın hesaplanmasında indirim konusu edilebilmesi için, giderin indirimini engelleyen bir hükmün bulunmaması, yani kanunen kabul edilmeyen bir gider niteliği taşıması gerekmektedir¹⁷⁸.

Gerek uygulamadan gerekse de idari ve yargı yorumlarında aşağıda belirtilen giderler ve bu nitelikteki diğer giderler genel gider sayılmaktadır.

Isıtma, aydınlatma, su, telefon giderleri,

Büro müstahdemlerinin maaş ve ücretleri,

Huzur hakları,

Sigorta bedelleri,

Kiralar,

Temsil ağırlama giderleri,

Haberleşme giderleri,

Reklam giderleri,

Üretim ünitesi dışında çalışan personel ücretleri,

Mesleki teşekküllere ödenen aidatlar,

İşletmenin aktifine kayıtlı gayrimenkuller için ödenen vergiler ve bunların tamir ve idame giderleri,

¹⁷⁸ Altar Ömer ARPACI, "Genel Giderler", **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi**, S.224, Aralık 2006, s.102

Kırtasiye ve sair müteferrik büro giderleri gibi her türlü işletme giderleri¹⁷⁹.

bb. Personel Giderleri

Personel giderlerine, GVK'nun 40.maddesinin 2.bendinde yer verilerek, hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin müştemilatında iâşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı (Bu primlerin ve aidatın istirdat edilmemek üzere Türkiye'de kain sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması ve emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartıyla), 27. maddede yazılı giyim giderleri olarak belirtilmiştir.

İşyerinde veya işyerinin müştemilatında, hizmet erbabına yemek verilmek suretiyle sağlanan menfaatler 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK) esaslarına göre belgelendirilecek olup, ücret bordrosunda gösterilmeyecektir. Fakat, hizmet erbabına sağlanan bu menfaat, yemek verme hizmeti sağlayan bir kuruluştan alındığı takdirde GVK'nun 23.maddesinin 8.fıkrasına göre 2008 yılı için günlük 9,00 YTL. 'sını¹⁸⁰ aşan kısmı ücret olarak vergilendirilmek üzere ücret bordrosunda gösterilecektir.

İş yerinde veya iş yerinin müştemilatının haricinde, hizmetli ve işçilere konut tedariki, GVK'nun 61. maddesi uyarınca ücret sayıldığından dolayı gelir vergisi tevkifatına tabidir.

İşverenlerce çalışanlarına ödenen ilaç ve tedavi giderlerinin kazancın tespitinde indirim imkânı sağlanmıştır. Hizmet erbabının ailesine yapılan tedavi ve ilaç giderlerinin indirimi ise bu bent hükmüne girmemektedir. Ancak bu tür ödemelerin, GVK'nun 40/1. maddesindeki esaslar dahilinde ücret gideri olarak indirimi mümkündür.

Sigorta primi ve emekli aidatı işveren hisselerinin gider olarak yazılabilmesi, bu primlerin ve aidatın geri alınmamak üzere Türkiye'de yerleşik sigorta şirketlerine veya emekli ve yardım sandıklarının tüzel kişiliği haiz bulunmaları şartına bağlanmış

¹⁷⁹ Hasan YALÇIN, Selçuk YÜCEL, "Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Giderler", Kılavuz Yayınları, İstanbul 1996, ss.30-31

¹⁸⁰ GVK. 266 no'lu Genel Tebliği

bulunmaktadır. Bu nedenle bu şartlara haiz olmayan müesseselere yapılan bu tür ödemeler gider yazılamamaktadır¹⁸¹.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesinin birinci fıkrasında "İşveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalıların primlerine esas tutulacak kazançlar toplamı üzerinden bu kanun gereğince hesaplanacak prim tutarlarını ücretlerinden kesmeye ve kendisine ait prim tutarlarını da bu miktara ekleyerek en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma ödemeye mecburdur" hükmü yer almaktadır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında da "Kuruma ödenmeyen prim Gelir ve Kurumlar Vergisi uygulamasında gider yazılamaz" hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümlere göre, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) priminin gider olarak dikkate alınabilmesi için, bu primlerin SSK'na fiilen ödenmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle, sigorta primleri, dönemine ve ait olduğu yıla bakılmaksızın fiilen ödendiği tarihte gider yazılabilmektedir. Ancak 506 sayılı Kanunun 80. maddesi gereğince bir aya ait sigorta primleri ertesi ayın sonuna kadar ödenebileceğinden, aralık ayına ait olan sigorta primlerinin ertesi yılın ocak ayı içerisinde ödenmesi durumunda bu primler aralık ayının gideri olarak dikkate alınabilmektedir. Bu düzenlemeye göre, hesap döneminin son ayına ait primlerin, normal ödeme süresi olan, müteakip ay içinde ödenmesi halinde kapanan yılda gider yazılabileceği, bunun dışında ödeme hangi yılda ise gider kaydının da o yılda olacağı ifade edilmektedir¹⁸².

Hizmet erbabına işin icabı olarak verilen ve bunların işten ayrılmaları halinde geri alınan giyim eşyalarının gelir vergisinden muaf olduğu GVK'nun 27/2. maddesinde belirtilmiş ve GVK'nun 40/2. maddesi ile de söz konusu niteliklere sahip giyim giderlerinin ticari kazancın tespitinde indirim olarak dikkate alınacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak maddede geçen "geri alınan" ibaresini, gider yazılabilmesi için mutlaka geri alınması gerekir şeklinde yorumlamamak gerektiği belirtilmiştir. Bu düzenlemedeki önemli olan hususun, giyeceklerin yapılan işin gereği olarak verilmesinin (iş tulumları, eldivenler, koruyucu kask ve gözlükler gibi) gerektiği bildirilmiştir. Bunun yanı sıra işveren tarafından hizmet erbabına kendisinin

¹⁸¹ ARPACI a.g.m., s.103

¹⁸² Mehmet MAÇ, "Kurumlar Vergisi", Denet Yayıncılık, 30/01/1995, ss.13.30

şahsi kullanımı için verilen giyim eşyaları GVK'nun 61. maddesi uyarınca ücret olarak değerlendirilmekte ve bu aynî ödemeler GVK'nun 40/1. maddesi uyarınca gider olarak yazılıp, ödenen ücretten gelir vergisi tevkifatı yapılmaktadır¹⁸³.

bc. Ödenmiş Zarar, Ziyan ve Tazminatlar

İşle ilgili olmak şartıyla mukavelenameye veya ilama veya kanun emrine istinaden ödenen zarar ziyan ve tazminatların indirimi hüküm altına alınmıştır. Madde metnine göre, bir tazminatın gider yazılabilmesi için tazminat, işle ilgili olmalı, bir Kanun hükmüne, mahkeme kararına veya sözleşmeye dayanmalıdır. Öncelikle tazminat, ticari kazancın elde edilmesi ile ilişkili (illiyet bağı) olmalıdır. Yapılan tazminat ödemesi, ticari kazancın elde edilmesine yönelik faaliyetlerin icrası esnasında başkalarına verilen zarar sebebiyle ödenmiş olması gerekir. Ticari faaliyetle ilişkisi kurulamayan zarar ziyan ve tazminat ödemelerinin gider kaydının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bir Kanun hükmüne istinaden ödenen işle ilgili tazminatlarda herhangi bir tereddüdün olmadığı, mahkeme ilamı sonucu ödenen tazminatlarda da işle ilgili olanların gider yazılabilmesinin mümkün olduğu, ancak tazminat sözleşmeye istinaden ödeniyorsa bu sözleşmenin yazılı olması şartı arandığı ifade edilmektedir. Sözleşmenin yazılı olması gereği Kanun metnindeki “mukavelename” ifadesinden anlaşıldığı, yazılı olmayan bir anlaşma neticesinde yapılan tazminat ödemelerinin gider kaydı mümkün olmadığına altı çizilmektedir¹⁸⁴.

Tazminatlarla ilgili diğer bir husus ise, gerek kanun emrine, gerek mahkeme ilamına, gerekse sözleşmeye göre ödenen tazminatların işletme sahibinin kendi suçundan kaynaklanmamış olması gerektiğidir. Çünkü GVK'nun 41/5 maddesinde teşebbüs sahibinin suçlarından kaynaklanan tazminatların gider yazılamayacağına hükmedilmiştir. Ancak aynı maddedeki parantez içi hükme göre sözleşmelerde cezai

¹⁸³ ARPACI a.g.m., s.104

¹⁸⁴ Mehmet MAÇ, “Mükellefçe Gider Yazılabilecek Tazminatlar”, Yaklaşım Yayıncılık ,Aralık 2000 sayısına işaret eden kaynak www.turmob.org.tr (24.03.2008)

şart öngörölmüş ise bu cezai şarttan doğan tazminatın işletme sahibinin kusuru aranmaksızın gider kabul edilebileceği belirtilmiştir¹⁸⁵.

bd. Seyahat Giderleri

Seyahat giderlerine, GVK'nun 40.maddesinin 4.fıkrasında "İşle ilgili ve yapılan işin ehemmiyeti ve genişliği ile mütenasip seyahat ve ikamet giderleri (Seyahat maksadının gerektirdiği süreye maksur olmak şartıyla);" hükmü ile düzenleme getirilmiştir.

GVK'nun 24. maddesine göre seyahatler ile ilgili olarak iki temel gider türü bulunmaktadır. Bunlar, yol giderleri ile yemek ve yatma giderleridir.

(1) Yol Giderleri

İster toplu taşıma vasıtası ile ister özel araçlarla ancak işle ilgili olarak yapılan gerçek yol giderleri vergiden istisna edilmiştir.

(2) Yemek ve Yatma Giderleri

Görevli kişilerin seyahatleri sırasında işin önemi ve büyüklüğü ile orantılı olarak yaptıkları yemek ve yatma giderleri vergiden istisna edilmiştir. Bu harcamalar iki yöntemle ödenebilir. Ya personelin ibraz ettiği belgelere istinaden fiili yemek ve yatma giderleri ödenir ya da belge ibraz şartı aranmaksızın harcırah gündeliği yöntemi ile ödeme yapılır.

be. Taşıt Giderleri

Taşıt giderleri, GVK'nun 40.maddesinin 5.fıkrasında "kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri indirilebilir" hükmü ile kazançtan indirilebilmektedir.

¹⁸⁵ MAÇ, a.g.m., www.turmob.org.tr (24.03.2008)

Taşıt giderlerine ilişkin, 1999 yılından önce , binek otomobillerine ilişkin yapılan giderlerin yarısının gider sayılacağı hükmü, 4369 sayılı Kanun’la 01.01.1999 tarihinden geçerli olmak üzere kaldırılmış, böylelikle binek otomobillerine ait giderlerin yarısının kanunen kabul edilmeyen gider sayılması uygulamasına son verilmiştir.

Taşıtla ilgili yapılabilecek giderler, yakıt, lastik, tamir, bakım gibi taşıtların kullanımından doğan giderlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, taşıtların finansal kira gideri ile taşıt kiralama faaliyetiyle uğraşan işletmelerden kiralanan taşıtların kira giderleri bu taşıtların kullanımından kaynaklanmadığı için bu kapsamda değerlendirilmemesidir. Ancak bu tür giderlerin GVK’nun 40/1. maddesi kapsamında değerlendirilme mümkündür¹⁸⁶ .

bf. Vergi, Resim ve Harçlar

İşletme ile ilgili olmak şartıyla; bina, arazi, gider, istihlak, damga, belediye vergileri, harçlar ve kaydiyeler gibi aynı vergi, resim ve harçlar, GVK’nun 40.maddesinin 6.fıkrasına göre kazancın hesaplanmasında gider olarak dikkate alınabilmektedir.

bg. Amortismanlar

Amortisman kavramı, VUK hükümlerine göre , işletmede bir yıldan fazla kullanılan ve yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunan gayrimenkullerle gayrimenkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetlerin, alet, edevat, mefruşat, demirbaş ve sinema filmlerinin, VUK hükümlerine göre tespit edilen değerinin aynı Kanun hükümlerine göre yok edilmesidir.

378 seri no’lu VUK. Genel Tebliği ile 01.01.2008 tarihinden itibaren , değeri 600,00 YTL. ‘nı aşmayan peştemallıklar ile işletmede kullanılan ve değeri 600,00 YTL. ‘nı aşmayan alet, edevat, mefruşat ve demirbaşlar amortismanına tabi tutulmayarak doğrudan doğruya gider yazılabilmektedir. 213 sayılı VUK’nun

¹⁸⁶ Altar Ömer ARPACI , “**Matrah Tespitinde Taşıt Giderleri , Aynı Vergi Resim ve Harçlar**”,
www.legalistplatform.net (24.01.2008)

313.maddesine göre, iktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz edenlerde bu had topluca dikkate alınmaktadır

VUK'nun 320. maddesinde 4108 sayılı kanunla yapılan değişiklikle, faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanların bu amaçla kullandıkları binek otomobilleri dışında kalan binek otomobilleri için aktife girdikleri yılda işletmede buldukları ay sayısına göre kıst amortisman ayrılması, kıst uygulaması nedeniyle ayrılamayan amortisman tutarının ise amortisman süresinin son yılında ayrılması esas düzenlenmektedir. .

Kıst amortisman uygulamasında binek otomobillerin aktife girdiği hesap dönemine ilişkin amortisman tutarı, (Yıllık Amortisman x Kalan Ay Sayısı/12) formülüne göre hesaplanmaktadır. Hesaplama binek otomobilin aktife girdiği ay kesri tam ay sayılarak amortisman ayrılmayan kısma isabet eden bakiye kısım ise, son yıl ayrılacak amortisman tutarına eklenmektedir¹⁸⁷.

Amortisman süresi, kıymetlerin aktife girdiği yıldan başlamakta, bu sürenin yıl olarak hesaplanması için (1) rakamı mükellefçe uygulanan nispete bölünmektedir. Her yılın amortismanı ancak o yıla ait değerlemede nazara alınabilmektedir. VUK'nun 320.maddesine göre, amortismanın herhangi bir yıl yapılmamasından veya ilk uygulanan nispetten düşük bir hadle yapılmasından dolayı amortisman süresi uzatılmasına izin verilmemektedir. İktisadi ve teknik bakımdan bir bütünlük teşkil eden değerler için normal veya azalan bakiyeler usulü ile amortisman usullerinden yalnız birisi uygulanabilmektedir.

Kuyumculuk işletmesi sahibinin 1.sınıf tacir olarak kazancını bilanço usulüne göre tayin etmesi durumunda ancak azalan bakiyeler usulü seçilebilmektedir. Bu usulde nispet ise VUK.'nun mükerrer 315.maddesi hükümlerine göre % 50 yi geçmemek üzere normal amortisman nispetinin iki katıdır.

¹⁸⁷ Kazım YILMAZ , “Binek Otomobillerinin Amortismanı”, **Vergi Dünyası Elektronik CD Ortamında Dergisi**, Aralık 1997, S.196

Bir iktisadi değer üzerinden normal amortisman usulüne göre amortisman ayrılmasına başlandıktan sonra bu usulden dönülemez hükmü VUK.'nun Mükerrer 320.maddesinin 2.bendinde belirtilmektedir.

Aynı hükme göre, bir iktisadi değer üzerinden azalan bakiyeler usulüne göre amortisman ayrılmaya başlandıktan sonra normal amortisman usulüne geçilebilmekte, bu suretle usul değiştirenlerin keyfiyeti beyannamelerinde veya eski bilançolarında belirtmeye mecbur oldukları belirtilmektedir. Kabul edilen yeni usulun bu bildirim yapıldığı beyannamenin taalluk ettiği dönemden itibaren nazara alınacağı, bu takdirde henüz yok edilmemiş olan değer kısmı, bakiye amortisman süresine bölünmek suretiyle eşit miktarlarla yok edileceği düzenlenmiştir.

VUK'nun 315. maddesinde 5024 sayılı Kanunla yapılan değişlikle, amortisman oranlarının iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri dikkate alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca belirleneceği hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre sırasıyla **28.4.2004 Tarih ve 25446 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren 333 seri no'lu** , **24.8.2004 Tarih ve 25563 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren 339 seri no'lu** ve en son olarak **30 Aralık 2006 Tarihli ve 26392 Sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren 333 seri no'lu VUK Genel Tebliğlerinde amortisman tabi iktisadi kıymetler, faydalı Ömürleri (yıl bazında) ve normal amortisman oranları tek tek sıralanmıştır.** Anılan tebliğlere göre, 01/01/2004 tarihinden önce aktife giren iktisadi kıymetler için 5024 sayılı Kanundan önce yürürlükte bulunan hükümlere göre amortisman ayrılmaya devam edileceği düzenlenmiştir.

bh. Sendika Aidatları

İşverenlerce, Sendikalar Kanunu hükümlerine göre sendikalara ödenen aidatların (şu kadar ki; ödenen aidatın bir aylık tutarı, iş yerinde işçilere ödenen çıplak ücretin bir günlük toplamını aşamaz) safi kazancın hesaplanmasında gider olarak dikkate alınabileceğine GVK'nın 40.maddesinin 8.bendinde hükmedilmiştir.

bi. Bireysel Emeklilik Sistemine Ödenen Katkı Payları

İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ticari kazancın hesaplanmasında gider olarak dikkate alınabilmektedir. Ancak, gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı GVK'nun 63.maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde belirlenen oran ve hadleri aşamayacağı, bu tür indirim konusu yapılacak prim, aidat ve katkıların toplamının ödendiği ayda elde edilen ücretin yüzde 10' unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primlerde, ödendiği ayda elde edilen ücretin yüzde 5 ini) ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamayacağı bildirilmiştir. Bakanlar Kurulu bu oranı yüzde 20 oranına kadar (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için yüzde 10 oranına kadar) artırmaya ve belirtilen haddi asgari ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir¹⁸⁸.

bj. Gıda Bankacılığı Kapsamında Yapılan Bağışlar

Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedeli GVK'nun 40/10.maddesi gereğince gider olarak dikkate alınabilmektedir.

5035 sayılı kanunla GVK'nun 40 ve 89'uncu maddelerinde, KDVK'nun ise 17'nci maddesinde yapılan değişikliklerle Maliye Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde gıda bankacılığı kapsamında bağışlanan gıda maddelerinin maliyet bedellerinin gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılması ve bu teslimlerin katma değer vergisinden istisna edilmesine yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

¹⁸⁸ Veysi SEVİÇ, “**Bireysel Emeklilikte Prim Giderleştirme Önceliği Kimde?**”, 16.06.2004 tarihli Dünya Gazetesi kaynağına işaret eden kaynak, <http://www.malihaber.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=30690> (25.03.2008)

5281 sayılı Kanunla (43'üncü madde 8/a bendi) GVK'nun 40.maddesine 5035 sayılı Kanun'la eklenen 10. bendindeki;

“ Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara, Maliye Bakanlığı'nca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda maddelerinin maliyet bedeli ”

ibaresinin

“ Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara, Maliye Bakanlığı'nca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedeli ”

şeklinde değiştirilmesi suretiyle, 01.01.2005 tarihinden geçerli olmak üzere, anılan kurumlara bağışlanacak temizlik, giyim ve yakacak maddeleri de kapsama alınmış ve bunların maliyet bedellerinin de gelir vergisi matrahının hesaplanması sırasında hasıllattan indirilmesi veya yıllık gelir vergisi beyannamesi üzerinde indirim konusu yapılmasına izin verilmiştir.

Yine aynı Kanun'la (43'üncü madde 14/a bendi), KDVK'nun 17'nci maddesinin 2 numaralı fıkrasında (b bendi) yapılan değişikliklerle de, uygulama kapsamına yeni alınan temizlik, giyecek ve yakacak maddelerin teslimleri, katma değer vergisinden istisna edilmiştir.

251 seri no'lu GV Genel Tebliği, Maliye Bakanlığına verilen yetki çerçevesinde gıda bankacılığı kapsamında yapılacak bağışlara ilişkin usul ve esasları düzenlemiştir¹⁸⁹.

c. İndirilemeyecek Giderler

GVK.'nun 41.maddesinin 1 ile 10.fıkraları aralığında kalan hükümler gereği aşağıda yazılı ödemelerin gider olarak indirilmesi kabul olunmamaktadır.

¹⁸⁹ ARPACI , a.g.m., s.103

- Teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri paralar veya aynen aldıkları sair değerler (Aynen alınan değerler emsal bedeli ile değerlendirilerek teşebbüs sahibinin çektiklerine ilave olunur),

- Teşebbüs sahibinin kendisine, eşine, küçük çocuklarına işletmeden ödenen aylıklar, ücretler, ikramiyeler, komisyonlar ve tazminatlar,

- Teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülecek faizler,

- Teşebbüs sahibinin, eşinin ve küçük çocuklarının işletmede cari hesap veya diğer şekillerdeki alacakları üzerinden yürütülecek faizlerdir.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanması bakımından teşebbüs sahibi ifadesi mükellefi, eş ifadesi aralarında evlilik bağı kurulmuş erkek veya kadını, küçük çocuk tabiri (2. ve 3. bentlerin uygulanması için) 18 yaşından küçük çocukları, çocuk tabiri ise (1. bendin uygulanması bakımından) yaş sınırına bakılmaksızın teşebbüs sahibinin evlatlarını ifade etmektedir.

Örnek: Kuyumculuk faaliyetinde bulunan mükellef A, bir süre önce eşinden ayrılmış ve mahkeme eşe 5.000 YTL tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Mükellef A, eşinin işletmeden olan alacağına, boşanma tarihinden sonraki süre için 1.500 YTL faiz işletmiştir. İşletme aktifinde bulunan bir adet daire tapu işlemi yapılarak çocuğa devredilmiştir. Burada eşe ödenen tazminat ilama, yani mahkeme kararına dayanan bir tazminat olmasına karşın, ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmadığından gider yazılamamaktadır. Eşin işletmeden olan alacağına yürütülen faizler, boşanma tarihinden sonraki süreyi kapsadığından gider yazılabilmekte, işletme aktifinde bulunan ve çocuğa verilen dairenin emsal bedeli tespit edilip, hasıllata eklenmesi gerekmektedir¹⁹⁰.

- Teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs

¹⁹⁰ : <http://www.gvdb.gov.tr/upload/kuyumcularsemnernotlari.doc> (18.11.2006)

sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılmaktadır.

Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır. İmalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı KVK'nun 13. maddesi hükmü uygulanır.

- Her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile teşebbüs sahibinin suçlarından doğan tazminatlar (Akitlerde ceza şartı olarak derpiş edilen tazminatlar, cezai mahiyette tazminat sayılmaz).

- Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ile amortismanları;

- Basın yoluyla işlenen fiillerden veya radyo ve televizyon yayınlarından doğacak maddi ve manevi zararlardan dolayı ödenen tazminat giderleri.

d. Giderlerin Belirlenmesinde Temel Ölçütler

Vergi hukukumuzda giderlere ilişkin hükümler incelendiğinde, giderlerin belirlenmesinde temel ölçütleri şu şekilde belirleyebiliriz.

- Giderler istisnalar dışında bir belgeye bağlanmalıdır.
- Gider ticari kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olmalıdır.

- Giderlerin Vergi kanunlarında yasaklanmamış veya sınırlanmamış olması gereklidir.
- Yapılan gider karşılığında öz varlıkta bir azalma meydana gelmelidir.
- Yapılan gider karşılığında istisnalar dışında maddi ve gayri maddi bir varlık edinilmemiş olmalıdır.
- Yapılan gider, gelenek ve göreneklerin icaplarına uygun olmalıdır.
- Giderler faaliyetin geliştirilmesi ile ilgili olmalıdır.
- Gideri yaratan faktörler için yapılacak ödemeler işletme sahibine, eşine veya velayeti altındaki çocuklara yapılmamış olması gereklidir.

GVK 'nun 40. maddesinde, vergi matrahına esas olacak kazancın tespitinde indirilecek giderler belirlenmiş, 41. maddesinde uygulamada tereddütleri gidermek amacıyla gider kabul edilmeyecek olan harcamalar açıklanmıştır. Bu açıklamaların, gider gösterilebilecek harcamaların sınırlandırılması olarak kabul edilmemesi gerekmektedir. 40. maddenin 1. bendindeki bu temel prensip, işletmenin konusu ve faaliyetleri ile ilgili harcamaların gider olarak gösterileceğini açıkça vurgulamaktadır¹⁹¹.

e. Gelirden Yapılacak İndirimler

GVK'nun 89.maddesine göre yıllık beyanname ile bildirilecek gelirden, bazı indirimler yapılabilmektedir. Bu indirimler sigorta primleri, Bağ-Kur primleri, kamu yararına yapılan bağış ve yardımlar, sosyal tesisler için yapılan bağış ve yardımlar, gıda bankalarına yapılan bağışlar, kültür ve sanata yönelik harcama, bağış ve yardımlar, sponsorluk harcamaları, Ar-ge harcamaları, ödeme kaydedici cihaz indirimleri ve eğitim ve sağlık harcamaları olup, indirimlerle ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

¹⁹¹ Masum TÜRKER , <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/21MaliCozum/02-MASUM%20TURKER4.doc> (01.10.2007)

ea. Sigorta Primi

Kuyumculuk işletmesi sahibi gerçek kişinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait, hayat, ölüm, sakatlık, kaza, hastalık, analık, doğum, tahsil gibi şahıs sigortalarının primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları gelirden indirilebilmektedir. Ancak, bu indirimler yıllık beyanname üzerinden indirilirken, sigorta primlerinin beyan edilen gelirin % 10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için, beyan edilen gelirin % 5'ini) ve asgarî ücretin yıllık tutarını aşmaması gerekmektedir.

eb. Bağ-Kur Primleri

1479 Sayılı Bağ- Kur Kanunu'na göre, gelirin elde edildiği yılda ödenen giriş ve sigorta primleri, belgelendirilmesi koşuluyla gelirden indirilebilmektedir.

ec. Kamu Kurumlarına Yapılan Bağış ve Yardımlar

Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10'unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar da yıllık beyannameye bildirilecek gelir üzerinden indirilebilmektedir.

ed. Sosyal Tesisler İçin Yapılan Bağış ve Yardımlar

Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere bağışlanan okul, sağlık tesisi ve yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezi inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamı da yıllık beyannameye indirimler bölümünde belirtilerek kazançtan indirilebilme imkanı kanunen mümkündür.

ee. Gıda Bankalarına Yapılan Bağışlar

Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelleri, yıllık beyanname üzerinde hesaplanan kazançtan indirilebilen bir indirim türüdür.

ef. Kültür ve Sanata Yönelik Harcama, Bağış ve Yardımlar

Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler, kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve bilimsel araştırma faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan ya da Kültür ve Turizm Bakanlığınca desteklenen veya desteklenmesi uygun görülen ve GVK. 89.maddesinin 7.bendinde belirtilen çalışmalara ilişkin harcamalar yıllık gelir vergisi beyannamesi üzerindeki kazançtan indirilebilmektedir.

eg. Sponsorluk Harcamaları

3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 17.6.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının; amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'si yıllık beyannameye kazançtan indirilebilmektedir.

eh. Ar-Ge Harcamaları

Kuyumculuk işletmesi sahibi, işletmelerinin bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının % 40'ı oranında hesaplayacakları Ar-ge İndirimini kazançlarından indirebilme imkanına sahiptir.

ei. Ödeme Kaydedici Cihaz İndirimi

Kuyumculuk işletmesi sahipleri, işletmelerinde 3100 sayılı Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti

Hakkında Kanun 'un 7/1.maddesine göre, kullanmak üzere satın aldıkları ödeme kaydedici cihazların her biri için fatura bedellerinin %100'ünü cihazın iktisap edildiği yıla ait gelir vergisine tabi kazançlarından indirebilmektedirler.

ej. Eğitim ve Sağlık Harcamaları

Beyan edilen gelirin % 10'unu aşmaması, Türkiye'de yapılması ve gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan gerçek veya tüzel kişilerden alınacak belgelerle tevsik edilmesi şartıyla, mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamaları da yıllık beyanname indirimler bölümünde belirtilerek kazançtan indirilebilmektedir¹⁹².

f. Kazanca Ait Verginin Hesaplanması

Gerçek usulde gelir vergisi mükellefi olan kuyumcular, gelir vergisine tabi gelirlerine ait yıllık vergiyi GVK. 103.maddesindeki tarifede yer alan miktar ve oranlara göre hesaplayacaklardır. 2008 yılı gelirlerine uygulanmak üzere, 2007/13044 sayılı B.K.K. ile tespit edilen söz konusu miktar ve oranlar yani “Gelir Vergisi Tarifesi” Tablo 11 'dedir.

Tablo 11: Gelir Vergisi Tarifesi (2008 Yılı)

7.800 YTL'ye kadar	% 15
19.800 YTL'nin 7.800 YTL'si için 1.170 YTL, fazlası	% 20
44.700 YTL'nin 19.800 YTL'si için 3.570 YTL, fazlası	% 27
44.700 YTL'den fazlasının 44.700 YTL'si için 10.293 YTL, fazlası	% 35

g. Beyan ve Ödeme Zamanı

Kuyumculuk işletmesi sahipleri, GVK'nun 92.maddesine göre, bir takvim yılına ilişkin yıllık gelir vergisi beyanmelerini, izleyen yılın Mart ayının 25. günü

¹⁹² TOSUNER, ARIKAN, YERELİ, a.g.e., ss.191-196

akşamına kadar , gelir yönünden bağlı oldukları vergi dairesine vererek, buna ilişkin tahakkuk edecek vergilerini GVK.'nun 117.maddesinde belirtildiği üzere, Mart ve Temmuz aylarında olmak üzere iki eşit taksitte ödemekle sorumludurlar.

Beyanname verme ödevi, 340 sıra numaralı VUK Genel Tebliği ile yapılan açıklamalara göre elektronik ortamda (e-beyanname) gönderilmek zorundadır. Beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmemesi halinde VUK'nun Mükerrer 355.maddesinde , kuyumcunun tabi olduğu defter sınıflamasına göre özel usulsüzlük cezası kesileceği belirtilmiştir.

h. Geçici Vergi

193 sayılı GVK'nun "Geçici Vergi" yi düzenleyen Mükerrer 120. maddesine göre; Ticari kazanç sahibi olan kuyumculuk işletmesi sahipleri, cari vergilendirme döneminin gelir vergisine mahsup edilmek üzere, bu Kanunun ticari veya mesleki kazancın tespitine ilişkin hükümlerine göre (indirim ve istisnalar ile VUK'nun değerlemeye ait hükümleri de dikkate alınarak) belirlenen ilgili hesap döneminin altışar aylık kazançları üzerinden, 103. maddede yer alan tarifinin ilk gelir dilimine uygulanan oranda yani yüzde 15 oranında geçici vergi öderler. Geçici vergi matrahının hesaplanmasında dönem sonu mal mevcutları, kayıtlar üzerinden tespit edilebilmektedir.

Aynı düzenlemeye göre, Bakanlar Kurulu geçici vergi dönemlerini üç aya indirmeye, geçici verginin beyan süresini üç aylık dönemi izleyen ikinci ayın ondördüncü, ödeme süresini ise onyedinci günü akşamı olarak belirlemeye yetkilidir.

Bakanlık yetkisini kullanarak, 25.04.2000 tarih ve 24030 2. mükerrer sayılı RG'de yayımlanan 2000/329 sayılı kararıyla 01.07.2000 tarihinden itibaren geçici vergi dönemlerini üçer aylık olarak belirlemiştir.

Hesaplanan geçici vergi, dönemi izleyen ikinci ayın ondördüncü günü akşamına kadar bağlı olunan vergi dairesine beyan edilir ve onyedinci günü akşamına kadar ödenir. Aynı dönem içinde tevkif edilmiş bulunan gelir vergisi (42.

maddede belirtilen kazançlardan yapılan tevkifatlar hariç) hesaplanan geçici vergiden mahsup edilir.

Yapılan incelemeler sonucunda, geçmiş dönemlere ait geçici verginin % 10'u aşan tutarda eksik beyan edildiğinin tespiti halinde, eksik beyan edilen bu kısım için re'sen veya ikmalen geçici vergi tarh edilir. Mahsup süresi geçtikten sonra, kesinleşen geçici vergiler terkin edilir, ancak gecikme faizi ve ceza tahsil edilir.

Bir önceki takvim yılında üçer aylık dönemler halinde tahakkuk ettirilerek tahsil edilen geçici vergi, yıllık beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilir. Mahsup edilemeyen tutar, mükellefin diğer vergi borçlarına mahsup edilir. Bu mahsuplara rağmen kalan geçici vergi tutarı, o yılın sonuna kadar yazılı olarak talep edilmesi halinde mükellefe red ve iade edilir.

i. Hayat Standardı Esası Uygulaması

GVK'unda yer alan vergi güvenlik müesseselerinden biri olan Hayat Standardı Esası; ilk defa 1982 yılında vergi sistemimizde uygulanmaya başlanılmış olup, uygulama çok önemli bir kesinti olmaksızın 1999 yılına kadar devam etmiştir. 4369 sayılı Kanunla 01.01.1999 tarihinden geçerli olmak üzere, verginin, gerçekleşen gelir üzerinden alınmasını ifade eden "gelirin gerçekliği" ilkesine ters düştüğü gerekçesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu uygulamadan vazgeçilmesi nedeniyle doğacak gelir kaybının telafisi için ise aynı kanunla ekonomiyi kayıt altına alacak ve izleyecek olan mali milat uygulaması getirilmiştir. Ancak, çeşitli baskı gruplarının baskısı nedeniyle mali milat uygulaması yürürlüğe girmeden ertelendiği belirtilerek, 1999 yılında beyannameli gelir vergisi mükelleflerinde artış olmasına rağmen, beyan edilen gelirden önemli düşüşler yaşandığı bildirilmiştir¹⁹³.

Bu uygulanmama süreci yalnızca 1999 yılı ile sınırlı kalmış, 2000 yılında yasalaşan 23.11.2000 tarih ve 4605 sayılı Kanunla Geçici 58. madde olarak GVK'na yapılan ekleme ile yeniden getirilmiştir. Yeni düzenlemenin ekonomik istikrar

¹⁹³ Sıtkı AKSÖZ, "4065 Sayılı Yasa İle Getirilen Hayat Standardı Esası ", **Vergi Sorunları CD Ortamında Dergisi**, Ocak 2001, S.233

programı çerçevesinde ve 2 yıl süre ile uygulanacağı belirtilerek, 2001 yılı kazançları uygulamanın yapıldığı son yıl olarak görülmektedir¹⁹⁴.

Çağdaş vergilendirme sistemlerinde karine ve benzeri özelliklere göre vergilendirme yerine gerçekçi belirlemelere dayalı değerler esas alınmaktadır. VUK'nun 3/B maddesinde de belirtildiği üzere “Vergiye doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.” Dolayısıyla iktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir. Ülkemizde gelir ve kazançlar üzerinden alınan vergilerde, elde edilen gelir ve kazancın gerçekçi olarak belirlenmesi esası geçerlidir. 4369 sayılı yasa ile GVK'nda yer alan Hayat Standardı Esası uygulamasına son verilirken aşağıdaki gerekçe esas alınmıştır.

“Vergi sistemimizde gerçek kazancın kavranması ve vergilendirilmesi amacıyla hayat standardı esası kaldırılmaktadır.”

Hayat Standardı Esası, yükümlülerin daha çok harcama göstergesi sayılabilecek durumlarını esas aldığı ileri sürülen bir uygulamadır. Bu uygulama gerçek geliri kavranamayan veyahut da gerçek kazancın kavranmasına olanak bulunmayan bir sistem içerisinde yararlı olabilir. Ülkemizde yasal düzenleme gereği olarak ticari ve mesleki kazanç sahiplerinin kazancı defter ve belgeler üzerinden gerçekçi bir biçimde saptanabilmektedir. Bu durum ayrıca yapılan ve yapılması mümkün bulunan vergi denetimleri ile de daha sağlıklı hale getirilebileceği, Hayat Standardı Esası'nın getirdiği en önemli yükün, ticari ve mesleki kazanç sahibi zarar etmiş olsa bile hayat standardı esasına göre belirlenen miktar üzerinden vergilendirilmesiyle karşımıza çıktığı belirtilerek böyle bir olgunun varlığında mali güç kavramı bir anda yok sayıldığı, yerine ne olursa olsun vergi ödenecektir önkoşulunun işlerlik kazandığı belirtilmektedir. Zarar eden bir kişinin bu zararın getireceği mali sıkıntı ve sorun yanında ayrıca vergi ödemek zorunda bırakılmasının, tam anlamı ile mali güç ilkesi ile çelişmekte olduğu, vergilendirmenin tarihsel

¹⁹⁴ Osman ARIOĞLU , “Hayat Standardı Uygulaması”, **Vergi Sorunları CD Ortamında Dergisi**, Mart 2002, S.247

gelişimine bakıldığında, hükümdarların zora dayalı karşılıksız alımlarında “mali güç” kavramının dikkate alınmadığının gözleendiği, bu bağlamda mali güç kavramı halkın iradesi ile yönetilmesi sonucunda vergilendirmeye getirilen en anlamlı bir ilke olarak kabul edilmekte olduğu vurgulanmıştır¹⁹⁵.

Geçmişte Hayat Standardı Esasına göre yapılan vergilendirmelerde hiç bir faaliyeti bulunmayan yükümlülerin dahi vergi ödemek zorunda bırakıldıkları, ancak oluşan Danıştay İçtihadlarına göre hiç bir faaliyette bulunmadığı halde, vergi dairesindeki mükellefiyet kaydı silinmeyen yükümlüler adına hayat standardı esasına göre vergi tarh edilemeyeceği, yıllık gelir vergisi beyannamesini-faaliyetsizim-şekliyle veren yükümlünün hayat standardı esasına göre tarh edilen vergi için gönderilen ödeme emrinin bu nedenle iptalini isteyebileceği belirtilmiştir. “Hayat Standardı Esası’na göre vergilendirmenin, var olan bir gelirin veya kazancın vergilendirilmesi olmadığı, ticari ve mesleki faaliyette bulunanların, bu faaliyetleri nedeniyle ister kazanç elde etsinler ister etmesinler mutlak suretle bir vergi ödemek zorunda bırakıldığından böyle bir uygulamanın varlığının Anayasa hukuku açısından bir sorun olduğu ifade edilmiştir¹⁹⁶.

Hayat standardı uygulamasında, vergiye tabi mükellef grupları itibarıyla farklı gösterge tutarları bulunmakta, gösterge tutarları, mükellefin faaliyette bulunduğu yerler itibarıyla dört gruba ayrılmaktadır. Diyarbakır, Erzurum ve Samsun Büyükşehir belediyeleri sınırları dışındaki diğer Büyükşehir belediye sınırları içerisinde en yüksek tutarlar, kalkınmada öncelikli yörelerde ise en düşük gösterge tutarları belirlenmiştir. Yasada yer alan gösterge tutarları her yıl yeniden değerlendirilerek artırılarak uygulanmıştır¹⁹⁷.

Türk Vergi Sisteminde en son uygulanan (2001 Yılı) hayat standardı gösterge rakamları Tablo 12’de sunulmuştur.

¹⁹⁵ Veysi SEVİĞ, “Anayasa Hukuku Açısından Hayat Standardı Esası “, Vergi Sorunları CD Ortamında Dergisi, Temmuz 2001, S.239

¹⁹⁶ SEVİĞ, a.g.m.,

¹⁹⁷ ARIOĞLU , a.g.m.

Tablo 12: Hayat Standardı Esasına Göre Gösterge Rakamları (2001 Yılı)

Mükellef Grupları			Kalkınmada Öncelikli Yörelere (TL)	Diğer Yörelere (TL)	Diyarbakır, Erzurum ve Samsun Büyükşehir Belediye Sınırları İçinde (TL)	Diğer Büyükşehir Belediye Sınırları İçinde (TL)
Altın İmalatı ve/veya Altın Ticareti ile Uğraşan	Birinci Sınıf tacirler için	MATRAH	3.975.000.000	7.950.000.000	4.968.750.000	9.937.500.000
		VERGİSİ	853.750.000	1.895.000.000	1.102.187.500	2.491.250.000
	İkinci Sınıf tacirler için	MATRAH	2.250.000.000	4.500.000.000	2.812.500.000	5.625.000.000
		VERGİSİ	450.000.000	985.000.000	563.125.000	1.266.250.000
11 ve Daha Yukarı Yaşta Olan Bir Taşıtlı Münhasıran Nakliyecilik Yapan	Birinci Sınıf tacirler için	MATRAH	1.325.000.000	2.650.000.000	1.656.250.000	3.312.500.000
		VERGİSİ	265.000.000	530.000.000	331.250.000	688.125.000
	İkinci Sınıf tacirler için	MATRAH	750.000.000	1.500.000.000	937.500.000	1.875.000.000
		VERGİSİ	150.000.000	300.000.000	187.500.000	375.000.000
Yukarıdakiler Dışında Kalan	Birinci Sınıf tacirler için	MATRAH	2.650.000.000	5.300.000.000	3.312.500.000	6.625.000.000
		VERGİSİ	530.000.000	1.185.000.000	688.125.000	1.516.250.000
	Serbest Meslek Erbabı İçin	MATRAH	2.450.000.000	4.900.000.000	3.062.500.000	6.125.000.000
		VERGİSİ	490.000.000	1.085.000.000	625.625.000	1.391.250.000
	İkinci Sınıf tacirler için	MATRAH	1.500.000.000	3.000.000.000	1.875.000.000	3.750.000.000
		VERGİSİ	300.000.000	610.000.000	375.000.000	797.500.000

Kaynak: ARIOĞLU, a.g.m.

Tablonun incelenmesinden, altın imalatı ve/veya altın ticareti ile uğraşan mükellef grupları için ayrı hayat standardı gösterge tutarlarının tespit edildiğini ve hatta bu gösterge rakamlarının diğer mükellef gruplarından daha yüksek rakamları içerdiği görülmektedir. Verginin, gerçekleşen gelir üzerinden alınmasını ifade eden “gelirin gerçekliği” ilkesine ve Anayasa’da yer alan mali güç ilkesine ters düşen hayat standardı uygulaması, kuyumculuk işletmeleri açısından bu ilkelere ters düşmenin yanı sıra, diğer mükellef gruplarından daha yüksek miktarlarda vergi

alınmış olması gerçeği karşısında vergide adaletsizliğe yol açmış bir uygulama olarak Türk Vergi tarihine geçtiği belirtilmektedir¹⁹⁸.

TC. Danıştay Üçüncü Dairesi'nin 07.06.1995 tarih, 1994/5106 esas, 1995/1774 sayılı kararında ,”Hayat Standardı esas gerçek gelirin bulunmasına yardımcı bir yöntem olarak kabul edilmiş bir sistemdir. Buna göre yükümlülerin güçleri dışında vergi ödemekle karşı karşıya bırakılmaması için kazanç farklılıkları olan kişilere uygulanacak temel gösterge tutarlarının farklı olması gerekmektedir. Vergide eşitlik ilkelerine uygun olanı da budur”¹⁹⁹ hükmünü belirterek kuyumculuk sektörüne uygulanan yüksek tutarlı hayat standardı gösterge rakamlarının vergide eşitlik ilkesi gereği, kazanç farklılıkları olan kişilerde farklı gösterge rakamlarının uygulanması sonucunu doğurduğu, dolayısıyla kuyumculuk işletmelerinin diğer mükellef gruplarına göre daha fazla kazanç elde ettiklerini ifade etmektedir²⁰⁰.

Kuyumcular açısından son derece gayri adil, kazanç olsa da olmasa da beyanı ve ödenmesi zorlandığı ifade edilen hayat standardı gösterge rakamlarına göre belirlenen gelir vergisi, 1982 yılından 2002 yılına kadar bir yıl hariç, sürekli yürürlükte kalmıştır. En son geçici maddelerle uzatılmış ve geçici maddenin süresi de 31.12.2001 yılında dolmuştur. Binlerce mükellefi ve özellikle kuyumculuk işletmesi sahipleri olan gelir vergisi mükelleflerini mağdur ettiği savunulan hayat standardı uygulaması 31.12.2001 tarihinde son bularak bu tarihten sonra Türk Vergi Sistemine alınmamıştır.

j. Kuyumculukta Stopaj Uygulaması

Kuyumculuk işletmeleri, ticari işleri ile ilgili ödemelerine münhasır olmak üzere, 193 sayılı GVK'nun 94.maddesine göre , bentlerde sayılan ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya, yaptıkları bu gelir vergisi tevkifatlarını, muhtasar beyanname ile bildirmeye mecburdurlar. İlgili yasa

¹⁹⁸ SEVİĞ, a.g.m.

¹⁹⁹ <http://www.malihaber.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=40805>

(02.01.2008)

²⁰⁰ ARIOĞLU, a.g.m.

maddesinde, kuyumculuk işletmelerinin tevkifat yapmaya mecbur oldukları ödemeler şunlardır;

- Hizmet akdi ile yanlarında çalışan hizmet erbabına ödedikleri ücretler üzerinden , vergi tarifesinin yer aldığı GVK.'nun 103 ve 104' üncü maddelerine göre,
- Yaptıkları serbest meslek işleri dolayısıyla bu işleri icra edenlere yapılan ödemelerden,
 - 18. madde kapsamına giren serbest meslek işleri dolayısıyla yapılan ödemelerden, % 17 oranında,
 - Diğerlerinden , (avukat, doktor, gümrük müşaviri, muhasebeci ödemeleri gibi) % 20 oranında,
 - Dar mükellefiyete tabi olanlara, telif ve patent haklarının satışı dolayısıyla yapılan ödemelerden % 20 oranında,
 - Kiralamalarda,
 - GVK.'nun 70'inci maddede yazılı mal ve hakların kiralanması karşılığı yapılan ödemelerden % 20 oranında,
 - Vakıflar (mazbut vakıflar hariç) ve derneklere ait gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden % 20 oranında,
 - Kooperatiflere ait gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden % 20 oranında .

Kuyumcuların, değerli maden ticareti yapanlar dışında ya da nihai tüketicilerden aldığı emtialar için gider pusulası düzenlemesi gerekmektedir. İşte bu konuda kamuoyunda tartışma yaratan bir husus olan stopaj uygulaması, ilk defa Çeşitli vergi kanunlarında değişiklik yapan 3946 sayılı kanun 26.12.1993 günü kabul edilerek 30.12.1993 tarih ve 21804 sayılı mükerrer RG' de yayınlanarak 01.01.1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Düzenlemeye göre; "Götürü usule tâbi olan

ticaret ve serbest meslek erbabına esnaf muaflığından yararlananlara ve diğer kişilere mal ve hizmet alımları için gider pusulası karşılığında yapılan ödemelerden "... % 25 vergi tevkifatı yapılır denilmektedir.

Bakanlar Kurulu 30.12.1993 tarihli ve 93/5148 sayılı karar ile bu oranlar yeniden tespit etmiş ve yine bu kararın 13. bendinde yukarıda belirttiğimiz ödemelerin oranını;

- Mal alımları için % 5
- Hizmet alımları için %10 olarak belirtmiştir.

Daha sonra bu konuyla ilgili olarak 01.02.1994 tarihinde 21836 sayılı RG' de Maliye Bakanlığı tarafından 225 sıra nolu VUK Genel Tebliği yayınlanmıştır. Bu tebliğ, özet olarak gider pusulalarının ihtiva edeceği bilgileri ile şekil şartlarını sıralamakta ve bir de gider pusulasının şeklen örneğini vermektedir. Tebliğin 3. maddesinde "Gider pusulası en az iki örnek olarak düzenlenecektir. En az iki örnek düzenlemeyen ve yukarıda bilgileri (bu bilgiler; işin mahiyeti, cinsi, adedi, fiyatı, tutan, toplamı, vergi oranları vb. ile matbaa veya notere ait bilgilerdir) eksik olan gider pusulası hiç düzenlenmemiş sayılacaktır" ile tebliğin 5. maddesinde "Ellerinde daha önce bastırılmış veya tasdik ettirilmiş gider pusulası bulunan mükellefler 1.3.1994 tarihine kadar bu belgelerini kullanabileceklerdir. Bu tarihten sonra söz konusu belgeler kullanılmayacaktır" düzenlemeleri yer almaktadır.

Yine aynı konu ile ilgili olarak 16.02.1994 tarih 21851 sayılı RG'de , Maliye Bakanlığı tarafından 172 seri nolu GV Genel Tebliği yayınlanmıştır. Bu tebliğin 4. maddesinde , tevkifatlara ilişkin açıklamalı örneklere yer verilmektedir. Arızı kazanç meydana getirmeyen ve sadece servetin veya malvarlığının nakde dönüştürülmesine yönelik olan işlemlerde, söz konusu tevkifat yapılmayacaktır.

Örneğin; Vatandaş H şahsı, beş bileziğini bir kuyumcuya satmıştır. Kuyumcu satın aldığı bileziklerden dolayı yapacağı ödemeyi belgelemek üzere gider pusulası düzenleyecek, ancak yapılan işlem, satan açısından GVK'nun 82. maddesi

kapsamında bir arızı kazanca neden olmadığından , bu ödeme üzerinden tevkifat yapılmayacağı görüşleri bulunmaktadır²⁰¹.

2. Kuyumculuk İşletmelerinin Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Vergilendirilmesi

Kurumlar Vergisi (KV), Türk Vergi Sisteminde geliri vergilendiren ikinci vergi türü olup, 5520 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Batılı ülkelerde Birinci Dünya Savaşından sonra yaygınlaşan KV, Türkiye'de 1950 Reformu ile kabul edilmiştir²⁰².

a. Kurumlar Vergisinin Konusu

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 1.maddesine göre, sermaye şirketi, kooperatif, iktisadi kamu müessesesi, dernek veya vakıflara ait İktisadi işletme şeklinde faaliyet gösteren kuyumculuk işletmelerinin kazançları kurumlar vergisine tabidir.

Türkiye'de, KVK'nun 1.maddesinde belirtilen kurumlardan sadece sermaye şirketi şeklinde faaliyet gösteren kuyumculuk işletmeleri mevcuttur.

Sermaye şirketleri; 29.06.1956 tarihli ve 6762 sayılı TTK hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlardır. Ayrıca, Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenleme ve denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar da sermaye şirketi sayılır²⁰³.

Ortakların koydukları sermaye ile sınırlı sorumlulukları bulunan dolayısıyla sermaye şirketleri olarak adlandırılan anonim, limited ve eshamlı komandit şirketler en çok rastlanan ticaret şirketleri ve kurumlar vergisi mükellefidirler. Anonim ve

²⁰¹ Şeh Ömer BEKAR, "Kuyumculukta Stopaj Uygulaması", İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası yayını olan **Mali Çözüm Dergisi**, S.25 Mart-Nisan 1994 kaynağına işaret den <http://www.ismmmo.org.tr/htmldergikonu.asp?id=1123&did=35&dad=MALİ%20ÇÖZÜM%20DERGİSİ%20Sayı:25%20MART-NİSAN%201994> (01.10.2007)

²⁰² TOSUNER, ARIKAN, YERELİ, a.g.e., s.205

²⁰³ KVK Md. 2

limited şirketlerde ise kazancın tamamı bu şirketlerce kurumlar vergisine tabi tutulur. TTK'nda sayılan kolektif ve komandit şirketler şahıs şirketleri olarak nitelendirilmeleri nedeniyle kurumlar vergisi mükellefi değildirler²⁰⁴.

b. Kurum Kazancının Tespiti

Kurumlar vergisi, KVK'nun 1. maddesinde belirtilen mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Burada GVK'nun ticari kazanç hakkındaki hükümlerine uyulur. Kurumların elde ettikleri kazanç ve iratlar, GVK'nun 2.maddesinde sayılan gelir unsurlarından hangisine girerse girsün ayırım yapılmaksızın, bir bütün halinde “kurum kazancı” sayılır. Bu kazanç, ticari kazanç niteliği taşıdığından elde etmede tahakkuk esası geçerli olmaktadır. Kurum kazançları sadece gerçek usulde tespit edilir ve vergilendirme dönemi hesap dönemidir²⁰⁵.

c. İndirilecek giderler

Kuyumculuk işletmesi olan kurumlar vergisi mükellefleri KVK 'nun 8.maddesine göre , ticarî kazanç gibi hesaplayacakları kurum kazancının tespitinde, aşağıdaki giderleri de ayrıca hasıllattan indirebilirler:

ca. Menkul kıymet ihraç giderleri

Hisse senedi; anonim ve eshamlı komandit şirketlerin, sermaye payı birimleri karşılığı olmak üzere TTK hükümlerine göre çıkardıkları tedavül edilebilir kıymetli evraktır. Hisse senetlerinin çıkarılabilmesi için bazı giderler yapılması söz konusudur. Bunlar, kağıt ve basım giderleri, noter ve mahkeme tasdik harçları, tescil ve ilan giderleri, bankalara ödenen komisyonlar, borsada kote olanlarda kayıt gideri gibi harcamalardır. 5520 sayılı yeni KVK'nın 8/1-a maddesinde menkul kıymet ihraç giderlerinin hasıllattan indirilebileceği hükmüne yer verilerek hisse ve tahvil senetleri yerine diğer menkul kıymetleri de kapsayan daha geniş kapsamlı bir ifade kullanılmış ve gider türlerine ilişkin belirleme gerekçede yapılmıştır. Gerekçeye

²⁰⁴ İsmail IŞIK, “**Kurumlar Vergisi**”, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını,ss.21-22

²⁰⁵ <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/kurumvergisirehber.htm#7> (24.03.2008)

göre, ihraç edilen menkul kıymetlere ilişkin tüm giderlerin hasılatından indirilmesi mümkün olup, söz konusu giderler senetlerin kağıt ve basım giderleri, mahkeme, noter ve diğer tasdik ve tecil giderleri, damga resmi ve ihraç dolayısıyla ödenen sair harç ve resimleri, ihraç dolayısıyla bankalara verilen komisyonlar, hisse ve tahvil senetlerinin borsaya kaydı için yapılan giderler ve bunlara benzer diğer her türlü giderlerdir. Anılan giderlerin hasılatından indirilebileceği 1 Seri No.'lu KVK Genel Tebliği'nde de açıklanmıştır²⁰⁶.

cb. Kuruluş ve örgütlenme giderleri

5520 sayılı KVK, kurumların kuruluşları sırasında yapılan ana sözleşmenin hazırlanması, kuruluş genel kurulu toplantılarının yapılması, tanıtma ve reklam gibi bir takım kuruluş ve örgütlenmeye ilişkin giderlerin kurum kazancından indirilmesine imkan vermektedir. Kuruluş ve örgütlenme giderleri, VUK'nun 282. maddesinde; "kurumun tesis olunması veya yeni bir şubenin açılması veyahut da işlerin devamlı surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmayan giderler" olarak açıklanmıştır. Kuruluş ve örgütlenme giderlerinin aynı maddeye göre aktifleştirilmesi veya doğrudan gider yazılması mümkündür. Aktifleştirilmesi halinde, VUK hükümlerinde uyarınca, aktifleştirilen değer üzerinden ayrılacak amortismanların gider kaydedileceği belirtilmiştir²⁰⁷.

cc. Genel kurul toplantıları giderleri

Genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme, fesih ve tasfiye giderleri kurum kazancından gider olarak indirilebilmektedir.

cd. Komandit şirketlerde komandite ortağın kar payı

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komandite ortağın kâr payı kurum kazancından gider olarak indirilebilmektedir.

²⁰⁶ Mehmet Emin AKYOL, "Hisse Senedi İhraç Giderleri", Yaklaşım Dergisi, Temmuz 2007, Yıl: 15 S.175 ss.61-62

²⁰⁷ <http://www.verginet.net/Gundem.aspx?ID=47> (20.03.2008)

Eshamlı komandit şirketlerin kurumlar vergisi mükellefiyeti, komanditer ortağın hissesine yöneliktir. Eshamlı komandit diğer bir adıyla sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komandite (sınırsız sorumlu) ortakların kar payları toplamı, safi kurum kazancının tespitinde gider yazılmak suretiyle hasılatan indirilmekte, komandite ortakların kar paylarını hesaplayabilmek için tüm envanter ve bilanço işlemlerinin tamamlanmış, ticari bilanço karı ile mali karın (kurumlar vergisi matrahının) tespit edilmiş olması gerekmektedir. Komandite ortakların kar payı mali kar üzerinden hesaplanmakta ve hesaplanan tutar gider yazılabilmektedir. Eshamlı komandit şirketlerin geçmiş yıl zararları varsa, bu zararlar düşüldükten sonra kalan kısım üzerinden komandite ortağın kar payı hesaplanmakta, kanunen kabul edilmeyen giderlerin varlığı halinde ise kanunen kabul edilmeyen giderlerin ticari bilanço karına eklenmesi ile bulunan mali kar üzerinden komandite ortağın kar payı hesaplanarak hesaplanan tutar kanuni defterlere gider olarak kaydedilmektedir²⁰⁸.

Vergiye tabi kurum kazancının, komanditer ortakların hissesine isabet eden kısmı kurumlar vergisine, komandite ortaklara isabet eden kısmı ise bu ortaklarca beyan edilmek suretiyle gelir vergisine tabi tutulmaktadır²⁰⁹.

ce. Diğer indirimler

Kurumlar vergisi matrahının tespitinde; kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla, kurum kazancından sırasıyla aşağıdaki indirimler yapılabilmektedir.

(1) Ar- Ge İndirimi

Ar-ge faaliyetleri, bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni bilgileri elde etmek veya mevcut bilgilerle yeni malzeme, ürün ve araçlar üretmek, yazılım üretimi dahil olmak üzere yeni sistem, süreç ve hizmetler oluşturmak veya mevcut olanları geliştirmek amacıyla yapılan düzenli çalışmalardır. Ar-ge harcamaları,

²⁰⁸ YALÇIN, YÜCEL, a.g.e., ss.298-299

²⁰⁹ IŞIK, a.g.e., , ss.21-22

mükelleflerin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik Ar-ge faaliyetleri çerçevesinde yaptıkları ödeme ve borçlanmalardır. Ar-ge harcamaları aktifleştirilerek amortisman yoluyla itfa edilebildiği gibi doğrudan gider kaydedilebilmektedir. Ar-ge indirimi hesaplanırken, Ar-ge harcamalarının malzeme, ürün, araç, gayri maddi hak vb. ile ilgili olup olmadığına dikkat edilmesi gerekmektedir. Kurumlar, hesap dönemi içerisinde gayrimaddi hakka yönelik yaptıkları araştırma ve geliştirme harcamalarının tamamını aktifleştirmek zorundadırlar. Ancak, gayrimaddi hakka yönelik olmayan ve VUK hükümleri çerçevesinde aktifleştirilmesi gerekmeyen harcamalar doğrudan gider yazılabilmektedir. Proje sonucu ortaya bir gayrimaddi hak çıkması halinde, aktifleştirilmesi gereken bu tutar, amortisman yoluyla itfa edilebilmektedir. Eğer, projeden, izleyen yıllarda vazgeçilmesi veya projenin tamamlanamaması durumu mevcut olursa bu durumda, Ar-ge faaliyeti kapsamında yapılan ve önceki yıllarda aktifleştirilen tutarlar doğrudan gider yazılabilecektir. Aktifleştirilen yada doğrudan gider yazılan Ar-ge harcamalarının tamamı üzerinden % 40 oranında Ar-ge indirimi ayrıca hesaplanarak indirim konusu yapılabilmektedir. Bu durumda, gider kaydedilen harcamalar için her 100 birimlik harcamada 140 birim avantaj sağlanmaktadır²¹⁰.

(2) Sponsorluk Harcamaları

21.05.1986 tarihli ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 17.06.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının sözü edilen kanunlar uyarınca;

- Amatör Spor dalları için tamamı (% 100)
- Profesyonel Spor dalları için % 50'si,

Gerçek ve tüzel kişilerce beyan edilen gelirden beyanname üzerinde indirilebilmektedir.

²¹⁰ Mustafa TAN, “Ar-ge İndiriminde Uygulama Değişikliği”, www.muhasibetr.com (25.01.2008)

Sponsorluk harcamalarına ilişkin bazı terimlerim açılımı aşağıdaki gibidir;

Sponsor: Gerçek veya tüzel kişilerce, dolaylı olarak ticari fayda sağlamak veya sosyal sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla iletişim olanakları karşılığında aynı ve/veya nakdi destekte bulunmaları,

Sporcu: Federasyonlar veya İl Müdürlüklerine tescilleri yapılan ferdi veya takım sporcuları,

Gençlik ve Spor Kulübü: Genel Müdürlük, federasyonlar veya il müdürlüklerince tescilleri yapılan gençlik ve/veya spor kulüpleri,

Federasyon: Gençlik ve sporla ilgili faaliyet gösteren uluslar arası kuruluşlar ile bu kuruluşlara üye federasyon, kurum ve kuruluşları ifade etmektedir²¹¹.

Gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri, sponsorluk harcamalarını (gider yazılan) yıllık beyannamede gösterebilmek için, harcama tutarı beyannamede önce kanunen kabul edilmeyen gider olarak ilave edilmeli, daha sonra beyanname üzerinde sponsorluk harcaması indirimi olarak gösterilmelidir. Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri sponsorluk belgesi ve sözleşmesi çerçevesinde yukarıda belirtilen harcamaları belgelendirmeleri ve defterlerine kaydetmeleri halinde sponsorluk giderlerini yıllık gelir ve kurumlar vergisi beyannamesinde beyan ettikleri kazançla sınırlı olmak üzere indirebileceklerdir²¹².

Bu indirim için söz konusu beyannamelerin ekinde herhangi bir belgenin ibraz zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, mükellefler defter ve belgelerini VUK'nun ilgili hükümleri çerçevesinde tutmakla yükümlü olduklarından, herhangi bir vergi incelemesinde sırasında veya vergi idaresince istenilmesi halinde bu belgelerin ibraz edileceği açıktır. Geçici vergi beyannameleri üzerinden de söz

²¹¹ Talha APAK, “**Sporcu ve Spor Kulüplerine Yapılan Sponsorluk Harcamaları Vergi Matrahından İndirilmektedir**”, http://www.alomaliye.com/kasim_06/talha_apak_sponsor.htm (24.03.2008)

²¹² Sakıp ŞEKER, “**Dönem Sonu İşlemleri**”, Yaklaşım Yayınları , 1.Cilt, s.76

konusu harcamaların indirim konusu yapılması mümkün olup, bu durumda da aynı esaslar geçerlidir²¹³.

(3) Bağış ve Yardımlar

5520 sayılı KVK'nun 10.maddesinin 1.fıkrasındaki ©, (ç), (d) ve (e) bentlerinde, kurum kazancından indirilecek bağış ve yardımlar belirtilmiştir. Madde hükümlerine göre, sınırlı bağış-sınırsız bağış oranları, kültürel bağışlar, doğal bağışlar ayrımı yapılması gerekmekte olup bu sınıflama aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir.

- Kurum Kazancının % 5 'i İle Sınırlı Bağış ve Yardımlar

5520 sayılı KVK'nun 10/1-c maddesine göre, belirli kuruluşlara kurum kazancının % 5 'i oranında yapılan bağış ve yardımlar kurumlar vergisinden indirilir. Bir kurumun hesap dönemi boyunca;

- Genel bütçeye dahil dairelere,
- Katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine,
- Belediyelere,
- Köylere,
- Bakanlar Kurulu'nca vergi muafiyeti tanınan vakıflara,
- Kamu menfaatine yararlı sayılan derneklere,
- Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlara,

makbuz karşılığında yaptığı bağış ve yardımların toplamının, o hesap dönemine ait kurum kazancının % 5 ine kadar olan kısmı kurumlar vergisi

²¹³ Melek SARGIN, "Sponsorluk Harcamalarının Vergilendirilecek Kazançtan İndirimi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 297, Mayıs 2006

beyannamesi üzerinde indirilebilecektir. KVK'nun 1 seri no'lu genel tebliğinin 10.3.2.1 bölümünde, % 5'in ne şekilde hesaplanacağı belirlenmiştir. Buna göre, ticari bilanço karından iştirak kazançları istisnası ile geçmiş yıl zararları toplamının mahsubundan sonra kalan tutarın baz alınacağı öngörülmüştür²¹⁴.

- Kurum Kazancının % 5 'i İle Sınırlı Olmayan Bağış ve Yardımlar

5520 sayılı KVK'nun 10/1-ç maddesine göre;

- Genel bütçeye dahil dairelere,
- Katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine,
- Belediyelere,
- Köylere,
- Bakanlar Kurulu'nca vergi muafiyeti tanınan vakıflara,
- Kamu menfaatine yararlı sayılan derneklere,
- Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlara,

Bağışlanmak üzere yapılan ve yaptırılan, okul, sağlık tesisi, öğrenci yurdu (yurdun yatak kapasitesi kalkınmada öncelikli yöreler için 50 'den diğer yöreler için 100 'den az olmamalıdır.) , çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzur evi, bakım ve rehabilitasyon merkezi için o dönem içinde gerçekleşen yapım harcamalarının tamamı beyanname üzerinde kurumlar vergisinden indirilebilmektedir. Yukarıda zikredilen kuruluşlar tarafından yine yukarıda sayılan tesislerin inşasına yönelik olarak bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile yukarıda sayılan mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için söz konusu kuruluşlara

²¹⁴ Mehmet Tahir UFUK, "5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre İndirilecek Bağış ve Yardımlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15 Temmuz 2007, S.175 , s.64

yapılan her türlü nakdi veya ayni bağışların da tamamı beyanname üzerinde kurumlar vergisinden indirilebilmektedir²¹⁵.

- Kültürel Bağışlar

KVK'nun 10/1-d maddesine göre;

- Genel ve özel bütçeli kamu idareleri,
- İl özel idareleri,
- Belediyeler,
- Köyler,
- Bakanlar Kurulu'nca vergi muafiyeti tanınan vakıflar,
- Kamu menfaatine yararlı sayılan dernekler,
- Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar,

tarafından yapılan veya Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca desteklenen yahut desteklenmesi uygun görülen aşağıdaki amaçlara yönelik harcamalar ile makbuz karşılığı yapılan bağış ve yardımların % 100 'ü kurumlar vergisi beyannamesinde indirim konusu yapılabilmektedir.

- Kültür ve sanat faaliyetine ilişkin ticari olmayan ulusal veya uluslar arası organizasyonların gerçekleştirilmesine ,

- Ülkemizin uygarlık birikiminin kültürü, sanatı, tarihi, edebiyatı, mimarisi ve somut olmayan kültürel mirası ile ilgili veya ülke tanıtımına yönelik kitap, katalog, broşür, film, kaset, CD ve DVD gibi manyetik, elektronik ve bilişim teknolojisi yoluyla üretilenler de dahil olmak üzere görsel, işitsel veya basılı

²¹⁵ UFUK, a.g.m., s.64

materyallerin hazırlanması, bunlarla ilgili derleme ve araştırmaların yayınlanması, yurt içinde ve yurt dışında dağıtımı ve tanıtımının sağlanması,

- Yazma ve nadir eserlerin korunması ve elektronik ortama aktarılması ile bu eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılmasına,

- 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işlerine,

- Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarına,

- Yurt dışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye'ye getirilmesi çalışmalarına,

- Kültür envanterinin oluşturulması çalışmalarına,

- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınır kültür varlıkları ile güzel sanatlar, ağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki ürün ve eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılması ve güvenliklerinin sağlanması,

- Somut olmayan kültürel miras, güzel sanatlar, sinema, ağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki üretim ve faaliyetler ile bu alanlarda araştırma, eğitim veya uygulama merkezleri, atölye, stüdyo ve film platosu kurulması, bakım ve onarımı, her türlü araç ve teçhizatının tedariki ile film yapımına,

- Kütüphane, müze, sanat galerisi ve kültür merkezi ile sinema, tiyatro, opera, bale ve konser gibi kültür ve sanat faaliyetlerinin sergilendiği tesislerin yapımı, onarımı veya modernizasyon çalışmalarına, yukarıdaki kuruluşlar tarafından yapılan veya Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca desteklenen yahut desteklenmesi uygun görülen bu amaçlara yönelik harcamaların ve makbuz karşılığı yapılan bağışların kurumlar vergisi matrahını etkileyebilmesi için ilgili yıl kurumlar vergisi

beyannameesinde bu indirimin yapılabileceği bir kazancın yer alması gerekmektedir. Kazanç müsaitse bu harcama ve bağışların tamamı indirim konusu olabilmektedir²¹⁶.

- Doğal Afetler İçin Yapılan Bağış ve Yardımlar

KVK'nun 10/1-e maddesine göre;

Bakanlar Kurulunca yardım kararı alınan doğal afetler dolayısıyla Başbakanlık aracılığı ile makbuz karşılığı yapılan aynî ve nakdî bağışların tamamı kurum kazancı ile sınırlı olarak indirim konusu yapılabilmektedir.

- GVK'nun 40/10.Maddesine Dayanılarak, Kurumlar Tarafından Gider Yazılan Bağış ve Yardımlar

KVK'nun 6/2.maddesinde, "Safî kurum kazancının tespitinde, GVK'nun ticarî kazanç hakkındaki hükümleri uygulanır. Ziraî faaliyetle uğraşan kurumların bu faaliyetinden doğan kazançlarının tespitinde, GVK'nun 59 uncu maddesinin son fıkra hükmü de dikkate alınır." ifadesi yer almaktadır. GVK'nun 40.maddesinin 10.bendine göre;

Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedeli gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri tarafından, doğrudan gider yazılabilir²¹⁷.

d. Kabul edilmeyen indirimler

Kurum kazancının tespitinde aşağıdaki indirimlerin yapılması kabul edilmemektedir.

²¹⁶ UFUK, a.g.m. s.65

²¹⁷ UFUK, a.g.m., s.67

da. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler

KVK'nun 15/1. maddesinde öz sermaye üzerinden hesaplanan veya ödenen faizlerin indiriminin kabul edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm GVK'unda yer alan ticari kazancın tespitinde gider kabul edilmeyen, teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülen faiz ile paralellik taşımaktadır. Bilançonun aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (öz sermayeyi) teşkil eder. VUK'nun 192.maddesine göre, öz sermaye , bilançonun pasifinde yer alan; ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, geçmiş yıllar kârları toplamı ve bundan geçmiş yıllar zararının tenzili sureti ile bulunmaktadır. Esas olarak TTK'nda ticaret şirketlerinin esas sermaye üzerinden faiz yürütmeleri yasaklanmıştır. Yine aynı kanununun 471. maddesinde anonim şirketlerin, işletmenin faaliyetine başlamasına kadar geçecek olan süre için pay sahiplerine "hazırlık devresi faizi" denilen belirli bir faizi ödemelerine izin verilmiştir. Ancak, bu faizin ödenmesi iki şarta bağlıdır. Bunlardan birincisi, hazırlık dönemi faizi ödenmesine ilişkin ana sözleşmede (esas mukavelede) hüküm bulunması, ikincisi de faizle ilgili işlemlerin hesaba geçirilmesidir. KVK'nun 11/1-a. maddesinde gerek hazırlık devresi faizi olarak adlandırılan ödemeler, gerekse sermaye üzerinden hesaplanan her türlü faiz ödemeleri, kurum kazancının tespitinde gider olarak kabul edilmemekte ve ilk tesis ve taazzuv giderlerine de dahil edilememektedir. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizlerin gider olarak kabul edilmemesi hükmü, kurum ortaklarının koydukları sermayenin getirilerini kâr payı dışında adlandırarak, kurum bünyesinde vergilendirilmeden ortaklara dağıtılmasına engel olmak amacı ile düzenlenmiştir. Daha kısa bir ifadeyle kurum ortaklarının koydukları sermaye için yürütülen faizler, ortaklara yapılan kâr dağıtımını olarak kabul edilmektedir²¹⁸.

²¹⁸ Altar Ömer ARPACI, "Kurum Kazancının Tespitinde İndirilemeyecek Giderler (Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler)", http://www.alomaliye.com/altar_omer_kkeg.htm, (11.04.2008)

db. Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faiz, kur farkları ve benzeri giderler

21.06.2006 tarih ve 26205 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5520 sayılı KVK , birçok müessesede yenilikler yapmıştır. Bu yeniliklerden biri de örtülü sermaye müessesesidir. Eski 5422 sayılı KVK.da kısa bir madde metni halinde düzenlenen örtülü sermaye müessesesi, 5520 sayılı KVK.’nun 12.maddesinde daha kapsamlı ve uluslar arası uygulamalara paralel bir biçimde yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenleme ile eski uygulamada sorunlara neden olan örtülü sermaye uygulamasında borç/öz sermaye oranı, ortakla ilişkili kişi ve öz sermaye tanımlarına açıklık getirilerek objektif kıstaslar konulmakta ve örtülü sermaye kapsamına girmeyecek borçlanmalar sayılmaktadır²¹⁹.

Düzenlemeye göre; “Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılır”. Yani şirketin %10 oranındaki ortakları veya bu ortaklarla ilişkili olan kişi ve şirketler, şirketin paraya ihtiyacı olduğunda borç para veriyor ve faiz alıyorlarsa ve bunun rakamı Öz sermayenin üç katını (kredi kurumu ise altı katını) aşıyorsa buna örtülü sermaye deniliyor²²⁰.

Diğer bir ifade ile, kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, örtülü sermaye olarak değerlendirilmektedir. Kurumlar vergisi mükellefleri tarafından yapılan bir borçlanmanın örtülü sermaye olarak değerlendirilmesi ve buna bağlı olarak söz konusu borç üzerinden hesaplanan ya da

²¹⁹ Gündoğan DURAK, “5520 sayılı KVK’da Düzenlenen Örtülü Sermaye Müessesesi”, **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi**, Ağustos 2007, S.44, s.50

²²⁰ Bülent FİÇİCI, “Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımı”, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/bulent/009/> (11.04.2008)

ödenen, faiz, kur farkı ve benzeri giderlerin kurum kazancının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınabilmesi için bir kısım koşulların varlığı gerekmektedir. Buna göre; borcun temin edildiği kişi ya da kurum ile borcun tutarı da büyük önem taşımaktadır. KVK'nun 12.maddesinde yer alan örtülü sermaye tanımı, temel olarak iki unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar;

- Borçlanmanın ortaklardan veya ortakla ilişkili kişilerden yapılmış olması ve
- Yapılan borçlanmanın öz sermayenin üç katını aşmasıdır.

Ortak ya da ortakla ilişkili kişilerin dışında kalan diğer kişilerden yapılan borçlanmalar, diğer şartların da mevcut olması halinde dahi örtülü sermaye olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Kurumların ortakları ile ilişkili kişilerden yapmış oldukları borçlanmaların örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmesi karşısında, ortak ve ortakla ilişkili kişi kavramının herhangi bir tereddüte mahal bırakmayacak şekilde açıklanması gerekmektedir. Buna yol gösteren hüküm, KVK'nun 12.maddesinin 3 numaralı fıkrasının b bendinde, örtülü sermaye uygulaması açısından "ortakla ilişkili kişi" kavramı ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Anılan düzenlemeye göre;

- Ortağın, doğrudan veya dolaylı olarak en az % 10 oranında ortağı olduğu kurum,
- Ortağın, en az % 10 oranında oy veya kar payı hakkına ya da hisselerine sahip olduğu bir kurum ya da,
- Doğrudan veya dolaylı olarak, ortağın veya ortakla ilişkili bu kurumun sermayesinin, oy veya kar payı hakkına sahip hisselerinin en az % 10'unu elinde bulunduran bir gerçek kişi veya kurum,

Örtülü sermaye uygulaması açısından "ortakla ilişkili kişi" olarak değerlendirilecek ve bunlardan temin edilerek işletmede kullanılan borçlar, diğer şartların da mevcut olması halinde örtülü sermaye olarak değerlendirilecek ve söz konusu bu borç için ödenen veya hesaplanan faiz, kur farkı ve benzeri giderler,

kurum kazancının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınacaktır²²¹.

Örtülü sermaye üzerinden ödenen kur farkları ve benzeri giderler, eski düzenlemeden farklı olarak 5422 sayılı KVK ile eklenmiştir. Bu husus ile ilgili olarak, örtülü sermaye yönünden yapılan eleştirilerde sadece faizlerin kabul edilmeyen indirim olarak değerlendirilmesi ve madde metninde kur farkı ibaresinin olmamasından hareketle kur farklarının kabul edilmeyen indirim olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak yapılan inceleme sonucunda “borç” değil “örtülü sermaye” olarak addedilen tutarlar aslında değerlemeye tabi tutulamaz. Çünkü Vergi Usul Kanununda sadece alacak ve borçların değerlemeye tabi tutulacağı belirtilmiştir. Böylece borç değil örtülü sermaye olan tutar değerlemeye tabi tutulamayacak ve dolayısıyla kur farkı oluşamayacaktır. Uygulamada uzun zamandır tartışılan bu konu Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun 27.05.2005 tarih ve E:2005/20,K:2005/143 sayılı kararı; “örtülü sermaye niteliğindeki yabancı para cinsinden borçlanmalarda, yapılan borçlanma, bir borç olmaktan çıkmakta ve 280. maddeye göre değerlendirme imkanı da ortadan kalkmaktadır. Bu şekilde değerlendirme hükümlerinden yararlanılmadığında gider yazılacak kur farkı da kalmamaktadır” ile biraz açıklığa kavuşmuş ve genel kurulda sermayenin değerlendirilemeyeceğini dolayısıyla kur farklarının indiriminin kabul edilmeyeceğini belirtmiştir²²².

dc. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar

Transfer fiyatlandırması, bir işletmenin gelir-gider veya kâr paylaşımı açısından bağıntılı olduğu, kâr paylaşımı açısından aynı çıkar birliğine dâhil olan ana şirket ve bağlı şirketlerde ya da yönetimi ve denetimi açısından hakim durumda

²²¹ Cem TEKİN, Emre KARTALOĞLU, “Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No: 96, İstanbul Aralık 2007, ss.15-17

²²² Ali Haydar YILDIRIM, Serbüent BAYRAK, “Kurumlar Vergisi Kanunu”, TÜRMOB Yayınları -291, Sirküler Rapor Serisi, 2006-7, Ankara 2006, ss.53-54

olduğu Şirket, iştirak ve Őubeleriyle, karşılıklı olarak mal ve hizmet sunumunda uygulanan fiyatlamadır²²³.

Diğer bir tanımlamaya gÖre Transfer fiyatlandırması (Transfer Pricing), birbiriyle bağlı Şirketlerin kendi aralarındaki mal ve hizmet alım ve satımlarında veya benzeri ticari iŐlemlerinde uyguladıkları fiyatlardır²²⁴. BaŐlangıŐta bir işletme iktisadı kavramı olan transfer fiyatlandırması, küreselleŐmenin yaygınlaŐmasıyla yaygın ve ağırlıklı olarak vergileme ve Çok uluslu Şirketler ile birlikte anılmaya baŐlanmıŐtır²²⁵.

Türk Vergi Sisteminde yer alan ÖrtÖlü kazanç, birer kurumlar vergisi mÖkellefleri olan sermaye Şirketlerinin karlarını, vergilendirmeksizin veya daha dÖŐük bir vergilendirmeye tabi tutarak hissedarlarına aktarmaları suretiyle kurumlar vergisi matrahlarını aŐındırmalarını Önemek amacıyla dÖzenlenmiŐtir. Bu mÖessese ile kayıt altındaki mÖkelleflerin kayıt altındaki işlemlerinin oto kontrolÖ sağlanmaktadır. ÖrtÖlü kazanç kavramı, Ölkemizde holdingleŐme, grup Şirket ve Şirket dayanıŐmaları ile daha Önemli bir hale gelerek aynı grup iÇindeki Şirketlerin kurumlar vergisi matrahını azaltıcı vergi planlaması yapmaları Önlenmeye ŐalıŐılmıŐtır²²⁶.

Türk vergi mevzuatında 5520 sayılı KVK yÖrÖrlÖğe girene kadar, transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak herhangi bir Özel yasal dÖzenleme bulunmamaktaydı. Ancak genel anlamda transfer fiyatlandırmasını dÖzenleyen ÖrtÖlü sermaye ve ÖrtÖlü kazançla ilişkin kanun maddeleri KVK'nun 15, 16 ve 17.maddelerinde yer almakta idi²²⁷.

²²³ Fatih SARAŐOđLU, Ercan KAYA; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla ÖrtÖlü KazanÇ Dağıtımı”, **Vergi Sorunları Dergisi**, (EylÖl 2006), Sayı:216, s.150.

²²⁴ Soner ÖLGEN, Ali TUğLU, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve AÇıklamaları”, **Maliye Postası Dergisi**, 1 Ağustos 2006, S.622 , s.94

²²⁵ Ersin NAZALI, “**Transfer Fiyatlandırması-I**”, Yaklaşım Yayınları (Temmuz 2007), S.175, s.115

²²⁶ ÖLGEN, TUğLU, a.g.m, s.94

²²⁷Namık Kemal UYANIK, “**Transfer Fiyatlandırması**”, TÖRMOB Yayınları- 278, Yorum Matbabası, s.319

Transfer fiyatlandırması, Türk Vergi Hukuku'nda ilk defa, 5520 sayılı KVK'nun 13.maddesi ile , örtülü kazanç dağıtımı müessesesi, uluslar arası gelişmeler ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) 'nın düzenlemeleri dikkate alınmak suretiyle “Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı” başlığı altında düzenlenmiştir.

Kurumlar vergisi mükelleflerinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımından söz edebilmek için;

- Bir kurum tarafından bir mal veya hizmet alım ya da satımının (alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama, kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler de bu kapsamdadır.) yapılmış olması,
- Söz konusu kurumun bu mal veya hizmet alım ya da satımını ilişkili kişilerle yapmış olması,
- Bu mal veya hizmet alım ya da satımında “emsallere uygunluk ilkesi” ne aykırı olarak fiyat veya bedel tespiti yapılmış olması gerekmektedir.

Kurum kazancının transfer fiyatlaması yoluyla tamamen ya da kısmen dağıtıldığının tespitinde, “ilişkili kişi” ve “emsallere uygunluk ilkesi” kavramları ön plana çıkmakta olup, bu konudaki ayrıntılı düzenlemeler 18.11.2007 tarih ve 26704 sayılı RG’de yayımlanan 1 seri no’lu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ ile açıklanmıştır²²⁸.

dd. Yedek Akçeler

Yedek akçeler gider niteliğinde olmayıp, işletme bünyesinde elde edilen kazancın dağıtılmayıp işletmede alıkonulan kısımdır. Yedek akçelerin vergiye tabi kazançtan indirilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle, vergi kanunlarımızda elli yılı aşkın bir süreden beri korunmuş olan bu hükme göre, her ne şekilde ve isimle

²²⁸ TEKİN, KARTALOĞLU, a.g.e., ss.90-91

ayrılmış olursa olsun ayrılan yedek akçeler, kurum kazancının hesaplanmasında indirim konusu yapılmayacaktır²²⁹.

de. Kurumlar Vergisi, Para Cezaları, Gecikme Zamları ve Faizleri

Hesaplanan kurumlar vergisi ile her türlü para cezaları, vergi cezaları, 21.07.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizler ile VUK hükümlerine göre ödenen gecikme faizleri, kurum kazancından indirilememektedir.

df. Menkul Kıymetlerin İtibari Değerinin Altında İhracı Dolayısıyla Oluşan Zararlar

Kanunlarla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak tespit edilen hadler saklı kalmak kaydıyla, menkul kıymetlerin itibarî değerlerinin altında ihracından doğan zararlar ile bu menkul kıymetlere ilişkin olarak ödenen komisyonlar ve benzeri her türlü KVK uyarınca gider olarak dikkate alınamamaktadır.

dg. Kiralanan Bazı Motorlu Deniz Taşıtları ile Hava Taşıtlarının Giderleri

Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan; yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz taşıtları ile uçak, helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ve amortismanları kurum kazancından indirilememektedir.

dh. Bazı Maddi ve Manevi Tazminat Giderleri

Sözleşmelerde ceza şartı olarak konulan tazminatlar hariç olmak üzere kurumun kendisinin, ortaklarının, yöneticilerinin ve çalışanlarının suçlarından doğan maddî ve manevî zarar tazminat giderleri KVK'nun 11.maddesine göre gider olarak dikkate alınamamaktadır.

²²⁹ YILDIRIM, BAYRAK, a.g.e., s. 54

e. Kurumlar Vergisi Oranı

Kurumlar Vergisi , KVK 'nun 32.maddesine göre, kurum kazancı üzerinden % 20 oranında alınmaktadır.

f. Beyan ve Ödeme Zamanı

5520 sayılı KVK 'nun 14.maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca kurumlar vergisi beyannamesi, hesap döneminin kapandığı ayı izleyen dördüncü ayın birinci gününden yirmibeşinci günü akşamına kadar verilir. Diğer taraftan mezkur kanunun 21.maddesinde ise kurumlar vergisinin, beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre, kurumlar vergisi mükelleflerinin bu beyannameler üzerinden tahakkuk eden kurumlar vergisinden , ilgili hesap dönemine ilişkin olarak ödedikleri aynı orandaki geçici vergiyi mahsup ederek kalan vergiyi izleyen yılın Nisan ayının sonuna kadar ödeyecekleri hüküm altına alınmıştır²³⁰.

GV mükellefi olan kuyumculuk işletmeleri gibi, KV mükellefi olan kuyumculuk işletmeleri de, yıllık beyannameleri olan kurumlar vergisi beyannamelerini e-beyanname sisteminde elektronik olarak gelir yönünden bağlı oldukları vergi dairesine iletmek zorundadırlar.

g. Geçici Vergi

Kurumlar vergisine tabi kuyumculuk işletmeleri, 5520 sayılı KVK'nun 32.maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre, cari vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere GVK 'nun mükerrer 120.maddesinde belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde takvim yılının üçer aylık dönemleri itibariyle tespit edilecek kurum kazancı üzerinden , KV oranında geçici vergi ödemekle yükümlüdür.

²³⁰ Cem TEKİN, “Kurumlar Vergisi Rehberi”, Vergi Sorunları Dergisi Özel Eki, Nisan 2008, S.235, s.170

B. Kuyumculuk İşletmelerinin Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumu

Katma Değer Vergisi (KDV), Türk Vergi Sistemi'ne ilk defa , 3065 sayılı kanunla uygulanmak üzere 01.01.1985 tarihinden itibaren dahil olmuştur ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin en modern ve genel kapsamlı türüdür.

1.Verginin Konusu

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun (KDVK), verginin konusunu teşkil eden işlemler başlıklı 1.maddesine göre, ticari, sınai, zirai faaliyetler ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler katma değer vergisine tabidir. Yasanın 1.maddesinde yapılan bu genellemeye göre ticari bir faaliyet olan kuyumculuk faaliyeti kapsamında yapılan teslimler de katma değer vergisine tabi olmaktadır.

Kuyumculuk faaliyeti temelde kıymetli maden , altın alım – satım işlemidir ve satış işlemi sonucunda hesaplanması gereken KDV, piyasadaki diğer işlemlerden ayrı olarak satış bedelinin tamamı üzerinden değil sadece has altın dışındaki unsurların vergilendirilmesi şeklinde olmaktadır. Bu uygulama KDVK'ndan kaynaklanan bir hesaplama şekli olup KDVK'nun 17. maddesinin 4-g bendinde külçe altın, külçe gümüş, kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia) döviz, para, damga pulu, değerli kağıtlar, hisse senedi, tahvil ile metal, plastik kauçuk, kağıt, cam hurda ve atıkların (hurda metalden elde edilen külçeler dahil) teslimleri katma değer vergisinden istisna edilmiştir²³¹.

Kanun hükmüne göre, kuyumcuların satışlarının tümü istisna kapsamında olmayıp, çalışmamızın d bölümünde belirtilen açıklamalar çerçevesinde hesaplamalar yapıldıktan sonra kalan miktarlardır. Ancak, KDVK'nun 6.maddesinin a bendine göre malların teslim anında Türkiye'de bulunması gerekmektedir.

²³¹ Vedat Ender TUNA, “Kuyumculuk Sektöründe KDV Uygulaması”, **Maliye Postası Dergisi**, 15/08/2005, S.599, s.110

2. Verginin Mükellefi ve Sorumlusu

VUK'nun 8.maddesine göre mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettüp eden gerçek ve tüzel kişidir.

KDV 'nin mükellefi ise, mal ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanlar, ithalatta mal ve hizmet ithal edenler, transit taşımalarda gümrük veya geçiş işlemine muhatap olanlar, PTT İşletme Genel Müdürlüğü ve radyo ve televizyon kurumları, Her türlü şans ve talih oyunlarını tertip edenler, Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler, maçlar, yarışlar ve yarışmaların tertiplenmesi, gösterilmesi hallerinde bunları tertipleyenler veya gösterenler, GVK'nun 70. maddesinde belirtilen mal ve hakları kiraya verenler, isteğe bağlı mükellefiyette talepte bulunanlardır. *

Kuyumculuk işletmeleri, mal teslimi, hizmet ifası veya mal ve hizmet ithalatı yaptıklarında katma değer vergisi mükellefi olacaklardır.

VUK'na göre vergi sorumlusu, verginin ödenmesi bakımından, alacaklı vergi dairesine karşı muhatap olan kişidir. **

KDVK'nun 9.maddesi vergi sorumlusunu ayrıca düzenlemiş olup, mükellefin Türkiye içinde ikametgahının, iş yerinin, kanuni merkezi ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutmaktadır. ***

3. Vergiyi Doğuran Olay

VUK'nun 19.maddesinde, vergiyi doğuran olay “ Vergi alacağı vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü ile doğar.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre kuyumculuk işletmeleri

* KDV Md.8

** VUK. Md. 8/2

*** KDV Md. 9

açısından KDV, kuyumculuk emtialarının teslimi, sanatkarların hizmet ifasında bulunmaları ile işletmelerce ithalatın yapılması aşamasında doğmaktadır.

4. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun Kuyumculuk İşletmelerine İlişkin İstisna Hükümleri

3065 sayılı KDVK'nun 1. maddesinde Türkiye'de yapılan ticari sınai, ziraî ve serbest meslek faaliyeti çerçevesindeki teslim ve hizmetler ile her türlü mal ve hizmet ithali katma değer vergisinin konusuna alınmıştır. Kanunda, ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarla bazı işlemlerin KDV'den istisna tutulması öngörülerek vergiden istisna işlemlere yer verilmiştir.

KDVK'nda istisnalar tam istisna ve kısmi istisna olarak iki ayrı nitelikte ayrıma tabi tutulabilmektedir. Tam istisnada yüklenilen vergiler genel esaslara göre teslim ve hizmetler üzerinden hesaplanan KDV'den indirilmekte, indirim yoluyla giderilemeyen vergiler ise Maliye Bakanlığı'nca belirlenen esaslar çerçevesinde mükelleflerin talebi doğrultusunda iade edilebilmektedir. Kısmi istisnada ise, yüklenilen katma değer vergileri gelir veya kurumlar vergisinde gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınabilmektedir. Yüklenilen vergilerin indirimi veya iadesi mümkün bulunmamaktadır. KDVK'nun 32. maddesinde sayılan istisnalar tam istisna mahiyetinde olup, bunun dışındaki istisnalar ise kısmi istisna niteliğindedir.

Temelde kıymetli maden alım satımı işi yapan kuyumculuk işletmelerinin satışa konu emtialarının ayrıma tabi tutulması, KDVK açısından getirilen istisnalar ve mevzuat açıklamalarının, külçe altın-külçe gümüş ile kıymetli taş teslimleri açısından ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

a. Külçe Altın ve Külçe Gümüş Teslimlerinde Katma Değer Vergisi İstisnası

Külçe altın teslimleri KDVK'nun 17. maddesinin 4/g bendi ile KDV'den istisna edilmiştir. Külçe altın teslimlerinde matrah, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan bedeldir. Bu durumda, bilezik, kolye vb. altın teslimlerinde KDV matrahı, toplam satış rakamından, külçe altın tutarının çıkarılmasından sonra kalan

bedel olmaktadır. Burada dikkat edilecek husus sadece külçe altın teslimlerinin KDV'den istisna edilmiş olmasıdır. Bunun dışında yani külçe halde olmayan altın teslimleri için katma değer vergisi hesaplanacaktır. Başka bir anlatımla, altın ve altından oluşan emtiaların teslimlerinde KDV matrahı , nihai tüketiciye yansıyan toplam altın tutarından, hesaplanan külçe altın tutarının çıkarılmasından sonra kalan bedel dir(bu bedele piyasada işçilik ücreti denilmektedir) ²³².

Altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyalarının tesliminde özel matrah şeklini uygulayabilmek için teslim bedeli içerisindeki külçe altın bedelinin tespit edilmesi gerekmektedir. Maliye Bakanlığının görüşü, bu bedeli tespit etmek için Merkez Bankası'nın (MB) belirlediği külçe altın fiyatlarının esas alınması gerektiği şeklindeydi. Ancak Bakanlık bu görüşünü, İAB'nın faaliyete geçmesinden sonra Borsada teşekkül eden fiyatın esas alınması gerektiği şeklinde değiştirmiştir.

1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanununun 4'üncü maddesinin (g) fıkrasına göre, milli para ile altın ve yabancı paralar arasındaki muadeleti •, hükümetçe belirlenecek esaslar dairesinde tayin etmek yetkisi MB'na verilmiştir²³³.Ancak İAB'nın faaliyete geçmesinden sonra altın fiyatları bu borsada oluşmaktadır. Külçe altının günlük fiyatı, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkarılan ve borsanın çalışma esas ve kurallarını belirleyen 30.06.1999 tarih ve 23741 sayılı RG'de yayımlan İAB Yönetmeliği hükümlerine göre tespit edilmektedir. Bu durumda KDV matrahından indirilecek külçe altın tutarının tespitinde, Altın Borsası Bülteninde o gün ilan edilen külçe altın alım fiyatlarının esas alınması gerekmektedir²³⁴.

Buna göre, ithalat veya dahilden satın alma yoluyla temin edilen külçe altından imal edilen veya fason olarak imal ettirilen veya teslim edildiği şekilde satın

²³² Adnan GÜRAN , “Külçe Altın, Gümüş, Kıymetli Taşlar, Döviz, Para, Damga, Harç, Taşıt Pulu,, Değerli Kağıtlar, Hisse Senedi ve Tahvil ile Bazı Hurda ve Atıkların Teslimlerine İlişkin KDV İstisnası”, **E-Yaklaşım Dergisi** , Ağustos 2005, S. 25

• Karşılıklı uygunluk, eşitlik anlamında

²³³ Mahmut VURAL , “Özel Matrah Şekilleri”, **Vergi Dünyası Elektronik CD Ortamında Dergisi**, Ekim 2001, S.242

²³⁴ Maliye Bakanlığının 18.09.1997 tarih ve 52/5217-2/39958 sayılı muktezası.

alınan ziynet eşyası ile sikke altınların tesliminde, satış bedelinden teslim konusu mamulün bünyesinde yer alan külçe altının teslimi yapıldığı gün için Altın Borsası Bülteninde külçe altın için ilan edilen fiyat esas alınmak ve satılan mamulün ayarı göz önünde tutulmak suretiyle tesbit edilen ve külçe altına isabet eden has bedel düşüldükten sonra kalan miktar KDV'nin matrahı olacaktır²³⁵.

4369 sayılı Kanun ile KDVK'nun 17/4-g bendine **“külçe gümüş”** ibaresi eklenerek külçe gümüş teslimleri de 01.08.1998 tarihinden itibaren katma değer vergisi yönünden istisna kapsamına alınmıştır. KDVK'nun 16/1-a maddesi hükmü gereğince, söz konusu istisna külçe gümüş ithalatında da uygulanacaktır. Bu durum külçe altın ithalatında da geçerlidir.

Maliye Bakanlığı 69 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ile, KDVK'nun 23/f maddesinin verdiği yetkiye dayanarak, gümüşten mamul veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslimlerinde özel matrah şekli uygulanmasını uygun gördüğü ifade edilerek buna göre, gümüşten mamul veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslimlerinde ve ithalatında KDV matrahının, teslim bedelinden külçe gümüş bedeli düşüldükten sonra kalan miktar olarak belirlendiği ifade edilmiştir. Tespit edilecek bu miktarın, işlemin yapıldığı gündeki külçe gümüş değeri ile çarpılması sonunda, satış bedelinden indirilecek tutarın belirleneceği belirtilmiştir²³⁶.

Maddeye 5035 sayılı Kanunla, 01.01.2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 01.02.2004 tarihinde yürürlüğe giren bent hükmüyle dore külçe altın²³⁷

²³⁵ M.Aykut KELECİOĞLU, “Tüm Yönleriyle Katma Değer Vergisinde Özel Matrah Şekilleri”, **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi**, S.211, Kasım 2005,ss.55-56

²³⁶ GÜRAN, a.g.m.

• Dore altın, saf olmayıp, içinde gümüş ve duruma bağlı olarak diğer metalleri içeren ve genellikle %60-80 saflıkta olan altına denilmektedir.

²³⁷ <http://www.altinmadencileri.org.tr/index.php?secim=9&mid=52> (31.03.2008)

ibaresi ilave edilmişti. Ancak, yapılan bu ilave 5228 sayılı Kanunla değiştirilerek, dore külçe altın teslimleri istisna kapsamında çıkarılmıştır²³⁸.

b. Diğer Kıymetli Taş Teslimlerinde Katma Değer Vergisi İstisnası

Kıymetli taşlar çok çeşitli olmasına karşın, 5228 sayılı Kanunla KDVK'nun 17/4-g maddesinde değişiklik yapılarak, kıymetli taşlardan elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia teslimleri istisna kapsamına alınmıştır. Bu hükme göre yukarıda belirtilen taşların oldukları gibi tesliminde 01.08.2004 tarihinden itibaren KDV uygulanmayacaktır. Maddede sayılanların dışında kalan kıymetli taşlar için (örneğin; mercan, sedef, akik vb.) herhangi bir istisna söz konusu olmayacaktır. Daha geniş bir ifadeyle, kıymetli madenlerden altın ve gümüş istisna kapsamına alınmışken, örneğin içerisinde yer alan platin için böyle bir istisna uygulamasının mümkün olmadığı gibi maddede sayılmayan kıymetli taşlar da istisna kapsamında değildir²³⁹.

Konuya ilişkin olarak 93 Seri No.lu KDV Genel Tebliği'nde şu açıklamalara yer verilmiştir;

“5228 sayılı Kanunla KDVK'nun 17/4-g maddesinde değişiklik yapılarak, kıymetli taşlardan elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia teslimleri istisna kapsamına alınmıştır.

Bu hükme göre yukarıda belirtilen taşların oldukları gibi teslim ve ithalinde katma değer vergisi uygulanmayacaktır.

Bu taşları ihtiva eden veya bu taşlardan yapılmış eşyanın teslim ve ithalinin ise KDVK'nun 23/f maddesinin Bakanlığımıza verdiği yetkiye dayanılarak özel matrah şekli uygulanmak suretiyle vergilendirilmesi uygun görülmüştür.

²³⁸ GÜRAN , a.g.m.

²³⁹ Şeh Ömer BEKAR, “Altın, Gümüş ve Pırlantanın KDV ve ÖTV Kanunları Çerçevesinde Vergilendirilmesi”, **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi**, S.216, Nisan 2006, s.168

İstisna kapsamına alınan kıymetli taşları ihtiva eden veya bu taşlardan yapılmış eşya teslimlerinde KDV matrahı, teslim bedelinden varsa eşyanın ihtiva ettiği has altın veya gümüş değeri ile kıymetli taşın maliyet bedeli düşüldükten sonra kalan tutar olarak tespit edilecektir. Kıymetli taşın maliyet bedeli kayıtlar esas alınarak satıcı tarafından tespit edilecektir.

Düzenlenecek faturada eşyanın KDV hariç satış bedeli, has altın ve gümüş değeri ile kıymetli taşın cins, adet, kırat ve maliyet bedeli ayrıca yer alacaktır.

İthalatta alış faturasında eşyanın ihtiva ettiği kıymetli taşların cinsi, adedi, kıratı ve bedeli gösterilecektir. KDV matrahı, mamul eşyanın toplam değerinden kıymetli taşın alış faturasında gösterilen değeri ile eşyanın ihtiva ettiği has altın veya gümüşün gümrük mevzuatına göre tespit edilen değeri toplamının düşülmesi suretiyle hesaplanacaktır”²⁴⁰.

c. Kuyumculuk İşletmelerinde Özel Matrah Şekli

Yaptıkları işlerin özelliği nedeniyle matrahın tespitinde güçlük çekilen bazı mükellefler ve işlemler için KDVK'nun 23.maddesinde özel matrah şekilleri belirlenmiştir.

KDVK'nın 23.maddesinde yazılı son özel matrah şekli, altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ve sikke altınlardır.

KDVK'nun gerekçesinde, özel matrah şekli düzenlemesinin amacının kanuna açıklık sağlamak olduğu belirtilmiştir. Gerekçede, söz konusu özel matrah şekli düzenlemesinin amacının yeni bir vergileme rejimi meydana getirmek değil, bazı özellikli faaliyetlerde vergi matrahına açıklık kazandırmak olduğu vurgulanmaktadır.²⁴¹

²⁴⁰ www.gib.gov.tr (16.03.2007)

²⁴¹ Nihat UZUNOĞLU, “Zaruri ! İhtiyaç Maddesi Mücevherat ve Kıymetli Taşlarda Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından Özel ! Matrah Uygulaması”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Şubat 2007, Yıl: 26 S.306, s.16

Kanunda belirtilen özel matrah şekilleri şunlardır:

- Spor-Toto oyununda ve Millî Piyango dahil her türlü piyangoda, oyuna ve piyangoya katılma bedeli,
- At yarışları ve diğer müşterek bahis ve talih oyunlarında bu yarış ve oyunlara katılma karşılığında alınan bedel ile bunların icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel,
- Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler, maçlar ve yarışlar ve yarışmalar tertiplenmesi ve gösterilmesinde bunların icra edildiği mahallere giriş karşılığında alınan bedel ile bu mahallerde yapılan teslim ve hizmetlerin bedeli,
- Gümrük depolarında ve müzayede salonlarında yapılan satışlarda kesin satış bedeli,
- Altından mamül veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde matrah, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktardır,

Kanunun 23.maddesinde özel matrah şekillerine tabi olan işlemler belirtilmiş, (f) bendinde işin mahiyeti göz önünde tutularak özel matrah şekilleri tespit etmek konusunda Maliye Bakanlığı'na yetki verildiği bildirilmiştir. Maliye Bakanlığı bu yetkiye dayanarak bazı işlemlerin özel matrah şekline tabi olması konusunda düzenlemeler yapmıştır ve Maliye Bakanlığı'nın yetkisinin dışına çıkarak Kanun'da yer alan işlemlerin dışında bazı işlemlerin de özel matrah şekline tabi tutulmasına karar verdiği , muhtelif genel tebliğler ile özel matrah şekline tabi işlemler belirlediği düşünülmektedir ²⁴². Özel matrah şekline tabi işlemler tablo 13'de sunulmuştur..

²⁴² UZUNOĞLU, a.g.m., s.16

Tablo 13: Özel Matrah Şekline Tabi İşlemler Tablosu

GT.No	Özel Matraha Tabi İşlemler	Verginin Ne Şekilde Ya da Kimin Tarafından Beyan Edileceği
1	Tekel Maddeleri	Perakendeci bayilere satış yapanlar
9	Çaykur ve Tekel tarafından üretilen mallar (tuz hariç)	Çaykur ve Tekel Genel Müdürlükleri tarafından
11	Gazete, dergi ve periyodik yayınlar	Perakendeciye satış yapan baş bayiler
24	Çay satışları kapsamdan çıkartılmıştır	
69	Gümüşten mamul eşyalar	Satıcılar, külçe gümüş bedeli düşüldükten sonra kalan miktarı
81	Şehir içi yolcu taşımacılığında kullanılan bilet ve kartlar	Belediyeler ve bağlı işletmeler
85	Telefon kart ve jeton satışları	Perakendeci bayilere satış yapanlar
89	Tekel tarafından üretilmeyen alkollü içkiler kapsamdan çıkartılmıştır	
91	Araç plakaları ve belgeleri	Türkiye Şof.Otom.Federasyonu
93	Kıymetli taşlardan yapılmış eşya	Satıcılar, kıymetli maden ve taş bedeli düşüldükten sonra kalan tutarı

Kaynak: UZUNOĞLU, a.g.m., s.16

Kanunda yer alan özel matrah şekline tabi işlemlerle Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen özel matrah şekline tabi işlemler arasında uygulamada bazı özel durumların bulunduğu, özel matrah şekline tabi işlemlerde nihai tüketicilere mal satanların hesaplayıp ödemeleri gereken vergiyi, malların imalatçıları veya ana bayileri tarafından hesaplanarak ödenmekte olduğu, özel matrah şekline tabi mal satanların, bu satışları için herhangi bir vergi hesaplamayıp beyan etmediği, ayrıca bu malların alımı nedeniyle bir vergi indirim hakkı da bulunmadığı belirtilmektedir. Mükelleflerin, sadece bu malların ticaretini yapmaları durumunda KDV mükellefiyeti açtırmalarına gerekmediği, bu malların yanında vergiye tabi başka malların satılması halinde, diğer satışları için verilecek beyannameye bu malları eklemeyecekleri bildirilmiştir. Bu kapsamda satış yapanlardan mal alanlar, fatura tutarı üzerinden iç yüzde yöntemine göre hesaplayacakları vergiyi indirim konusu yapabilmektedirler²⁴³.

Özel matrah şekline tabi işlemler incelendiğinde; bazı işlemlerin belirtilen özellikleri tam olarak taşımadığı veya bu özelliklere uymadığı, bu işlemlerin, Kanunda yer alan altından mamul ve altın ihtiva eden eşyaların teslimi ile Maliye Bakanlığı'nca belirlenen işlemler sırasında yer alan gümüşten mamul eşyalar ve

²⁴³ UZUNOĞLU, a.g.m., s.16

kıymetli taşlardan yapılmış eşyaların teslimine ilişkin işlemler olduğu, bu tür işlemlerin mahiyetleri itibariyle de Kanunda yer alan veya Maliye Bakanlığınca belirlenen diğer işlemlerden de farklı olduğu, diğer işlemlerde özel matrah şekli uygulamasının sadece söz konusu işlemle ilgili verginin kimin tarafından ne zaman ödeneceğini belirlemeye yönelik olduğunu , bu uygulamanın söz konusu malların fiyatları veya işlemle ilgili toplam vergi yükü konusunda bir etkisi olmadığının altı çizilmektedir. Başka bir ifade ile, gerek söz konusu malların fiyatı gerekse de işlemle ilgili toplam vergi yükü ve matrahı, işlem özel matrah şekline tabi olsun veya olmasın değişmemektedir. Genel olarak perakende satış fiyatı önceden belirlenen mallar hakkında geçerli olan bu işlemlerle ilgili özel matrah şekli uygulaması, işlemlerin mahiyeti nedeniyle nihai aşamalarda vergi toplamının yol açacağı güçlüğü önlemek ve uygulamada basitlik sağlamak amacıyla düzenlenmiş olup, vergi matrahında herhangi bir aşınmaya yol açılması gibi bir amaç söz konusu değildir. Ayrıca, bu husus yukarıda da değinildiği gibi, 3065 sayılı Kanunun gerekçesinde açıkça vurgulanmıştır²⁴⁴.

Oysa altın, gümüş ve kıymetli taşlardan mamul eşyanın tesliminde özel matrah şekli uygulamasında ise durum tamamen değişmekte, uygulama sonucunda hem malın fiyatı hem de işlemle ilgili vergi matrahı ve toplam vergi yükü değiştiği ve azaldığı örneklerle açıklanmaktadır. Bu mahiyeti ile işlem adeta bir istisna uygulamasına dönüştüğü, uygulama sonucu hem malla ilgili vergi matrahının hem de toplam verginin olması gerekene göre azalmakta olduğu vurgulanmaktadır.

Örneğin, genel oranda vergiye tabi tutulan ve satışı, vergisi perakendeciye satış yapan başbaya tarafından hesaplanarak ödenmek suretiyle özel matrah şekline tabi olan bir malın vergi hariç perakende satış fiyatının 100 YTL olduğu kabul edildiğinde, bu malın 100 YTL'lik satış fiyatı üzerinden hesaplanması gereken 18 YTL'lik vergi de dahil olmak üzere başbaya aşamasından sonra ödenmesi gereken tüm vergiler başbaya tarafından hesaplanıp ödenmektedir. Malın vergi dahil toplam

²⁴⁴ UZUNOĞLU, a.g.m., s.17

satış fiyatı ise 118 YTL. Olmaktadır. Verginin bu şekilde ödenmesi ile genel esaslara göre ödenmesi açısından vergi yükü farklılık göstermemektedir. Buna karşılık yine vergi hariç satış fiyatı 100 YTL. ve satış bedeli içindeki pırlantanın değeri 60 YTL., altın bedeli 20 YTL. Olan bir pırlanta yüzüğün KDV matrahı ile ödenmesi gereken vergi tutarı ise aşağıdaki gibi olacaktır. (ÖTV. İhmal edilmiştir.)

Pırlanta taşı yüzük bedeli	: 100 YTL.
Altın bedeli	: (20 YTL)
Pırlanta bedeli	: (60 YTL)
KDV Matrahı (100 – 80)	: 20 YTL.
% 18 KDV.	: 3,60 YTL.
TOPLAM BEDEL	: 103,60 YTL.

Örnekten anlaşıldığı gibi aynı oranda vergiye tabi olan ve vergisiz olarak aynı fiyata satılan iki maldan birisinde toplam 100 YTL matrah üzerinden 18 YTL. vergi ödenirken diğerinde ise 20 YTL matrah üzerinden 3,60 YTL vergi ödenmektedir. Ortaya çıkan bu sonuç, özel matrah şekline tabi iki işlemin mahiyetlerindeki farkı da göstermektedir. Özel matrah şekli uygulaması; birinci malda verginin matrahında ve tutarında bir farklılığa yol açmazken, ikinci malda yani pırlanta yüzükte ise matrahı 20 YTL.’sına, vergiyi ise 3,60 YTL. ‘sına indirmektedir. Bu niteliği ile özel matrah şekli uygulaması ikinci malda adeta bir istisna uygulaması mahiyetini kazanmaktadır. Bu özelliği nedeniyle bu tür işlemlerdeki özel matrah uygulaması, konunun muhataplarınca açıkça istisna olarak değerlendirildiği ve bu doğrultuda yorumlar yapıldığı ifade edilmektedir²⁴⁵.

d. Katma Değer Vergisi Kanunu’nun Kuyumculuk İşletmelerine İlişkin İstisna Hükümlerinin Yasallığı

Maliye Bakanlığı konuya ilişkin düzenlemeyi yaparken, 5228 sayılı Kanunla KDVK’nun 17/4-g maddesinde yapılan düzenlemeyle bazı kıymetli taşların

²⁴⁵ UZUNOĞLU, a.g.m., ss. 17-18

teslimlerinin vergiden istisna edilmesini ve Kanunun 23/f maddesinde verilen yetkiyi dayanak göstermektedir. Oysa, Kanunların Maliye Bakanlığı'na böyle bir yetki vermediği, ayrıca Anayasa'mızın 73.maddesi uyarınca böyle bir yetkinin verilmesinin de mümkün olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, kanunlarla bu yetki verilmiş olsa bile böyle bir düzenlemenin açıkça Anayasa'ya aykırı olduğu savunulmaktadır. Savunma, Anayasamızın vergi ödevini düzenleyen 73.maddesi ile desteklenmektedir. Anayasa'nın ilgili maddesinde, vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin ancak kanunla konulabileceği, değiştirilebileceği ve kaldırılabilmesi belirtildikten sonra, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin, muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapma konusunda Bakanlar Kuruluna yetki verilebileceği ifade edilmiştir. Anayasa, açıkça vergi ve mali yükümlülüklerin ancak kanunla konulup ve kaldırılabilmesine hükmetmektedir. Bunun dışında Anayasa'ya göre, Bakanlar Kurulu, kanunla verilmiş yetkiler ve belirlenmiş sınırlar içinde istisnaların tutarlarını belirleyebilmekte, istisnanın sınırını belirleme yetkisi başka bir idari birimce kullanımı Anayasaya göre mümkün bulunmamaktadır. Bakanlar Kurulunun yetkisi de, bir işlemin istisna olup olmadığını belirlemek değil, kanunda belirlenen alt ve üst sınırlar dahilinde istisna tutarını belirlemekten ibarettir²⁴⁶.

Anayasadaki bu düzenlemelerden , herhangi bir idari birimin bir işlemi vergiden istisna etmesinin mümkün olmadığı, Maliye Bakanlığı'na da böyle bir yetki verilmesi halinde Anayasa'ya aykırı olan bu yetkinin kullanılmasının söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Maliye Bakanlığı'nın kanunla kendisine yetki verildiği iddiasıyla genel tebliğle dolaylı da olsa istisna sonucu doğuran yani bir kısım işlemlerin vergi matrahının dışında kalmasına yol açan düzenlemeler yapabilmesinin Anayasa'ya açıkça aykırı olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan, yapılan düzenlemenin ayrıca KDVK'na da aykırı olduğu, 93 seri no'lu KDV Genel tebliği ile yapılan düzenlemenin dayanağında Kanunun 23.maddesinde verilen

²⁴⁶ UZUNOğLU, a.g.m., s.16

yetkiye dayandırıldığı, söz konusu maddede özel matrah şekline tabi işlemler sayıldıktan sonra maddenin (f) bendinde “Maliye ve Gümrük Bakanlığı’nın işin mahiyetini göz önünde tutarak özel matrah şekilleri tespit etmeye yetkili olduğu” ifade edildiği, maddedeki düzenlemenin bir bütün olarak ele alındığında söz konusu yetkinin Bakanlık tarafından yorumlandığı şekliyle yani bazı işlemlerin vergiden istisna edilmesi sonucunu doğuracak şekilde kullanılmasının mümkün olmayacağı savunulmakta, savunma, Anayasa’nın , Maliye Bakanlığı’na böyle bir yetki vermediği ifadesiyle desteklenmektedir. İkinci olarak maddedeki yetkinin sınırsız bir yetki olmadığı, bu yetki kullanılırken işin mahiyetinin göz önünde bulundurulmasının gerektiği, yani bu yetki kullanılırken başta Anayasa olmak üzere diğer ilgili mevzuat, VUK.’nun 3.maddesi hükmü ve yetkinin de yer aldığı KDVK hükümlerinin de dikkate alınmasının gerektiği ifade edilmektedir. . KDVK’nun özel matrah şekillerini düzenleyen hükümlerin yer aldığı 23.maddesine göre Maliye Bakanlığı’na verilen yetki ancak altın ihtiva eden eşyaların dışında kalan özel matrah şekline tabi işlemlere benzer işlemler için kullanılabileceğine ilişkindir. Üçüncü olarak, söz konusu yetkinin Maliye Bakanlığı’nın yorumladığı şekliyle kullanılacağı, ilgili düzenlemenin gerekçesinde de açıkça yer aldığı, 3065 sayılı Kanunun ilk düzenlemesinde; özel matrah şeklinin yer aldığı 23.maddesinde altın ihtiva eden eşyaların tesliminde de özel matrah şeklinin uygulanabileceğine dair ifade ile Maliye Bakanlığı’na şimdiki durumdaki yetkiyi düzenleyen hükümleri yer almamakta idi. Söz konusu hükümler ilgili maddeye 3099 sayılı kanunla eklenmiştir²⁴⁷. 3099 sayılı Kanunla yapılan bu düzenlemenin gerekçesi şöyledir;

“Bilindiği gibi KDVK’nun 17. maddesinin 4.fıkrasının (g) bendi gereğince külçe altın teslimleri dahilinde ve ithalde KDV’nden muaf tutulmuştur. Ancak elindeki külçe altını mamul ziynet eşyası haline getirenler sadece işçilik için KDV ödemelerine karşılık, bu malları doğrudan doğruya satın alanlar, kanunla muaf tutulan külçe altın için de vergi vermek durumunda kalacaklardır.

Bu olumsuz durumu önlemek için bu madde ile sadece altından imal edilen maddelerle altın ihtiva eden süs, takı gibi ziynet eşyaları ile sikke altınların ithal ve

²⁴⁷ UZUNOĞLU, a.g.m., ss. 19-20

dahilde tesliminde matrahın külçe altın bedeli dışında ödenen miktar olduğu hüküm altına alınmaktadır.

Diğer taraftan, tekel maddeleri ve benzeri bazı malların perakende satış fiyatı üzerinden tek aşamada vergilenebilmesini sağlamak amacıyla gerektiğinde özel matrah şekilleri tespit etmeye Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkili kılınmaktadır”²⁴⁸.

3099 sayılı Kanunla KDVK’nun 23.maddesine iki hüküm eklenmiştir. Bunlar, altın ihtiva eden veya altından mamul eşyaların tesliminde de özel matrah şeklinin uygulanabileceği ile Maliye Bakanlığı’na işin mahiyeti göz önünde bulundurularak özel matrah şekline tabi işlemleri belirleme yetkisinden ibarettir. Verilen yetkinin kapsamı, kanunun gerekçesinde açıkça belirtilerek, bu yetkinin her türlü işlemler yerine sadece belirli işlemlere yönelik olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu değişikliğin altınlarla ilgili özel matrah şeklinin de belirlendiği bir kanunla yapılmasına rağmen, gerekçede verilen yetkinin kapsamında altınlarla ilgili düzenlemenin alınmamasının hem anlamlı hem de işin doğası gereği olduğu anlatılmaktadır. Kısacası, Maliye Bakanlığı tarafından 69 ve 93 seri no’lu KDV Genel Tebliği ile yapılan düzenlemeler Anayasa ve KDVK’na aykırı olup, kanunlarda Maliye Bakanlığı’na böyle bir düzenleme yapma yetkisi verilmediğinden bu eleştirilen hususların düzeltilmesi gereği üzerinde durulmuştur²⁴⁹.

e. Düzenlemenin Makul Bir Ekonomik Veya Sosyal Gerekçesinin Olup Olmadığı

Vergi kanunları hazırlanırken öncelikle verginin konusu ve mükellefleri belirlendikten sonra, ekonomik, mali, sosyal gibi çeşitli gerekçelerle vergiye tabi tutulmaması gereken kişi ve işlemler yani istisna ve muafiyetler de yine kanunla belirlenmektedir. 69 ve 93 seri no’lu KDV Genel Tebliği ile gümüşten ve bazı kıymetli taşlardan mamul eşyaların tesliminde özel matrah şekli uygulanabileceği yolunda yapılan düzenlemelerin, mahiyetleri itibariyle bu işlemler için adeta bir

²⁴⁸ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/teknik/gerekceler/KDV/cilt_2_3099_sayili_kanun.pdf
(31.03.2008)

²⁴⁹ UZUNOĞLU, a.g.m., s.20-21

istisna özelliği taşıdığı ve Maliye Bakanlığı'nın böyle bir düzenleme yapma yetkisinin bulunmadığı, söz konusu düzenlemelerin hem Anayasa'ya hem de KDVK'na aykırı olduğu yukarıdaki açıklamalarda gerekçeleri ile beraber vurgulanmış, bu noktada yasalarda yetki verilmemiş bile olsa söz konusu düzenlemelerin çok önemli ekonomik veya sosyal gerekçelerle yapılmış olup olmayacağı hususu dayanak olmayacağı bilinmesine rağmen değerlendirilmiştir. Ancak konu değerlendirildiğinde yasal olarak savunulması mümkün olmayan bu gerekçelerin fiilen de mümkün olmayacağı gözlenmiştir. Kanunun 17/4-g maddesinde bazı kıymetli taşlarla ilgili getirilen istisnanın çeşitli ekonomik gerekçeleri olabilir ve bu gerekçeler de makul karşılanabileceği, söz konusu taşların mahiyetleri itibariyle daha çok bu taşları işleyecek veya imal edecekleri ziynet eşyalarında kullanacak olan kişiler tarafından alım satımına konu yapılabileceği, bunların doğrudan KDV'nin asıl yüklenicisi olan nihai tüketiciye satılmasının mutad olmadığı, ayrıca söz konusu taşların dünya genelinde ağırlıklı olarak borsası olan ve borsa fiyatlarıyla işlem gören mallardan olduğu için ülkemizde de bu taşları işleyen veya kullananların ayrıca KDV nedeniyle ekstra bir maliyete katlanmalarının önlenmek istenmiş olabileceği, fakat bu durumun söz konusu taşlar hammadde olarak kaldıkları sürece geçerli olması, çeşitli şekillerde mamul mala dönüşmeleri yani nihai tüketiciye satılabilir aşamaya gelmeleri halinde artık istisna uygulanmasının bu açıdan ekonomik bir gerekçesinin de kalmadığı savunulmaktadır. Savunmaya ek olarak, KDV istisnası uygulanması suretiyle bu taşlardan mamul eşyaların ihracat imkanının artırılması gibi bir gerekçenin de geçerli olamayacağı, zaten KDVK'nda ihracat işlemlerinin vergiden istisna edildiği, bu tür ziynet eşyalarının üretim sürecinde de üretimde kullanılan malların satın alınmasında da vergiden istisna olduğu, dolayısıyla bu malların iç piyasa teslimlerinin herhangi bir şekilde vergiden istisna edilmesinin ekonomik bir gerekçesinin bulunmadığı belirtilmektedir. Vergi uygulamalarında çeşitli sosyal gerekçelerle de bazı işlemler vergiden istisna edilebildiği, bu gerekçeler ise kamu yararının ön planda olduğu, ağırlıklı olarak dar gelirli kesimleri veya çeşitli sosyal amaçlı kurumları koruma ve kollamaya yönelik olduğu, uygulamanın bu açıdan değerlendirilmesi karşısında Bakanlığın yaptığı düzenlemeleri haklı gösterecek bir gerekçe bulunmadığının altı çizilmektedir. Çünkü, söz konusu mallar, mahiyetleri itibariyle lüks tüketim malları

kapsamına giren ve yüksek gelirli kesimlere hitap eden mallar olup, mevcut düzenlemede insanların hayatlarını idame ettirebilmek için kullanmaları zorunlu olan hemen her türlü mal ve hizmetlerin bile vergiye tabi olduğu bir ortamda lüks tüketim malı kapsamındaki söz konusu malların teslimlerinin vergiden istisna edilmesini sağlayacak düzenlemeleri sosyal gerekçelerle açıklamanın mümkün olmayacağı savunulmaktadır²⁵⁰.

5. Oran

KDV oranı, Kanunun 28.maddesine göre, vergiye tabi her bir işlem için % 10'dur. Bakanlar Kurulu bu oranı, dört katına kadar artırmaya, % 1'e kadar indirmeye, bu oranlar dahilinde muhtelif mal ve hizmetler ile bazı malların perakende safhası için farklı vergi oranları tespit etmeye yetkilidir²⁵¹.

Bakanlar Kurulu, Kanun'un 28.maddesinde belirtilen yetkisine dayanarak zaman zaman alınan kararlar doğrultusunda mal teslimleri ile hizmet ifalarına uygulanacak KDV oranlarını üç ayrı liste haline getirerek,

- (I) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için, % 1
- (II) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için, % 8 , ve
- (I) ve (II) sayılı listede yer alanlar hariç olmak üzere, vergiye tabi işlemler için % 18 olarak tespit etmiştir.

Kuyumculuk işletmelerine uygulanacak KDV oranı (I) ve (II) sayılı listelerde yer almadığından genel oran olan % 18 oranında Katma Değer Vergisine tabidir.

6. Verginin Matrahı

Kuyumculukta KDV 'nin matrahını ve dolayısıyla vergi miktarını hesaplayabilmek için, ayar ve milyem hesaplarını iyi bilmek gerekir.

²⁵⁰ UZUNOĞLU, a.g.m., ss. 20 – 21

²⁵¹ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (31.03.2008)

Bunun için çalışmanın 21.sayfasında yer alan c- Kuyumculukta Ağırlık ve Ölçü Birimleri başlıklı bölümde yer alan açıklamalara göre altının has değeri hesaplanarak KDVK'nun 9, 69 ve 93 numaralı Genel Tebliğlerindeki açıklamalara göre matraha ulaşılmaktadır.

KDVK 'nun 9 no'lu tebliğine göre, ithalat veya dahilden satın alma yoluyla temin edilen külçe altından bizzat imal edilen veya fason olarak imal ettirilen veya teslim edildiği şekilde satın alınan ziynet eşyası ile sikke altınların tesliminde satış bedelinden teslim konusu mamulün bünyesinde yer alan külçe altının teslimi yapıldığı gündeki TCMB tarafından külçe altın için belirlenen fiyat esas alınmak ve satılan mamulün ayarı gözönünde tutulmak suretiyle tesbit edilen ve külçe altına isabet eden has bedel düşüldükten sonra kalan miktar katma değer vergisinin matrahı olacaktır. Diğer taraftan, külçe altından (hurda altın dahil) altın mamulü veya altın ihtiva eden eşya imalatı ile uğraşanların yaptıkları işler karşılığında aldıkları ücretler üzerinden ayrıca katma değer vergisini hesaplayacakları tabiidir.

KDVK'nun 69 no'lu tebliğine göre , gümüşten mamül veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslimlerinde özel matrah şekli uygulanacak, gümüşten mamül veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslimlerinde ve ithalatında katma değer vergisi matrahı, teslim bedelinden külçe gümüş bedeli düşüldükten sonra kalan miktar olarak belirlenmiştir. Eşyanın bünyesinde yer alan külçe gümüş tutarı, kullanılan gümüşün ayarı gözününde tutularak tespit edilecek, bu miktarın işlemin yapıldığı gündeki külçe gümüş değeri ile çarpılması sonunda, satış bedelinden indirilecek tutar belirlenecektir. İşlemin yapıldığı gündeki külçe gümüş bedeli olarak, gümüş borsası faaliyete geçinceye kadar Etibank tarafından belirlenen fiyat, borsanın faaliyete geçmesinden sonra ise borsada oluşan fiyat esas alınacaktır.

KDVK'nun 93 no'lu tebliğine göre, kıymetli taşlardan elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia teslimlerinin bu taşların oldukları gibi teslim ve ithalinde katma değer vergisi uygulanmayacaktır.

İstisna kapsamına alınan kıymetli taşları ihtiva eden veya bu taşlardan yapılmış eşya teslimlerinde katma değer vergisi matrahı, teslim bedelinden varsa eşyanın ihtiva ettiği has altın veya gümüş değeri ile kıymetli taşın maliyet bedeli

düşüldükten sonra kalan tutar olarak tespit edilecektir. Kıymetli taşın maliyet bedeli kayıtlar esas alınarak satıcı tarafından tespit edilecektir. Düzenlenecek faturada eşyanın KDV hariç satış bedeli, has altın ve gümüş değeri ile kıymetli taşın cins, adet, kırat ve maliyet bedeli ayrıca yer alacaktır. İthalatta alış faturasında eşyanın ihtiva ettiği kıymetli taşların cinsi, adedi, kıratı ve bedeli gösterilecektir. Katma değer vergisi matrahı, mamul eşyanın toplam değerinden kıymetli taşın alış faturasında gösterilen değeri ile eşyanın ihtiva ettiği has altın veya gümüşün gümrük mevzuatına göre tespit edilen değeri toplamının düşülmesi suretiyle hesaplanacaktır.

Örnek:

100 gram ağırlığında 22 ayar bir bilezik 3.400 YTL'ye satılmıştır. (O andaki 1 gram 22 ayar altının satış fiyatı 34,00 YTL, 1 gr külçe altının fiyatı 37,00 YTL'dir.) Bu satışın vergilendirilmesi şöyle olacaktır.

Öncelikle 100 gr. ağırlığındaki 22 ayar bilezikteki külçe (has) altın miktarı bulunur. Kuyumculuktaki hesaplamalarda ayar, milyeme çevrilir. 22 ayar, $(22/24)=0,916$ milyemdir. $100 \times 0,916= 91,6$ gr. 100 gram bileziğin 91.6 gramı külçe (has) altındır. Has altın bedeli $91,6 \text{ gr.} \times 37 \text{ YTL} = 3.389,20 \text{ YTL}$ olacaktır. Saf olmayan alaşım miktarı ise $100-91,6= 8,4$ gramdır. Alaşım miktarı olarak tabir edilen bu miktarın teslimi KDV'nin konusuna girmektedir. Buna göre bu tutarın KDV dahil bedeli $3.400 \text{ YTL} - 3.389,20 \text{ YTL} = 10,80 \text{ YTL}$ olacaktır. Bu tutara iç yüzde yöntemini uyguladığımızda bedel ve KDV ortaya çıkacaktır. Buna göre $10,80/1,18= 9,15 \text{ YTL}$ bedel, $1,64 \text{ YTL}$ ise hesaplanan KDV olacaktır.

100 Gr 22 Ayar Bilezik Satışı = 100 gr x 34 YTL = 3.400-YTL

KDV'ye Tabi Olmayan Külçe

Altın Miktarı = 100 Gr x 0,916 = 91,6 Gr

KDV'ye Tabi Olmayan Kısımın

Tutarı = 91,6 Gr x 37 YTL = 3.389,20 YTL

KDV'ye Tabi Olan Miktarın = 3.400 YTL – 3.389,20YTL= 10,80 YTL

KDV Dahil Tutarı

KDV Matrahı = 10,80 YTL / 1,18 = 9,15 YTL

Hesaplanacak KDV Tutarı = 9,15 x 0,18 = 1,64 YTL

Bu satışa ilişkin fatura örneği Vergi Usul Kanunu'nun 230. maddesindeki, faturada bulunması gereken mecburi unsurların bulunduğu kabul edilerek aşağıdaki gibi olacaktır²⁵².

Fatura Örneği

Cinsi	Ayar	Miktar (Gram)	Gram Fiyatı	Tutar	Külçe Gram Fiyat Tutar	KDV Dahil Kalan
Bilezik	22	100	34,00YTL	3.400,00YTL	91,6 * 37,00 3.389,20	10,80 YTL
100 GR 22 AYAR BİLEZİK SATIŞI					TOPLAM	9,15 YTL
					KDV	1,64 YTL
					GEN.TOP.	3.400 YTL

C. Vergi Usul Kanunu ve Kuyumculuk İşletmeleri

213 sayılı VUK, vergi hukukunun en temel yasası olup, vergilendirme işlem ve teknikleri, mükellefin ödevleri, değerlendirme ve cezalarla ilgili genel kuralları kapsamaktadır.

²⁵² <http://www.gvdb.gov.tr/upload/kuyumcularsemnnotlari.doc> E.T. 04.04.2008

Bu bağlamda, VUK’unda kuyumculuk işletmeleri açısından belge düzenine ilişkin yasal hükümler ile uygulamaları, enflasyon düzeltme hükümleri, sektörde imalatta oluşan firelerin analizi , tahsilat ve ödemelerin tevsik zorunluluğu konuları üzerinde durulacaktır.

1.Vergi Usul Kanunu’nun Belge Düzenine İlişkin Hükümlerinin Kuyumculuk İşletmelerinde Uygulanması

VUK hükümlerine göre kuyumcuların kullanmak zorunda olduğu belgeler fatura, yazar kasa fişi, perakende satış fişi, sevk irsaliyesi ve gider pusulası olarak sıralanabilir.

Fatura; VUK’nun 229. maddesine göre fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır. Fatura, malın teslimi veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azami 7 gün içinde düzenlenir. Bu süre içerisinde düzenlenmeyen faturalar hiç düzenlenmemiş sayılır.

VUK’nun 232. maddesinde fatura kullanma mecburiyeti ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre birinci ve ikinci sınıf tüccarların, basit usul mükelleflerinin ve defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilerin; birinci ve ikinci sınıf tüccarlara, serbest meslek erbabına, basit usul mükelleflerine, defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilere ve vergiden muaf esnafa sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek ve bunlar da fatura istemek ve almak mecburiyetindedirler. Bu durumda emtiayı satan veya işi yapan mükellef, düzenlediği faturada müşterinin adı soyadı, vergi dairesi ve hesap numarasının doğruluğundan sorumlu olacaktır. Bu sorumluluk çerçevesinde faturayı düzenleyenin istemesi halinde müşteri kimliğini ve vergi dairesi hesap numarasını gösterir belgeyi ibraz etmek zorundadır. Yukarıda sayılanların nihai tüketicilere emtia satması veya hizmet yapması halinde bedelin 600,00 YTL’yi geçmesi veya bu bedelin altında kalsa bile müşterinin istemesi halinde fatura düzenlenmesi zorunludur. Nihai

tüketicilere yapılan satışlarda satıcının, müşterinin ad soyad, vergi dairesi, hesap numarasının doğruluğundan sorumlu olması uygulaması bulunmamaktadır²⁵³.

VUK 'nun 230. maddesine göre faturada en az aşağıdaki bilgiler bulunur.

- Faturanın düzenlenme tarihi, seri ve sıra numarası;
- Faturayı düzenleyenin adı, varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası;
- Müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve hesap numarası;
- Malın veya işin nevi, miktarı, fiyatı ve tutarı;
- Satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarası.

1. Örnek: Kuyumcu Bay B, kuyumcu Bay A'dan altın satın alarak kendi vitrinine koyacaktır. Burada emtianın tutarına bakılmaksızın Bay A tarafından Bay B adına fatura düzenlenecektir.

2. Örnek: Kuyumcu Bay A, nihai tüketici Bay B'ye 700 YTL tutarında altın satmıştır. 600 YTL'lik yasal sınır aşıldığından Bay A fatura kesmek zorundadır.

3. Örnek: Kuyumcu Bay A, nihai tüketici Bay B'ye 500 YTL tutarında altın satmıştır. Bay B, Bay A'dan fatura kesmesini istemiştir. Bay A, emtia tutarına bakılmaksızın Bay B adına fatura kesmek zorundadır.

Perakende satış vesikaları; VUK'nun 233. maddesine göre birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, basit usul mükellefleri ve defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler, fatura vermek mecburiyetinde olmadıkları satışları için perakende satış vesikaları düzenlerler. Kuyumcuların kullanacakları perakende satış vesikaları; perakende satış fişleri ve makineli kasaların kayıt rulolarıdır. Makineli kasa kullanıp da müşteriye fiş verilememesi halinde, perakende satış fişi tanzimi ve müşteriye verilmesi gerekmektedir.

²⁵³ Hasan YALÇIN , “Gider Pusulası ve Vergi Tevkifatı”, **Vergi Dünyası Elektronik CD Ortamında Dergisi**, Yıl: 1994

Örnek: Kuyumcu Bay A, nihai tüketici Bay B'ye 300 YTL tutarında altın satışı yapmıştır. Bay B, Bay A'dan yazar kasa fişi istemiştir. Bay A elektriklerin kesik olması nedeniyle yazar kasa fişini veremeyeceğini veya fişi daha sonra keseceğini söylemiştir. V.U.K.'nun 233. maddesindeki "Makinelik kasa kullanıp da müşteriye fiş verilememesi halinde, perakende satış fişi tanzimi ve müşteriye verilmesi mecburidir." hükmü gereğince Bay A, perakende satış fişi tanzim edip müşteriye vermek zorundadır.

Sevk irsaliyesi; Sevk irsaliyesi, mal sevkiyatı yapanlar veya yaptıranlar tarafından düzenlenen belgedir. Mal satıcı tarafından taşınıyor veya taşıtırılıyorsa satıcı, alıcı tarafından taşınıyor veya taşıtırılıyorsa alıcı tarafından sevk irsaliyesi düzenlenip araçta bulundurulması şarttır. Nihai tüketici tüketim amacıyla mal almışsa, kendisi taşıyor veya taşıtırılıyorsa ve fatura veya perakende satış fişi varsa sevk irsaliyesi aranmaz. İrsaliyede fiyat ve tutar ile ilgili bilgiler hariç faturada bulunması gereken bilgiler bulunur. İrsaliyede malın nereye ve kime gönderildiği ayrıca yazar. Malın şube, konsinyasyon vs. için gönderilmesinde dahi sevk irsaliyesi düzenlenir. Sevk irsaliyesinde tanzim tarihi ile sevk tarihi ayrı ayrı yer alır. Biri yoksa düzenlenmemiş sayılır. Ancak 345 nolu VUK Genel Tebliğine göre yerleşik hale gelmiş yargı kararları dikkate alınarak sevk irsaliyesinde fiili sevk tarihinin bulunmaması durumunda özel usulsüzlük cezası yerine 352/II-7 uyarınca ikinci derece usulsüzlük cezası uygulanması uygun görülmüştür²⁵⁴.

Örnek: Kuyumcu Bay A, elinde bulunan hurda altınları X atölyesine bilezik yapımı için gönderiyor. Bay A, hurda altını sevk irsaliyesi düzenlemek suretiyle X atölyesine göndermek zorundadır.

Gider pusulası; 1.ve 2. sınıf tüccarlar, basit usul mükellefleri, defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler ve serbest meslek erbabının vergiden muaf esnaftan aldıkları emtia için düzenledikleri belgedir. Bu belge vergiden muaf esnaf tarafından verilmiş fatura hükmündedir²⁵⁵.

²⁵⁴ YALÇIN , "Gider Pusulası...", a.g.m.

²⁵⁵ CANTÜRK, COŞKUN, a.g.e.,

VUK 'nun 234. maddesinin ikinci fıkrasının son hükmünde, kuyumculuk işletmelerine has bir hüküm var olup, bu hüküm , birinci ve ikinci sınıf tüccarların zati eşyalarını satan kimselerden satın aldıkları altın mücevher gibi kıymetli eşya için de gider pusulası düzenleneceği şeklindedir.

Örnek: (B) şahsı beş bileziğini bir kuyumcuya satmıştır. Kuyumcu satın aldığı bileziklerden dolayı yapacağı ödemeyi belgelemek üzere gider pusulası düzenleyecektir. Ancak yapılan işlem, satan açısından GVK'nun 82. maddesi kapsamında bir arızı kazanç yaratmadığından, bu ödeme üzerinden tevkifat yapılmayacaktır²⁵⁶.

Kuyumculuk işletmeleri temin ettikleri malları üç yolla alabilirler.

- Külçe tabir edilen 24 ayar has altın satan büfe ve kuruluşlardan has altın almak suretiyle alış yapıp kuyumculuk yapan kişi ve kuruluşlara işletirmek suretiyle satışa arz ederler,
- İşlenmiş altın imali ve satışı yapan kişi ve kuruluşlardan veya sarraflık faaliyetinde bulunan kişi ve kuruluşlardan satın alma yoluyla satışa arz edebilirler.
- Halktan alım yapmak suretiyle yeniden imalat yaptırmak veya doğrudan satışa arz edebilirler.

Kuyumculuk işletmeleri, külçe tabir edilen 24 ayar has altın satan büfe ve kuruluşlardan has altın almak suretiyle alış yapması ile işlenmiş altın imali ve satışı yapan kişi ve kuruluşlardan veya sarraflık faaliyetinde bulunan kişi ve kuruluşlardan satın almaları halinde, VUK 'nun 232.maddesinde belirtilen faturayı almak zorundadırlar. Halktan alım yapıldığında ise yine VUK 'nun 234.maddesinde belirtilen gider pusulası tanzim etmek suretiyle alış yapmak zorundadırlar²⁵⁷.

²⁵⁶ YALÇIN , “Gider Pusulası...”, a.g.m.

²⁵⁷ AKYOL, a.g.m., s.52

Ancak anılan maddede sadece altın, mücevher gibi kıymetli eşyadan bahsedilmiş olmasına rağmen aynı kimselerden satın alınan diğer eşyalar için de, gider pusulasından başka bir belge düzenlenmesi söz konusu değildir²⁵⁸.

Bu nedenle söz konusu kıymetli eşyalar dışında kalan eşyaların da satın alınması durumunda gider pusulası düzenlenmesi gerekmektedir²⁵⁹.

Bu belgelerin dışında, VUK 'nun mükerrer 257.maddesinin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye dayanılarak, 379 sıra numaralı VUK Genel Tebliği ile kendilerine kıymetli maden alım/satım yapma yetkisi verilen yetkili müesseselere; 01.03.2008 tarihinden geçerli olmak üzere, kıymetli maden alımında "Kıymetli Maden Alım Belgesi", satımında da "Kıymetli Maden Satım Belgesi" düzenleme zorunluluğu getirilmiştir. Yetkili müesseselerce döviz alım veya satımında döviz alım ve satım belgesi düzenlemesinin yanı sıra, kıymetli maden alım veya satımı yapılırken ayrıca kıymetli maden alım ve satım belgesi düzenlenmesinin; iş yükünü artırdığı, zaman kaybına ve belge israfına yol açtığı gerekçesiyle 01.08.2008 tarih 26954 no'lu RG'de yayınlanan 385 seri no'lu VUK Genel Tebliği ile mükelleflerin faaliyetlerini aksatmadan yürütmelerini sağlamak ve uygulamayı kolaylaştırmak amacıyla, anılan belgelerin döviz alım/satım belgesi ve kıymetli maden alım/satım belgesi olarak ayrı belgeler olarak değil, isteyen mükellefler tarafından döviz ve kıymetli maden alımında "Döviz ve Kıymetli Maden Alım Belgesi", satımında da "Döviz ve Kıymetli Maden Satım Belgesi" adı altında tek belge olarak düzenlenmesi imkanı getirilmiştir.

Mükellefler, faaliyetleriyle ilgili olarak 01.09.2008 tarihinden itibaren "Döviz ve Kıymetli Maden Alım/Satım Belgesi" düzenlemelerinin yanı sıra, bundan böyle döviz alım/satım belgesi ve kıymetli maden alım/satım belgesini ayrı ayrı da düzenleyebileceklerdir. 379 sıra numaralı VUK Genel Tebliği ile kıymetli maden alım ve satım belgelerinde bulunma zorunluluğu getirilen bilgilerden; tutar ve bu tutara isabet eden katma değer vergisi bilgilerinin yerine, matrah konusunda

²⁵⁸ Yılmaz ÖZBALCI "**Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamalar**", Ankara 1988, s. 503.

²⁵⁹ YALÇIN, "Gider Pusulası...", a.g.m.,

meydana gelebilecek karışıkları önlemesine, verginin hesaplanmasına ve kontrolüne imkan verilmesine, kayıtların düzenli ve açık tutulmasının sağlanması amaçlarıyla, katma değer vergisi hariç tutar, katma değer vergisi matrahı, hesaplanan katma değer vergisi ve katma değer vergisi dahil tutar bilgilerine yer verilmesi uygun görülmüştür.

2. Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerleme Oranı

Enflasyon düzeltmesi, enflasyon olarak tanımlanan paranın satın alma gücündeki (negatif yönlü) değişimler nedeniyle zamanla işletme gerçek durumunu ifade etmekten uzaklaşan mali tabloların, düzenlendiği tarih itibarıyla işletme mali durumunu tam olarak ifade edilebilir hale getirilmesi işlemidir. Bu da bilanço kalemlerinin bünyesinde taşıdığı enflasyonist etkinin giderilmesiyle olacaktır. Nitekim, VUK'nun 5024 sayılı Kanunla değişik mükerrer 298.maddesinin (A) fıkrasında enflasyon düzeltmesi, “mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanması” olarak tanımlanmıştır²⁶⁰.

Kuyumculuk sektörünün vergilemeye ilişkin en önemli sorunu olarak bilinen fiktif değer artışlarının vergilendirilmesi sorunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde defalarca tartışılmış, çözümü üzerinde büyük çalışmalar yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi 22.Dönem 1.Yasama Yılı'nın 13.birleşmiş 19.12.2002 tarihli genel kurul tutanağında vergi sisteminde çok büyük çarpıklıkların olduğu ifade edilerek “... Kuyumcular açısından o kadar yürütülmesi imkânsız bir vergi sistemi var ki, eğer bir kuyumcu, kanunun öngördüğü şekilde gelirlerini, kazançlarını tam olarak beyan etse, bir yıl sonra, 20 kilo olarak başladıkları altın 15-16 kiloya düşer. Stok devir hızı fazla olan, stok devir hızı düşük olan mal ticaretiyle uğraşan kuyumcularda da böyledir. Çünkü, vergi sistemi, enflasyondan doğan, gerçek olmayan fiktif kazançları da vergilendirmektedir ve burada da, bazen, reel olarak yüzde 100'ün üzerine çıkabilmektedir. Şimdi, siz böyle bir vergi rejimiyle karşı karşıyasınız; yani, tam

²⁶⁰ Sema KÜÇÜK, “Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri”, Yaklaşım Yayınları, Ocak 2008, Yıl: 16 S.181, s.201

olarak ödenmesi -en azından bazı sektörler açısından- mümkün olmayan bir vergi rejimi²⁶¹ “ ifadeleri mevcuttur.

Fiktif değer artışına ilişkin sorun, öncelikle 24.04.2003 tarihinde 4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ’un 5.maddesi ile yürürlüğe giren ve 193 sayılı GVK’nun “bilanço esasında ticari kazancın tespiti” ile ilgili 38.maddesine eklenen fıkra ile giderilmeye çalışılmıştır²⁶².

Bahsi geçen kanunun gerekçesinde; son yıllarda birçok ülkenin vergi sistemlerinin yeni ekonomik gelişmelere uyum, vergide adalet , vergi rekabeti , basitlik, etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde yeniden yapılandırıldığı, birçok ülkenin ise aynı amaçlar doğrultusunda yeniden yapılanma çabası içerisinde olduğu, bu bağlamda ülkemizde de ekonomik program hedeflerinin gerçekleştirilmesi, kamu finansman problemlerinin azaltılması ve ekonominin kalıcı bir iyileştirme sürecine taşınabilmesi amaçları ve diğer ülkelerdeki gelişmelerde dikkate alınarak, vergi kanunlarının yeniden düzenlenmesi gerekliliğinin doğduğu belirtilerek, 4842 sayılı kanunda esas olarak, vergi yükünün adil dağılımı ve kayıtlı mükellefler üzerindeki yükün zaman içinde mümkün olduğu ölçüde azaltılmasına yönelik düzenlemelere yer verildiği, bunun yanında vergi sisteminin basitleştirilmesi konusunda da önemli değişikliklerin ön görüldüğü açıklamaları da yapılmıştır²⁶³.

Kuyumculuk sektörünü ilgilendiren 4842 sayılı kanunun 5. maddesinin gerekçesi ise aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

“Altın ticareti ile iştigal edenlerin has altın değerindeki farkların vergiye tabi olması, sermaye ile finanse edilen has altın miktarının erimesine yol açmakta ve özellikle uluslar arası rekabette altın ihracatının gelişmesini engellediği gibi sistemin kurumsallaşmasını da güçleştirmektedir. Bu açıdan söz konusu değer artışlarının özel

²⁶¹ [http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic_yazici? P4=8204&P5=B&page1=34&page2=34](http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic_yazici?P4=8204&P5=B&page1=34&page2=34) (02.01.2008)

²⁶² Mustafa UYSAL, Yeşim TANER, Elif BULUÇ, “**Enflasyon Düzeltmesi ve Muhasebesi**”, Türmob Yayınları-230, Ankara 2004, s.343

²⁶³ www.gib.gov.tr/gerekceler/kanungerekceleri (17.07.2007)

fon hesabına alınması suretiyle vergi dışına bırakılması, buna karşılık gerçek katma değer de vergilenmesi amaçlanmıştır²⁶⁴.

4842 sayılı kanunla değişen 193 sayılı GVK'nun 38.maddesi ile , sürekli olarak işlenmiş altın alım-satımı ve imali ile iştil eden mükelleflere satış tarihine göre has altın değerinde oluşan maliyet farkının, maliyet bedeline eklenmesi öngörülmüştür. Böylece, altın alım-satım ve imalinde has altında oluşan değer artışlarının vergi matrahı dışında kalması hedeflenmiştir²⁶⁵.

Söz konusu düzenleme gereği olarak , sürekli olarak işlenmiş altın alım-satımı ve imali ile iştil eden mükellefler, altın satış tarihindeki İstanbul Altın Borsası'nda oluşan has altın değeri ile satılan mamulün has altın maliyet bedeli arasında oluşan farkı, maliyet bedeline ilave edeceklerdi. Söz konusu fark, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında izlenecek, bu fon, sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, o yılın kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulacaktı. Bu mükelleflerin kullandıkları yabancı kaynaklara ait gider ve maliyet unsurlarının sadece ilgili dönemde ayrılan fonu aşan kısmı gider olarak kabul edilecektir. .

- Yasal düzenleme gereği altın ticareti ile uğraşan yükümlülerin GVK'nun 38'inci maddesinin son fıkrasında yer alan düzenlemeden yararlanabilmeleri için;
- Gelir veya kurumlar vergisi yükümlüsü olmaları,
- Sürekli olarak işlenmiş altın alım-satımı ve imali işi ile uğraşmaları,
- Bilanço esasına göre defter tutmaları,
- Değerlemede İAB'nda oluşan has altın değerini dikkate almaları,
- Altın satış tarihindeki İAB'nda oluşan has altın değeri ile satılan mamulün has altın maliyet bedeli arasındaki farkı maliyet bedeline ekleyerek, bilançonun pasifinde açacakları özel bir hesapta izlemeleri,

²⁶⁴ Tezcan ATAY, "Has Altın Kavramı,Kuyumcularla İlgili Olarak 4842 Sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemelerin İrdelenmesi ve Muhasebe Kayıtları(I)",**Lebib Yalkın Yayınları, Mükellefin Dergisi**, Eylül 2003, S.129, ss 128-129

²⁶⁵ UYSAL, TANER, BULUÇ, a.g.e., s.343

- Söz konusu fonu sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakletmemeleri veya işletmeden çekmemeleri,
- Kullandıkları yabancı kaynaklara ait gider ve maliyet unsurlarının sadece ilgili dönemde ayrılan fonu aşan kısmını gider olarak kayıtlarına intikal ettirmeleri gerekmektedir.

Yasal düzenlemede yer alan koşulların incelenmesinden de anlaşılacağı üzere kuyumculuk sektöründe bundan böyle enflasyondan arındırılmış kazancın vergilendirilmesi öngörülmüş olup, bu sektörde faaliyet gösteren yükümlülerin VUK'nda yer alan değerlendirme hükümlerinin söz konusu sektör için getirmiş olduğu yüke son verilmiş bulunmaktadır. Ancak bu aşamada "mükelleflerin yabancı kaynak kullanımı dolayısıyla yüklenmek zorunda kaldıkları gider ve maliyet tutarlarının bilançoda yer alacak olan fon tutarı ile sınırlandırılmış olması uygulamada yeni sorun ve duraksamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur²⁶⁶.

Bir başka anlatımla 4842 sayılı kanunun 5. maddesi yapılan yeni düzenleme ile mükelleflerin enflasyondan arındırılmış kazançları üzerinden vergileme yapılması amaçlanmakla birlikte mükelleflerin yabancı kaynak kullanımı dolayısıyla yüklenmek zorunda oldukları gider ve maliyet tutarlarının bilançoda yer alan ve ilgili yıl ayrılmış bulunan fon tutarı kadarının kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınması, yükümlülere ayrı bir yük getirmiştir²⁶⁷.

Enflasyon muhasebesine ilişkin düzenlemelerin Türk Vergi Mevzuatı'na yansımalarıyla birlikte, maliyet bedeli arttırımı yoluyla fiktif kazançların vergilendirilmesini önlemeye yönelik olan düzenlemeler, 5024 sayılı Kanunla 01.01.2004 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu durumda, bu mükelleflerin altın stoklarının düzeltilmesi işleminde ÜFE (01.01.2006 tarihinden itibaren yasada yer alan TEFE ibaresi ÜFE olarak

²⁶⁶ Veysi SEVİĞ, "Kuyumculuk Sektöründe Maliyet Arttırımı", **Dünya Gazetesi** 26/05/2003 tarihli makalesi

²⁶⁷ Erkan YETKİNER, "4842 sayılı Kanuna Göre İşlenmiş Altın Alım-Satımı ve İmali ile İştilgal Eden Mükelleflerde Ticari Kazancın Tespiti" **Vergi Dünyası Dergisi**, S. 261, s. 34

değiştirilmiştir) endeksinin kullanılması söz konusu olacaktır. Altın fiyatları ile ÜFE arasında oluşacak farklar nedeniyle, sektörün mali sonuçları etkilenecektir²⁶⁸.

Kuyumculuk sektörünün kayıt içine alınması, has altın olarak izlenen sermayelerin korunması açısından yerinde olan bu düzenleme, enflasyon düzeltmesi kanunu ile çok kısa süre uygulanabilmiştir. Kuyumculara sağlanan bu imkan, diğer sektörlerde benzeri etkilere maruz kalan mükellefler açısından ayrımcı olması nedeniyle vergi adaletini zedelemiştir²⁶⁹.

5024 sayılı kanunun 2.maddesi ile başlığı da değişen VUK Mükerrer 298.maddesi ile yeniden değerlendirme müessesesi uygulamadan kalkarak, Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerleme Oranı başlığı ile madde tamamen değiştirilmiştir. 5228 sayılı Kanun ile, 213 sayılı VUK'nun Mükerrer 298.maddesinin 9.bendi ile 31.07.2004 tarihinde yürürlüğe girerek, 01.01.2004 tarihi itibari ile "Münhasıran sürekli olarak işlenmiş; altın, gümüş alım-satımı ve imali ile işigal eden mükellefler bu fıkranın (1) numaralı bendinde yer alan şartlara bakılmaksızın enflasyon düzeltmesi yaparlar" hükmü getirilmiştir.

5228 sayılı Kanunla sürekli olarak işlenmiş altın, gümüş alım satımı ve imali ile işigal eden mükellefler enflasyon düzeltmesi ile ilgili şartların oluşmasına bakılmaksızın enflasyon düzeltmesi yapacakları hükmü getirilmiş olup altın değerini esas alan bir düzenleme öngörülmemiştir. Bu mükellefler enflasyon dönemi ile ilgili şartlar oluşmasa da her kademedeki fiyat değişimlerine karşı enflasyon düzeltmesi yapacaklardır.

2004 yılı içinde sürekli olarak işlenmiş altın, gümüş alım satımı ve imali ile işigal eden mükelleflerin enflasyon düzeltmesi yapıp yapmaması ile ilgili ihtiyarilik konusunda uygulamada oluşan tereddütlerin giderilmesi amacıyla 10 numaralı VUK sirküleri yayınlanmıştır. Sirkülerde "...sürekli olarak işlenmiş altın, gümüş alım-satımı ve imali ile işigal eden mükelleflerden dileyenler, gerek VUK 'nun geçici 25. maddesine istinaden 31/12/2003 tarihli, gerekse de mükerrer 298. maddesine

²⁶⁸ UYSAL, TANER, BULUÇ, a.g.e., s.26

²⁶⁹ UYSAL, TANER, BULUÇ, a.g.e., s.343

istinaden 2004 yılının geçici vergi dönemleri sonunda düzenlemiş oldukları bilançolarını, 02/8/2004 tarih ve 8 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Sirkülerinde yapılan açıklamalar göz önünde bulundurulmak şartıyla 2004 yılının 4. geçici vergi dönemine ait beyannamenin verileceği tarihe kadar da düzeltebileceklerdir” denilmiştir²⁷⁰.

Bu arada, maddede geçen münhasıran sürekli olarak işlenmiş altın alım-satımı ve imali ile iştigal eden mükellefler denilince, münhasıran kelimesi beraberinde bu kelimenin anlamı üzerinde tartışmalara yol açmıştır. Türk Dil Kurumu’na göre, münhasıran kelimesi arapça kökenli olup, “yalnız”, “özellikle”²⁷¹ anlamına gelmektedir. Kısacası, faaliyetleri sadece sürekli olarak işlenmiş altın alım-satımı ve imali olan, başkaca bir faaliyeti olmayan kuyumculuk işletmeleri enflasyon düzeltmesi yapmak durumundadırlar.

19 seri numaralı VUK Sirküsüne göre, “ esas faaliyetleri olan kuyumculuk işi yanında bu faaliyetlerinin bir cüzü niteliğinde olan platin, kıymetli taş alım-satımı veya imali gibi faaliyetleri bulunan mükelleflerce de enflasyon düzeltmesi yapılması gerekmektedir. Ancak, kuyumculuk faaliyetinin yanı sıra bu nitelikte olmayan market işletmesi, gıda ticareti, beyaz eşya alım-satımı, kafe işletmesi gibi başka faaliyetlerinin bulunması durumunda “münhasıran sürekli olarak işlenmiş altın, gümüş alım-satımı ve imali” faaliyetinden söz edilemeyeceğinden enflasyon düzeltmesi yapılmayacaktır.”

Bu konu ile ilgili Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı’na B.07.1.GİB.4.07.17.02/VUK sayılı özelgede, sarraf olarak faaliyet gösteren bir firmanın, bünyesinde altın olmayan saat alış ve satışlarının bulunmasından dolayı enflasyon muhasebesi uygulayıp uygulamayacağı konusunda, sarraflık faaliyetinin yanı sıra saat satışı bulunması durumunda enflasyon düzeltmesi yapılacağı görüşü verilmiştir²⁷².

²⁷⁰ UYSAL, TANER, BULUÇ, a.g.e., s.65

²⁷¹ www.tdk.org.tr. (19.11.2007)

²⁷² www.ant-vdb.gov.tr/muktezalar/vuk/vuk/02-2005.htm (27.11.2007)

Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı'nca 03.12.2005 tarih, .07.1.GİB.4.16.17.02-VUK-05-13 sayılı özelgesinde, kuyumculuk faaliyetinin yanı sıra altın kaplama saat alım satımının yapılması durumunda enflasyon düzeltilmesi yapılıp yapılmayacağı hakkında, kuyumculuk faaliyetiyle birlikte bu nitelikte olan altın kaplama saat alım satımı da yapılması durumunda VUK'nun mükerrer 298'inci maddesinin A fıkrasının 1 numaralı bendinde yer alan şartlara bakılmaksızın enflasyon düzeltilmesi yapılması gerektiği görüşü verilmiştir²⁷³.

Kayseri Vergi Dairesi Başkanlığı'nca B.07.1.GİB.4.38.15.02/VUK-21-25 sayılı özelgesinde, sarraflık ve ticari taksi işletmeciliği faaliyetinde bulunan ilgilinin 2005 yılı ciro miktarının yüksek olması nedeniyle 2006 yılı kayıtlarının bilanço usulüne göre tutulması gerektiğinden bahisle, kayıtlarda enflasyon muhasebesi uygulanıp uygulanmayacağı hususunda görüş istenmiş, buna göre, sarraflık faaliyetiyle birlikte ticari taksi işletmeciliği yapılması nedeniyle, münhasıran sürekli olarak işlenmiş altın, gümüş alım-satımı ve imali faaliyetinden söz edilemeyeceğinden enflasyon düzeltilmesi yapılması mümkün bulunmadığına dair görüş verilmiştir²⁷⁴.

2004 başından itibaren uygulanmaya başlanan enflasyon muhasebesi yasasıyla, öncelikle mükelleflerin, 1970 yılı başlangıç olmak üzere 31 Aralık 2003 itibariyle geriye yönelik düzeltme yapmalarını öngörmektedir. Bu düzeltmelerden sonra ortaya çıkacak kâr veya zarar vergilemede dikkate alınmayacaktır. Diğer bir deyişle enflasyon düzeltilmesi yapanlardan geçmiş yıllar için vergi alınmayacaktır. Belli ölçeğin altında kalan mükellefler sadece bilançolarını düzeltebilirken, bu ölçeğin üstündekiler hem bilanço hem gelir tablolarını düzeltebilecektir.

5024 sayılı Kanunun geçici 1. maddesindeki ihtiyarılık hükmünün sadece 2004 yılına ilişkin geçici vergi dönemlerini kapsamaması nedeniyle söz konusu ihtiyarılıktan yararlanarak 31.12.2003 tarihli bilançolarını düzeltmemiş olan gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri, hem 31.12.2003 tarihli bilançolarını ve hem de 31.12.2004 tarihli bilançolarını enflasyon düzeltilmesine tabi tutacaklardır. Bu

²⁷³ http://www.bursavdb.gov.tr/Img/Uploads/mukteza/vuk/vuk_096.doc (27.11.2007)

²⁷⁴ <http://www.kayserivdb.gov.tr/%C3%B6zelgeler/vuk/5.htm> (27.11.2007)

mükellefler tarafından 2004 yılının ikinci, üçüncü ve dördüncü geçici vergi dönemleri sonu itibariyle enflasyon düzeltilmesi yapılması ihtiyaridir. Yani mükellefler sözü edilen geçici vergi dönemlerinde enflasyon düzeltilmesi yapıp yapmamakta serbesttirler²⁷⁵.

VUK'nun 5024 sayılı Kanunla değişik mükerrer 298 inci maddesinin (A) fıkrasında enflasyon düzeltilmesi, "mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanması" şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre enflasyon düzeltilmesi, mali tablolarda yer alan kıymetlerin Türk Lirası değerlerinin tablonun ait olduğu tarihteki değerine yükseltilmesinden ibaret bir işlemdir. Düzeltilme, parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltilmesinde dikkate alınacak tutarlarının düzeltilme katsayıları ile çarpılması suretiyle gerçekleştirilecektir. Enflasyon düzeltilmesinin amacı, mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanmasıdır. Bunu gerçekleştirmek için mükellefler aşağıdaki hususları sırasıyla yerine getireceklerdir.

· Mali tabloda yer alan kıymetlerden hangilerinin parasal olmayan kıymet olduğu tespit edilecektir.

· Tespit edilmiş parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltilmesinde dikkate alınacak tutarları bulunacaktır.

· Bulunan bu tutarlar ait oldukları düzeltilme katsayılarıyla çarpılacaktır.

· Parasal olmayan kıymetler düzeltilmiş değerleriyle, parasal kıymetler ise düzeltilmeye tabi tutulmaksızın mali tabloda gösterilecektir²⁷⁶.

Enflasyon düzeltilmesine konu olan parasal olmayan varlık ve yabancı kaynak kalemleri 328 seri no'lu VUK Genel tebliğinde belirtilmiştir.

²⁷⁵ Hilmi KIRLIOĞLU, Meral Erol FİDAN, "Ülkemizde Kuyumculuk Sektörünün Gelişimi ve Kuyumcularda Enflasyon Muhasebesi Uygulaması", **Marmara Üniversitesi Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi**, Analiz, Ekim 2006, Cilt: 7 Yıl: 15 S.16, ss.5-7

²⁷⁶ 328 numaralı V.U.K. Genel Tebliği, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028> (11.04.2008)

Parasal Olmayan Kıymetler; Ulusal para değerindeki değişmelere rağmen satın alma güçleri değişmeyen kıymetlerdir.

Nevi itibarıyla iktisadi işletmelere dahil bulunan kıymetlerden parasal ve parasal olmayan kıymetler tebliğe ekli listelerde gösterilmiştir. Söz konusu listelerde öz sermaye kalemlerine yer verilmemiştir. Aksine hüküm olmamak şartıyla tebliğ uygulamasında öz sermaye kalemleri "parasal olmayan kıymet" olarak addolunacağı belirtilmiştir.

Düzeltilme işlemi, Türkiye geneli için hesaplanan toptan eşya fiyatları genel endeksi göz önünde bulundurularak Bakanlıkça saptanmış olan ve tebliğ ekinde yer alan Ek- 5 'de gösterilen düzeltme katsayıları kullanılarak yapılacaktır.

Düzeltilme işleminde esas alınacak "Düzeltilmeye Esas Tarih" 1970 yılından itibaren başlayacaktır. Bu yıldan önce hesaplara giren kıymetler 1970 yılında girmiş kabul edilerek bu yılın Ocak ayına ilişkin düzeltme katsayısı ile düzeltilecektir.

Özel hesap dönemine sahip olanlarla 2004 yılından itibaren ilk defa bilanço esasına göre defter tutacak olan mükelleflerin ilk düzeltme işleminde kullanacakları (tebliğe ekli (5) sayılı listede yer almayan) düzeltme katsayıları aşağıdaki formüle göre bulunacaktır.

Mali Tablonun Ait Olduğu Aya İlişkin Fiyat Endeksi

Düzeltilme Katsayısı = -----

Düzeltilmeye Esas Alınan Tarihi İçeren Aya İlişkin Fiyat Endeksi

348 numaralı VUK Genel Tebliğinde, düzeltme işlemini sadece bilanço esasına göre defter tutanların yapacaklarına yer verilmiştir. İşletme defteri tutan

altıncılar ve altın işinin yanında başka iş yapanlar bu tebliğe göre enflasyon düzeltmesi yapmayacaklardır²⁷⁷.

12.05.2005 tarih ve 25813 sayılı RG’de yayımlanan 348 sıra numaralı VUK Genel Tebliği’nde yapılan açıklamalar mükerrer 298.maddenin 9 numaralı bent hükmüne aykırı olduğu ifade edilmektedir. Mükerrer 298.maddenin 9 numaralı bendi uyarınca, münhasıran sürekli olarak işlenmiş; altın, gümüş alım-satımı ve imali ile iştigal eden mükellefler bu fıkranın (1) numaralı bendinde yer alan şartlara bakılmaksızın enflasyon düzeltmesi yaparlar ve bahse konu 1 numaralı bentte üç şart vardır. Bunlar;

- Bilanço esasına göre defter tutmak,
- Gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmak,
- Fiyat endeksindeki artışın içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100 ‘den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10 ‘dan fazla olması.

VUK’nun 9.bent hükmü (1) numaralı bentte yer alan bu üç şartı da kaldırmıştır. Dikkat edildiğinde, bentte “şartlar” kelimesi çoğul olarak kullanılmıştır. 348 sıra no’lu VUK Genel Tebliğinde; münhasıran sürekli olarak işlenmiş altın, gümüş alım-satımı ve imali ile iştigal eden ve kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinin, enflasyon düzeltme şartlarının (fiyat endeksindeki artışın, içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde %100'den ve içinde bulunulan hesap döneminde %10'dan fazla olması) oluşup oluşmadığına bakılmaksızın, 2005 ve müteakip yıllarda her geçici vergi dönemi ve hesap dönemi sonu itibarıyla enflasyon düzeltmesi yapmaları zorunludur” açıklaması yapılmıştır. Bu açıklama 9.bent hükmüne aykırı olduğu, tebliğdeki açıklama doğru olursa kanun koyucunun 9.bent hükmünü şöyle düzenlemesinin gerektiği;

“Münhasıran sürekli olarak işlenmiş; altın, gümüş alım-satımı ve imali ile iştigal eden ve kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi

²⁷⁷ KIRLIOĞLU, FİDAN, a.g.m., ss.5-7

mükellefleri mükerrer 298.maddenin (A) fıkrasının (1) bendinde belirtilen ve fiyat endeksindeki artışın içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100 den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10 dan fazla olması şartına bakılmaksızın enflasyon düzeltmesi yaparlar” belirtilmiştir²⁷⁸.

VUK'nun Mükerrer 298.maddenin 9 numaralı bendi ile tebliğ açıklamasına göre olması gereken hüküm arasında önemli farklar olduğu, 9.bent hükmünde “imali ile iştilgal eden mükellefler” ibaresi tebliğde; “imali ile iştilgal eden ve kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri” olarak değiştirilmiştir. Yine 9.bent hükmünde “(1) numaralı bendinde yer alan şartlara bakılmaksızın” ifadesi tebliğde; “fiyat endeksindeki artışın içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100 den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10 dan fazla olması” şartı olan tek şarta indirildiği, Gelir idaresi tarafından yayınlanan tebliğlerin vergi yasalarına aykırı hükümler taşımaması ve uygulamada haksız sonuçlar yaratmaması gerekliliği, 348 seri no'lu VUK Genel Tebliği'nin açıklandığı üzere bu ana ilkelere aykırı açıklamalar içermekte olduğu, mükerrer 298.maddenin 9 numaralı bendi hükmünde “mükellef” kelimesinin yer aldığı ve bu mükelleflerin kazançlarını bilanço esasına göre tespit edilme şartına bağlanmadığı ifade edilmektedir²⁷⁹.

Bundan dolayı işletme hesabı esasına göre kazançlarını tespit eden ve münhasıran sürekli olarak işlenmiş; altın, gümüş alım-satımı ve imali ile iştilgal eden ve bu sektörün önemli bir bölümünü oluşturan mükelleflerin de enflasyon düzeltmesi yapmaları gerekmektedir.

Mükerrer 298.maddenin (A) fıkrasının (6) numaralı bendinde “amortismanlar ve itfa payları, düzeltilmiş değerler üzerinden hesaplanır. Kazançlarını işletme hesabı esasına göre tespit eden mükellefler ile serbest meslek erbabı da amortismanına tâbi iktisadi kıymetlerini bu maddede belirtilen hükümlere göre düzeltilmiş tutarları üzerinden amortismanına tâbi tutabilirler. “ hükmüne yer verilmiştir. Madde hükmünde

²⁷⁸ Erdoğan ÖÇALAN, “348 Sıra Nolu V.U.K. Genel Tebliğ Açıklamalarına Rağmen İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutan Kuyumcuların Enflasyon Düzeltmesi Yapmaları Gerekir”, **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi**, Eylül 2005, S.21 s.145

²⁷⁹ ÖÇALAN, a.g.m., s.146

belirtilen ihtiyarilik işletme esasına göre kazançlarını tespit eden kuyumcularda 9.bent gereği enflasyon düzeltmesi nedeniyle 01.01.2005 tarihinden itibaren zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle; kazançlarını işletme hesabı esasına göre tespit eden mükelleflerin stokları ile amortismanına tabi iktisadi kıymetleri için 2005 ve müteakip yıllarda her geçici vergi dönemi ve hesap dönemi sonu itibariyle enflasyon düzeltmesi yapmaları zorunludur. Bu zorunluluğa uymayan mükellefler ileride yapılacak vergi incelemelerinde cezalı tarhiyatlarına muhatap olabileceklerdir²⁸⁰.

Düzeltilme esaslarına göre mükellefler, stoklarını düzeltmeye esas tutarlarını düzeltmede esas alınacak tarihlere bağlı kalmaksızın, dönem ortalama düzeltme katsayısı ile veya hareketli ağırlıklı ortalama düzeltme katsayısı ile çarpmak suretiyle düzeltme işlemlerini gerçekleştirebileceklerdir.

Taşıma Katsayısı = Mali Tablonun Ait Olduğu Aya İlişkin Fiyat Endeksi / Bir Önceki Dönemin Sonundaki Fiyat Endeksi

Düzeltilme Katsayısı = Mali tablonun Ait Olduğu Aya İlişkin Fiyat Endeksi /Düzeltilmeye Esas Alınan Tarihi İçeren Aya İlişkin Fiyat Endeksi²⁸¹

Mali Tablonun Ait Olduğu Aya İlişkin Fiyat Endeksi

Basit Ortalama

Yöntemi İle Ortalama

Düzeltilme Katsayısı = -----

$$\frac{\left(\text{Mali Tablonun Ait Olduğu Aya Ait Fiyat Endeksi} + \text{Tablo Günü İtibariyle Bir Öndeki Geçici Vergi Döneminin Sonundaki Fiyat Endeksi} \right)}{2}$$

²⁸⁰ ÖÇALAN, a.g.m., ss.145-147

²⁸¹ KIRLIOĞLU, FİDAN, a.g.m., ss.5-7

Bu bilgiler ışığında 2007 Yılı 4.Geçici Vergi Döneminde Kullanılacak ÜFE Oranları aşağıdaki gibidir.

Ocak 2007	136,39	Temmuz 2007	140,62
Şubat 2007	137,68	Ağustos 2007	141,82
Mart 2007	139,02	Eylül 2007	143,26
Nisan 2007	140,13	Ekim 2007	143,07
Mayıs 2007	140,68	Kasım 2007	144,35
Haziran 2007	140,53	Aralık 2007	144,57

Kaynak: www.tuik.gov.tr (11.03.2008)

DÜZELTME KATSAYISI	
EKİM	1,010484
KASIM	1,001524
ARALIK	1,000000

BASİT ORTALAMA	DÜZELTME KATSAYISI
	1,004551
TAŞIMA KATSAYI	1,009144

Altındaki fiyat hareketleri, ülkemizdeki enflasyona bağlı olmaktan ziyade, uluslar arası borsalara bağlı olarak değişmektedir. Enflasyon düzeltmesi uygulaması, altındaki fiyat hareketlerini dengelemekten uzak kalmaktadır. Nitekim 5024 sayılı Yasa'nın yayınlandığı 28.02.2004 tarihinden 30.04.2006 tarihine kadar olan dönemde Altın ons fiyatı 393 Dolar'dan 639 Dolar'a (artış % 62) yükselmiş, gram fiyatı ise 16,92 YTL'den 26,77 YTL'ye (artış % 58) yükselmiştir. Söz konusu 26 aylık dönemdeki enflasyon artışı ise % 19,18'dir. Altındaki fiyat artışının, enflasyonun çok üzerinde olması nedeniyle haksız bir vergilendirme yapılmış olmaktadır. Örneğin, sermayesi 10 kg altın olan bir kuyumcunun, dönem sonunda sermayesi yine 10 Kg. kaldığı halde altının değer farkı aslında bir kazanç olmamasına karşın, adeta varlık vergisi alınmaktadır^{282 283}.

²⁸² YALÇIN, "Kuyumculuk Sektörünün Vergisel ...", a.g.m.,

28 Şubat 2004 tarihinden bu yana altının gramı yüzde 60 civarında artarken, aynı dönemdeki enflasyon artışı yüzde 20 civarında oldu. Daha açık bir anlatımla "Olayın pratiği ile gerçeği" farklı oldu. Kuyumcular, yasalara virgülüne kadar uymaları halinde, bırakın kâr etmeyi aksine küçülüp yok olacaklarını gördüler. Bu durumda kayıt dışı eğilimleri arttı.

Bu aşamada, yapılması gerekenlerin:

- Kuyumcuların, kayıtdışı yollara başvurma nedeni olan mevzuat acilen düzeltilmesi,
- Yasanın düzeltilmesi tek başına çözüm olmayıp, kuyumcularda, belli bir sermaye yapısı, sağlıklı bir belge düzeni oturtulması,
- Sistemin işleyişi, dürüst kuyumcuyu cezalandırıp, kayıtdışı çalışan kuyumcuyu ödüllendiren şeklinden, tersine dönüştürülmesi vurgulanmaktadır²⁸⁴.

Bu nedenle, kuyumculuk sektörü için yeni bir düzenleme yapılarak, daha önce 4842 sayılı Kanun ile getirilen fakat daha sonra 5024 sayılı Kanunla uygulamadan kaldırılan maliyet bedeli artırımını uygulamasının yeniden getirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir^{285 286}.

Enflasyon düzeltme işleminin yapılmamasının müeyyidesi VUK 'nun enflasyon düzeltmesine ilişkin hükümleri esas itibariyle değerlendirilmiştir. Bu nedenle, enflasyon düzeltmesi yapmak zorunda olan mükelleflerin düzeltme işlemini yapmamaları, değerlendirme işleminin usulüne göre yapılmaması hükmünde olup buna göre cezai müeyyide uygulanabilecektir. Ayrıca, 5024 sayılı Kanunla VUK'unda yapılan değişikliklere paralel olarak THP'da yapılan düzenlemelerin yer aldığı 12 sıra nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile belirlenen muhasebe usul ve

²⁸³ SEVİĞ, "Kuyumculuk Sektöründe Maliyet ..", a.g.m.

²⁸⁴ Şükrü KIZILOĞLU, "Kuyumcuya Kız Verilmesi İçin Ne Yapmalı", **Hürriyet Gazetesi**, 21.06.2006 tarihli makalesi

²⁸⁵ YALÇIN, "Kuyumculuk Sektörünün ...", a.g.m.,

²⁸⁶ SEVİĞ, "Kuyumculuk Sektöründe ...", a.g.m.,

esaslarına uyulmaması durumunda, 213 sayılı VUK'nun 353. maddesinin 1. fıkrasının6. bendine göre özel usulsüzlük cezası uygulanabilecektir²⁸⁷.

Enflasyon Düzeltmesi işlemlerinin hatalı yapılması halinde, VUK'nun Geçici 25. maddesi uyarınca 2003 yılı bilançosu düzeltilirken, düzeltmeye esas alınan tarihte veya düzeltmeye esas orijinal tutarda hata yapılması, bazı bilanço kalemlerinde düzeltmeyi ihmal veya parasal kıymetin hataen düzeltilmesi ya da sıfırlanması gereken kalemlerin aynen bırakılması gibi bir çok hata yapılması mümkündür. Bu hatalar 2003 yılı sonu itibariyle bir cezayı gerektirmezler. Ancak 2004 ve müteakip yıllarda hataya konu bilanço kalemi ile ilgili bir işlem yapıldığından, 2003 yılı bilançosunun düzeltilmesi esnasında yapılan hata 2004'te yapılan işlemin kaynağını oluşturduğundan, vergi ziyanına sebep olabilecektir²⁸⁸. Bu nedenle enflasyon düzeltmesine ilişkin hesapların 12 sıra no'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile belirlenen muhasebe usul ve esaslarına uygun olarak kullanılması gerekmektedir.

3. Kuyumculuk Sektöründe İmalatta Oluşan Firelerin Analizi

213 sayılı VUK'nun 262'nci maddesinde; maliyet bedeli, iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilumum giderlerin toplamını ifade eder hükmü yer almaktadır.

Vergi Kanunlarında fire konusunda özel bir düzenleme ve tanım yapılmamıştır. Ancak, VUK'nun envanter çıkarma ve değerlendirme ve bilanço konularına ilişkin düzenlemelere dayanarak fire kavramını maddelerin fiziki miktarlarında oluşan eksilmeler şeklinde tanımlamak mümkündür²⁸⁹.

²⁸⁷ Murat ÖZDEN, “**Vergi Hukuku Yönünden Enflasyon Düzeltmesi ve Analizi**”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s.97

²⁸⁸ Erdoğan SAĞLAM, Adem KEFELİOĞLU, “ 31.12.2003 Tarihli Bilançonun Düzeltilmesi Konusunda Karşılaşılan Sorunlar”, **Vergi Dünyası Dergisi** , Haziran 2004, S. 274, s.71

²⁸⁹ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 06.03.2006 tarih, 1698 sayılı muktezası <http://www.ivdb.gov.tr/Mukteza/2006/usul2006/1698.htm> (27.11.2007)

“Fire” Yunanca’dan gelen bir terimdir. Türk Dil kurumunun sözlüğünde fire; Her tür ticari malda kuruma, dökülme, bozulma vb. sebeplerle eksilme, ağırlık yitimi veya bir iş yapılırken çıkan artık parça olarak tanımlanmaktadır. Yine Kemal Kaplan, Kuyumculuk ve Altın kitabında, fireyi; “bir sanat eseri tamamlanırken ortaya çıkan maden yitimi” olarak açıklamaktadır. Kuyumculuk sektörü açısından fire ise; bir mamulün içerdiği net hammaddelerin miktarı ile üretim aşamasında harcanan brüt hammaddelerin miktarı arasındaki fark olarak adlandırılabilir. Fireler, belirli hammaddelerin üretim aşamasında bozulması, kırılması, ağırlığının azalması, etki gücünün azalması, uçması vb. nedenlerden ortaya çıkabileceği gibi, üretim aşamasında kullanılan hammaddelerin kalitesizliği, makinelerin arızalanması, çalışanların dikkatsizliği, yeteneklerinin azlığı, iyi yetiştirilmemiş olmaları nedenleriyle bazı mamullerin kırılabilmesi, bozulabilmesi veya istenilen kaliteyi tutmaması sonuçlarında ortaya çıkabilir. Herhangi bir mamulün üretilmesi aşamasında bir veya daha fazla üretim aşamalarından geçebilmesinin yanı sıra bir veya daha fazla hammadde kullanılmaktadır. Bu çoğunlukla kuyumculuk sektörünün önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuyumculukla ilgili imalat yapan işletmelerde bu kayıplar üretimin doğal sonucu olarak kabul edilirse, bunlara normal fire denmektedir. İş kolunun özelliklerine göre normal fire mamul maliyetlerine dönüşen bir masraf kabul edilir. Normal şartlarda firesiz mamul elde edilmesi imkansız olduğundan normal firenin maliyeti sağlam mamullerin maliyetine eklenir. Yine saptanabilen standart fire oranlarının üzerinde oluşan anormal fireler de ortaya çıkabilir. Bu firelerin doğrudan kar zarar hesabına aktarılarak, dönem sonuçlarında gösterilebilir. Üretim ve satış aşamalarında oluşan fireler her zaman maliyet unsuru olma özelliğini korumaktadır. Bu kayıplar her zaman maliyeti arttırıcı bir unsur olarak kabul edilmektedir²⁹⁰.

Eksilen miktar ortadan yok olacağı gibi hiçbir değer taşımayan maddeler şeklinde de ortaya çıkabilir. Çeşitli şekillerde ortaya çıkan değer taşımayan maddelerin satılma veya işletmede kullanılma olanakları var ise bunlar fire kapsamı

²⁹⁰ Mustafa İME, “Kuyumculuk Sektöründe İmalatta Oluşan Firelerin Analizi”, **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi**, Yıl: 2006 S.30 s.110

dışında kalır. Çünkü söz konusu maddeler işletme stoklarının bir bölümünü oluşturur. Vergi uygulaması bakımından fireler işin gereği olarak ortaya çıkan önceden miktarı öngörülebilir, bilinen ve beklenen miktarlardır. Vergi Kanunlarında, normal firelerin ne olması gerektiği konusunda bir belirleme olmadığı gibi, gerçekleşen firelerin ne şekilde kanıtlanacağı konusu da düzenlenmemiştir²⁹¹. Ancak uygulamada fire oranları şirketlerin bağlı oldukları ticaret odaları tarafından tespit edilmektedir²⁹². Söz konusu kararlardan en ayrıntılı olan İzmir Ticaret Odası'nın 26.10.1988/5 tarih ve numaralı Meclis Kararı olup, söz konusu kararın ayrıntıları aşağıdaki gibidir.

İzmir Ticaret Odasının Fire ve Zayıf Oranları:

- Eritme İşlemi

Her imal edilen el işi ve makine işi mal, imalat süresi içinde ortalama iki kez eritilmektedir.

22 ayar eritmede fire vermez.

18 ayar %0.3

14 ayar %0.6

8 ayar % 1 fire verir.

Her imalattan çıkan döküm işi mal, imalat süresi içinde ortalama 2 kez eritilmekte ve iki kez de döküme girmektedir.

22 Ayar hem eritmede hem dökümde fire vermez.

18 ayar %0.6

²⁹¹ İME, "Kuyumculuk Sektöründe İmalatta...", a.g.m., s.110

²⁹² İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, http://www.ivdb.gov.tr/Mukteza2006/usul_2006/1698.htm
(03.10.2007)

14 ayar %1.2

8 ayar % 2 fire verir.

- Silindir ve Haddeme İşlemi

Her imal edilen el işi ve makine işi mal, imalat süresi içinde en az iki kez silindir ve haddeme işlemine tabi tutulmaktadır. Makine işi mal için gerekli telin inceliği ise el işi için gerekli telden çok daha fazladır. Bu işlem sonucu yaklaşık % 20 artık kalır.

(Silindire çapakhaddede toz-kırık parça)

22 Ayar Makine ve El işinde %0.3

18 Ayar Makine işinde %1, El işinde %0.5

14 Ayar Makine işinde %1.5 El işinde %1

8 Ayar Makine işinde %2, El işinde %1.5 fire verir.

- Şekillendirme Form Verme İşlemi

Yalnızca el işi imalatlar için geçerlidir. Bu işlem sonucu yaklaşık %30 artık kalır. (Tel başı ve sonu-kırık parça-yarım parça)

22 Ayar %0.3

18 " %0.5

14 " %0.5

8 " %0.5 fire verir.

- Makinede Örgü İşlemi

Bu işlem sonucu ortalama %30 artık kalır (Tel başı ve sonu kırık parça makineye göre değişik şekillerde içi boşaltılmış pres artığı parça).

22-18-14-8 Ayar %0.5 fire verir.

- Dixodation-Asit vs. İşlemi

Yalnızca makine işi imalat sırasında ve en az iki kez olmak üzere tel ve örgülere uygulanır.

22 Ayar bu işlemde fire vermez.

18 " %0.2

14 " %0.5

8 " %0.7 fire verir.

- Tesviye-Montaj İşlemi

Makine işinde, tesviye alanı ufaktır ve tesviye artığı %5'tir. Montaj artığı ise %30'dur.

22 Ayar %0.7

18 " %0.7

14 " %1

8 " %1 fire verir.

Döküm işinde, dökülen malın artığı %60'tır. Kalan malın tesviye artığı %20'dir. Tesviye alanı tüm maldır, tesviye artığı çok incedir. Montaj artığı yaklaşık %10'dur.

22 Ayar %1.5

18 " %2

14 " %2.5

8 " %2.5 fire verir.

El işinde, tesviye artığı % 20, montaj artığı % 10'dur. Tesviye alanı tüm malı kapsar. Tesviye artığı eğintisidir.

22 Ayar %0.7

18 " %1

14 " %1.5

8 " %1.5 fire verir.

- Cila İşlemi

22 Ayar çok yumuşaktır. Teamülde çok fire vermemesi için çok hafif cila yapılır. Ancak dökümde buna rağmen çok hafif döküm hataları dahi fireyi artırır.

22 Ayar elişinde %0.7 dökümde %1.5

18 Ayar elışı ve dökümde %2

14 Ayar elışı ve dökümde %2.5

8 Ayar elışı ve dökümde %2.5 fire verir

- Kalem Atma İşlemi

Çalışma şekli nedeniyle firede ayardan doğan farklılıklar yoktur. Kalem artığı % 15'tir. 22-18-14-8 Ayar %0.5 fire verir.

- Geri Kazanma İşlemi

Kuyumculuk sanayi ve altın mamul üretiminde tüm yer tozları-cila artıkları eski potalar-kullanılmış yağlar-artık sular toplanır. Buna **ramad** denir. Bu işlem belirgin periotlarda (Aylık 2-3-6 aylık veya yıllık) yapılır.

Toplanan bu ramadlar konu ile ilgili firmalarda yeniden kazanma ameliyesine tabi tutulur.

Bu şekilde ramaddan kazanma miktarı kaybedilenin yaklaşık % 40'ı kadardır.

Sonuçta tüm işlemler ve geri kazanma sonunda imalattan çıkan mamul mal üzerinden hesaplanmak üzere,

- Makine işinde toplam fire

22 Ayar % 1.2

18 " %1.92

14 " %2.76

8 " %3.42

- El işinde toplam fire

22 Ayar % 1.2.

18 " %2.58

14 " %3.66

8 " %4.2.

- Döküm işinde toplam fire

22 Ayar % 1.8

18 " %2.76

14 " %3.72

8 " %4.2²⁹³.

Oranlarındadır.

4. Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu

VUK'nun mükerrer 257.maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendi ile Maliye Bakanlığı'na, mükelleflere muameleleri ile ilgili tahsilat ve ödemelerini banka ve benzeri finans kurumları veya posta idarelerince düzenlenen belgelerle tevsik etme zorunluluğunu getirme ve bu zorunluluğun kapsamını ve uygulamaya ilişkin usul ve esaslarını belirleme yetkisi verilmiştir.

Bu yetkiye dayanılarak, ticari işlemler ve finansal hareketlerin taraflarının izlenmesi ve vergiyi doğuran olayların, mali kurumların kayıt ve belgeleri yardımıyla tespit edilmesi amacıyla, tahsilat ve ödemelerin tevsik zorunluluğu getirilmiştir²⁹⁴.

a. Uygulama Esasları

Tahsilat ve ödemelerin tevsik zorunluluğu uygulaması aşağıdaki esaslara göre yapılacaktır.

²⁹³ İzmir Ticaret Odası, “**Fire ve Zayıt Oranları**”, 2006, ss.72-75, <http://www.izto.org.tr/nr/rdonlyres/0d9f0ef0-aac4-4eb4-8bac-9e21eb3f755d/7119/firedsy2.pdf> (15.04.2007)

²⁹⁴ H.Yılmaz TOSUN, “Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu Uygulaması”, **Maliye Postası Dergisi**, 15/04/2007, S. 639 , ss.140-143

aa. Tevsik Zorunluluğunun Kapsamı

8.000,00 YTL 'nı aşan ödeme ve tahsilatları tevsik etmek mecburiyetinde bulunan mükellefler şunlardır.

- Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar,
- Kazancı basit usulde tespit edilenler,
- Defter tutmak zorunda olan çiftçiler,
- Serbest meslek erbabı,

- Vergiden muaf esnafın kendi aralarında yapacakları ticari işlemleri ile nihai tüketicilerden (Türkiye'de mukim olmayan yabancılar hariç) mal veya hizmet bedeli olarak yapacakları tahsilat ve ödemeler.

Yukarıda belirtilen mükelleflerin kendi aralarında yapacağı tahsilat ve ödemeler tevsik zorunluluğu kapsamındadır. Nihai tüketicilerin kendi aralarında yapacakları alışverişlerde yapacakları ödeme ve tahsilatlar ise tevsik mecburiyeti kapsamına girmemektedir.

Tevsik edilen tutarın üzerinde kalan işlemlerin tevsik zorunluluğundan kaçınmak amacıyla parçalara ayrılması kabul edilmeyecek, aynı günde aynı kişi veya kurumlarla yapılan işlemler tek bir ödeme veya tahsilat kabul edilecektir²⁹⁵.

ab. Tevsik Zorunluluğunun Tutarı ve Başlangıç Tarihi

Mükellefler, 8.000,00 YTL. 'nı aşan (01.08.2003 – 01/05/2004 arası 10.000,00.- YTL. , 01/05/2004 tarihinden itibaren 8.000,00 YTL.) tahsilat ve ödemelerini banka, özel finans kurumu (katılım bankası) veya PTT aracılığıyla yapacaklar ve bu kurumlarca düzenlenen dekont veya hesap bildirim cetvelleri ile tevsik edeceklerdir. Tespit edilen tutarın altında kalan tahsilat veya ödemelerin de bu

²⁹⁵ Erol UÇMAZBAŞ, "On Milyar Lirayı Aşan Ödemelerde Tevsik Uygulaması", **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi**, Ocak 2004, S.1, s.123

kurumlar aracılığıyla yapılması ihtiyaridir. Toplam tutarı 8.000,00 YTL ‘mı aşan her türlü mal veya hizmet bedeli, avans, depozito, pey akçesi gibi ödeme veya tahsilatlar tevsik zorunluluğu kapsamındadır.

ac. Tahsilat ve Ödemelerin Yapılacağı Aracı Kurumlar

Ödeme ve tahsilatların banka, özel finans kurumları (Katılım Bankası) veya PTT aracı kılınarak yapılması ve bu kurumlarca düzenlenen dekont veya hesap bildirim cetvelleri ile tevsiki zorunludur. Tespit edilen tutarın altında kalan tahsilat veya ödemelerin banka veya özel finans kurumları aracılığıyla yapılması ihtiyaridir.

Yukarıda belirtilen kurumlar aracı kılınmak suretiyle; havale, çek, kredi kartı ve bu kurumlar aracılığıyla tahsil edilen senetler gibi bankacılık araçları kullanılarak yapılan ödemeler ve tahsilatlar karşılığında dekont veya hesap bildirim cetvelleri düzenlendiğinden bu tür ödemeler tevsik edilmiş sayılacaktır. Banka ve özel finans kurumlarının internet şubeleri üzerinden yapılan işlemler de aynı kapsamdadır.

5411 sayılı Bankalar Kanunu’na göre banka “mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını” ifade eder.

Mevduat bankası “ 5411 sayılı kanuna göre kendi nam hesabına göre mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini”,

Katılım Bankası “5411 sayılı kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini”,

Kalkınma ve Yatırım Bankası “5411 sayılı kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında, kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini”

İfade eder.

5411 sayılı kanunun 169.maddesine göre “diğer kanunlarda ve mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu ve bu kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanununda özel finans kurumlarına yapılan atıflar, katılım bankalarına yapılmış sayılır” ve aynı kanuna göre özel finans kurumları ticaret unvanlarını katılım bankası ibaresini de kapsayacak şekilde değiştireceklerdir.

ad. Tevsik Zorunluluğu Olmayan Ödeme ve Tahsilatlar

Tevsik zorunluluğu kapsamına giren kişiler ile nihai tüketicilerin genel ve katma bütçeli idareler ile döner sermaye işletmelerine yapacakları ödeme veya tahsilat işlemlerinin tevsiki zorunlu bulunmamaktadır.

Ayrıca aşağıdaki kurum ve kuruluşlarda yapılan işlemlerde de ödeme ve tahsilatların tevsik zorunluluğu olmayacaktır.

- Genel ve Katma Bütçeli İdareler, İl Özel İdareleri, Belediyeler ile bunların teşkil ettikleri birlikler, kanunla kurulan diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan ve işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşlar veya bunlara ait veya tabi diğer müesseseler tarafından yapılan ihale işlemlerine ilişkin yatırılması gereken teminat tutarları, belirtilen limiti aşsa bile bunlara ilişkin ödeme ve tahsilatların; banka, özel finans kurumları, PTT aracı kılınarak yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.
- Sermaye piyasası aracı kurumlarında,
- Yetkili döviz müesseselerinde,
- Noterlerde,
- Tapu idarelerinde

yapılan işlemlere konu ödeme ve tahsilatların belirtilen kurumlar aracı kılınarak yapılması zorunlu bulunmamaktadır.

b. Cezai Müeyyide

VUK'nun mükerrer 355.maddesinde yer alan hükme göre tahsilat ve ödemelerini banka, benzeri finans kurumları veya posta idarelerince düzenlenen belgelerle tevsik etme zorunluluğuna uymayan mükelleflerden her birine, her bir işlem için bu maddeye göre uygulanan cezalardan az olmamak üzere işleme konu tutarın % 5 'i nispetinde özel usulsüzlük cezası kesilir. Bu şekilde ceza kesilen mükellefler hakkında mükerrer 355.maddenin 3.fıkrasında yer alan katlamalı ceza uygulaması bu işlemlere uygulanmayacaktır.

c. Ödeme ve Tahsilatların Tevsikinde Özellik Arz Eden Durumlar

Çeşitli hallerde ödeme ve tahsilatların tevsiki uygulaması aşağıdaki şekilde olacaktır.

Vadeli satışlarda; Mükelleflerin ticari işlemleri ile nihai tüketicilerden mal veya hizmet bedeli olarak yapılacak tahsilat ve ödemeleri tevsik zorunluluğunda olduğu belirtilmiştir.

Yapılan açıklamalara göre, mal ve hizmet bedelinin 8.000,00 YTL. 'sını aşması, tevsik kapsamında olması için yeterli olacaktır. Bir başka ifade ile faturada gösterilen meblağın tevsik kapsamındaki tutarı aşması yeterlidir. Bu bedelin farklı tarihlerde ödenmesinde her bir tahsilat ve ödemenin yapılacağı kurumlardan geçirilmesi gerekecektir²⁹⁶.

Cari hesap kullanılmasında; İşletmelerin kendi ortakları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerle olan ve herhangi bir ticari içeriği olmayan nakit hareketlerinde işlem tutarı 8.000,00 YTL. 'sını aşıyor ise bunlar da tevsik kapsamında olacağından banka, özel finans kurumları veya PTT aracılığıyla tahsilat ve ödemeler yapılacaktır.

²⁹⁶ Altar Ömer ARPACI, "Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu Özellikli Durumlar ve Yaşanan Sorunlar", **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi**, S.240, Nisan 2008, s.20

Serbest meslek erbabında; VUK'nun 236.maddesi hükmüne göre, serbest meslek erbabı hizmeti tamamlamasına müteakiben yaptığı tahsilat için serbest meslek makbuzu düzenlenmektedir.

Bunlar da mesleki faaliyetlerine ilişkin ve tutarı 8.000,00 YTL. 'sını aşan her türlü tahsilatlarını banka, özel finans kurumu veya PTT aracılığıyla yapıldığını tevsik etmek zorundadır²⁹⁷.

Farklı zamanlarda birden fazla fatura düzenlenip bunların tahsilatı veya ödemesinin 8.000,00 YTL.'yi aşması durumuna ilişkin olarak kesin bir belirleme yapılmış değildir. Basit bir örnekle, 2.500,00 YTL 'lik 4 adet faturanın farklı zamanlarda düzenlenip tahsilatının bir seferde yapılması durumunda, ödemenin banka, benzeri finans kurumları veya posta idarelerinde düzenlenen belgelerle tevsikinin şart olup olmadığı uygulamada tereddütlere sebep olmaktadır²⁹⁸. VUK 320 no'lu tebliğinde yer alan "tespit edilen tutarın üzerindeki işlemlerin tevsik zorunluluğundan kaçınmak amacıyla parçalara ayrılması kabul edilmemekte; aynı günlerde aynı kişi veya kurumlara yapılan işlemler de tek bir ödeme veya tahsilat sayılmaktadır." İfadesinden hareketle tek seferdeki ödemenin 8.000,00 YTL 'yi aşması söz konusu olduğundan tevsik zorunluluğu kapsamına girmektedir.

Kuyumculuk sektöründe özellik arz eden bir durum söz konusudur. Şöyle ki; vatandaşlardan gider pusulası karşılığında alınan altın, altını toplayan kuyumcular tarafından fatura düzenlenerek diğer bir kuyumcuya verilmekte karşılığında işlenmiş altın alınmaktadır. Ayrıca, farklı ayar işlenmiş altın kuyumcular arasında sürekli olarak mübadele edilmektedir. Bu durumda her iki kuyumcu tarafından malın teslimi esnasında fatura düzenlenmekte olduğundan yukarıda belirtilen düzenleme uyarınca bu teslimlerin 8.000,00 YTL.'sini aşması durumunda tevsik zorunluluğu bulunmaktadır. Aslında burada bir mübadele söz konusu olup, nakit hareketi mevcut değildir. Bu durumda, kuyumcular arasında yapılan mal teslimleri kayıt dışına yönelmektedir. Çünkü ödemenin banka veya özel finans kurumları aracılığıyla

²⁹⁷ H.Yılmaz TOSUN, a.g.m., ss.140-143

²⁹⁸ ARPACI, "Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu ...", a.g.m., s.20

yapılması belli ölçüde bir zaman ve işgücü kaybına neden olmaktadır. Diğer taraftan altının yukarıda belirtildiği şekilde kuyumcular arasında mübadele edilmesi ve nakit hareketinin olmaması tevsik zorunluluğu dışında tutulma gerekliliğini göstermektedir. Bu durumda, 323 Seri No.lu VUK Genel Tebliği ile getirilen tahsilatlar ve ödemelerdeki tevsik zorunluluğunun yeniden değerlendirilerek kuyumculuk faaliyetiyle uğraşan mükelleflerin, yukarıda izah edilmeye çalışıldığı üzere altının altınla mübadele edildiği işlemlerine münhasıran kapsam dışında tutulması sektörün kayıt altına alınmasında önemli katkı sağlayacaktır. Burada konu sadece kuyumculuk faaliyetiyle uğraşan mükellefler yönüyle ele alınmışsa da, diğer ticari faaliyetlerle uğraşan mükellefler açısından mal bedelinin bir başka mal satışıyla ödenmesi işlemlerinin de tevsik zorunluluğu kapsamı dışında tutulması yerinde olacaktır. Doğaldır ki alış ve satış yapılan mal bedelleri arasında tarafların birbirlerine ödemek zorunda kaldıkları fark bedel varsa ve bu fark bedel 8.000,00 YTL. 'yi aşıyorsa o zaman tevsik zorunluluğu kapsamında olmalıdır²⁹⁹.

D. Bazı Seçilmiş Ülkelerde Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları

Fiyatlardaki değişmelerin etkilerinin finansal tablolara yansıtılması amacıyla diğer ülkelerde yapılan muhasebe uygulamaları ve bu ülkelerdeki uygulama modelleri ABD, Almanya, İngiltere ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ele alınarak kısaca açıklanmıştır.

1. Amerika Birleşik Devletleri

Fiyatlardaki değişmelerinin etkilerinin finansal tablolara yansıtılmasına dair çalışmalar ABD.'nde 1930'larda başlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra enflasyon hızlanmış ve A.A.A. (Amerikan Accounting Assesion) genel fiyat düzeyi muhasebesi üzerinde araştırmalar yaptırmış ve söz konusu modelin uygulaması önerisinde bulunmuştur. 31.12.1974 tarihinde Finansal Muhasebe İlkeleri Kurulu'nun yayınladığı bir taslak çalışma ile fiyatlar genel seviyesi muhasebesi

²⁹⁹ Ahmet SANLI, "Kuyumculuk Sektöründe Çözüm Bekleyen Sorunlar", E-Yaklaşım Dergisi, Ocak 2004, S.133

modelinin son uygulama yaklaşımı belirlenmiş ve 01.01.1976 tarihinden itibaren bu modelin uygulamasına geçilmesi öngörülmüştür. Diğer yandan, bu uygulamaya ek olarak S.E.C. 'in (Securities and Exchange Commission) öngörüsü ile stok ve sabit varlıkların ikame maliyetlerinin saptanması ve raporlanması da şart koşulmuştur. 1979 'da Financial Accounting Standard (FAS) 33 Financial Reporting and Chancing Prices”i yayınlamıştır. 1986'da FAS 89 çıkarılmış, FAS 33 ile istenen bilgilerin verilmesi teşvik edilmiş; fakat zorunlu olmaktan çıkarılmıştır³⁰⁰.

2. Almanya

Almanya'da fiyatlardaki değişmelerin etkisini finansal tablolara yansıtmakla ilgili çalışmalar ilk olarak Aralık 1923'de Alman Markının çökmesinden sonra 1924 yılında başlamıştır. Bu tarihi takiben ülkedeki fiyatların seyrine göre; istikrar dönemlerinde Tarihi Maliyetler Muhasebesi, Enflasyon dönemlerinde fiyatlar genel seviyesi muhasebesi ve daha sonraları ikame maliyeti muhasebesi uygulamaya konulmuştur. Ancak şu anda yüksek enflasyon olmadığı için herhangi bir sistem uygulanmamaktadır³⁰¹.

3. İngiltere

İngiltere'de II.Dünya Savaşı'ndan sonra görülen enflasyon nedeniyle, fiyat değişmelerinin etkisinin finansal tablolara yansıtılmasına dair çalışmalar başlamıştır. Ancak 1968 yılına kadar uygulamaya geçilmemiştir. 1973 yılında ASSC 8 no'lu tasarımı yayınlayarak, genel fiyat düzeyi muhasebesini açıklamıştır. 1975 yılında Sandilans Raporu ile, İngiltere'de fiyatlar genel seviyesi muhasebesi yerine, cari maliyet (current cost) muhasebesi önerilmiş ve 1978 yılından itibaren uygulamaya geçilmiştir. 1986 yılından itibaren de uygulama ihtiyari hale getirilmiştir³⁰².

³⁰⁰ Ömer GÜZELDAL, Adnan ERSOY, “Vergi Düzenlemeleriyle Birlikte Enflasyon Muhasebesi”, Yaklaşım Yayınları, Mart 2004, s.29

³⁰¹ GÜZELDAL, ERSOY, a.g.m., s.29

³⁰² GÜZELDAL, ERSOY, a.g.m., s.30

4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KKTC’de 1 Ekim 1999 tarihinde KKTC Resmi Gazetesinde yayımlanan “İşletmelerin Sermaye ve Ekonomik Varlıklarının Yeniden Değerlendirilmesi Hakkında Yasa Gücünde Kararname” ile kısmi enflasyon düzeltmesi kabul edilmiş bulunmaktadır. Kararnamenin 4.maddesinde kararnamenin amacını “işletmelerin bilançolarında enflasyon dolayısıyla reel bir gösterge olma özelliğini yitiren sermaye ve ekonomik varlıklarını güncelleştirme ve işletmelerin reel olmayan nominal kazançları üzerinden vergilendirilip ekonomik varlıklarının erozyona uğramasını önlemek” olarak açıklamıştır. Böylece, enflasyonun bilanço ve gelir tablosu üzerindeki etkisini tamamen ortadan kaldırmak ve finansal tabloların düzenlendiği tarihteki satın alma gücüne göre düzeltmek amacı yerine, sadece sermayenin ve ekonomik varlıkların düzeltilmesi kabul edilmiştir. Kararnamenin 2.maddesine göre; yeniden değerlendirme kapsamında bulunan sermaye; ödenmiş sermaye ile birikmiş ihtiyatların toplamını ifade etmektedir. Ekonomik varlıklar ise; sabit kıymetler, stoklar ve borsada işlem görmeyen TL cinsinden hisse senetleridir. Yeniden değerlendirme kapsamında bulunan varlıklar parasal olmayan varlıklardır. Yeniden değerlendirme oranı ise KKTC’nin dış ticaretinden en fazla hacmi olan iki yabancı para birimine karşı TL’nin değer kaybının basit ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Kararnameye göre Gelir veya Kurumlar Vergisi yasası kapsamında bulunan ve bilanço esasına göre defter tutan tüm mükellefler yeniden değerlendirme yapacaklardır. Uygulamaya 1998 yılı bilançosundan başlanacak ancak düzeltmede en fazla 1975 yılına kadar geriye gidilebilecektir. Düzeltme işlemi sonucu 1998 yılı için bulunacak karlar gelir ve kurumlar vergisinden muaftır. Zarar çıkması halinde ise bu zarar ertesi yıla devredilemeyecektir. Ancak amortisman giderleri ile sermaye düzeltmesinden doğan farkların (dönem karı ve ekonomik varlıkların yeniden değerlendirme farkları toplamından fazla olmamak kaydıyla) gider yazılabilecektir³⁰³.

³⁰³ GÜZELDAL, ERSOY, a.g.m., ss.31-32

E. Kuyumculuk İşletmelerine Dair 3100 Sayılı Kanun'da Yapılan Düzenlemeler

15.12.1984 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren “3100 Sayılı KDV Mükelleflerinin ÖKC Kullanmaları Mecburiyeti Hakkındaki Kanun” gereğince, perakende olarak, altın, altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları, sikke altın ve benzeri maddelerin satışı ile uğraşan birinci ve ikinci sınıf tüccarların Ödeme Kaydedici Cihazları kullanmaları mecburiyetleri bulunmaktadır.

Maliye ve Gümrük Bakanlığınca onaylanan Ödeme Kaydedici Cihazların en az dört departmanının olması ve her bir departmana değişik mal cinslerinin ve katma değer vergisi oranlarının programlanmasının mümkün bulunması nedeniyle, ödeme kaydedici cihazların kuyumcular ve 'sarraflar tarafından da kullanılması zorunludur. Buna göre altın, altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınlarından ve benzeri maddelerin perakende ticaretini yapanlar, mal bedellerinin vergiye tabi olan ve olmayan kısımlarını cihazın ayrı departmanlarına programlayarak satışlarını ödeme kaydedici cihazla belgelendireceklerdir³⁰⁴.

Ödeme kaydedici cihaz kullanma mecburiyeti, birinci ve ikinci sınıf tüccarların, VUK hükümlerine göre fatura kullanmak mecburiyetinde bulunmadıkları satışlarının belgelendirilmesi için getirilmiştir (VUK 'nun 378 no'lu tebliği ile, 01.01.2008 tarihinden geçerli olan fatura kullanma mecburiyeti haddi, 600,00 YTL'dir.)³⁰⁵.

Perakende satış; malın aynen veya işlendikten sonra tekrar satışa arz edilmemesi amacıyla, tüketilmesi veya sarf malzemesi olarak kullanılması ve satın alan kişilerin normal ihtiyacından fazla olmayan satıştır. Kısmen perakende, kısmen toptan satış yapan birinci ve ikinci sınıf tüccarların da, perakende satışları ile ilgili

³⁰⁴ Özcal KORKMAZ, “Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanma Mecburiyeti İle İlgili Son Düzenlemeler ve Özellik Arzeden Durumlar”, **Vergi Dünyası CD Ortamında Dergisi**, Yıl: 1987 S.69

³⁰⁵ <http://www.ivdb.gov.tr/pratik/oranlar/onyedi.htm>(04.04.2008)

olarak ödeme kaydedici cihazları kullanma zorunluluğu bulunmaktadır.3100 Sayılı Kanun'da, ödeme kaydedici cihazların kullanım esasları ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır, söz konusu kanunda, değişken teknoloji faktörü göz önünde bulundurularak, ileride gerek ödeme kaydedici cihazlara ilişkin gerekse de bu cihazların kullanımına ilişkin düzenlemeler yapma yetkisi, tebliğler bazında kanunun bazı maddeleriyle sınırlı olmak kaydıyla, T.C. Maliye Bakanlığı'na verilmiştir. T.C. Maliye Bakanlığı, 3100 Sayılı Kanun'un 1'inci maddesinin 3'üncü fıkrası düzenlemesiyle kendisine verilen; Hangi mükelleflerin ödeme kaydedici cihaz kullanmak mecburiyeti kapsamı dışında tutulmaları gerektiği yönündeki yetkiyi kullanmış ve 1,12, 23, 38, 43, 46, 49, 53, 54, 58, 59 ve 62 Seri No'lu KDV Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkındaki Kanunla ilgili genel tebliğleri yayımlatmıştır. T.C. Maliye Bakanlığı, ayrıca bu konuyla ilgili olarak KDV Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında 1997/2 Sıra No'lu ve 2001/1 Sıra No'lu İç Genelgeleri düzenlemiştir.

3100 Sayılı Kanun'un 1'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında ise “ödeme kaydedici cihazların kullanılması mecburiyeti, Maliye Bakanlığınca tespit edilen faaliyetlerle uğraşanlar hakkında uygulanmaz.” düzenlemesi mevcuttur. Bahsi geçen tebliğlerle ve iç genelgelerle birlikte, ödeme kaydedici cihaz kullanmak mecburiyetinde olmayan, perakende satış yapan birinci ve ikinci sınıf tüccarlar arasında kuyumculuk işletmeleri bulunmamaktadır. Bu nedenle satışlarının tamamı toptan mahiyette olmayan, diğer bir deyişle perakende olarak kıymetli maden ticareti yapan kuyumculuk işletmelerinin 3100 sayılı kanuna göre yazar kasa kullanma mecburiyetleri bulunmaktadır³⁰⁶.

F. Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve Kuyumculuk Sektörü

Ekonomik sürecin üretim ve dağıtım aşamalarında veya bunlardan sadece birinde, istisna ve muafiyetler dışındaki bütün mal ve hizmetlerden genel olarak

³⁰⁶ Serdar ÖZEN, Emre DEMİR, “3100 Sayılı Kanuna İstinaden Yapılan Bazı Düzenlemeler ve Cezai Yaptırımların Değerlendirilmesi”, http://www.zonguldakvdb.gov.tr/YararliBilgilerMakale_Goster.asp?makale_id=5 (04.04.2008)

alınan muamele vergisine karşılık, ayrı ayrı belirtilen mal ve hizmetlerden alınan vergilere özel tüketim vergileri adı verilir³⁰⁷.

Gümrük Birliği'nde dolaylı vergiler alanında sadece ayrımcılık yapmama ilkesine uymamız yeterli iken, 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde ülkemizin Avrupa Birliği'ne aday adaylığının kabulü ile ilişkilerimiz yeni bir boyut kazanmış, bu alandaki mevzuatımızın topluluk düzeyinde uygulanan mevzuata uyumlaştırılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde de 24.03.2002 tarih ve 24352 sayılı RG'de yayımlanan 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine Dair Türkiye Ulusal Programı"nda uyum sağlamaya ilişkin taahhütlerimiz kısa ve orta vadeli takvime bağlanmış ve ÖTV alanında uyumlaştırma 2002 yılında başlayan orta vadeli taahhütlerimiz arasında yer almıştır. Farklılaştırılmış mal vergilemesi (differential commodity taxation)³⁰⁸ olarak da adlandırılan ÖTV, harcamalar üzerinden alınan vergiler arasında yer almaktadır ve Türk Vergi Sistemi'ne ilk defa 4760 sayılı Kanun olarak, 24783 sayı ve 12 Haziran 2002 Tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak dahil olmuştur. ÖTV ile, KDV'deki oran adedi 5'den 3'e çekilmiştir. KDV'deki yüksek oran (%40 ve %26)ÖTV içine alınmıştır. Vergi sistemi basitleştirilerek ÖTV'ye tabi tutulacak mallar 4 ayrı liste ile belirlenmiş, ÖTV kapsamına alınan mallarda yerli, yabancı ayrımı yapılmamıştır³⁰⁹.

1.Verginin Konusu

ÖTV, tek aşamalı ve dar kapsamlı bir vergi türüdür. Bu verginin konusunu ÖTVK'nun 1. maddesinde belirtilen ve Kanun'a ekli listelerde yer alan malların ithalatı, imalatı veya ilk iktisabı ile satış işlemlerinin gerçekleştirilmesi

³⁰⁷ Salih Turhan, "Vergi Teorisi ve Politikası", Filiz Kitabevi, İstanbul 1993,s.260

³⁰⁸ Ömer Faruk Batirel, "Özel Tüketim Vergilemesi Ve 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Yasası Üzerine Bazı Düşünceler", **Vergi Dünyası Dergisi**, Eylül 2002, S.253

³⁰⁹ Uğur BÜYÜKBALKAN, "Özel Tüketim Vergisi", Hürses Gazetesi, 05/09/2002 tarihli makalesine işaret eden kaynak <http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/05-09-2002.htm> (28.11.2007)

oluşturmaktadır. ÖTV Kanunu'na ekli listede yer alan tüm mallar yerli ve yabancı mal ayırımına tabi tutulmaksızın ÖTV'nin konusuna alınmıştır³¹⁰.

2. Verginin Mükellefi ve Sorumlusu

Kuyumculuk işletmelerinin alım satımına konu olan mallar ÖTVK'unda IV. Sayılı listede yer almakta olup, kanun hükmüne göre listede yer alan malları imal, inşa veya ithal edenler ile bu malların müzayede yoluyla satışını gerçekleştirenler verginin mükellefi ve sorumlusu olmaktadır.

Kuyumculuğun dallarından olan Kuyumcu İmalatçıları (Üretici – Atölyeci) genelde yurt dışından ithal ettiği ya da taşıyıcı tabir edilen ithalatçılardan sağladıkları kıymetli taşları, muhtelif ayarlarda (14, 18 vs.) altın takı üzerine monte ederek(mıhlıyarak) cila ve rodaj gibi aşamalardan sonra satışa sunarlar. Çalışma şekilleri ve iş akışı nasıl olursa olsun, imalatçı niteliğini taşıyan bu kesim özel tüketim vergisinin yükümlüsü durumundadır. Çünkü ürettikleri mal Özel Tüketim Vergisi Yasasına ekli (IV) sayılı listede yer almaktadır.

Kuyumcu mağazaları işletenleri, inci ve mücevheratlarla ilgili imalatçıdan yaptıkları alımlarda, imalatçının düzenlemiş olduğu faturada belirtilen ÖTV ve KDV'ni ödeyecekler, ancak ödedikleri ÖTV'ni malın maliyetine ekleyerek kayıtlarına alacaklardır. Bu mallar için bir daha ÖTV söz konusu olmayacaktır. Gider pusulası ile kişisel mücevheratı satın aldıkları durumda ise ister malı aldıkları gibi satışa sunsunlar isterse yeniden mamul hale dönüştürsünler, bu mallar ÖTV'nin konusuna girdiği ve ayrıca daha önce ÖTV ödenmediği için her iki durumda da bu malların perakende satışlarında ÖTV uygulayacaklar ve hem ÖTV'ni hem de KDV'ni faturalarında ya da ÖKC fişlerinde göstereceklerdir. Çünkü burada yapılan işler, işin riski ve organizasyonu üstlenilerek yaptırılan fason üretimdir. Bu nedenle perakendeci yükümlü imalatçı niteliğine bürünmekte ve imalattan satışa ÖTV'ne tabi mal sunmaktadır. Pırlantayı taşıyıcıdan, altını külçeciden ya da borsadan alıp fason üretim yaptırarak mamul hale getiren mücevheratçı da imalatçı sayılarak, satışlarını

³¹⁰ Mustafa ÇAPAR, “Özel Tüketim Vergisi ve Türkiye Uygulaması”, Sayıştay Dergisi, S.52 s.124

yaptıkları ÖTV 'ne tabi mallar için düzenledikleri faturalarda ÖTV ve KDV'yi ayrı ayrı göstereceklerdir³¹¹.

3. Vergiyi Doğuran Olay

Kuyumculuk işletmeleri açısından ÖTV'de vergiyi doğuran olay esas itibariyle malın teslimi veya ithalatıdır . Mal teslim edilmeden malın teslimine yönelik olarak yapılan sözleşmeler veya avans niteliğindeki ön tahsilatlar ÖTV'de vergiyi doğuran olayı gerçekleştirilmemektedir. Malın tesliminden önce yapılan sözleşmelerde malın teslim tarihinin belirtilmiş olması veya mal tesliminin belirtilen günde yapılmasını sağlayacak şekilde güvenlik tedbirlerini ya da teminatının alınmış olması halleri de malın tesliminden önce vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesine neden olamaz. Diğer bir anlatımla ÖTV'de vergiyi doğuran olay sözleşmeyle değiştirilemez. Malın tesliminden önce veya sonra mal bedelinin tahsil edilmesinin veya tahsil edilmemesinin vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesine olumlu ya da olumsuz katkısı olmamaktadır³¹².

4. Oran

ÖTV, kanununun 12.maddesine göre, ekli listelerde yazılı oranlarda alınmaktadır. Kuyumculuk sektörü ile ÖTV ilişkisi yalnızca (IV) sayılı listede yer alan ve GTİP numaraları yazılı mallarla sınırlı olmaktadır³¹³. ÖTVK IV Sayılı listedeki kıymetli taşlar ile GTİP numaraları tablo 14'de yer almaktadır.

³¹¹ Şeh Ömer BEKAR, Mehmet BAYDEMİR, "Kuyumculuk Sektöründe Özel Tüketim Vergisi Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi**, Aralık 2002, S.171, s.84

³¹² ÇAPAR, a.g.m. s.124

³¹³ BEKAR, BAYDEMİR, a.g.m. s.83

Tablo 14: ÖTVK ‘nun IV Sayılı Listesi

IV SAYILI LİSTE

G.T.İ.P.NO	Mal İsmi	Vergi Oranı (%)
71.01	Tabii inci veya kültür incileri (işlenmiş veya tasnife tabi tutulmuş olsun olmasın) (fakat ipliğe dizilmemiş, mihlanmamış veya takılmamış); tabii inci veya kültür incileri (taşınmasında kolaylık sağlamak amacıyla geçici olarak ipliğe dizilmiş)	20
71.02	Elmaslar (işlenmiş olsun olmasın, fakat mihlanmamış veya takılmamış) (Sanayide kullanılanlar hariç)	20
71.03	Kıymetli taşlar (elmaslar hariç) veya yarı kıymetli taşlar (işlenmiş veya tasnife tabi tutulmuş olsun olmasın) (fakat ipliğe dizilmemiş, mihlanmamış veya takılmamış); kıymetli taşlar (elmaslar hariç) veya yarı kıymetli taşlar (tasnife tabi tutulmamış) (taşınmasında kolaylık sağlamak amacıyla geçici olarak ipliğe dizilmiş) (Sanayide kullanılmayan sentetik veya terkip yoluyla elde edilen kıymetli veya yarı kıymetli taşlar)	20
7104.90.00.00.19	Diğerleri	20
71.05	Tabii veya sentetik, kıymetli veya yarı kıymetli taşların toz ve pudraları (Sanayide kullanılanlar hariç)	20
71.16	Tabii inci veya kültür incilerinden, kıymetli ya da yarı kıymetli taşlardan eşya (tabii, sentetik veya terkip yoluyla elde edilmiş)	20

5. Verginin Matrahı

ÖTVK’nun 1/c maddesinde bu Kanuna ekli (4) sayılı cetvelde yer alan ve; İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetvelinde gümrük tarife istatistik pozisyon numaralarında yer alan malların ithalatı veya imal yada inşa edenler tarafından tesliminin ÖTV’ye tabi olduğu, 4 üncü maddesinde, (4) sayılı

cetveldeki malları imal, inşa veya ithal edenler ile bu malların müzayede yoluyla satışını gerçekleştirenlerin ÖTV'nin mükellefi oldukları, 10/1 inci maddesinde ÖTV'ye ilişkin istisna ve muafiyetlerin ancak bu Kanuna hüküm eklenmek veya bu Kanunda değişiklik yapılmak suretiyle düzenleneceği, diğer Kanunlarda yer alan istisna veya muafiyet hükümlerinin bu vergi bakımından geçersiz olduğu, ayrıca uluslararası anlaşma hükümlerinin saklı olduğu, Kanunun 11/3 üncü maddesinde (4) sayılı cetveldeki mallar için verginin matrahının bunların teslimi, ilk iktisabı ve ithalinde, hesaplanacak ÖTV hariç KDV matrahını oluşturan unsurlardan teşekkül edeceğine hükmedilmiştir.

Öte yandan, ÖTV Kanununa bağlı olarak yayımlanan 1 Seri No.lu ÖTV Genel Tebliği'nin "10. Verginin Matrahı" başlıklı bölümünde yapılan açıklamalara göre, "ÖTV Kanunu'nun 11 nci maddesinde verginin matrahının; bu kanuna ekli (IV) sayılı listelerdeki malların ithalinde, ilk iktisabında veya tesliminde hesaplanacak ÖTV hariç olmak üzere, KDV matrahını oluşturan unsurlardan teşekkül edeceği belirtildiğinden, ÖTV matrahına esas alınacak olan KDV matrahının tespitinde, KDV Kanunu'nun 20 ila 27'nci maddeleri hükümleri ile bu hükümlere ilişkin KDV Genel Tebliğlerinde yapılan açıklamalar dikkate alınarak KDV matrahı, teslim veya ithal edilen malın bedeli ile birlikte vergi, resim, harç, pay ve fon gibi unsurları da kapsadığından, yukarıda açıklandığı şekilde tespit edilen KDV matrahına ÖTV'de dahil olacaktır³¹⁴.

Kuyumculuk sektörü emtiaları ÖTVK'undan önce KDV açısından iki türlü vergilenmekte idi. Bunlardan altın, gümüş ve mamulleri özel matrah şekline tabi olarak genel oranda vergilenmekte iken pırlanta ve pırlantadan mamul mallar III sayılı listede yazılı olduğu şekliyle ve yükseltilmiş oranda (%26) oranda vergiye tabi olmaktaydı. Ayrıca pırlanta taşlı mamul altın ihtiva ediyorsa altın bedeli istisna olarak işlem görmekteydi. 4760 sayılı ÖTVK yayınlanınca , KDVK-III sayılı listedeki mallar, olduğu gibi ÖTVK IV-sayılı listeye alındı. Mallar bu listeye alınca altın ihtiva etmeyen mücevherlerle ÖTV +%18 KDV şeklinde vergileme işlemi

³¹⁴ Selma ŞAHİN, "Kıymetli Taş ve Yarı Kıymetli Taşlardan Kuyumcu Eşyasında Katma Değer ve Özel Tüketim Vergisi Matrahı", http://www.gimderistanbul.org/Uyelerden/SelmaSAH%C4%B0N/kiymetli_tas.htm (04.09.2008)

yapıldı. Altından mamul mücevherlerde altının istisna olup olmadığı (ÖTV açısından) soru işareti olarak kalmış iken bu kez pırlanta 01.08.2004 tarihinde KDV ‘ den istisna edildi ve 6 aylık bir gecikme ile pırlanta da özel matrah şekline tabi tutuldu. Pırlanta KDV ‘den istisna edilince , ÖTV açısından nasıl vergileneceği sorun haline geldi ve bu konuda iki yaklaşım ortaya çıktı.

Birinci Yaklaşım; ÖTVK’da verginin matrahı IV sayılı liste bakımından KDV matrahını oluşturan unsurlardan (ÖTV hariç) meydana geliyorsa ve bu listede yazılı olup ta “Özel Matrah Şeklinde KDV’ye” tabi bir mal ise o takdirde o malın önce özel matrah şekline göre KDV matrahı tespit edilecek ve daha sonra ÖTV uygulanacaktır. Hesaplanan ÖTV’de ilave edildikten sonra KDV matrahı tespit edilecek ve cari oranda KDV uygulanacaktır. Bir başka anlatımla malın bedelinden önce, KDV ‘den istisna olan unsurlar indirilecek ve hesaplama buna göre yapılacaktır. Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse ;

Malın satış bedelinin 25.000,00 YTL, bu bedelin 15.000,00 YTL’si pırlanta , 5.000,00 YTL’si altın ve geriye kalan 5.000,00 YTL’nin ise işçilik + kar olduğunu varsayımıyla,

10 gr 18 Ayar 0,5 karat pırlanta taşlı yüzük	: 25.000
Has Altın İstisnası	: (5.000)
Pırlanta İstisnası	: (15.000)
ÖTV Matrahı (1. KDV Matrahı	5.000,00
% 20 ÖTV	: 1.000
KDV Matrahı	: 6.000
% 18 KDV	: 1.080
TOPLAM BEDEL	: 27.080

Bu hesaplanmış şeklini temsil eden görüşe karşılık ikinci bir görüş bir örnek verilerek aşağıda açıklanmıştır.

İkinci yaklaşım; ÖTVK ayrı bir kanundur. KDVK ayrı bir kanundur. Bu sebeple KDVK'daki istisnaların ÖTVK açısından bir önemi yoktur. Zira ÖTVK madde 10' da istisnaların sınırı şöylece belirtilmiştir. “ Özel tüketim vergisine ilişkin istisna ve muafiyetler ancak bu kanuna hüküm eklenmek veya bu kanunda değişiklik yapılmak suretiyle düzenlenir. Diğer Kanunlarda yer alan istisna veya muafiyet hükümleri ve bu vergi bakımından geçersizdir.” Bu madde hükmünden hareket edince yukarıdaki örneğin çözümü şöyle olacaktır.

10 gr 18 Ayar 0,5 karat pırlanta taşlı yüzük	:	25.000
ÖTV Matrahı	:	25.000
%20 ÖTV	:	5.000
KDV Matrahı(İstisna öncesi)	:	30.000
Has Altın İstisnası	:	(5.000)
Pırlanta Taş İstisnası	:	(15.000)
KDV Matrahı	:	10.000
18 KDV	:	1.800
TOPLAM BEDEL :	:	31.800

İkinci yaklaşıma şu şekilde bir itiraz yapılmıştır: Özel Tüketim vergisi genel tebliği 1/8'de istisnaların sınırını anlatmak adına şu ifadeye yer verilmiştir. “ örneğin bir kurumun kuruluş kanununda alımlarının her türlü vergi , resim, harç , pay ve fondan muaf olduğuna dair hüküm bulunması bu kurumun alımlarında ÖTV uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir.” denilmektedir. Bu açıklamadan hareket

edince istisnaların sınırı farklı şeydir matrah hesaplanması ise daha farklı bir şeydir” şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır³¹⁵.

³¹⁵ İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası “**Özel Matrah Şeklinde KDV'ye Tabi Olan Kuyumcu Emtiasının**”, a.g.m.,

6. Özel Tüketim Vergisinin Kuyumculuk Sektörü Açısından Yol Açtığı Sorunlar

Türkiye’de ham ve işlenmiş taşlara, ithalatta uygulanan özel tüketim vergisi oranının yüzde 20 oluşu, İAB yetkililerince yüksek bulunup eleştiri konusu yapılmakta, ÖTV’nin lüks niteliği taşıyan lüks mallardan alındığını, ancak elmas ve kıymetli taş söz konusu olduğunda ithalat aşamasında, mücevhere dönüşmemiş halde (çıplak taş olarak) vergiye tabi tutulduğunu, vergi oranının yüksekliği yüzünden sektör gerekli hamleleri yapamadığını, sektörde ve ona bağlı alt sektörlerde üretiminden nihai satışa kadar bütün süreçlerde kayıt dışılık ortaya çıktığını beyan ederek dolayısıyla burada devletin kaybının doğrudan yüzde 20 oranındaki ÖTV yanında diğer dolaylı vergi kaynaklarını da kapsadığını öne sürmektedir. Atatürk Hava Limanı Gümrük Saymanlığı verilerine göre 2005 yılında resmi elmas ithalatı 8.4 milyon dolar, 2006 yılında ise 10 milyon dolar olarak gerçekleşti. Buradan devletin tahsil ettiği vergi miktarı 1.5 milyon dolar. DTC (The Diamond Trading Company) kaynaklarına göre Türkiye’ye yılda 1 milyar dolar civarında elmas girişi yapılmaktadır. Pazarın büyüklüğü göz önüne alındığında piyasada gerçekleşen ithalatın yüzde 99’u kayıtdışı gerçekleşmekte ve bu tutar üzerinden meydana gelen artı değer kayıtdışı çıkmıştır, Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası’nın kurulmasıyla elmasın diğer ülke örneklerine benzer şekilde kayıt altında ve güvenli ortamda alışverişinin sağlanmasının amaçlandığına vurgu yapan İAB yetkilileri, diğer yandan Borsa bünyesinde Piyasa açılması yanında kuyumculuk kesimi ile hükümet nezdinde gerçekleştirilen çalışmalarla, sektörü kayıt dışılığa iten ana etmen olan vergi oranlarının yeniden belirlenmesi ve öncelikle işlemlerin Borsa’da gerçekleşmesi kaydıyla ÖTV ‘de indirim veya muafiyet sağlanmasının amaçlandığını vurgulayarak, hedeflenen vergi değişikliklerinin sağlanması durumunda elmas piyasasının varlığıyla beraber kayıt dışılığın sona ereceğinin düşünüldüğünü bildirmektedirler. Bu konuda yapılacak iyileştirmelerin, devletin vergi gelirlerini azaltacağı düşüncesinin tersine, söz konusu gelirlere artış sağlayacağını savunulmaktadır³¹⁶.

³¹⁶ <http://www.altindunyasi.org/icerikg.asp?id=335> (01.05.2008)

ÖTV kapsamına giren malların ihracat teslimleri Kanun'da belirtilen şartlar dahilinde vergiden istisna edilmiştir. ÖTV uygulanan malların ihraç edilmesi halinde bu verginin iadesi, sadece ÖTV mükelleflerinden satın alınan mallar için söz konusudur. ÖTV uygulanan safhadan sonraki satıcılardan alınan malların ihraç edilmesi halinde, alış faturalarında görünmeyen ve malın fiyatına dahil edilmiş olan ÖTV iade edilmemektedir. Aynı şekilde ÖTV ödenerek ithal edilen malların ithalatçısı tarafından ihraç edilmesi halinde, gümrüğe ödenen ÖTV ithalatçı-ihracatçıya iade edilebilecek, ÖTV'yi gümrüğe ödeyen ithalatçıdan satın alınan malların ihraç edilmesi halinde ise ÖTV'nin iadesi söz konusu olmayacağından, bu durumda ihraç ettiği malları ithalatçıdan ÖTV ödeyerek satın alan kuyumcu ödediği ÖTV kadar maliyete katlanmış olacaktır. Diğer bir düşünce de, 4760 sayılı ÖTV'nin tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de vergilendirmedeki rolü ve amacı lüks tüketim kullanan yüksek gelir grubu olan kitlelerden daha fazla vergi gelirinin sağlanmasıdır. Zorunlu ihtiyaç maddesini alan bir dar gelirlili ile mücevher gibi değerli bir malı alan yüksek gelirliden aynı vergiyi almak adaletle bağdaşmaz. Kuyumculuk sektörü de bu görüşe katılmakla birlikte, ÖTV'nin nihai tüketim aşamasında vergilendirilmesi gereğidir. Malın nihai alıcısı olan yüksek gelir grubuna mensup alıcıya bu mal satıldığında ÖTV devreye girmeli. Yoksa kuyumcu esnafının üretim aşamalarında bu denli yüksek vergi yükü altında kalmamalarını istiyor³¹⁷.

Kuyumculuk sektörü, birkaç büyük firma hariç genellikle usta-çırak ilişkisiyle çalışan küçük binlerce atölyeden oluşmaktadır. ÖTV oranlarını artırarak sektörü kurumsallaştırmak ve uluslararası rekabete açmanın mümkün olamayacağı düşünülmektedir. Mücevherat sektöründe kıymetli taş kullanımının desteklenmesi katma değeri yüksek üretim yapılmasını sağlayacak, bu da sektörün uluslar arası alanda rekabet gücünü ve gelişimini hızlandıracaktır. Bu nedenle kıymetli taş ithalinde ÖTV'nin kaldırılması ya da eski % 6,7 oranına çekilmesinin uygun olacağı savunulmaktadır. Ayrıca sahil bölgelerimizde turistlere yönelik yapılan satışlar önemli bir boyuta ulaşmakta olduğu ÖTV'nin bu satışlarda maliyet olarak yansması halinde firmaların rekabet şansının azaltıldığı, turistlerin bu tarz alışverişlerini diğer ülkelere

³¹⁷ Aydın AYAYDIN, "Kuyumcular Vergiden Şikayetçi", **Sabah Gazetesi**, 03.08.2006 tarihli makalesi, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/08/03/yaz1356-30-102.html> (04.09.2008)

kaydırmakta olduğu ve bunun her yönü ile ülkemizin gelirlerini azaltmakta olduğu savunulmaktadır³¹⁸.

G. Bazı Seçilmiş Ülkelerde Vergi Uygulamaları

Kuyumculuk sektörüne yönelik olarak İngiltere ve ABD’de uygulanan vergiler kısaca şu şekildedir.

1. İtalya’da Vergileme

İtalyan vergi sistemi 7 Nisan 2003 tarihinde kabul edilen 80 sayılı kararname ile önemli değişikliklere uğrayarak, nerdeyse tamamen yenilenmiştir. Vergi reformunun tamamlanması neticesinde sistemde yalnızca beş yeni vergi uygulanmaya başlamıştır. Bunlar;

- 1)Gelir Vergisi,
- 2) Kurumlar Vergisi,
- 3) Katma Değer Vergisi,
- 4) Hizmet Vergisi
- 5)Özel Tüketim Vergisi’dir³¹⁹.

a. Gelir Vergisi

İtalya’da kuyumculuk sektörüne özel olarak düzenlenmiş bir gelir vergisi tarifesi bulunmamaktadır. Her sektör için aynı gelir vergisi tarifesi uygulanmakta olup, gerçek kişilerin vergilendirilmesinde gelir seviyesine göre kademeli bir sistem benimsenmiştir. 7500 Euro ile 65.000 Euro ve üzeri gelir seviyesine kadar dilimler halinde aşamalı olarak tahsil edilen Gelir Vergisi (IPREF) oranı en düşük dilim için %23 ile en yüksek dilim için ise %43 arasında değişmektedir. İtalya’da 2005 yılında

³¹⁸ YALÇIN, “Kuyumculuk Sektörünün Vergisel ...”, a.g.m.,

³¹⁹ http://www.italyaonline.net/business/news/vergi_sistemi.htm (13.11.2007)

GVK’nda değişiklik yapılmış ve “no tax area” adı altında, gelir vergisi mükelleflerine yönelik olarak, bütün gelir unsurlarını kapsayan asgari geçim indirimini uygulaması getirilmiştir. Asgari geçim indiriminin miktarı, her yıl belli gelirler için belirlenmekte olup ayrıca, mükelleflerin ücretli, serbest meslek erbabı ve emeklilik durumlarına göre de farklılık göstermektedir. İtalya’da uygulanan 2008 yılı gelir vergisi tarifesi Tablo 15’de görölmektedir.

Tablo 15: İtalya’da Uygulanan Gelir Vergisi Tarifesi (2008)

Vergi matrahı (Euro)	Vergi oranı (%)
0- 15.000’e kadar	23
15.001-28.000	27
28.001-55.000	38
55.001-75.000	41
75.001 ve üzeri	43

Kaynak: http://www.worldwide-tax.com/italy/italy_tax.asp (05.06.2008)

Evli çiftlere yönelik olarak, eşlerden birinin yıllık gelirin belirlenen tutarı geçmemesi durumunda, vergi matrahından yapılacak olan indirimin tutarı belirlenmekte, evli çifte ait çocuk sayısı, çocukların yaşları, eşlerden birinin ölümü halinde çocuklar için ayrı bir indirim tutarı ve özürlü çocuklar için farklı indirim tutarları öngörülmektedir. İtalya’da ayrıca, gelir vergisi mükellefleri ikametgahlarının bulunduğu evlerine yaptıkları bakım ve onarım giderlerini, ilaç ve tedavi masraflarını, işve hayat sigortası primlerini vergi matrahından indirebilmektedirler.³²⁰ Diğer taraftan, gelirin 100 bin Euro üzerindeki kısmı için yüzde dört dayanışma vergisi uygulanmaktadır³²¹.

³²⁰ Elif Sibel ÇAKAR PÜRSÜNLERLİ “Avrupa Birliği’ne Üye ve Aday Ülkeler ile Türkiye’de Asgari Geçim İndirimi Uygulaması”, <http://www.mevzuatdergisi.com/2006/10a/02.htm> (01.05.2008)

³²¹ Ekonomik Forum Dergisi, Nisan 2007, s.48, www.tobb.org.tr ,(27.11.2007)

b. Kurumlar Vergisi

İtalyan Kurumlar Vergisi (imposta sulle società) IRES adını taşımakta olup, düz oran uygulanmakta ve oran %27.5 'dir. Yöresel kurumlar vergisi oranı % 3,9 olup toplamda kurumlar tarafından % 31,4 oranında vergi ödenmektedir³²². Bazı durumlarda şirket gelirlerinin sermaye artırımına yönlendirilmesi için %27 oranına kadar indirilmesi imkanı mevcuttur. Kurumlar vergisi sisteminde yabancı yatırımları teşvik edecek bir dizi düzenleme mevcuttur. Bunlar arasında grup şirketlerine bağlı ortaklıklarının hesaplarının vergi bakımından konsolide edebilmeleri imkanı gibi (Corporate Grouping Rules) mali karmaşıklıkların önlenmesi, vergi tahsilatında ekonomik ve mali etkinliğin sağlanması amaçlı kolaylıklar yer almaktadır. Ayrıca, yabancı yatırımlara vergi kredisi, sürekli yerleşim halinde vergi istisna ve kolaylıkları , 'thin capitalisation', 'flow-through taxation' gibi uluslararası alanda geçerli bir dizi yeni prensipler getirmek suretiyle de rekabetçi bir vergi düzenine geçilmesi, yerli ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi amaçlanmaktadır³²³.

c. Katma Değer Vergisi

İtalya'da 3 tür KDV oranı uygulanmakta olup, bunlar süper indirilmiş oran olan % 4, İndirilmiş oran olan % 10 ve normal oran olan % 20'dir. Ancak, altın ile ilgili özel düzenleme yapılarak islenmemiş altın ihtiyacını desteklemek için (külçe altın vb.) altın teslimlerinde, Merkez Bankaları tarafından yapılan altın ithalatı ve Merkez bankalarına yapılan altın teslimlerinde KDV istisnası uygulanmakta ve KDV alınmamaktadır³²⁴.

Mücevherata işçilik üzerinden uygulanan vergi, yüzde 19 dur Ayrıca İtalya'da mücevher imalatı sırasında ortaya çıkan firelerin maliyetinin üreticiye yansıtılmaması yönünde de bazı düzenlemeler yürürlüktedir³²⁵.

³²² http://www.worldwide-tax.com/italy/italy_tax.asp (05.06.2008)

³²³ http://www.italyonline.net/business/news/vergi_sistemi.htm (13.11.2007)

³²⁴ Jale BATIRAY, "Türk Vergi Sisteminde KDV. Ve ÖTV'nin Avrupa Birliği Vergi Sistemine Uyumu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s.64

³²⁵ http://www.turkishtime.org/sector_2/178_tr.asp (28.05.2007)

Avrupa Birliği KDV mevzuatının bölüm X.'de muafiyetler düzenlenmiş olup, 13.maddesinin B bendi diğer istisnaları düzenlemektedir. Maddenin d/4 bölümünde, kanuni ödeme aracı olarak kullanılan tedavüldeki kağıt ve madeni paralarla ilgili devri dahil işlemler, (koleksiyon konusu olanlar hariç), “altın, gümüş veya diğer madeni paralar veya dolaşımda olmayan kağıt para ile sikkeler koleksiyon konusu sayılacaktır”, ibaresi ile altın ve gümüş paralar birliğe dahil devletlerde vergiden istisna edilmektedir.

Aynı mevzuatın 14.maddesi İthalat muafiyetini düzenlemekte ve 1/j bendinde Merkez Bankalarının altın ithali vergi dışı bırakılmıştır. Oranları düzenleyen 12.maddenin e bendinde, altına uygulanan oran hakkında bir birlik için direktif yayınlanması konusunda kanunda hüküm bulunmaktadır. Kanun hükmü aynen şöyledir:

“Altına uygulanan oranlar ve rejime ilişkin kurallar, altına uygulanabilir özel düzenlemelere ilişkin direktif ile belirlenecektir. Konseyin söz konusu direktifi 31 Aralık 1992'den önce oybirliği ile kabul etmesi için Komisyon zamanında bir öneri sunacaktır (Komisyon bu öneriyi zamanında sunmuştur)³²⁶.

1 Ocak 1993'ten itibaren bu alanda vergi kaçakçılığına karşı mücadele etmek için Üye Ülkeler gerekli bütün önlemleri alacaklardır. Bu önlemler satıcı adına alıcı tarafından verginin ödenmesini ve alıcının aynı miktarda vergiyi indirebilmesini öngören aynı Üye Ülkedeki mükellefler arasındaki altın teslimlerine ilişkin bir KDV hesaplama sisteminin kabul edilmesini içerebilir³²⁷.

d. Gümrük Vergisi

İthal Edilen mallara uygulanan Ortak gümrük vergisi düşük seviyededir. 2003 yılında sanayi mallarında ortalama koruma oranı %4,3 seviyesindedir. Tarım ürünlerinde ise, AB'nin Ortak Tarım Politikası çerçevesinde ürüne göre %6,4 ile

³²⁶ 19.10.1992 tarih, 92/77/AET sayılı AB 'nin KDV oranlarının birbirine yaklaştırılması konulu direktifinin (e) bölümü, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1055> (06.05.2008)

³²⁷ <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=629> (30.12.2007)

%40 arasında değişen oranlarda ad vaorem ve spesifik vergi uygulaması ile (ürün bazında ton yada kg başına) referans fiyat uygulaması bulunmaktadır.Gümrük vergisi konusunda, AB ile Türkiye arasında imzalanan ve 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği anlaşmasından dolayı, Türkiye'den AB'ne ithal edilen mücevherat için gümrük vergisi sıfırdır³²⁸.

2. Amerika'da Vergileme

ABD'de bireylerin ve şirketlerin (kurumların) çoğunluğu, yıllık gelirleri üzerinden hesaplanan federal vergileri ödemek zorundadır. ABD'nde gelir üzerinden başlıca iki vergi alınmaktadır. Bunlardan birincisi kişisel gelir vergisi, diğeri kurumlar vergisidir. Her iki dolaysız vergide de sektörel bir ayırım söz konusu değildir. Bunun dışında dolaylı vergilerden satış vergisi kuyumculuk sektörü açısından değerlendirilecektir.

a. Gelir Vergisi

ABD'de gelir vergisi, federal hükümet, eyalet hükümetleri ve bazı yerel yönetimler tarafından tahsil edilmektedir. Eyalet ve yerel yönetimlerde gelir vergisi oranları, federal oranlara göre daha düşüktür. Bunun yanı sıra birkaç eyalette (Nevada, Güney Dakota, Texas, Washington, Wyoming) sıfırdan başlayarak diğerlerinde (Connecticut, Colombia, Iowa, Kuzey Dakota ve Pensilvanya) %10 ya da daha fazlasına kadar en üst dilim kurumlar vergisi için oldukça önemli oran farklılıkları vardır. Ülkede yaşayanların %50'ye yakını gelir vergisi ödemektedir. Gelir vergisi kanununa göre, ABD vatandaşları ve ülkede ikamet eden yabancılar ABD'de gelir elde etmeleri durumunda gelir vergisi mükellefi sayılmaktadır. Elde edilen tüm gelirler için beyanname vermenin zorunlu olmadığı ülkede; çok düşük gelirlili kişiler, hayır işleriyle uğraşan kuruluşlar (vakıflar) ve kliseler (dini yerler, ibadethaneler) vergiden muaf tutulmakta yada çok düşük oranlarda vergilendirilmektedir³²⁹.

³²⁸ YILMAZ, "Altın Mücevherat Sanayi Dış Pazar ...", a.g.e., s.56

³²⁹ www.worldbook.com/fun/taxation/html/value-addeded.htm (28.04.2008)

Artan oranlı vergi tarifesi uygulayan ülkede, mükelleflerin medeni durumlarına ve ayrı ya da ortak beyanlarına göre değişen dört ayrı tarife yapısı bulunmaktadır. Hesaplanan toplam gelirlerinden istisna ve indirimleri düşen mükellefler , vergiye tabi gelirlerine vergi tarifesini uygulayarak ödemeleri gereken vergiyi hesap etmektedirler . Gelir vergisi tarifesi % 10 ile %35 arasında değişen 6 ayrı vergi oranı üzerinde olup, bu tarifelerde en avantajlı mükellefiyet, evli ve ortak beyanda bulunanlar için tanınmıştır. ABD’ne ait 2007 yılı gelir vergisi tarifesi Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16: ABD 2007 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi

Gelir Vergisi Oranı	Bekar	Evli ve ortak beyanda bulunanlar veya Dul	Evli olup ayrı beyanda bulunanlar	Ev Halkından Her Biri
10%	\$0 – \$7,825	\$0 – \$15,650	\$0 – \$7,825	\$0 – \$11,200
15%	\$7,826 – \$31,850	\$15,651 – \$63,700	\$7,826 – \$31,850	\$11,201 – \$42,650
25%	\$31,851 – \$77,100	\$63,701 – \$128,500	\$31,851 – \$64,250	\$42,651 – \$110,100
28%	\$77,101 – \$160,850	\$128,501 – \$195,850	\$64,251 – \$97,925	\$110,101 – \$178,350
33%	\$160,851 – 349,700	\$195,851 – \$349,700	\$97,926 – \$174,850	\$178,351 – \$349,700
35%	\$349,701+	\$349,701+	\$174,851+	\$349,701+

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Income_tax_in_the_United_States(05.06.2008)

b. Kurumlar vergisi

ABD’de gelir üzerinden alınan vergilerin bir diğeri, kurumlar vergisidir. Bu verginin mükellefleri tüzel kişiliğe sahip ABD kurumlarıdır. Vergi kanunlarına göre anonim şirketler, sigorta şirketleri ve cemiyetler kurumlar vergisi mükellefleridir. ABD kurumlarının yalnız ABD’de elde ettikleri gelirleri değil, yabancı ülkelerdeki şubeleri aracılığıyla elde ettikleri gelirleri de kurumlar vergisine tabidir. Vergi kanunlarında kurum gelirleri çok geniş kapsamlı olarak tanımlanmış olup, kanunlarda istisna edilmeyen ve kurumun her türlü kaynaklardan elde ettiği gelirin toplamı olarak ifade edilmiştir. ABD kurumlar vergisi konusunda belirtilmesi

gereken önemli bir hususta ticari faaliyette bulunan tüm kurumların değil, C tipi kurumların kurumlar vergisi mükellefi olduğudur. Kar dağıtım durumunda kurumların hissedarları elde ettikleri kar paylarının vergisini ödeyeceklerinden, kurum düzeyinde vergilendirilen gelirler ikinci kez vergilendirilmekte ve bu durum çifte vergilemeye yol açmaktadır. Ödenecek vergi hesaplandıktan sonra, alternatif minimum verginin tespit edilmesi gerekmektedir. Kurum kazancından farklı bir matrahı olan bu verginin bulunmasını müteakiben ödenecek vergi ile karşılaştırılmakta ve yüksek olan miktar kurumun ödeyeceği vergiyi belirlemektedir. ABD Kurumlar Vergisi Tarifesi Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: 2003-2007 Takvim Yılları ABD Kurumlar Vergisi Oranları

2003-2007 Takvim Yılları ABD Kurumlar Vergisi Oranları					
Kişisel kar payı vergi oranı tek oran olup, % 35 tir.					
Tabi Limiti	Vergiye Gelir Alt	Üst Limiti	Vergisi	Vergi Oranı	Belirtilen miktarın üzeri
	\$0	\$50,000		15%	\$0
	\$50,000	\$75,000	7,500	25%	\$50,000
	\$75,000	\$100,000	13,750	34%	\$75,000
	\$100,000	\$335,000	22,250	39%	\$100,000
	\$335,000	\$10,000,000	113,900	34%	\$335,000
	\$10,000,000	\$15,000,000	3,400,000	35%	\$10,000,000
	\$15,000,000	\$18,333,333	5,150,000	38%	\$15,000,000
	\$18,333,333		Düz oran	35%	

Kaynak: http://www.qbalance.com/Corporate_Tax_Rates_United_States.htm (05.06.2008)

c. Satış Vergisi

Amerika'da, KDV bulunmamaktadır. Ancak KDV benzeri “sales tax” yani “satış vergisi” diye adlandırılan bir vergi uygulanmakta, verginin oranı; gelişmesi öngörülen bölgelerde daha düşük tutularak, eyaletlere göre değişebilmektedir.

Örneğin New York'ta uygulanan satış vergisinin oranı yüzde 8.25'dir. Alınan malın belgelendirilmesi sırasında, malın bedeline satış vergisi eklenmekte, yazar kasalar buna göre programlanarak satış vergisini otomatik hesaplamaktadır. Satış vergileri mal ve hizmetler üzerinden alınmaktadır. Bu vergi satışların belirli bir yüzdesidir. Satış vergilerinin başlıcaları genel ve özel satış vergileridir. Genel satış vergileri, tüketime yönelik malların çoğundan tek bir oran olarak alınmaktadır³³⁰. ABD'de satış vergileri eyaletler ve yerel yönetimler tarafından tahsil edilen bir vergidir (Alkol tüketim vergisi, Yararlanma vergileri ve Tütün mamülleri vergisi her üç yönetim birimince de tahsil edilebilmektedir). ABD'de uygulanan satış vergilerinin bir diğer örneğini teşkil eden özel satış vergileri belirli mal ve hizmetler üzerinden alınmaktadır. Bu vergiler üreticiler, satıcılar ve tüketicilerin birinden yada tamamından alınmaktadır. Vergi oranları %2 ile %100 arasında değişmekte ve oranlar ağırlıklı olarak %10 ile %12 arasında yoğunlaşmaktadır. ABD.'de Kuyumculuk sektörüne ilişkin , süs eşyaları, altın, mücevherler ve kıymetli taşlardan %2 oranında satış vergisi uygulanmaktadır³³¹.

d. Gümrük Vergisi

ABD'de, 2002 yılında Altın mücevherat ithalatında uygulanan gümrük vergisi oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir³³².

Tablo 18: ABD Gümrük Vergisi Oranları (2002 Yılı)

G.T.I.P.	Gümrük Vergisi
7113.19.21	% 5 (G.S.P. kapsamında ithal edilirse gümrük vergisi sıfır)
7113.19.25	% 5.8 (G.S.P. kapsamında ithal edilirse gümrük vergisi sıfır)
7113.19.29	% 5.5 (G.S.P. kapsamında ama Türkiye yararlanamıyor)
7113.19.30	% 5.8 (G.S.P. kapsamında ithal edilirse gümrük vergisi sıfır)
7113.19.50	% 5.5 (G.S.P. kapsamında ama Türkiye yararlanamıyor)

³³⁰ www.worldbook.com/fun/taxation/html/value-added.htm (28.04.2008)

³³¹ Ersan ÖZ, Tekin AKDEMİR, “ABD Vergi Sistemi”, Vergi Sorunları Dergisi, Eylül 2002, S.168

³³² İnan KOÇAK, “Amerika Birleşik Devletleri Ülke Raporu”, KOSGEB, Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Merkez Müdürlüğü, Mart 2004, s.31

Dünyada birçok ülkede, uygulanan gümrük ve katma değer vergisi oranlarının dışında, sektöre sağlanan başka teşviklerin de söz konusu olduğu düşünülmektedir. Örnek olarak , Belçika'da ham ve işlenmiş taşlara uygulanan oranın yüzde 0 , İsrail'de ham taşlara yüzde 0, işlenmiş taşlara yüzde 0.2, mücevhere yüzde 6.5 oranında dolaysız vergi uygulandığı gösterilmektedir. Bu ülkelerin hepsinde ham ve kesilmiş taşa değil nihai ürüne değişik tür ve oranlarda vergi uygulanmakta, nihai tüketiciye yansıtılmaktadır. Tayland'da Uluslar arası Para Fonu'nun isteği doğrultusunda yüzde 7 olan KDV oranı yüzde 10'a çıkarılmasına rağmen ülkenin güçlü mücevher sektörünün girişimleriyle mücevher endüstrisinin bu kapsam dışında bırakılarak KDV'den muaf tutulması dikkat çekici bir gelişmedir. Bu ülkelerde, gümrük ve katma değer vergisi oranları dışında başka teşvikler de söz konusudur. Ülkenin bu konuda rekabet şansını artırıcı dinamik tedbirler alınmakta, yabancı sermayenin özendirilmesi, yerleşmesine yönelik kolaylıklar sağlanmakta ve dolayısıyla piyasaya uluslararası girişin kolaylaştırılması sağlanmaktadır. Bu konuda döviz transferlerinin mümkün olduğunca basite indirgenmesine kadar varan detaylar dikkate alınmaktadır. İstanbul Altın Borsası yetkilileri, bu konuda ülkelerin gösterdikleri gelişmeler ele alındığında, Hindistan'ın bir başarı örneği olarak karşımıza çıktığına dikkat çekerek "15 yıl öncesine kadar Hindistan'ın dünya elmas pazarında küçük bir kesim merkezi olduğunu, ancak hükümetin sektörü destekleme kararı ile ham taş ithalatı 3.1 milyar dolar, işlenmiş taş ihracatı 4.2 milyar dolar olarak gerçekleştiği ve 1.1 milyar dolarlık katma değer yaratıldığına dikkat çekmektedir. Hükümetin desteği vergi avantajları ve teşviklerin sağlanması şeklinde olup, üreticilere işlenmiş elmas ihracatında gümrük veya diğer vergiler uygulanmaksızın ham elmas stoklarını yenileme imkanı sağlanmış, ihracat satışlarındaki kazançlar vergiden muaf tutulmuş, büyüyen şirketlere finansman sağlanması için bankalar cesaretlendirilmiştir³³³.

³³³ <http://www.altindunyasi.org/icerikg.asp?id=335> (29.04.2008)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Altın, Türkiye'deki ekonomik düzende, ekonominin gelişme aşamalarında farklı roller üstlenmiştir. Özellikle, 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu ile 1930'dan itibaren altın ve altın dışındaki kıymetli madenlerle her türlü dövizin ithal ve ihracının yasaklanması, altın ticaretinin devletin bilgisi dışında yasal olmayan yollardan yapılmasına neden olmuştur. Esasında, bu Kanun, kabul edildiğinde olumlu görülmüş, Türkiye'yi 1929'da dünyadaki ekonomik bunalımın olumsuz etkilerinden korumuş, ancak sonraki yıllarda altın ve döviz kaçakçılığının önemli boyutlara gelmesi ve ekonomik kayıplar göz önüne alındığında etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Türk ekonomisinde önemli bir yeri olan altının, 29 Mart 1982'de yapılan yasal düzenlemeyle ihracatı serbest bırakılmış, 7 Temmuz 1984'te yapılan yasal düzenlemeyle de işlenmiş halinin ihracatı ile ihraç kaydıyla ithalatına kolaylıklar getirilmiştir.

Bu süreç, altının liberalizasyon süreci olup, Türk Kuyumculuk Sektörü açısından sektörün önemli derecede gelişmesine yol açmış bir süreçtir. Böylece, Türk kuyumcuları, dünya piyasalarına açılmaya başlamış, dünya kalitesinde ürünler geliştirmiş ve uluslararası talepleri karşılayabilecek bir konuma gelmiştir. Son yıllarda kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atan sektör, dünya piyasalarındaki yerini sağlamlaştırma yolunda olduğu gözlenmektedir.

Türkiye, 6500 tonluk altın potansiyeli, 300 tonluk mücevher üretimi, 4,5 milyar dolar değerindeki altın ve gümüş rezervi, 1.200 milyar dolarlık ihracatı, 750.000 kişilik istihdam sahası, 2007 yılı itibariyle 86,3 tonluk taleple dünyanın 3. büyük altın piyasası durumundadır. Sektörün işletme sermaye yapısına, teknolojik yenilenme gücüne, kapasite kullanım oranlarına, kayıt ve muhasebe tekniklerine bakıldığında, Türkiye'deki KOBİ'nin genel karakterini yansıtmakta, finansal sermaye durumuna bakıldığında, işletme sermayelerinin tümünün, firma sahibinin aile mal varlıklarından oluştuğu görülmektedir.

1995 yılında İAB'nın faaliyete geçmesiyle, sektörün bankalarla olan ilişkileri gelişerek, bankalarla olan iş birliği önemli oranda artmıştır. Yurt dışında altın kredisi oranlarının düşük oluşu, ülkemizdeki bankaların talep ettikleri altın kredisi faiz

oranlarının çok yüksek bulunması, kuyumcuların kredi kullanımına engel olurken, İAB'nın ödünç işlemlerine başlamasıyla, altın kredilerinde faiz oranları sektörece uygun ve makul seviyelere çekilmiştir. İAB'nın kuruluşundan sonra altın fiyatının dünya fiyatlarıyla paralel olması resmi ithalatı arttırmış, bu artış sonucu üretim de artmıştır. Türkiye Kuyumculuk Sektörünü, dünyada altın ticaretinde sayılı ihracatçı ülkelerden biri konumuna gelmiş, uluslararası alanda rekabet sürecine girmiş, uluslar arası rekabet, kaliteyi ve altında markalaşmayı getirmiştir.

Türkiye dünya altın üretimi sıralamasında yer almadığı halde dünya altın talebinde beşinci sıradadır. Dünyada üretilen altınların %90- % 96'lık kısmı siyanürleme yöntemiyle yapılmakta, mevcut tüm rezervlerin hızlı bir şekilde üretime gönderildiği görülmektedir. Türkiye ise, son derece sınırlı kaynak kullanımıyla yaptığı arama çalışmaları sonunda, işletilebilir önemli miktarda altın rezervine sahip olduğu belirlendiği halde bunlardan yeterince yararlanmayan dünyadaki tek ülke konumundadır.

Ülkemizde halen baskı gruplarının oluşturduğu çevresel sınırlamalar nedeniyle, sorunlu olarak işletilmekte olan Ovacık Altın madeninden başka işletilmeye hazır 8 altın madeni daha belirlenmiştir. Bu madenlere ait rezervlere dayanılarak, ülkemizde halen işletilebilir 450 ton altın ve 1100 ton gümüş mevcuttur. Bu rezervin toplam değeri yaklaşık 4.5 milyar dolar ve ülke ekonomisinde yaratacağı katma değer ise 18 milyar dolar düzeyindedir. Bu projelerde, doğrudan istihdamın 2.100 kişi ve dolaylı istihdamın ise 33.000 kişi olacağı tahmin edilmektedir.

Kuyumculuk sektörüne özel, sektörün teşvikine ilişkin Türk Vergi Mevzuatında ayrı bir düzenleme bulunmayıp, sektörün vergilendirilmesine ilişkin hükümler incelendiğinde çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Külçe altın teslimleri KDVK'nun 17. maddesinin 4/g bendi ile KDV'den istisna edilmiş olup KDV matrahı, ithalat veya dahilden satın alma yoluyla temin edilen külçe altından imal edilen veya fason olarak imal ettirilen veya teslim edildiği şekilde satın alınan ziynet eşyası ile sikke altınların tesliminde, satış bedelinden teslim konusu mamulün bünyesinde yer alan külçe altının teslimi yapıldığı gün için Altın Borsası Bülteninde külçe altın için ilan edilen fiyat esas alınmak ve satılan

mamulün ayarı göz önünde tutulmak suretiyle tespit edilen ve külçe altına isabet eden has bedel düşüldükten sonra kalan miktardır.

Külçe gümüş teslimleri, 4369 sayılı Kanun ile KDVK'nun 17/4-g bendine "külçe gümüş" ibaresi eklenerek 01.08.1998 tarihinden itibaren katma değer vergisi yönünden istisna kapsamına alınmış olup, KDVK'nun 16/1-a maddesi hükmü gereğince, söz konusu istisna külçe gümüş ithalatında da uygulanmaktadır. Bu durum külçe altın ithalatında da geçerlidir.

KDVK' nun 17/4-g maddesine göre, kıymetli taşlardan elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia teslimleri istisna kapsamına alınmıştır. Maliye Bakanlığı istisnaya ilişkin bu yetkiyi , 5228 sayılı Kanun'la KDVK'nun 17/4-g maddesinde yapılan düzenlemeye dayandırmakta, Kanun'un 23/f maddesinde verilen yetkiyi dayanak göstermektedir. Oysa Kanunlarca verilmiş böylesine bir yetki söz konusu değildir. Diğer taraftan, Anayasamızın 73.maddesi gereği bu tür bir yetkinin verilmesi ile kullanımı da mümkün değildir. Şöyle ki; Anayasamızın vergi ödevini düzenleyen 73.maddesinde; vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin ancak kanunla konulabileceği, değiştirilebileceği ve kaldırılabilceği belirtildikten sonra, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin, muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapma konusunda Bakanlar Kuruluna yetki verilebileceği ifade edilmiştir. Anayasa'ya göre vergi ve mali yükümlülükler ancak kanunla konulabilir ve kaldırılabilir. Bunun dışında Bakanlar Kurulu, kanunla verilmiş yetkiler ve belirlenmiş sınırlar içinde istisnaların tutarlarını belirleyebilir. İstisnanın sınırını belirleme yetkisi de ancak ve ancak Bakanlar Kuruluna verilmiş olup başka bunun dışında herhangi bir idari birimin böyle bir yetkiyi kullanması Anayasaya aykırıdır. Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin dahi bir çerçevesi çizilmiş olup, yetkisi de bir işlemin istisna olup olmadığını belirlemek olmayıp, kanunda belirlenen alt ve üst sınırlar dahilinde istisna tutarını belirlemektir.

Aynı şekilde, özel matrah şekline ilişkin yapılan düzenleme KDVK'na da aykırıdır. 93 seri no'lu KDV Genel tebliği ile yapılan düzenlemenin dayanağında

Kanunun 23.maddesinde verilen yetki gösterilmekte, ancak söz konusu maddede özel matrah şekline tabi işlemler sayıldıktan sonra maddenin (f) bendinde “Maliye ve Gümrük Bakanlığı’nın işin mahiyetini göz önünde tutarak özel matrah şekilleri tespit etmeye yetkili olduğu” ifade edilmektedir. Düzenleme bir bütün olarak ele alındığında, söz konusu yetkinin Bakanlık tarafından algılanarak yorumlandığı şekliyle, yani bazı işlemlerin vergiden istisna edilmesini sağlayacak şekilde kullanılmasının Anayasa’ya aykırılığı karşısında, Maliye Bakanlığı’na böyle bir yetki verilmesine izin vermediği açıktır. Yine, maddedeki yetki sınırsız bir yetki olmayıp, bu yetki kullanılırken işin mahiyetinin göz önünde bulundurulması şarttır. Başta Anayasa olmak üzere diğer ilgili mevzuat, VUK.’nun 3.maddesi hükmü ve KDVK hükümlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. KDVK’nun özel matrah şekillerini düzenleyen hükümlerin yer aldığı 23.maddesine göre Maliye Bakanlığı’na verilen yetki ancak altın ihtiva eden eşyaların dışında kalan özel matrah şekline tabi işlemlere benzer işlemler için kullanılabilir. Bir diğer husus da, söz konusu yetkinin Maliye Bakanlığı’nın yorumladığı şekliyle kullanılacağı, ilgili düzenlemenin gerekçesinde de açıkça yer almaktadır. 3065 sayılı Kanunun ilk düzenlemesinde; özel matrah şeklinin yer aldığı 23.maddede altın ihtiva eden eşyaların tesliminde de özel matrah şeklinin uygulanabileceğine dair ifade ile Maliye Bakanlığı’na şimdiki durumdaki yetkiyi düzenleyen hükümleri yer almamakta idi. Yasal olarak savunulması mümkün olmayan bu durum ayrıca fiilen de mümkün değildir. Kanunun 17/4-g maddesinde bazı kıymetli taşlarla ilgili getirilen istisnanın çeşitli ekonomik gerekçeleri olabilir ve bu gerekçeler de makul karşılanabilir. Çünkü söz konusu taşlar mahiyetleri itibariyle daha çok bu taşları işleyecek veya imal edecekleri ziynet eşyalarında kullanacak olan kişiler tarafından alım satıma konu yapılabilirler ve bunların doğrudan KDV’nin asıl yüklenicisi olan nihai tüketiciye satılması mutad değildir. Ayrıca söz konusu taşlar dünya genelinde ağırlıklı olarak borsası olan ve borsa fiyatlarıyla işlem gören mallardan olduğu için ülkemizde bu taşları işleten veya kullananların ayrıca KDV nedeniyle ekstra bir maliyete katlanmaları önlenmek istenmiş olabilir. Ama bu durumun söz konusu taşlar hammadde olarak kaldıkları sürece geçerli olması, çeşitli şekillerde mamul mala dönüşmeleri yani nihai tüketiciye satılabilir aşamaya gelmeleri halinde artık istisna uygulanmasının bu açıdan ekonomik bir gerekçesi de kalmamaktadır.

Ayrıca KDV istisnası uygulanması suretiyle bu taşlardan mamul eşyaların ihracat imkanının artırılması gibi bir gerekçe de, geçerli ve söz konusu olamaz. Çünkü KDVK’nda ihracat işlemleri zaten vergiden istisna edilmiştir. Bu tür ziynet eşyalarının üretim sürecinde de üretimde kullanılan malların satın alınması da vergiden istisnadır. Dolayısıyla bu malların iç piyasa teslimlerinin herhangi bir şekilde vergiden istisna edilmesinin ekonomik bir gerekçesi ve mantığı bulunmamaktadır.

Vergi uygulamalarında çeşitli sosyal gerekçelerle de bazı işlemler vergiden istisna edilebilir. Bu gerekçeler ise kamu yararının ön planda olduğu, ağırlıklı olarak dar gelirli kesimleri veya çeşitli sosyal amaçlı kurumları koruma ve kollamaya yöneliktir. Olayı bu açıdan değerlendirdiğimizde de Bakanlığın yaptığı düzenlemeleri haklı gösterecek bir gerekçe bulunmamaktadır. Söz konusu mallar, mahiyetleri itibarıyla lüks tüketim malları kapsamına giren ve yüksek gelirli kesimlere hitap eden mallardır. Mevcut düzenlemede insanların hayatlarını idame ettirebilmek için kullanmaları zorunlu olan hemen her türlü mal ve hizmetlerin bile vergiye tabi olduğu bir ortamda lüks tüketim malı kapsamındaki söz konusu malların teslimlerinin vergiden istisna edilmesini sağlayacak düzenlemeleri sosyal gerekçelerle açıklamanın mümkün olmayacağı tabidir.

Kuyumculuk sektörünün fiktif değer artışlarının vergilendirilmesini önlemek adına, Türk Vergi Mevzuatı’nda birkaç fakat esaslı değişiklikler yapılmış, sektöre önemli vergi kolaylıkları sağlanmıştır. Şöyle ki; 4811 sayılı Vergi Barışı Kanunu ile Kıymetli maden ve ziynet eşyası ile ilgili değerlendirme farkı beyanı imkanı, Borsa rayici olmayan mallarını emsal bedeli ile değerlemek suretiyle hesaplayacakları değerlendirme farklarını düzenlemede yer alan beyanname örneğine uygun bir beyanname ile bağlı oldukları vergi dairelerine bildirmek suretiyle defterlerinde, ilgili malların maliyet bedellerine ilave ederek buna mukabil değerlendirme farkları üzerinden yüzde 2,5 oranında vergi ödemişlerdi. Diğer bir düzenlemede ise, 4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 5.maddesi ile yürürlüğe giren ve 193 sayılı GVK’nun “bilanço esasında ticari kazancın tespiti” ile ilgili 38.maddesine eklenen fıkra ile, sürekli olarak işlenmiş altın alım-satımı ve imali ile iştigal eden mükelleflere satış tarihine göre has altın değerinde oluşan

maliyet farkının, maliyet bedeline eklenmesi öngörülmüştür. Böylece, altın alım-satım ve imalinde has altında oluşan değer artışlarının vergi matrahı dışında kalması hedeflenmiştir. Enflasyon muhasebesine ilişkin düzenlemelerin Türk Vergi Mevzuatı'na yansımalarıyla birlikte, maliyet bedeli arttırımı yoluyla fiktif kazançların vergilendirilmesini önlemeye yönelik olan düzenlemeler, 5024 sayılı Kanunla 01.01.2004 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durumda, bu mükelleflerin altın stoklarının düzeltilmesi işleminde ÜFE endeksinin kullanılması söz konusu olacaktır. Altın fiyatları ile ÜFE arasında oluşacak farklar nedeniyle, sektörün mali sonuçları etkilenecektir. Kuyumculuk sektörünün kayıt içine alınması, has altın olarak izlenen sermayelerin korunması açısından yerinde olan bu düzenleme, enflasyon düzeltmesi kanunu ile çok kısa süre uygulanabilmiştir. Kuyumculara sağlanan bu imkan, diğer sektörlerde benzeri etkilere maruz kalan mükellefler açısından ayrımcı olması nedeniyle vergi adaletini zedelemiştir.

Mükerrer 298.maddenin 9 numaralı bendi uyarınca “münhasıran sürekli olarak işlenmiş; altın, gümüş alım-satımı ve imali ile işgal eden mükellefler bu fıkranın (1) numaralı bendinde yer alan şartlara bakılmaksızın enflasyon düzeltmesi yaparlar. Bahse konu (1) numaralı bentte bilanço esasına göre defter tutmak, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmak ve fiyat endeksindeki artışın içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100 'den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10 'dan fazla olması şartları yer almaktadır. 9.bent hükmü (1) numaralı bentte yer alan bu üç şartı kaldırmıştır.9.bent hükmünde “imali ile işgal eden mükellefler” ibaresi tebliğde; “imali ile işgal eden ve kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri” olarak değiştirilmiştir. Yine 9.bent hükmünde “(1) numaralı bendinde yer alan şartlara bakılmaksızın” ifadesi tebliğde; “fiyat endeksindeki artışın içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100 den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10 dan fazla olması” şartı olan tek şarta indirgenmiştir.

Gelir idaresi tarafından yayınlanan tebliğlerin vergi yasalarına aykırı hükümler taşıması ve uygulamada haksız sonuçlar yaratmaması gereklidir. 348 seri no'lu VUK Genel Tebliği açıklandığı üzere bu ana ilkelere aykırı açıklamalar içermektedir. Mükerrer 298.maddenin 9 numaralı bendi hükmünde “mükellef”

kelimesi yer almış ve bu mükellefiyet kazançların bilanço esasına göre tespit edilme şartına bağlanmamıştır. Bundan dolayı işletme hesabı esasına göre kazançlarını tespit eden ve münhasıran sürekli olarak işlenmiş; altın, gümüş alım-satımı ve imali ile iştigal eden ve bu sektörün önemli bir bölümünü oluşturan mükelleflerin de enflasyon düzeltmesi yapmaları gerekmektedir.

Mükerrer 298.maddenin (A) fıkrasının (6) numaralı bendinde “amortismanlar ve itfa payları, düzeltilmiş değerler üzerinden hesaplanır. Kazançlarını işletme hesabı esasına göre tespit eden mükellefler ile serbest meslek erbabı da amortismanına tâbi iktisadi kıymetlerini bu maddede belirtilen hükümlere göre düzeltilmiş tutarları üzerinden amortismanına tâbi tutabilirler. “ hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümde belirtilen ihtiyarilik işletme esasına göre kazançlarını tespit eden kuyumcularda 9.bent gereği enflasyon düzeltmesi nedeniyle 01.01.2005 tarihinden itibaren zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle; kazançlarını işletme hesabı esasına göre tespit eden mükelleflerin stokları ile amortismanına tabi iktisadi kıymetleri için 2005 ve müteakip yıllarda her geçici vergi dönemi ve hesap dönemi sonu itibariyle enflasyon düzeltmesi yapmaları zorunludur.

Bazı sektörler yapıları gereği zor denetlenebilir sektörlerdir. Yapılan işlemlerin yapısı gereği belgelendirilmesinde ve denetlenmesinde güçlükler bulunmaktadır. Bu sektörlerde, işlemlerin denetlenebilmesi ve kayda geçirilmesi için her bir iş yerine sürekli olarak bir denetçi koymak gerekmektedir. Bu ise fiilen mümkün değildir. Sektörün zor denetlenebilir olması ise, kayıt dışı çalışma yönünden bir avantaj olarak ortaya çıkmakta ve mükelleflerin gelirlerini gizleme eğilimini artırmaktadır.

Ekonomik hayatı gözlemleyen herkesin, üzerinde fikir birliği ettiği ve gelirlerinin önemli bir kısmının kayıtlara geçmediği ve yeterince vergi ödenmediği genel kabul gören iş kolları arasında kuyumculuk sektörü de yer almaktadır.

Alım satıma konu malların özel matrah şekline tabi olması, malların daha çok tüketicilerce tasarruf maksadıyla alınıp satılması, VUK. hükümlerine göre 8.000,00 YTL. üzeri işlemlerin tevsik kapsamında olması ve bu rakamın sektör açısından

düşük bir bedel olması, kuyumcular açısından gelirin belgelendirilmesini önlemekte, buna mukabil vergi gelirlerini gizleyerek daha az vergi ödenmesi sağlanmaktadır.

Kuyumculuk sektörünün belgelemeyi tam olarak gerçekleştirmesi halinde vergi gelirlerinin artması sağlanabilecektir. Belgelemenin tam manasıyla yapılabilmesi için, VUK. da öngörülen tevsik zorunluluğu kuyumculuk sektörü açısından farklı ve yüksek rakamlara çıkarılmalı, kuyumcunun nihai tüketiciden mal alımı sırasında, tüketicinin satmak istediği mala ait fatura veya perakende satış vesikasının ibrazı sağlanmalıdır. Böylece hem sektörde vergi kaçağı önlenmiş ve hem de hırsızların çaldıkları malları nakde dönüştürme imkanları ortadan kalkmış olacaktır.

Diğer bir önlem ise, sertifika yöntemi olup, kuyumcularca özellikle değerli taşların satışında sertifika düzenlenmesi, düzenlenen sertifikaların ayrı bir deftere kaydedilerek satış vesikalarının tarih ve numaraları üzerlerine yazılmasıdır. Yine tüketicilerce bu kıymetli taşların satılmak istenmesi halinde alıcı olan kuyumcu tarafından bu sertifikanın düzenlenecek gider pusulasına eklenmesi sağlanmalıdır.

Geçici verginin hesaplanması sırasında kayıtlar üzerinden belirlenen stok çalışmalarının yerine , fiili stok sayımının yapılarak değerlendirme işleminin yapılması, fiili stok sayım sonuçlarının e-beyanname sistemi yardımıyla Maliye Bakanlığı'na bildirimini sağlanmalıdır. Fiili sayım sonuçlarının işletmenin kayıtlarını tutan 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'na göre yetki almış meslek mensubu yerine, kuyumculuk sektörü muhasebesi konusunda deneyimli, farklı bir meslek mensubu tarafından tespit ve tasdiki sağlanarak, bu meslek mensubuna hazine bütçesinden karşılanmak üzere ayrı bir ücret ödenmelidir.

Altındaki fiyat artışının, enflasyonun çok üzerinde olması nedeniyle haksız bir vergilendirmeye neden olan, kuyumculuk işletmelerini kayıt dışılığa iten enflasyon düzeltmesine ilişkin mevzuat acilen düzeltilmeli, daha önce 4842 sayılı Kanun ile getirilen fakat daha sonra 5024 sayılı Kanunla uygulamadan kaldırılan maliyet bedeli artırımını uygulamasının yeniden getirilmesi sağlanmalıdır.

İşini düzgün yapan, gelirini tam beyan eden kuyumcuyu ödüllendirmeli, bunun için haksız rekabete neden olan , gelirini gizleyen işletmelerin denetimi arttırılmalıdır.

Meslekte, belli bir sermaye ve organizasyon yapısı standartları belirlenerek açıklanmalı, bu standartlara uymayan işletmeler cezalandırılmalıdır.

Türkiye’de ÖTV kapsamına giren malların ihracat teslimleri Kanun’da belirtilen şartlar dahilinde vergiden istisna edilmiştir. ÖTV uygulanan malların ihraç edilmesi halinde bu verginin iadesi, sadece ÖTV mükelleflerinden satın alınan mallar için söz konusudur. ÖTV uygulanan safhadan sonraki satıcılardan alınan malların ihraç edilmesi halinde, alış faturalarında görünmeyen ve malın fiyatına dahil edilmiş olan ÖTV iade edilmemektedir. Aynı şekilde ÖTV ödenerek ithal edilen malların ithalatçısı tarafından ihraç edilmesi halinde, gümrüğe ödenen ÖTV ithalatçı-ihracatçıya iade edilebilecek, ÖTV’yi gümrüğe ödeyen ithalatçıdan satın alınan malların ihraç edilmesi halinde ise ÖTV’nin iadesi söz konusu olmayacağından, bu durumda ihraç ettiği malları ithalatçıdan ÖTV ödeyerek satın alan kuyumcu ödediği ÖTV kadar maliyete katlanmış olacaktır. Bu konu ile ilgili olarak mevzuat acilen düzeltilmeli, ithalatçı olmayan ihracatçının katlandığı bu maliyetin önüne geçilmelidir.

Diğer bir düşünce de, ÖTV’nin nihai tüketim aşamasında tahsilatının yapılmasıdır. Malın nihai alıcısı olan yüksek gelir grubuna mensup alıcı, bu mal satıldığında ÖTV devreye girmelidir. Bu durumda, kuyumcu esnafı üretim aşamasında vergi yükü altında kalmayacaktır.

KDV uygulamasında, Maliye Bakanlığı’nca Anayasa’nın 73.maddesine aykırı olarak yapılan düzenlemeler gözden geçirilerek, uygulama birliği açısından hukuk hiyerarşisine uyularak mali mevzuat tekrar gözden geçirilmelidir. Bu aşamada yapılacak ilk iş kuyumculuk işletmelerine ilişkin özel matrah şekli uygulamasıdır.

KAYNAKÇA

• KİTAPLAR

Ali Haydar YILDIRIM, Serbülent BAYRAK, “Kurumlar Vergisi Kanunu”, TÜRMOB Yayınları -291, Sirküler Rapor Serisi, 2006-7, Ankara 2006,

Banu BEKTAŞ, “Altın Mücevherat”, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi,

Birsen YILMAZ, “Altın Mücevherat Sanayi Dış Pazar Araştırması”, Ankara, İGEME 2003

Birsen YILMAZ, “Türk Gümüş Mücevherat Sektörü”, İGEME Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, Aralık 1998

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Interpres Basın ve Yayıncılık A.Ş., 14. Cilt,

Cem TEKİN, “Kurumlar Vergisi Rehberi”, Vergi Sorunları Dergisi Özel Eki, Nisan 2008, S.235

Cem TEKİN, Emre KARTALOĞLU, “Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No: 96, İstanbul Aralık 2007,

Ercüment BARAN, “Vadeli Piyasalar ve Vadeli İşlemler Rehberi”, TÜRMOB Sirküler Rapor, Ekim 2004, S.2004-10

Hasan YALÇIN, Selçuk YÜCEL, “Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Giderler”, Kılavuz Yayınları, İstanbul 1996

İsmail İŞİK, “Kurumlar Vergisi”, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını,

İstanbul Altın Borsası Başkanlığı , “İstanbul Altın Borsası ve Kıymetli Maden Sektörü” Ek 12

İzmir Ticaret Odası, Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü, “Türkiye’de Kuyumculuk Sektörü”, İzmir 1995/

Kemal KAPLAN, “Türkiye’de Kuyumculuk ve Altın”, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 2004-50 İstanbul, 2004,

Mehmet Ali YILDIRIMTÜRK, “Bizim Wall Street- Paraya Yön Veren Yer”, Zaman Cep Kitapları, İstanbul, Mayıs 2001, <http://www.goldpara.com/bizim-wall-street-kitap.htm>

Mehmet MAÇ, “Kurumlar Vergisi”, Denet Yayıncılık, 30/01/1995

Mehmet TOSUNER, Zeynep ARIKAN , Burçin YERELİ , “Türk Vergi Sistemi”, İzmir 2006

Mualla BİLGİN, “Takı Sektör Profili”, İstanbul Ticaret Odası Dış Ticaret Şubesi Uygulama Merkezi”, Aralık 2006

Mustafa İME, “Kuyumculuk İşletmeciliği ve Muhasebesi”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, Yayın No 79, İstanbul 2007

Mustafa UYSAL, Yeşim TANER, Elif BULUÇ, “Enflasyon Düzeltmesi ve Muhasebesi”, Türmob Yayınları-230, Ankara 2004,

Namık Kemal UYANIK, “Transfer Fiyatlandırması”, TÜRMOB Yayınları, - 278, Yorum Matbaası

Ömer GÜZELDAL, Adnan ERSOY, “Vergi Düzenlemeleriyle Birlikte Enflasyon Muhasebesi, Yaklaşım Yayınları, Mart 2004,

Raşit BAŞ, “Kuyumcunun El Kitabı”, Antalya Kuyumcular Odası Eğitim Yayınları, Antalya 2005, www.goldbilanco.org.tr

Salih Turhan, Vergi Teorisi ve Politikası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993

Sema KÜÇÜK, “Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri”, Yaklaşım Yayınları, Ocak 2008, Yıl: 16 S.181

Şeh Ömer BEKAR ,”Kuyumculuk Sektörü ve Muhasebe İşlemleri”, TURMOB Yayınları 71, Ankara 1999, Sirküler Rapor Yayınları Seri No: 14,

Victoria FİNLAY, “Mücevherlerin Gizli Tarihi”, Pegasus Yayınları, Kasım 2006, Çeviren: Enver GÜNSEL

Yılmaz ÖZBALCI "Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamalar", Ankara 1988

- **TEZLER**

Güncel KIRCALIOĞLU, “Türk Mali Sisteminde Altın ve Altına Dayalı Finansal Araçlar ve Piyasalar”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1997

Jale BATIRAY, “Türk Vergi Sisteminde KDV. Ve ÖTV’nin Avrupa Birliği Vergi Sistemine Uyumu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006,

Meral Erol FİDAN, “Altın – Kuyumculuk Sektörü ve Kuyumculuk İşlemleri Muhasebesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2005

Murat ÖZDEN, “Vergi Hukuku Yönünden Enflasyon Düzeltmesi ve Analizi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007

Şuayp KAYA, “Türkiye’de Kuyumculuk Sektöründe Çalışma Koşulları (İstanbul Kapalıçarçı Örneğinde), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, Haziran 2006

Tahsin PARLAK, “Erzurum’da Oltutaşı ve Kuyumculuk Sanatı”, Yayımlanmamış Tezi, Erzurum 2000

- **MAKALELER**

Adnan GÜRAN , “Külçe Altın, Gümüş, Kıymetli Taşlar, Döviz, Para, Damga, Harç, Taşıt Pulu,, Değerli Kağıtlar, Hisse Senedi ve Tahvil ile Bazı Hurda ve Atıkların Teslimlerine İlişkin KDV İstisnası”, E-Yaklaşım / Ağustos 2005 / Sayı: 25

Ahmet SANLI, “Kuyumculuk Sektöründe Çözüm Bekleyen Sorunlar”, Yaklaşım Dergisi, Ocak 2004,

Ali KAHRİMAN, İlgin KURŞUN, “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Doğal Kaynaklarımızın Önemi (V.Altın)”, <http://www.istanbul.edu.tr/eng/maden/linkler/kayanyazilar/altin.htm>

Ali SERT, “Sarraf ve Kuyumcularda KDV ve Dahili Tevkifat Uygulaması”, Vergi Dünyası Dergisi, Aralık 1987, Sayı: 76

Altar Ömer ARPACI, “Kurum Kazancının Tespitinde İndirilemeyecek Giderler (Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler)”, http://www.alomaliye.com/altar_omer_kkeg.htm,

Altar Ömer ARPACI , “Matrah Tespitinde Taşıt Giderleri , Aynı Vergi Resim ve Harçlar”, www.legalistplatform.net

Altar Ömer ARPACI, “Genel Giderler”, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S.224, Aralık 2006

Altar Ömer ARPACI, “Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu Özellikli Durumlar ve Yaşanan Sorunlar”, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S.240, Nisan 2008

Anıl Beril BAŞLANGIÇ , “Kuyumculuk Sektörünün Vizyonu”, A&G Bülten, Araştırma ve Mesleki Geliştirme Müdürlüğü,

Aygün ÜLGEN, “Osmanlı Kuyumculuğu”, Tarih ve Düşünce Dergisi, Şubat 2000, http://tarihvedusunce.esmartweb.com/body_kuyumcu.html

Bülent CANTÜRK, K.Tekin COŞKUN, “ Kuyumculuk Sektöründe Faaliyet Gösteren Mükelleflerin Vergilendirilmesinde Genel Esaslar”, <http://www.gvdb.gov.tr>

Bülent FIÇICI, “Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımı”, <http://www.muhasibetr.com>

Elif Sibel ÇAKAR PÜRSÜNLERLİ “Avrupa Birliği’ne Üye ve Aday Ülkeler ile Türkiye’de Asgari Geçim İndirimi Uygulaması”, <http://www.mevzuatdergisi.com/2006/10a/02.htm>

Erdoğan ÖÇALAN, “348 Sıra Nolu V.U.K. Genel Tebliğ Açıklamalarına Rağmen İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutan Kuyumcuların Enflasyon Düzeltmesi Yapmaları Gerekir”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Eylül 2005, S.21

Erdoğan SAĞLAM, Adem KEFELİOĞLU, “ 31.12.2003 Tarihli Bilançonun Düzeltilmesi Konusunda Karşılaşılan Sorunlar”, Vergi Dünyası , Haziran 2004

Erkan YETKİNER, "4842 sayılı Kanuna Göre İşlenmiş Altın Alım-Satımı ve İmali ile İştigal Eden Mükelleflerde Ticari Kazancın Tespiti" Vergi Dünyası Sayı: 261

Erol AKSOY, “Kuyumculuk Sektörünün Vergisel Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Vergi Sorunları Dergisi, Eylül 1995, S.84,

Erol UÇMAZBAŞ, “On Milyar Lirayı Aşan Ödemelerde Tevsik Uygulaması”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ocak 2004, S.1

Ersan ÖZ, Tekin AKDEMİR, “ABD Vergi Sistemi”, Vergi Sorunları Dergisi, Eylül 2002, S.168

Ersin NAZALI, “Transfer Fiyatlandırması-I”, Yaklaşım Yayınları Temmuz-2007 S.175

Fatih SARAÇOĞLU, Ercan KAYA; “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, Vergi Sorunları, (Eylül 2006), Sayı:216

Fevzi ÖZTÜRK, “Altının Ekonomideki Tarihsel Rolü ve 2007-2008 Değerlendirmeleri “, http://dunyabulteni.net/news_print.php?id=36654

Gündoğan DURAK, “5520 sayılı KVK’da Düzenlenen Örtülü Sermaye Müessesesi”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ağustos 2007, S.44

Gönül ÇETİNEL, “Altının Ekonomideki Yeri ve Pazarı”, Jeoloji Mühendisliği Dergisi, Kasım 1992,

H.Yılmaz TOSUN, “Tahsilat ve Ödemelerin Tevsik Zorunluluğu Uygulaması”, Maliye Postası Dergisi, 15/04/2007, S. 639

Hasan YALÇIN , “Gider Pusulası ve Vergi Tevkifatı”, Vergi Dünyası Elektronik CD Ortamında Dergisi, Yıl: 1994

Hilmi KIRLIOĞLU, Meral Erol FİDAN, “Ülkemizde Kuyumculuk Sektörünün Gelişimi ve Kuyumcularda Enflasyon Muhasebesi Uygulaması”, Marmara Üniversitesi Muhasebe-Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi, Analiz, Ekim 2006, Cilt: 7 Yıl: 15 S.16

İsa COŞKUN, “Altın İç ve Dış Ticareti, Altın Borsası”, Vergi Dünyası Dergisi, Mart 1988

İstanbul YMM Odası, “Özel Matrah Şeklinde KDV’ye Tabi Olan Kuyumcu Emtiasının Özel Tüketim Vergisinin Hesaplanması”, Rapor Dergisi , 15/06/2006

Kazım YILMAZ , “Binek Otomobillerinin Amortismanı”, Vergi Dünyası Elektronik CD Ortamında Dergisi, Aralık 1997, S.196

Kutlu Tekin COŞKUN, “Kuyumculuk ve Vergilendirilmesi”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, 01/11/2006, S.475

M.Aykut KELECİOĞLU, “Tüm Yönleriyle Katma Değer Vergisinde Özel Matrah Şekilleri”, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S.211, Kasım 2005

Mahir AKYOL, “Sarraf ve Kuyumcuların Gelir Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Vergi Usul Kanunu Mevzuatlarına Göre Uyulması Zorunlu Konular İle Muhasebe Uygulamaları”, Maliye ve Sigorta Yorumları, 01/03/2007, S.483

Mahmut VURAL , “Özel Matrah Şekilleri”, Vergi Dünyası Elektronik CD Ortamında Dergisi, Ekim 2001, S.242

Mehmet Ali ÖZYER, “Altın Kredisi ve Değerlemesi”, Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, 3. Baskı, 2004

Mehmet Emin AKYOL, “Hisse Senedi İhraç Giderleri”, Yaklaşım Dergisi, Temmuz 2007, Yıl: 15 S.175

Mehmet ÖZBUDAK, “Kuyumcular Nezdinde Ya Da Kuyumculuk Sektörüne Yönelik Yapılacak Vergi İncelemelerinde Önem Arz Eden Temel Bilgiler”, Vergi Dünyası Dergisi, Yıl: 1996 S.176

Mehmet Tahir UFUK, “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre İndirilecek Bağış ve Yardımlar”, Yaklaşım Dergisi, Yıl: 15 Temmuz 2007, S.175

Melek SARGIN, “Sponsorluk Harcamalarının Vergilendirilecek Kazançtan İndirimi”, Vergi Dünyası, Sayı 297, Mayıs 2006

Nesteren KESEN, “AB Ülkelerinde Kuyumculuk Sektöründeki Uygulamalar, İzmir Ticaret Odası Yayını, Ağustos 2005, s.2-7
<http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/6289/KUYUMCULUK.pdf>

Mustafa ÇAPAR, “Özel Tüketim Vergisi ve Türkiye Uygulaması”, Sayıştay Dergisi, S.52

Mustafa İME, “Kuyumculuk Sektöründe İmalatta Oluşan Firelerin Analizi”
Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Yıl: 2006 S.30

Mustafa İME, “Kuyumculuk Sektöründe Stok Hareketlerinin Belgelendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi(I)”, Lebib Yalkın Yayınları, Mükellefin Dergisi, Aralık 2003, S.132

Mustafa TAN, “Ar-ge İndiriminde Uygulama Değişikliği”, www.muhasibetr.com

Nihat UZUNOĞLU, “Zaruri ! İhtiyaç Maddesi Mücevherat ve Kıymetli Taşlarda Katma Değer Vergisi Kanunu Açısından Özel ! Matrah Uygulaması, Vergi Dünyası Dergisi, Şubat 2007

Osman ARIOĞLU , “Hayat Standardı Uygulaması”, Vergi Sorunları Dergisi, Mart 2002

Ömer Faruk Batirel, “Özel Tüketim Vergilemesi Ve 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Yasası Üzerine Bazı Düşünceler “, Vergi Dünyası Dergisi, Eylül 2002

Özcal KORKMAZ, “Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanma Mecburiyeti İle İlgili Son Düzenlemeler ve Özellik Arzeden Durumlar”, Vergi Dünyası, Yıl: 1987

Raif BAKOVA, “Yastıkaltı Altınları”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Mayıs 2005, S.17

Rıfat BOZKURT, “Türkiye’de Yarı Kıymetli Taşların Durumu”, http://www.turkishtime.org/sector_2/26_tr.asp

Selim YILMAZ, “Altının Ekonomik ve Hegomonik Boyutları”, www.antimai.org

Selma ŞAHİN, “Kıymetli Taş ve Yarı Kıymetli Taşlardan Kuyumcu Eşyasında Katma Değer ve Özel Tüketim Vergisi Matrahı”, http://www.gimderistanbul.org/Uyelerden/SelmaSAH%C4%B0N/kiymetli_tas.htm

Serdar ÖZEN, Emre DEMİR, “3100 Sayılı Kanuna İstinaden Yapılan Bazı Düzenlemeler ve Cezai Yaptırımların Değerlendirilmesi”, [http://www.zonguldakvdb.gov.tr /YararliBilgilerMakale](http://www.zonguldakvdb.gov.tr/YararliBilgilerMakale)

Sıtkı AKSÖZ, “4065 Sayılı Yasa İle Getirilen Hayat Standardı Esası ”, Vergi Sorunları Dergisi, Ocak 2001, S.233

Soner ÜLGEN, Ali TUĞLU, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları”, Maliye Postası, 1 Ağustos 2006, S.622

Şeh Ömer BEKAR, “Altın, Gümüş ve Pırlantanın KDV ve ÖTV Kanunları Çerçevesinde Vergilendirilmesi”, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi, S.216, Nisan 2006

Şeh Ömer BEKAR, “Kuyumculukta Stopaj Uygulaması”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası yayını olan Mali Çözüm Dergisi, S.25 Mart-Nisan 1994

Şeh Ömer BEKAR, Mehmet BAYDEMİR, “Kuyumculuk Sektöründe Özel Tüketim Vergisi Uygulaması”, Vergi Sorunları, Aralık 2002, S.171

Şükrü KIZILOT, “Kuyumcuya Kız Verilmesi İçin Ne Yapmalı”, Hürriyet Gazetesi, 21/06/2006

Şükrü KIZILOT, “Plus Tax”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=202117&yazarid=82>

Talha APAK, “Sporcu ve Spor Kulüplerine Yapılan Sponsorluk Harcamaları Vergi Matrahından İndirilmektedir”, <http://www.alomaliye.com>

Tezcan ATAY, “Has Altın Kavramı,Kuyumcularla İlgili Olarak 4842 Sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemelerin İrdelenmesi ve Muhasebe Kayıtları(I)”,Lebib Yalkın Yayınları , Mükellefin Dergisi, Eylül 2003, S.129

Uğur BÜYÜKBALKAN, “Özel Tüketim Vergisi, Hürses Gazetesi, 05/09/2002 tarihli makalesine işaret eden kaynak <http://www.turmob.org.tr>

Ümit AKDUR, “Ons Fırladı, Gözler altın Rezervine Çevrildi”,
<http://www.iko.org.tr /yazdir. asp?id= 612>

Vedat Ender TUNA, “Kuyumculuk Sektöründe KDV Uygulaması”, Maliye Postası Dergisi, 15/08/2005, S.599,

Veysi SEVİĞ, “Anayasa Hukuku Açısından Hayat Standardı Esası “, Vergi Sorunları Dergisi, Temmuz 2001, S.239

Veysi SEVİĞ, “Kuyumculuk Sektöründe Maliyet Arttırımı”, Dünya Gazetesi 26/05/2003

Veysi SEVİĞ, “Bireysel Emeklilikte Prim Giderleştirme Önceliği Kimde?”, 16.06.2004 tarihli Dünya Gazetesi kaynağına işaret eden kaynak,
<http://www.malihaber.com>

- **RAPORLAR**

Ahmet KARBEYAZ, “Türkiye’de Kuyumculuk Sektörü.”, Uluslararası Değerli Taşlar ve Metaller Sempozyumu Bildiri Kitabı, Beril Reklam, İstanbul 2005

Ankara Ticaret Odası, “Altın Raporu”, <http://www.atonet.org.tr/turkce /bulten/ bulten.php3?sira= 63>

İnan KOÇAK, “Amerika Birleşik Devletleri Ülke Raporu”, KOSGEB, Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Merkez Müdürlüğü, Mart 2004

İstanbul Altın Borsası Başkanlığı , “İstanbul Altın Borsası ve Kıymetli Maden Sektörü”, Ek 12, http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/iktisat_ kongresi /Ek%2012%20Altin%20Borsasi.pdf

T.C. Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, “Kanada Mücevherat Pazar Araştırması 2008”,
<http://www.counsellors.gov.tr/upload/CDN/KanadaMucevheratRaporu 2008.pdf>

- **İNTERNET KAYNAKLARI**

Aydın AYAYDIN, “Kuyumcular Vergiden Şikayetçi”, Sabah Gazetesi, 03.08.2006 tarihli makalesi, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/08/03/yaz1356-30-102.html> (04.09.2008)

Ekonomik Forum Dergisi, Ocak 2007, s.52 www.tobb.org.tr

İzmir Ticaret Odası, “Fire ve Zayıat Oranları”, 2006, s.72-75, <http://www.izto.org.tr/nr/rdonlyres/0d9f0ef0-aac4-4eb4-8b>

Masum TÜRKER , <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/21MaliCozum/02- MASUM%20TURKER4.doc>

Rekabet Kurulu Kararı, 27/05/2003 tarihli, <http://www.rekabet.gov.tr/pdf/03-35-424-186.pdf> E.T.: 27/11/2007

http://www.bursavdb.gov.tr/Img/Uploads/mukteza/vuk/vuk_096.doc

<http://www.kayserivdb.gov.tr/%C3%B6zelgeler/vuk/5.htm> ac-9e21eb3f755d/7119/firedsy2 .pdf

www.ihracat.dtm.gov.tr/dtm/index.php?module=museum&page=stream&entry_id=763

<http://www.mevzuatlar.com/sy/resmiGazete/rga/07/06/20060707.htm>

http://www.qbalance.com/Corporate_Tax_Rates_United_States.htm

http://www.worldwide-tax.com/italy/italy_tax.asp

www.altindunyası.org

www.altinmadencileri.org.tr

www.ant-vdb.gov.tr/muktezalar/vuk/vuk/02-2005.htm

www.argemar.com

www.darphane.gov.tr

www.dunyagazetesi.com.tr

www.e-kuyumcu.org.tr

www.focusdergisi.com

www.galerigold.com

www.gemoloji.jewellturk.com

www.gib.gov.tr

www.goldnews.com.tr

www.goldstore.com

www.haberturk.com

www.iar.com.tr

www.iko.org.tr

www.immib.org.tr

www.iskur.gov.tr

www.italyanonline.net

www.kaynakcalıvergikanunları.com

www.malihaber.com.tr

www.mevzuat.adalet.gov.tr

www.milliyet.com

www.mta.gov.tr

www.mucevherya.com

www.rekabet.gov.tr

www.sanattarih.com

www.taj.org.tr

www.tbmm.gov.tr

www.tcmb.gov.tr

www.tdk.org.tr

www.tobb.org.tr

www.turkishtime.ogr.sector

www.turmob.org.tr

www.verginet.com

www.wikipedia.com

www.worldbook.com

www.yeniaktuel.com.tr

www.yenimesaj.com.tr

